

**KONUT ALANLARINDAKİ KAMUSAL MEKANLARIN
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ:
KARŞIYAKA, İZMİR ÖRNEĞİ**

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KONUT ALANLARINDAKİ KAMUSAL MEKANLARIN SOSYAL
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN BİR
MODEL ÖNERİSİ: KARŞIYAKA, İZMİR ÖRNEĞİ**

Şeyda AKÇALI
0000-0001-8850-2264

Prof. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR
(Danışman)

DOKTORA TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2022
Her Hakkı Saklıdır

TEZ ONAYI

Şeyda AKÇALI tarafından hazırlanan “KONUT ALANLARINDAKİ KAMUSAL MEKANLARIN SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ: KARŞIYAKA, İZMİR ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR

Başkan :	Prof. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR 0000-0002-5907-1773 Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı	İmza
Üye :	Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU 0000-0002-1228-1239 İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı	İmza
Üye :	Doç. Dr. Sibel POLAT 0000-0003-4380-0457 Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı	İmza
Üye :	Prof. Dr. Tülin VURAL ARSLAN 0000-0003-2072-4981 Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı	İmza
Üye :	Prof.Dr. Müyesser Ebru ERDÖNMEZ DİNÇER 0000-0001-8779-6037 İstanbul Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Anabilim Dalı	İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım
Prof. Dr. Hüseyin Aksel EREN
Enstitü Müdürü

../../....

B.U.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

15/05/2022

Şeyda AKÇALI

TEZ YAYINLANMA FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezin/raporun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma izni Bursa Uludağ Üniversitesi'ne aittir. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet hakları ile tezin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları tarafımıza ait olacaktır. Tezde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığını ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederiz.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında, yönerge tarafından belirtilen kısıtlamalar olmadığı takdirde tezin YÖK Ulusal Tez Merkezi / B.U.Ü. Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi ve üye olunan diğer veri tabanlarının (Proquest veri tabanı gibi) erişimine açılması uygundur.

Prof. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR
15/05/2022

Şeyda AKÇALI
15/05/2022

ÖZET

Doktora Tezi

KONUT ALANLARINDAKİ KAMUSAL MEKANLARIN SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ: KARŞIYAKA, İZMİR ÖRNEĞİ

Şeyda AKÇALI

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR

Sosyal sürdürülebilirlik, bireysel yaşam kalitesinin ötesinde toplumun kolektif işlevselliğinin devamlılığını ele almaktadır. Kentsel sosyal sürdürülebilirlik, kentin insan etkileşimi ve iletişimi ile kültürel gelişimi için yaşanabilir koşulları uzun süreçteki sunabilme yeteneğidir. Sosyal sürdürülebilirliğin farklı disiplinler tarafından ele alınması toplum ile ilişkisinden ortaya çıkmaktadır. Mimarlık alanındaki potansiyeli de yine birey ve toplum ile olan yakın ilişkiden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma, kent biriminin mekansal araçlarından biri olan kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Kapsamlı literatür çalışması sonucunda kamusal mekanın niteliklerinin sosyal sürdürülebilirlik ajandası içerisinde yer alan hedefler ve kavramlarla örtüştüğü görülmektedir. Bu çalışma, toplumsal ve sosyal hayatın temel aktörlerinden biri olan kamusal mekanların konut alanları kapsamında sosyal sürdürülebilirliğin sağlamasındaki temel bileşenlerini ve katkısını ortaya çıkarmaktadır. Araştırmanın kavramsal çerçevesinin belirlenmesi için, sosyal sürdürülebilirlik ajandası içerisinde yer alan hedefler doğrultusundaki göstergeler araştırılarak mimarlık disiplini kapsamındaki kavramlar tespit edilmiştir. Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini araştırmada temel bileşenler erişilebilirlik, sosyal altyapı, aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım olarak belirlenmiştir. Konut alanlarındaki kamusal mekanların ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için alan çalışmasının kapsamı mahalle ölçeği ile sınırlandırılmıştır. Farklı bileşenlerin değerlendirilmesi amacıyla literatürde bulunan ölçekler incelenerek alt bileşenler için farklı araştırma enstrümanlarından faydalanılan karma bir araştırma modeli geliştirilmiştir. Araştırma yöntemi kapsamında, mekansal analiz ve anket çalışması aracılığıyla konunun farklı boyutları ortaya konmuştur. Araştırma modeli, çeşitli kriterler göz önünde bulundurularak seçilen İzmir, Karşıyaka ilçesinde sınanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda konut alanlarında yer alan kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik ile olan ilişkisi ortaya konarak, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması, desteklenmesi ve geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sürdürülebilirlik, kamusal mekan, konut alanı.

2022, xviii +280 sayfa.

ABSTRACT

PhD Thesis

A MODEL PROPOSAL FOR THE EVALUATION OF PUBLIC SPACES IN THE RESIDENTIAL AREAS IN THE CONTEXT OF SOCIAL SUSTAINABILITY: KARSIYAKA, IZMIR AS A CASE

Şeyda AKÇALI

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR

Social sustainability is concerned with the continuity of the collective functionality of the society beyond the individual quality of life. Urban social sustainability is the ability of the city to offer livable conditions for human interaction and communication and cultural development in the long term. The link between social sustainability and society influences how various disciplines approach it. Its architectural potential is also based on its strong link with individuals and society. In this context, the study investigates the effect of public spaces, one of the spatial tools of the urban unit, on social sustainability. As a result of the comprehensive literature study, it is observed that the qualities of the public space overlap with the goals and concepts included in the social sustainability agenda. The study aims to reveal the basic components and contributions of public spaces, which are one of the main actors of community and social life, in providing social sustainability within the scope of housing areas. In order to determine the research framework, all indicators within the scope of the social sustainability agenda were investigated and concepts within the scope of the architecture discipline were determined. Accessibility, social infrastructure, belonging, neighborhood, security, and participation were identified as the primary components of study on the influence of public spaces in residential areas on social sustainability. The scope of the field study was confined to the scale of the neighborhood in order to identify the link between public spaces in residential areas and social sustainability. A mixed research model was built by employing multiple research instruments for the sub-components as a consequence of studying the scales in the literature for the evaluation of different aspects. Various facets of the issue were attempted to be exposed by spatial analyses and survey work within the framework of the research approach. The research method was tested in two neighborhoods of Karsiyaka, Izmir, which was chosen based on a number of factors. The link between public spaces in residential areas and social sustainability was reported as the consequences of the research findings, and proposals for assuring, promoting, and growing social sustainability were offered.

Key words: Social sustainability, public space, residential areas.

2022, xviii +280 pages.

TEŞEKKÜR

Doktora sürecim boyunca yalnızca akademik çalışmalarımızda değil, hayata dair bilgi ve tecrübeleriyle de bana yol gösteren ve destek veren, kapısını her daim açık bulacağımı bildiğim ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum değerli tez danışmanım Prof. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR'a en derin duygularıyla teşekkür ederim.

Bu doktora tez çalışmasının geliştirilmesinde engin bilgi ve tecrübeleriyle kıymetli katkılarını esirgemeyen tez izleme komitesi üyelerinden saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU'na ve Doç. Dr. Sibel POLAT'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez araştırmama vermiş oldukları Doktora Tez Araştırması Desteği için Sağlıklı Kentler Birliği'ne teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, ismini burada tek tek yazamadığım; ancak eğitim hayatım boyunca bana yol gösteren, bugüne gelişimde akademik ve manevi katkısı ve yüce emekleri olan, hayattaki en büyük şansım olarak gördüğüm değerli Hocalarımın her birine teşekkürü borç bilirim.

Bu çalışma gerçekleştirilirken hayatımıza gelen, günümüzü aydınlatan ve neşe katan, kendisine ayırmak istediğim vakitten feragat ettiğim biricik kızım Masal Ece'ye varlığı ve bilinçsiz ama masum sabrı için teşekkür ederim.

Son olarak, karşılaştığımız ilk günden beri hayatımın her alanında olduğu gibi bu zorlu yolculukta da yükümü paylaşan, bana her zaman destek veren, cesaretlendiren, sakinleştiren ve beni hafifleten hayat arkadaşım ve yoldaşım eşim Kerem AKÇALI'ya desteği, anlayışı, fedakarlıkları, sabrı ve emeği için tüm kalbimle teşekkür ederim.

Bu çalışmayı, öncelikle 30 Ekim 2020 günü İzmir Depremi'nde hayatını kaybedenlere ve ailelerine; kentsel eşitsizliklerin mağduru olan tüm kent sakinlerine -sessiz seslerinin duyulduğunu göstermek için- ithaf ediyorum.

Şeyda AKÇALI
15/05/2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
1.GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve kapsam	5
1.2. Yöntem.....	8
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI	12
2.1. Kamusal mekan kavramı.....	12
2.1.1. Kamusal-özel kavramı	14
2.1.2. Kamusal mekanın fonksiyonları	19
2.1.3. Kamusal mekan türleri ve sınıflandırılması	23
2.1.4. Kamusal mekanın değişimi ve kamusalılık paradigması	30
2.1.5. Kamusal mekan çalışmalarında kullanılan farklı yaklaşımlar	35
2.1.6. Konut alanlarındaki kamusal mekanlar.....	42
2.2. Sosyal sürdürülebilirlik	62
2.2.1. Sosyal sürdürülebilirliğin gelişimi ve tanımlanması.....	64
2.2.2. Sosyal sürdürülebilirlikte yaklaşımlar ve temalar.....	68
2.3. Kavramsal çerçeve: Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri	78
2.4.1. Erişilebilirlik	88
2.4.2. Sosyal altyapı	92
2.4.3. Aidiyet.....	95
2.4.4. Komşuluk	98
2.4.5. Güvenlik.....	101
2.4.6. Katılım.....	103
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	106
3.1. Kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin incelenmesi için araştırma modeli.....	107
3.2. Veri toplama teknikleri	110
3.3. Örneklem alanı: Karşıyaka, İzmir örneği.....	115
3.3.1. İzmir, Karşıyaka ilçesinde örneklem alanının belirlenmesi.....	126
3.3.2 Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinde anketin uygulaması	128
4. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	130
4.1. Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinin mekansal özellikleri.....	130
4.2. Anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular	153
4.2.1. Demografik özellikler	153
4.2.2. Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliği etkileyen bileşenlerinin belirlenmesi	167
4.2.3. Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi	174
4.2.4. Tanımlayıcı istatistikler.....	178
4.2.5. Ölçek bileşenlerinin katılımcıların bireysel ve sosyal ağ özelliklerine göre karşılaştırılması	183

4.2.6. Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinin ölçek bileşenlerine göre karşılaştırılması	208
4.3. Tartışma.....	214
5. SONUÇ	237
KAYNAKLAR	245
EKLER.....	266
EK 1 Anket formu.....	267
EK 2 Örneklem alanlarından fotoğraflar: Bahriye Üçok Mahallesi	271
EK 3 Örneklem alanlarından fotoğraflar: Atakent Mahallesi	276
ÖZGEÇMİŞ	281

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

Açıklama

α	Chronbach Alfa değeri
$\bar{X}$	Aritmetik Ortalama

Kısaltmalar

Açıklama

İzBB	İzmir Büyükşehir Belediyesi
İZKA	İzmir Kalkınma Ajansı
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
KskBel	İzmir Karşıyaka Belediyesi
SPSS	Statistical Package for Social Sciences
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1.	Kamusal mekanı bir çalışma alanı olarak ele alan disiplinler ve ilgi alanları 13
Şekil 2.2.	Kamusal mekan terminolojilerinin karşılaştırılması 58
Şekil 2.3.	Konut alanlarındaki kamusal mekanlar..... 61
Şekil 2.4.	Üç sütun/silo modeli (solda), Rus Bebeği modeli (sağda)..... 63
Şekil 2.5.	Sürdürülebilirlik boyutlarının gelişimi..... 65
Şekil 2.6.	Kentsel tasarımda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasını etkileyen kriterler 69
Şekil 2.7.	Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında Bramley ve diğerlerinin (2009) belirlediği boyutlar ve bileşenler. 72
Şekil 2.8.	Sosyal sürdürülebilirliğin boyutları..... 73
Şekil 2.9.	Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında tasarım parametreleri ve sosyal davranış 75
Şekil 2.10.	Sosyal sürdürülebilirlik hedeflerini karşılamadaki hedefler 76
Şekil 2.11.	Kavramsal çerçeve: Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında konut alanlarındaki kamusal mekan bileşenleri ve alt boyutları. 88
Şekil 3.1.	Çalışma sürecinde takip edilen basamaklar 107
Şekil 3.2.	Alt bileşenlerde kullanılan araştırma yöntemleri 109
Şekil 3.3.	İzmir körfez çevresinde toplanan merkez ilçeler 116
Şekil 3.4.	Karşıyaka'nın kentsel gelişimindeki önemli akslar ve mahallelerin idari sınırları 116
Şekil 3.5.	Kemal Ahmet Aru ve ekibi 1/5000 ölçekli İzmir Nazım Plan önerisi..... 120
Şekil 3.6.	1955 Yılı 1/2000 Ölçekli Karşıyaka İmar Planları 120
Şekil 3.7.	1962 Nazım İmar Planı dolgu öncesi sahil şeridi (üstte), 1972 Nazım İmar Planı dolgu sonrası sahil şeridi (altta)..... 122
Şekil 3.8.	Emlak Bankası Deniz Bostanlısı Atakent Toplu Konutları 124
Şekil 3.9.	Karşıyaka İlçesi Onanlı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları 125
Şekil 3.10.	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planlarının birleştirilmiş hali..... 125
Şekil 3.11.	Karşıyaka ilçe ve mahalle idari sınırları, örneklem alanların konumları 128
Şekil 4.1.	Bahriye Üçok Mahallesi uydu görüntüsü..... 134
Şekil 4.2.	Bahriye Üçok Mahallesi fonksiyon analizi 135
Şekil 4.3.	Bahriye Üçok Mahallesi'nden bina kullanımlarına dair cadde fotoğrafları..... 136
Şekil 4.4.	Bahriye Üçok Mahallesi kat yüksekliği analizi 137
Şekil 4.5.	Bahriye Üçok Mahallesi idari sınırlarında bulunan kamusal mekanlar..... 138
Şekil 4.6.	Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki kamusal mekanlardan fotoğraflar..... 139
Şekil 4.7.	Bahriye Üçok Mahallesi'nin sokak dokusu 140
Şekil 4.8.	Bahriye Üçok Mahallesi'nin ulaşım bağlantıları 141
Şekil 4.9.	Atakent Mahallesi uydu görüntüsü 145
Şekil 4.10.	Atakent Mahallesi fonksiyon analizi..... 146
Şekil 4.11.	Atakent Mahallesi'nden bina kullanımlarına dair cadde fotoğrafları..... 147

Şekil 4.12.	Atakent Mahallesi kat yüksekliği analizi	148
Şekil 4.13.	Atakent Mahallesi idari sınırlarında bulunan kamusal mekanlar	149
Şekil 4.14.	Atakent Mahallesi'ndeki kamusal mekanlardan fotoğraflar	150
Şekil 4.15.	Atakent Mahallesi'nin sokak dokusu	151
Şekil 4.16.	Atakent Mahallesi'nin ulaşım bağlantıları	152
Şekil 4.17.	Anket katılımcılarının yaş aralıkları kişi sayısı.....	154
Şekil 4.18.	Anket katılımcılarının cinsiyet dağılımı.....	154
Şekil 4.19.	Anket katılımcılarının medeni durumu	155
Şekil 4.20.	Anket katılımcılarının çocuk sayısı.....	155
Şekil 4.21.	Anket katılımcılarının eğitim durumu.....	156
Şekil 4.22.	Anket katılımcılarının işgücüne katılım durumları	156
Şekil 4.23.	Anket katılımcılarının hanehalkı toplam gelirleri	157
Şekil 4.24.	Bulundukları alana göre anket katılımcıları arasındaki eğitim durumu karşılaştırması	159
Şekil 4.25.	Bulundukları alana göre anket katılımcıları arasındaki hanehalkı toplam geliri karşılaştırması	159
Şekil 4.26.	Anket katılımcılarının konut mülkiyetleri.....	160
Şekil 4.27.	Anket katılımcılarının konutta ikamet süresi	160
Şekil 4.28.	Anket katılımcılarının İzmir'de ikamet süresi	161
Şekil 4.29.	Anket katılımcılarının ikamet ettikleri konutta yaşayan kişi sayısı.....	161
Şekil 4.30.	Konutta yaşayan kişi sayısına göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma	162
Şekil 4.31.	Anket katılımcılarının hanesinde bulunan araç sayısı.....	163
Şekil 4.32.	Anket katılımcılarının araç kullanım sıklığı	163
Şekil 4.33.	Anket katılımcılarının araç kullanım amaçları.....	164
Şekil 4.34.	Hanedeki araç sayısına göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma.....	165
Şekil 4.35.	Araç kullanım amaçlarına göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma.....	166
Şekil 4.37.	Anket katılımcılarının Bahriye Üçok Mahallesi'ni tercih etme sebepleri	167
Şekil 4.38.	Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan ana bileşenler ve alt başlıkları	172
Şekil 4.39.	Araştırmada kullanılan ölçeğin boyutları arasındaki ilişki ağının gösterilmesi (Kırmızı: Orta düzeyde pozitif ilişki; Mavi: Zayıf düzeyde pozitif ilişki; Sarı: Çok zayıf düzeyde pozitif ilişki)	176
Şekil 4.40.	Bileşen ortalamalarının araştırma alanına göre star-web model ile gösterilmesi (Bahriye Üçok: mavi; Atakent: yeşil).....	211
Şekil 4.41.	Anket katılımcılarının bulundukları mahalleye göre sosyal ağın büyüklüğü oranları	213
Şekil 4.42.	Anket katılımcılarının bulundukları mahalleye göre aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı arasındaki farklılaşma oranları	213
Şekil 4.43.	Açık mekanın diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi: zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma).....	218

Şekil 4.44.	Spor ve rekreasyon donatılarının diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf</i>).....	219
Şekil 4.45.	Eğitim donatılarının diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf</i>).....	220
Şekil 4.46.	Erişim ve kültürel donatının diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	220
Şekil 4.47.	Günlük aktivitelerin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	221
Şekil 4.48.	Komşuluğun diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	222
Şekil 4.49.	Aidiyetin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	223
Şekil 4.50.	Güvenliğin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	223
Şekil 4.51.	Yaya güvenliğinin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	224
Şekil 4.52.	Katılımın diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (<i>Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma</i>).....	224

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 2.1. Kamusal mekan türleri ve sınıflandırması	24
Çizelge 2.2. Kamusal mekan türleri	26
Çizelge 2.2. Kamusal mekan türleri (devam).....	27
Çizelge 2.3. Kamusal ve özel mekan sınıflandırması	29
Çizelge 2.4. Literatürde tartışmalar ve eleştiriler	38
Çizelge 2.4. Literatürde tartışmalar ve eleştiriler (devam).....	39
Çizelge 2.5. Ulaşım ağları içerisinde yol kademelenmesinde temel işlevler ve kullanıcı türleri ve bazı tasarım özellikleri.....	47
Çizelge 2.6. Açık mekanlardan parkların özellikleri ve sınıflandırılması.....	52
Çizelge 2.7. Kamusal mekanların sınıflandırılması ve mevzuattaki kamusal mekan türlerinin terminolojik karşılaştırılması.....	56
Çizelge 2.7. Kamusal mekanların sınıflandırılması ve mevzuattaki kamusal mekan türlerinin terminolojik karşılaştırılması (devam).....	57
Çizelge 2.8. Sosyal sürdürülebilirliğe dair değişmekte olan temalar	66
Çizelge 2.9. E. Chan ve Lee'nin (2007) çalışmasındaki bileşenlerin gelişimi.	70
Çizelge 2.10. Sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin alt kriterleri	70
Çizelge 2.10. Sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin alt kriterleri (devam)	71
Çizelge 2.11. Pratikte sosyal sürdürülebilirliğin dört boyutunu içeren göstergeler	74
Çizelge 2.12. Sosyal sürdürülebilirlik göstergeleri	77
Çizelge 2.12. Sosyal sürdürülebilirlik göstergeleri (devam).....	78
Çizelge 2.13. Kapsamlı literatür çalışması sonucunda sosyal sürdürülebilirlik kapsamında bahsi geçen temalar (alfabetik sıralı; mimarlık disiplini kapsamında olan temalar gri ile işaretlenmiştir).	82
Çizelge 2.13. Kapsamlı literatür çalışması sonucunda sosyal sürdürülebilirlik kapsamında bahsi geçen temalar (alfabetik sıralı; mimarlık disiplini kapsamında olan temalar gri ile işaretlenmiştir) (devam)	83
Çizelge 2.14. Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında mimarlık disiplindeki yaygın işlenen çalışma konuları (Yazarlar ve temalar alfabetik sıralanmıştır.)	83
Çizelge 2.14. Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında mimarlık disiplindeki yaygın işlenen çalışma konuları (Yazarlar ve temalar alfabetik sıralanmıştır.) (devam)	84
Çizelge 2.15. Araştırma kapsamında ele alınan ana bileşenler	87
Çizelge 3.1. Alt bileşenlere dair araştırma tekniği ve veri yapısı.....	108
Çizelge 3.1. Alt bileşenlere dair araştırma tekniği ve veri yapısı (devam)	109
Çizelge 3.2. Ankette yer alan demografi sorular bölümü, cevapları ve alt başlıkları.....	111
Çizelge 3.2. Ankette yer alan demografi sorular bölümü, cevapları ve alt başlıkları (devam).....	112
Çizelge 3.3. Anket sorularının ana ve alt başlıklar ile ilişkisi, soruların ve cevapların nitelikleri.....	113
Çizelge 3.3. Anket sorularının ana ve alt başlıklar ile ilişkisi, soruların ve cevapların nitelikleri (devam)	114

Çizelge 3.4.	Karşıyaka ilçesindeki mahallelerin nüfus, brüt yoğunluk ve yeşil alan verileri	127
Çizelge 4.1.	Örneklem alanlarının mekansal özelliklerinin karşılaştırılması..	131
Çizelge 4.2.	Bahriye Üçok Mahallesi sokak bağlantısalılığı değerlendirmesi.	132
Çizelge 4.3.	Atakent Mahallesi sokak bağlantısalılığı değerlendirmesi.....	143
Çizelge 4.4.	Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı	158
Çizelge 4.5.	Katılımcıların konut alanı geçmişi ve hane yapısı özelliklerine göre dağılımı	162
Çizelge 4.6.	Araştırmaya katılan katılımcıların araç kullanma sıklıklarına ve amaçlarına göre dağılımı.....	165
Çizelge 4.7.	Katılımcıların oturdukları semti seçme sebeplerine göre dağılımı	167
Çizelge 4.8.	Araştırmada kullanılan ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonuçları	169
Çizelge 4.8.	Araştırmada kullanılan ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonuçları (devam).....	170
Çizelge 4.9.	Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlik analiz sonuçları.....	173
Çizelge 4.9.	Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlik analiz sonuçları (devam)	174
Çizelge 4.10.	Araştırmada kullanılan ölçeğin boyutları arasındaki ilişki	175
Çizelge 4.11.	Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri.....	179
Çizelge 4.12.	Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması ..	179
Çizelge 4.12.	Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)	180
Çizelge 4.13.	Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	180
Çizelge 4.13.	Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)	181
Çizelge 4.14.	Atakent Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması	181
Çizelge 4.14.	Atakent Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam).....	182
Çizelge 4.15.	Atakent Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	183
Çizelge 4.16.	F1_Açık mekan ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	184
Çizelge 4.16.	F1_Açık mekan ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam).....	185
Çizelge 4.17.	F2_Aidiyet ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	186

Çizelge 4.17.	F2_Aidiyet ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam).....	187
Çizelge 4.18.	F3_Spor ve rekreasyon donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması.....	188
Çizelge 4.18.	F3_Spor ve rekreasyon donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)	189
Çizelge 4.19.	F4_Komşuluk ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	190
Çizelge 4.19.	F4_Komşuluk ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam).....	191
Çizelge 4.20.	F5_Günlük aktiviteler ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	192
Çizelge 4.20.	F5_Günlük aktiviteler ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)	193
Çizelge 4.21.	F6_Katılım ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	194
Çizelge 4.21.	F6_Katılım ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam).....	195
Çizelge 4.22.	F7_Erişim ve kültürel donatı ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	196
Çizelge 4.22.	F7_Erişim ve kültürel donatı ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)	197
Çizelge 4.23.	F8_Güvenlik ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	198
Çizelge 4.23.	F8_Güvenlik ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam).....	199
Çizelge 4.24.	F9_Yaya güvenliği ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	200
Çizelge 4.24.	F9_Yaya güvenliği ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam).....	201
Çizelge 4.25.	F10_Eğitim donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması	202
Çizelge 4.25.	F10_Eğitim donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)	203
Çizelge 4.26.	Anket katılımcılarının sosyal ağ özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısına göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması	205
Çizelge 4.27.	Anket katılımcılarının sosyal ağ özelliklerinden aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması.....	207
Çizelge 4.27.	Anket katılımcılarının sosyal ağ özelliklerinden aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)	208
Çizelge 4.28.	Ölçeğin bileşenlerinin araştırma alanına göre karşılaştırması	210
Çizelge 4.29.	Katılımcıların komşuluk ilişkilerine göre değerlendirme ortalamaları	211

Çizelge 4.30.	Araştırmaya katılan katılımcıların sosyal ağın büyüklüğü ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı özelliklerine göre dağılımı	212
Çizelge 4.31.	Araştırmaya katılan katılımcıların sosyal ağın büyüklüğü ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi ortalamaları.....	213
Çizelge 4.32.	Çalışma kapsamında test edilen hipotezlerin listelenmesi	230
Çizelge 4.32.	Çalışma kapsamında test edilen hipotezlerin listelenmesi (devam)	231
Çizelge 5.1.	Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde araştırma alanlarına dair öneriler.	243

1.GİRİŞ

Sanayileşme, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme dünya genelinde siyasal, toplumsal, kültürel, ideolojik, ekonomik ve sosyal birçok alanda değişime sebep olmuştur. Yeni üretim biçimlerinin ekonomik faaliyetleri köklü şekilde değiştirmesi birçok alanda domino etkisi yaratmış; günümüzde kentler ve toplumlar için yeni meydan okumaların çağını başlatmıştır. Küresel ajanda teorik ve pratik anlamda değişirken nüfus artışı, göç ve iklim değişikliği gibi ihtiyaçlara cevap verebilen çevresel, ekonomik ve sosyal olarak sürdürülebilir kentler ve toplumlar yaratmak çağdaş dünyanın en büyük görevlerinden biri haline gelmiştir. Avrupa ve Amerika kentlerinde 19. yüzyılda yaşanan kentsel gelişim ve değişimin Türkiye’de 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanmaya başlaması (Ussal, Evcil ve Bayraktar, 2010), sosyal ve toplumsal değişimin kent üzerindeki etkilerini günümüzde güncel olarak tartışılması gereken bir konu haline getirmektedir.

Bu çalışma, sürdürülebilir gelişme ajandasındaki önemi hızla artan sosyal sürdürülebilirlik kavramını ele almaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, fiziksel çevrenin tasarımını, bu mekanlarda yaşayan insanların birbirleri ile etkileşimini ve bir topluluk olarak nasıl işledikleri konusundaki odakları birleştirirken (Bacon, Cochrane, Woodcraft ve Brown, 2013), bireysel yaşam kalitesinin ötesinde toplumun kolektif işlevselliğinin devamlılığını da ele almaktadır (Polese ve Stren, 2000). Sosyal sürdürülebilirlik toplum ile yakından ilişkili olduğundan dolayı birçok disiplin tarafından bir yaklaşım, paradigma ve araç olarak kullanılmaktadır. Kavramın mimarlık alanındaki potansiyeli de yine birey ve toplum ile olan yakın ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik, günümüzdeki kentsel sorunların ele alınışında ve çözümünde eklektik bir paradigma olma potansiyeline sahiptir. Fakat, sosyal sürdürülebilirliğin tanımlanması, bileşenleri ve ölçüm kriterlerinin disiplin bağlamında gerçekleşmesi teorik ve metodolojik kökenlerinin belirlenmesinde çeşitli zorluklar ortaya koymaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin felsefi, politik, toplumsal, coğrafi ve kültürel bağlamlardan etkilenmesi nedeniyle bileşenleri, göstergeleri ya da temaları konusunda literatürde fikir birliği sağlanamadığı görülmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik literatürü incelendiğinde çalışmaların ana ekseninde konut ve çevresel sağlığı içeren temel ihtiyaçlar, eğitim, istihdam, eşitlik, insan hakları, cinsiyet, yoksulluk ve sosyal adalet gibi geleneksel

kavramlar yer almaktadır. Henüz yirmi yıllık bir literatüre sahip olan sosyal sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili güncel çalışmalarda ise demografik değişim (yaşlanma, göç, mobilite), karma sosyal yapı, bağlılık, kimlik, yer duygusu ve aidiyet, yetki, katılım, erişim, sosyal sermaye, refah, mutluluk ve yaşam kalitesi gibi kavramlara daha sık rastlanılmaktadır. Bu kavramsal çeşitlenmenin sürdürülebilirlik literatüründe yaşanan gelişme ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Kentsel mekanda sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarının daha çok konut bağlamında ele alındığı ve kentsel biçim, konut yoğunluğu, konut tipi ve karma kullanım gibi parametreler aracılığıyla sosyal sürdürülebilirliğin ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Literatürdeki bu çalışmalarda, kamusal mekanın insan ve toplumla olan ilişkisine ve sosyal boyutuna dair çeşitli vurgular yapılmasına rağmen kamusal mekanların bir araştırma alanı veya değişken olarak doğrudan ele alındığı bir çalışmaya henüz rastlanmamaktadır. Sosyal sürdürülebilirlikle ilgili farklı ölçeklerde, çeşitli temalar ve değişkenler aracılığıyla yapılan çalışmaların bazı çelişkili sonuçlar vermesinin, bu çalışmaların yalnızca konut odaklı parametrelerle gerçekleştirilmesinden ve kamusal mekanların ikincil plana atılmasından kaynaklanabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla, kamusal mekanların toplum üzerindeki etkisi nedeniyle sosyal sürdürülebilirliği etkileyen temel bir değişken olarak ele alınması ve bir araştırma alanı olarak yaklaşılması gerekmektedir.

Kamusal mekan çok disiplinli doğası gereği oldukça geniş bir kavram kümesi yaratmaktadır. Kamusal mekan kavramı, teorik bağlamda araştırmalarda bazen çelişkili görüş ve tanımlara sebep olurken, pratikte yapıları bir çevre olarak sosyo-kültürel, politik ve çevresel kompleks özellikler sunmaktadır. Kamusal mekan; fiziksel ağlar ile gündelik hayatı destekleme, ticari aktivitelere erişim imkanı sağlama, fiziksel egzersiz, yenilenme ve rekreasyon için fırsatlar sunma, kültürel bağın kurulmasını ve toplumsal bütünlüğü destekleme, toplum içerisindeki sosyal bağ olumlu yönde etkileme, bireysel ve kolektif belleğin oluşturulması ve devam ettirilmesine katkı sağlama, karşılaşma ve ifade özgürlüğüne aracılık etme gibi birçok fonksiyona sahiptir. Kamusal mekan gerek ekonomik ve çevresel kalkınmaya katkı sağlama, gerekse insan ve toplum ilişkileri bağlamında bir araya gelme fırsatları sunarak kent hayatına olumlu yönde katkı

sağlamada önemli bir mekanizmadır. Kamusal mekan sosyal eşitsizlikleri azaltmak, toplumda sosyal içermeyi ve etkileşimi arttırmak, aidiyet ve gurur duygularına katkı sağlamak ve sosyal refahı arttırmak gibi toplumsal yönleri güçlendirmede etkili bir mekansal araçtır. Ekonomik ve çevresel büyümeye katkıda bulunurken, aynı zamanda insanlara sosyal ilişkiler bağlamında etkileşim kurma fırsatı sunarak kentsel yaşamı iyileştirmede hayati bir araç haline gelmektedir (Davidson, Kellett, Wilson ve Pullen, 2012).

Kentsel alan içerisinde farklı ölçeklerde kamusal mekanların sağlanması ve bilhassa konut alanlarında kamusal mekanların içselleştirilmesi mevzuatta ve tasarım geliştirme programlarında görülen temel endişelerden biridir (Worpole, 1992; Wooley, 2003; O.Wilson ve Hughes 2011; Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014). Konut alanlarındaki kamusal mekanlar sakinlerin arasında daha fazla kamusal etkileşim ve kolektif faaliyet için fırsatlar yaratmaktadır. Fakat özellikle zayıf erişilebilirlik, sosyal altyapı ve günlük aktivitelere yönelik mekanların eksikliği, açık mekan ve yeşil alanların yetersizliği, mevcut kamusal mekanların farklı kullanıcı gruplarına yönelik ihtiyaçlara cevap verememesi kamusal mekanın sosyal ve toplumsal katkılarının azalmasına sebep olmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde ve kentinde müşterek yaşanan bu problemlerin farkındalığı neticesinde herkesin güvenli ve kapsayıcı yeşil alanlara ve kamusal mekanlara erişimini sağlamak küresel sürdürülebilir kalkınma amaçları arasında da yer almaktadır (Birleşmiş Milletler, 2015). Dolayısıyla, kamusal mekanın niteliklerinin küresel sürdürülebilirlik ajandası içerisinde yer alan hedefler ve kavramlarla da örtüştüğü gözlemlenmektedir.

Küresel hedeflerin yanı sıra, yetersiz planlama ve yönetim sonucu kentleşmenin kamusal mekanlar ve topluluklar üzerindeki olumsuz etkileri sebebiyle herkes için sürdürülebilir kentler ve yerleşimlerin hedeflenmesi (UN-Habitat, 2017), kırılgan ve dezavantajlı gruplar başta olmak üzere kamusal mekanlara erişimin sağlanması (Cumhurbaşkanlık Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019), kentlerin gelişme eksenleri kapsamında yaşam kalitesinin yükseltilmesi için kentsel yaşamın ve erişilebilirliğin iyileştirilmesi ve güçlü toplumlar yaratılması (İzmir Kalkınma Ajansı [İZKA], 2015) gibi hedefler ve stratejiler kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik ile yakın

ilişkinine ve önemine dair uluslararası, ulusal ve yerel kamuoyunun farkındalığını yansıtmaktadır.

Kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisinin önemine dair farkındalıktan bahsedilirken bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihte dünyayı ve kentleri harap eden COVID-19 pandemisine değinilmelidir. Pandeminin başlangıcından bu yana mekansal kullanımlar, davranışlar, sosyal ve toplumsal ilişkiler farklı şekillerde ve derecelerde değişmiştir. COVID-19 bir sağlık krizi olmasına rağmen, kentsel mekanla ilgili sorunları daha görünür hale getirmiştir. Pandemideki günlük deneyimlere bakıldığında, özellikle kamusal mekanın bireysel ve sosyal refahı teşvik etmedeki önemi daha belirginleşmiştir. Pandemi, öncelikle ulaşım biçimlerine dair genel bakış açısını değiştirmiş ve viral bulaş riskinden dolayı toplu taşıma kullanımı azalmıştır (Jenelius ve Cebecauer, 2020). Bazı ülkelerdeki toplu taşımaya dair seyahat kısıtlamaları nedeniyle, yürüme ve bisiklet birincil ulaşım modları haline gelmiştir (Pan ve diğerleri, 2021). Ulaşımındaki bu değişimler, yürünebilir mesafe, mahalle birimi ve karma arazi kullanımı gibi kentsel kaygıların vurgusunu yeniden doğrulamıştır. Bunun yanında, birçok ülkede virüs yayılımını yavaşlatmak için uygulanan kapanmalar ve karantinalar ile kent sakinleri evde kalmaya zorlanmış, bazı hükümetlerce yalnızca yürüme mesafesinde olan açık mekanlara ve ticari aktivitelere müsaade edilmiştir. Dolayısıyla konut alanlarındaki açık mekanlar (parklar ve yeşil alanlar) tek 'ev dışı' alternatif haline geldiğinden, açık mekanların yetersizliği, kamusal mekanların özelleştirilmesi ve mahalle ölçeğindeki planlamaların kalitesine dek birçok kamusal mekan sorunu çarpıcı biçimde küresel anlamda deneyimlenerek fark edilmiştir (Scott, 2020).

Şehirler, kentsel ve sosyal altyapılar çeşitli trendler, dinamikler, teknolojiler, öncelikler ve halk sağlığı sorunlarının bir sonucu olarak zaman içinde gelişmiştir. Tarihsel küresel salgınlar, sağlık krizi zamanlarında kentsel mekanın ve kamusal hayatın birçok yönden dönüşmesine sebep olmuştur. Örneğin, 1720'deki Büyük Veba, Avrupa'da Rönesans şehirlerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. 1820'deki kolera salgınları, sömürge şehirlerinde küresel bir sanitasyon hareketini başlatmıştır. 1918'de İspanyol gribi, kentsel alanlarda salgınları önleme tekniği olarak farmakolojik olmayan müdahalelerin etkinliğini ortaya koymuştur (Markel ve diğerleri, 2007). Her pandemide enfeksiyonu

önlemeye yönelik girişimler kentsel mekana, kentsel hayata, sosyal yaşama ve etkileşime dair yeni bir yaklaşımın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Belirli faaliyetlerin ve insanların mekansal kontrolü, zaman içinde ve farklı coğrafyalarda yeni kentsel tasarım politikaları ve uygulamalarıyla sonuçlanmıştır (De La Barra, 2000). Dolayısıyla, pandemiler, felaketler ve doğal afetler gibi beklenmedik olaylar, COVID-19 pandemisinden de görüldüğü gibi, varoluşun bir parçasıdır. Bu nedenle, farklı kriz zamanlarında da kamusal mekanın sosyal ve toplumsal işlevlerini devam ettirebilmesi için çok boyutlu ve sürdürülebilir çözümlere ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, kamusal mekanlara yönelik çözümler üretilmesi ve sosyal sürdürülebilirlik ile kesişimindeki hedeflerin ve stratejilerin uygulamaya geçirilmesi hayati önem taşımaktadır.

1.1. Amaç ve kapsam

Bu tez çalışması, toplumsal ve sosyal hayatın temel aktörlerinden olan kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla dünyanın her şehrinde kentsel yapı stoğunun büyük bölümünü oluşturan ve gündelik yaşam pratikleri içinde bireysel ve toplumsal yaşam ile birlikte sosyal etkileşim ve aktivitelere sürekli sahne olan konut alanlarındaki kamusal mekanlar ele alınmıştır. Bu noktada, kentsel mekan söyleminde kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik gibi konular tartışıldığında dünyanın farklı coğrafyalarındaki deneyimlerin farklılaştığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Kırsaldan kente göçün artması, ekonomik durgunluk, yoksulluk, yetersiz kentsel planlama, kısa vadeli siyasi ve politik kararlar, doğal afetler ve sosyal çatışmalar da dahil olmak üzere birçok kentsel sorun, hızlı ve kontrolsüz büyümenin istenmeyen sonuçları olarak (UN-Habitat, 2007; 2011; Batty, 2016) kentleri farklı şekillerde etkilemiştir. Bu nedenle, dünyanın her bölgesinde son yıllarda sürdürülebilir kentler oluşturmaya yönelik önemli düzeyde artan talebin sonucunda bu doğrultuda yapılan çalışmalar da çoğalmaktadır. Birleşmiş Milletler Organizasyonu'nun 2015 yılında deklare ettiği "Sürdürülebilir Kalkınma Küresel Amaçları 2030" kapsamındaki 'Hedef 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar' oluşturma, kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir insan yerleşimlerini mümkün kılmayı kaçınılmaz görmektedir (Birleşmiş Milletler, 2015).

Tüm dünyada sürdürülebilir şehirlere ulaşma hedefi ön plandayken, sürdürülebilir topluluklara yapılan vurgunun yoğunluğu da dikkat çekici seviyededir. Topluluk tartışmalarının birçoğunda, topluluğun artık bulunmayan; ancak geri dönmeyi umduğumuz bir dünyayı çağrıştırdığı kayıp ve iyileştirme temaları hakimdir (Bauman, 2001). Bazı araştırmacılar ise, giderek bireyselleşen ve küreselleşen dünyada güvenlik ve aidiyet kaynağı olarak algılanan topluluk kavramına duyulan arzunun kalıcı olduğunu söylemektedir (Delanty, 2003). Topluluk temelde olumlu bir fenomen olarak kabul edilmekte ve topluluk duygusunun azalması ciddi bir endişe kaynağı görülmektedir. Topluluk duygusunun azalması, suç artışı veya suç korkusu, anti-sosyal davranışlar, artan sosyal dışlanma ve izolasyon gibi birçok sorunun hem nedeni hem de sonucudur. Dolayısıyla, günümüzde kentsel ve kamusal mekanların fiziksel tasarımının ortaya koyduğu sosyal sonuçlar ve topluluklar üzerindeki etkisi nedeniyle sürdürülebilirlik ajandasındaki yeri hızla gelişmektedir. İçinde pek çok mücadele konusu barındıran sürdürülebilir kent ve topluluklara erişme küresel hedefindeki sosyo-mekansal ve sosyo-psikolojik problemleri net bir şekilde yansıtan konut alanları, bu problemlerin çözümüne yönelik çalışmalar için verimli bir sosyal laboratuvar niteliğindedir.

Çalışmanın temelini, konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik ile pozitif yönde bir ilişkisi olduğu varsayımı oluşturmaktadır. Bu kapsamda, çalışmayı yönlendiren araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- Kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin araştırılması için nasıl bir kavramsal çerçeve geliştirilebilir?
- Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin ölçüm kriterleri nelerdir?
- Konut alanlarındaki kamusal mekanlar sosyal sürdürülebilirliğe hangi biçimde ve ne ölçüde katkı sağlamaktadır?
- Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri birbiri ile nasıl bir ilişki kurmaktadır?

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki etkisini belirlemeye yönelik modelin geliştirilebilmesi için öncelikle sosyal sürdürülebilirliğe dair literatür taranarak, farklı çalışmalarda kullanılan çerçeveler ve ölçekler incelenmiştir. Konut alanlarındaki kamusal mekanların değerlendirilmesinde yeni bir gösterge sisteminin gerekli olup olmadığı tespit edilerek mevcut sistemlerin konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik boyutunun ölçülmesinde uyumlu olma potansiyeli irdelenmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik ajandası içerisinde yer alan hedefler doğrultusundaki göstergeler ile kamusal mekan ve mimarlık disiplini kapsamında yer alan kavramlar belirlenerek çalışmanın ana bileşenleri tespit edilmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan ana bileşenler olarak erişilebilirlik, sosyal altyapı, aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım kavramları belirlenmiştir. Kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi araştırmak için önerilen kavramsal çerçevedeki altı bileşen kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik literatüründe yeniden taranmıştır. Her bileşenin tanımları, konut alanlarına, sosyal sürdürülebilirliğe veya diğer ana bileşenlere katkıları ve bu bileşenleri ölçmek için kullanılan bazı metodolojilere kısaca yer verilmiştir. Çalışmanın araştırma soruları ışığında bileşenlere dair alt hipotezler hazırlanmıştır. Bu kapsamda bileşenlere yönelik literatürde bulunan kaynaklara dayanarak alt hipotezler şu şekilde sıralanmaktadır:

Erişilebilirlik ile ilgili alt hipotezler:

- Erişilebilirlik, sosyal donatıların, günlük temel gereksinimlere yönelik tesislerin ve açık mekanların kullanımını arttırmaktadır.
- Konut alanlarında erişilebilirliğin sağlanması bireylerin plansız etkileşimlerine sebep olarak sosyal ağın oluşumuna ve gelişimine pozitif yönde katkı sağlamaktadır.
- Karma arazi kullanımı erişilebilirliğin arttırılmasında etkilidir. Karma arazi kullanımı sağlanamadığında erişim mekanize araçlarla (genellikle özel otomobil) ikame edilmektedir.
- Sokak ağı içerisindeki kesişimlerin T kavşak olarak tasarlanması bölgenin yaya güvenliğini arttırmaktadır.

Sosyal donatılar ile ilgili alt hipotezler:

- Sosyal donatıların sağlanması sosyal etkileşim arttırmakta ve sosyal ağın gelişmesini sağlamaktadır.
- Sosyal donatılar, aidiyet duygusunu arttırmaktadır.
- Açık mekanlar, sosyal etkileşimi artırarak sosyal ağların gelişmesinde rol oynamaktadır.
- Açık mekanın yokluğunda sosyal etkileşim ve topluluk duygusu azalmaktadır.

Aidiyet, Komşuluk ve Güvenlik ile ilgili alt hipotezler:

- Aidiyet duygusu suça karşı korkunun azalmasını sağlayarak güvenlik algısını arttırmaktadır.
- Aidiyet duygusu sosyal ağların gelişmesini sağlamaktadır.
- Sosyal ağlar, kişilerin bulundukları bölgedeki pozitif güvenlik algısını arttırmaktadır.
- Sosyal ağlar, aidiyet duygusunu arttırmaktadır.
- Konut alanlarındaki yeşil alanlar pozitif güvenlik algısını arttırmaktadır.

Kapsamlı literatür analiziyle belirlenmiş olan bileşenler ve aralarındaki ilişkilerin yönlendirdiği duygu ve davranış kalıpları kültürel ve yerel bağlamlara göre farklılık göstermektedir. Bu coğrafi ve kültürel farklılıkların bilinciyle geliştirilen kavramsal çerçeve neticesinde oluşturulan hipotezlerin Türkiye’de sınanmasına yönelik bir araştırma modeli önerilmiştir. Yukarıda bahsedilen tüm bilgiler ve kanaatler ışığında, konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki etkisini belirlemeye yönelik bir model önerisinin geliştirildiği bu tez çalışması, farklı boyutlarıyla kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik etkileşimine ışık tutacak nitelikte sonuçlar içermektedir.

1.2. Yöntem

Bu tez çalışması teorik ve uygulama olmak üzere iki temel aşamadan oluşmaktadır. Teorik aşama kapsamında tezin kavramsal çerçevesindeki ana kavramlar olan ‘kamusal mekan’ ve ‘sosyal sürdürülebilirlik’ kapsamlı bir literatür çalışmasıyla irdelenmiştir.

‘Kamusal mekan’ literatürü kapsamında, öncelikle kamusal-özel kavramlarına ve kamusal alan tartışmasına değinilmiştir. Kamusal mekanın fonksiyonları ve literatürde yer alan farklı kamusal mekan tipolojilerine ve sınıflandırmasına yer verilmiştir. Kamusal mekanın değişimini ve kamusalılık paradigmasını ele aldıktan sonra kamusal mekanı irdeleyen çalışmalarda kullanılan farklı bakış açıları irdelenmiştir. Konut alanlarındaki kamusal mekanların belirlenmesi için Türkiye’deki mevzuatı da içeren alan bir kamusal mekan sınıflandırması yapılmıştır. Diğer ana kavram olan ‘sosyal sürdürülebilirlik’; literatürdeki farklı tanımları, kavramsal gelişim süreci, diğer sürdürülebilirlik bileşenleriyle ilişkileri ve farklı sürdürülebilirlik modelleri kapsamındaki yeri ile birlikte incelenmiştir. Farklı kavramsal bakış açılarına ve metodolojik yöntemlere sahip çalışmalarda sosyal sürdürülebilirlik yaklaşımları değerlendirilmiştir.

Literatür analizi sonrasında, kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik araştırma modelinin geliştirilebilmesi amacıyla bu modelin teorik altyapısını oluşturan kavramsal çerçeve geliştirilerek ana bileşenler ve alt başlıkları belirlenmiştir. Her bir alt başlığın fiziksel, algısal ve sosyal boyutlarının ortaya konabilmesi için farklı niteliksel ve niceliksel araştırma teknikleri önerilerek araştırma modeli oluşturulmuştur. Araştırma modelinin sınanmasında çalışmanın ölçeğinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin araştırılmasında kavramsal çerçeve ve bileşenlerine göre birçok farklı ölçekte çalışma bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik stratejilerinin çoğunlukla kent ölçeğinde tartışılma ve geliştirilme eğiliminde olduğu gözlenmekle birlikte (Karuppannan ve Sivam, 2011), kentsel sosyal sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalarda makro ölçekten mikro kent birimlerine kadar farklı ölçekler olduğu görülmektedir. Yapılmış olan kapsamlı literatür analizinde, bölge (Spangenberg ve Omann, 2006), kent (Barron ve Gauntlett, 2002), ilçe/semt (Yung, Chan ve Xu, 2011), mahalle (Chiu, 2003; Dempsey, Bramley, Power ve Brown, 2009), proje (Enyedi, 2002) ve bina (Bollo, 2012) ölçeklerinde çalışmalar tespit edilmiştir. Mahalle, kentsel mekandaki sınırlı bir alan olarak bireylerin ikamet ettiği ve birbirleriyle sosyal etkileşime girerek belirli sosyal ilişkileri var ettikleri coğrafi ve idari bir birim olması nedeniyle (Downs, 1981; Warren, 1981) araştırmanın ölçeği olarak belirlenmiştir. Farklı tiplerdeki kamusal mekanlar konut alanı kullanıcılarından

kentsel ticari ve sosyal altyapı kullanıcılarına dek farklı nüfus gruplarına hitap etmektedir. Çalışma, gündelik hayattaki sosyal iletişim ve etkileşim ile bunlardan kaynaklı duygu ve davranışlara konut alanlarının sahne olması ve bahsedilenlerin aynı zamanda mahalle ölçeği ile uyumluluk göstermesi nedeniyle konut alanlarındaki kamusal mekanlar ile sınırlandırılmıştır.

Tez çalışmasının teorik aşamasında oluşturulan kavramsal çerçeve ve araştırma modeli, çalışmanın uygulama aşamasında alan çalışmasıyla sınanmıştır. Tez çalışmasının 3. bölümünde sunulan alan çalışmasının gerçekleştirilmesi için günümüzde barındırdığı nüfus ile Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olan İzmir tercih edilmiştir. Anadolu'nun en eski yerleşim birimlerinden biri olan İzmir sahip olduğu olumlu coğrafik ve iklimsel koşullar ve barındırdığı potansiyeller ile değerli bir yerleşim merkezi olarak 17. yüzyıldan günümüze önemini korumaya devam etmektedir. İzmir'in merkez ilçelerinden biri olan Karşıyaka'nın 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentsel bir yerleşim barındırmaya başlaması (Yetkin, 2003'ten aktaran KskBel, 2019) ve kentsel gelişim sürecinin 20. yüzyıl kentleşme dinamikleri içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Örneklem alanlarının tespiti için nüfus, idari alan, brüt yoğunluk, kişi başına düşen yeşil alan, planlı yapılaşma ve ana arterlerle ilişki gibi kriterler göz önünde bulundurularak Karşıyaka ilçesindeki mahalleler karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda, bahsi geçen kriterleri karşılamasının yanı sıra kişi başına düşen yeşil alan ve açık mekanların varlığı açısından Atakent Mahallesi ön plana çıkarken; günlük aktivitelere yönelik mekanların fazlalığı ve erişilebilirlik imkanlarının daha yüksek olduğu öngörüsüyle Bahriye Üçok Mahallesi ön plana çıkarak araştırma alanları olarak belirlenmiştir.

Arşiv ve literatür analizlerinin yanı sıra alanda yapılan gözlemler aracılığıyla söz konusu mahallerdeki mevcut fiziksel durum tespit edilmiştir. Mekansal analizler aracılığıyla her iki araştırma alanında bulunan binaların işlevleri ve kat adetleri, alanlarda bulunan kamusal mekanlar, alanların sahip oldukları sokak dokuları ve ulaşım bağlantıları ile ilgili analizler yapılmıştır. Kavramsal çerçevede yer alan ana bileşenlerin ölçülmesi için bir anket formu hazırlanmış ve rassal bir şekilde seçilen toplamda 275 kişiye uygulanmıştır. Anket çalışmasında elde edilen veriler SPSS (Statistical Package

for Social Sciences) for Windows 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Seçilen konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik ile olan ilişkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmış ve Güvenilirlik Analizi, Açıklayıcı Faktör Analizi ve Korelasyon Analizi yapılmıştır. Ölçeklerin istatistik değerlendirmelerinde Bağımsız T-testi (Independent T-test), tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi ve Ki-kare Analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular tez çalışmasının 4. bölümünde sistematik bir şekilde sunulmuştur. Aynı bölümde, konut alanlarındaki kamusal mekanların, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması, desteklenmesi ve geliştirilmesine yönelik katkıları konularında tartışmalara yer verilmiştir. Tezin 5. ve son bölümünde çalışmanın teorik ve uygulama aşamalarında elde edilen bulgular değerlendirilerek çıkarımlarda bulunulmuştur. Sosyal sürdürülebilirliğin konut alanlarındaki kamusal mekanların katkısıyla nasıl sağlanabileceğine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Bu çalışma, hükümetler, politika yapıcılar, yerel yönetimler, şehir plancıları, kentsel tasarımcılar ve mimarlar gibi kentsel gelişim ve dönüşüm projelerinin oluşturulmasında yer alan tüm aktörler ve otoritelerinin çalışmalarına konut alanlarında kamusal mekanlar aracılığıyla sosyal sürdürülebilirliği değerlendirmek ve geliştirmek için ışık tutabilecek niteliktedir. Diğer yandan, çalışma kapsamında geliştirilen kavramsal çerçeve ve model bu alanlarda çalışma yapmakta olan bilim insanları ve araştırmacılar için sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması ve geliştirilmesine yönelik önemli bir bakış açısı sunmaktadır.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI

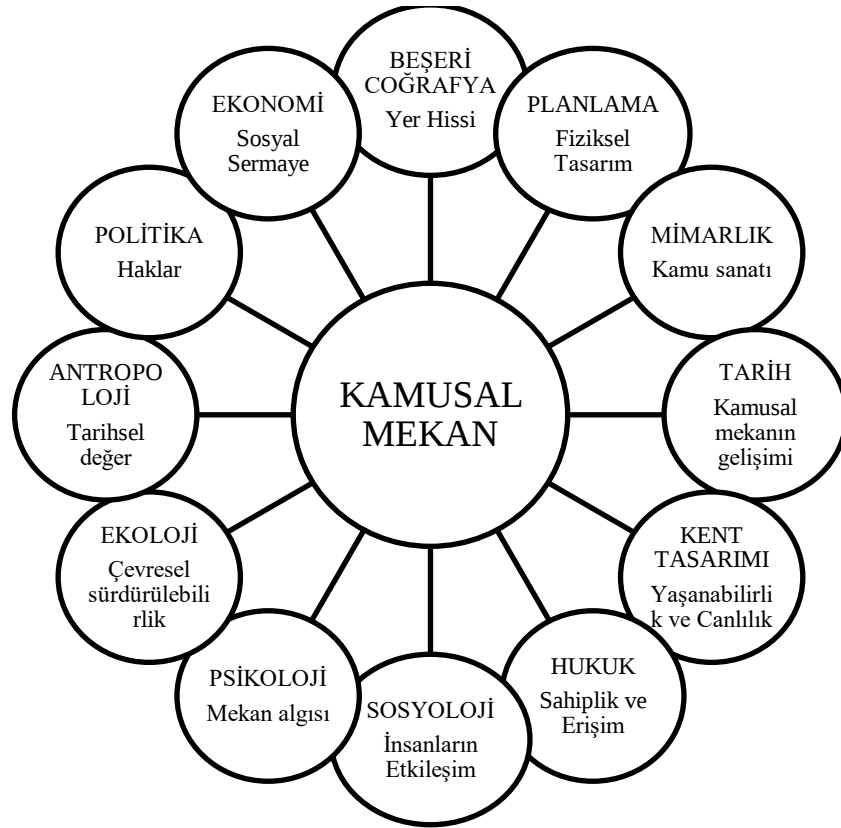
Kentsel tasarım, entelektüel teorik kökenleri sosyoloji, antropoloji, psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi ve coğrafya gibi birçok farklı disipline dayanan ve mimarlık, peyzaj, planlama, hukuk, mühendislik ve yönetim gibi profesyonel pratikleri de içerisinde bulunduran hibrit bir çalışma alanıdır (Carmona, 2014). Bir kent birimi olarak kamusal mekan ise, kentsel tasarımın bu multidisipliner yapısını korumaya devam etmektedir. Multidisipliner yapısı gereği kamusal mekan kavramı teorik açıdan araştırmalarda bazen çelişkili görüş ve tanımlara sebep olabilmektedir. Bu bağlamda çalışmanın ana kavramlarından olan kamusal mekanın bütüncül bir şekilde ele alınabilmesi ve kavramsal çerçevedeki derinliğinin ortaya konabilmesi için literatürde yer alan kamusal mekan tartışmalarının bir bölümüne kamusal-özel kavramı, kamusal mekanın fonksiyonları, tipolojileri ve sınıflandırılması, değişimi, kamusal paradigması ve kamusal mekanı konu edinen çalışmalardaki farklı bakış açılarına yer verilerek irdelenmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı, kamusal mekanın multidisipliner yapısı gibi, yalnızca mimarlık ve kentsel gelişim alanlarında değil; birçok disiplin içerisinde sıklıkla tartışılan ve kullanılan bir kavramdır. Sürdürülebilirlik, tekil ya da bir disipline özel bir kavram, yaklaşım ya da paradigma değildir. Akademi, politika ve uygulama arasında gri bir alanda yer almaktadır (Davoudi ve diğerleri, 2012). Sürdürülebilirlik literatürü, içerik bakımından zaman içerisinde farklı terminolojilere dair vurgularla anılarken, aynı zamanda kapsam açısından da genişlemeye devam etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik literatürü içerisinde akademik çalışmalarda ve uygulamada son yıllarda ciddi bir ivme kazanan sosyal sürdürülebilirlik kavramının gelişimi ve tanımlanması, sosyal sürdürülebilirlikteki yaklaşımlar ve temalar bu bölümde tartışılarak konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğe etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmadaki kuramsal temeller ortaya konmaktadır.

2.1. Kamusal mekan kavramı

Pratik bağlamda kamusal mekan yapıları bir çevre olarak sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve mekansal olmak üzere birçok kompleks özelliğe sahiptir. Kamusal mekanın ele alınış

biçimi çoğu zaman disipline özel bir bakış açısıyla gelişmektedir. Bu bağlamda, kentsel tasarım ve mimarlık disiplini kamusal mekanı en basit ve temel deyişle mekansal ve estetik özelliklerine odaklanırken; sosyoloji ve antropoloji gibi disiplinler kamusal mekanı bir topluluk alanı ve ritüellerin gerçekleştiği bir sahne olarak ele almaktadır. Coğrafya disiplini ise, yer duygusu ve yer tutumu gibi konuları tartışırken, siyasi teorisyenler özelleştirme ve artan gözetimin mevcut eğilimleri karşısında sivil özgürlük alanı olarak tartışmaktadır (Varna ve Cerrone, 2013). Bu çalışma, konunun bütünsel bir şekilde kavranabilmesi adına, öncelikle mimarlık ve diğer disiplinlerin ortak ilgi alanında bulunan kamusal-özel kavramlarına ve kamusal alan kavramına yer vermektedir. Kamusal mekanın fonksiyonları, tipolojileri ve sınıflandırmalarından bahsedildikten sonra tarihsel süreç içerisindeki değişimi ve kamusal paradigmasına değinmektedir.

Şekil 2.1. Kamusal mekanı bir çalışma alanı olarak ele alan disiplinler ve ilgi alanları (Varna, 2011’den düzenlenmiştir.)

2.1.1. Kamusal-özel kavramı

Kamusal ve özel kavramları, kamusal mekanın sosyo-mekansal biçimlenişini açıklamak ve kullanıcıları açısından kamusal mekanın önemini kavramak için önemli bir yere sahiptir. Kamusal mekan, yalnızca bir tasarım alanı değil; tarihsel düşünce yapısından etkilenen, kültürel ve ideolojik söylemlerle şekillenen organik bir yapıya sahiptir. Kamu ve kamusallık kavramlarının 17. yüzyıldan itibaren batı kökenli söylemler aracılığıyla tartışıldığı görülmektedir. Modern anlamdaki kamusallık ise, demokrasi kökenli tartışmaların temeli olan Habermas'ın (2003) kamusal alanı kavramlaştırması ile literatürde tartışılmaya başlayan bir fenomen olarak yerini almaktadır. Kamusal ve özel kavramının kökenlerinin batı düşüncesindeki kırılma noktasının öncesinde antik çağa kadar uzanan bir tarihi bulunmaktadır. Tarihsel süreçte her zaman karşıtlık içerisinde yer alan bu ikili, toplumsal ve politik konulardan, hukuk ve ahlaki konulara dek tartışmalarda farklı çerçeveler içerisinde değişken anlamlar içeren kategorik ayrımlar sunmaktadır (Özbek, 2004).

1970'li yıllarda başlayan ideolojik değişimler sonucunda literatürde kamusal ve özel alanın anlamsal boyutuna dair bir kırılma noktasından bahsetmek mümkündür. Refah devleti anlayışının terk edilmesi, neo-liberalizmin yükselmesi ve soğuk savaş döneminin sona ermesiyle değişen dünya yapısı, devlet ve toplum arasındaki ayrımın yeniden tanımlanması gerektirmiş ve kamusallık olgusunu gündeme getirmiştir. Modern dünyanın farklı iki paradigması olan liberalizm ve sosyalizm içerisindeki bu kriz, sivil toplum ve demokrasi tartışmalarını canlandırarak, kamusal alanın önemini yeniden ortaya çıkarmıştır. Gerek Doğu Avrupa ve Batı kapitalist toplumlarında gerekse eski Sovyetler toplumlarında kamusal hayat dokusunu zorlayan toplumsal dönüşümler, mücadeleler ve meşruiyet tartışmalarının kamusal alan konusunun bu denli yaygınlaşmasıyla yakından ilişkilidir (Özbek, 2004).

Dijkstra'ya (2000) göre, günümüz dünyasında kamusallık ve özellik tek başına bulunamayan ütöpik kavramlardır. Kamusal ve özel kavramları her ne kadar birbirine zıt gibi gözükse de, Weintraub'a (1997) göre bu kriterler farklı söylemler altında iç içe geçebilmektedir. Farklı çerçevelerde ve boyutlarda ele alındığında ya da birlikte

kullanıldıklarında birden fazla biçime ve anlama sahip olabilmektedir. Bu kavramların hangi kapsamda kullanıldıklarına dair çıkarım yapmak için bu ikilinin hangi perspektiften ve hangi temeller üzerinden karşılaştırılarak kurgulandığını bilmek gerekmektedir (Özbek, 2004). Dolayısıyla, özel alan olarak tanımlanan şeye bağlı olarak kamusal alan da onunla birlikte tanımlanmaktadır. Özel alanın düşünce, beden, mülkiyet ya da konut gibi hangi şekilde ele alındığına göre kamusal alan da bununla zıt bir ilişki içerisinde yeniden tanımlanmaktadır (Madanipour, 2003). Hutchison'a (2000) göre, kamusal ve özel kavramları saf bir formda bulunmamasının yanı sıra birçok da tonu mevcuttur. Kamusal ve özel arasındaki sınır sürekli değişmekte; kamusallık sahnesine ve bireysel atmosfere göre uyum göstermektedir (Madanipour, 2003).

Kamusal ve özel alanın vurgulanış şekli ve ifade ettikleri değerler, toplumların içinde bulundukları kültür, mekan ve zaman arasındaki farkı açığa çıkarmaktadır (Uzun, 2006). Bunun yanında, kamusal-özel dengesi sosyal, politik ve ekonomik sistemlerden etkilenen bir yapıya sahiptir. Her kültürde karmaşık bir faktör kümesinden oluşan; fiziksel, sosyal, politik ve ekonomik gerçeklerden ortaya çıkan bir kamusal-özel profili vardır. Bu özel ve kamusal alanlar, bir toplumdaki hakim değerlerin ürünüdür. Toplum üyelerinin ihtiyaçlarının ve anlam arayışlarının farklı derecelerini yansıtmaktadır. Her toplumda kamusal ve özel ile ilgili bir karışım olmasına rağmen, her birinde yapılan vurgu ve ifade ettikleri kültür, değer, yer ve zaman arasındaki farklılıkları açıklamaya yardımcı olmaktadır. Toplumlar tarafından oluşturulan bu özel ve kamusal alanlar, toplumun değerlerini yansıtan şekilde hizmet etmektedir (Carr ve diğerleri, 1992). Bu bağlamda, Avrupa konjonktüründeki kamusal alan çerçevesinin Batılı söylemler bağlamındaki doğrudan okumasının yapılması yerine, Türkiye'deki demokrasi, sınıf ilişkileri ve toplumsal hareketler açısından ele almak gerektirmektedir (Özbek, 2004).

Türkçe'deki kamusal kavramı kamu, umumi, aleni, amme gibi kelimelere karşılık gelen ve kapsayıcı özelliklere sahip bir kullanım alanına sahiptir. Kamusal kelimesinin etimolojik kökenlerinin ötesinde anlamlarından semantik bakış açısıyla bahsetmek gerekmektedir. Sözlükte bu kelimelere dair geniş tanımlar bulunmasına rağmen, kamusal kavramının muhtevasını karşılayan fakat yine de aslen toplumsal geçerliliği olmayan bazı sözcüklerin de var olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle, kamusal

kavramının sözlük karşılığında, her ne kadar anlamsal içeriğinin açıklanmasında yeterli olmasa da, bir sıfat olarak “*kamu ile ilgili*” olduğu görülmektedir. Kamu kelimesi ise iki farklı anlam içermektedir: “*Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü*” ve “*bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme*” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2018).

Günlük konuşma dilinde kamusal kavramı için kullanılan kelimelerle, bilimsel alanda kullanılan kavramların birbirine tam karşılık gelmediğini söylemek mümkündür. Kamusal ilkesi bağlamında görünürlük açısından “*alenî*” ve “*umumî*” kelimelerinin daha geçerli olduğunu; fakat yine de bu kelimelerin de toplumsal kültür içerisindeki olumsuz algılarından dolayı tam karşılıklarıyla kullanılamamaktadır. Günlük dildeki umumî kelimesinin daha çok herkese açık olan mekanları tanımlamak için kullanılması; herkesin içerisinde yapılmaması gereken şeyleri ayıp ve yasak ifadeleriyle özdeşleştirerek farklı bir anlatım aracına dönüşmesine neden olmaktadır (Özbek, 2004). Bu özdeşleşmenin semantik tabanlarının Osmanlı dönemindeki kamusal ve özel alanlara dair devlet ve toplum yapısının bakış açısındaki kısıtlı formlar sonucunda oluştuğunu düşünmek mümkündür.

Kamu kelimesi de günlük ifadede devlet ile ilgili olan, devlet idaresi ve organları, kuruluşları, görevlileri ya da etkinlikleri gibi devlete ait olan ya da devlet kontrolündeki resmi bir alanı işaret etmektedir. Kamunun kim olduğu hususu düşünülmeden, kamunun devlet aygıtı ve erki ile birleştirilmesi, toplumu bu anlamda “*özel*” alana geçirerek, Osmanlı Devleti zamanındaki yönetim ve algı biçiminde bulunan halkın tebaa olduğu dönemin bakış açısından öteye geçememektedir. Modern toplumlardaki kamusal, demokratik meşruiyet olarak devlet aygıtları ve icraatları için bir örgütlenme ilkesi olarak gelişmiştir. Kamusal dendiğinde idarenin, yönetimin, mahkemelerin ve tüm devlet işlerinin halkın bilgi ve denetimine açık olması gerektiği anlamında bahsedilebilmektedir (Özbek, 2004). Dolayısıyla kamu erkinin -yani halkın- otoritesinin devlet tarafından kullanıldığı ve icra edildiği kurumsal mekanlar ile devletin kamu -yani halk- adına himayesinde bulundurduğu kamusal mekanlar arasındaki farkı ortaya koymak gerekmektedir.

Mahcupyan'a (1998) göre, Türkiye'deki kamusal alan kavramının ele alınmasında iki önemli unsurdan bahsetmek gerekmektedir: Birincisi, Osmanlı Devleti'nden gelen kendine özgü ve tarihsel bir deneyimi olan güçlü devlet geleneğinin varlığıdır. İkincisi ise, imparatorluktan cumhuriyete geçişteki ulus devlet anlayışında kamusal alanın oluşturulmasındaki etkenlerdir. Osmanlı'nın otoriter, merkeziyetçi ve devletçi yönetim geleneği, burjuva sınıfının yokluğu ve 1860'lı yıllara kadar özel gazeteciliğin gelişmemesi gibi değişkenler, Osmanlı Devleti'nde kamusal alanın veya kamuoyunun Batılı söylemlerdeki biçimde var olmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Yine de 16. yüzyıldan itibaren devlete karşıtlık biçiminde devlet ile özel alan arasında bir ara formdan bahsetmek mümkündür. Devlete karşı olan güç bloklarının, gerektiğinde amaç-yönelimli bir araya gelmeleri ve bir medya ya da kamuoyunun bulunmamasına rağmen, meddahlık ve Karagöz oyunları aracılığı ile -Batılı örneklerle benzerlik göstermese de- bir takım kamusal alan dinamiklerini gerçekleştirmektedir (Öztürk, 2005). Cumhuriyet dönemine kadar, çeşitli ifade şekillerini engellemek için yoğun çaba gösteren devlet, gerek siyasal gerekse kültürel fonksiyonları yüklenen güçlü örgütlenmelere izin vermeyerek politik anlamdaki kamusal alanın başarıya ulaşmasını engellemiştir (Mahcupyan, 1998).

19. yüzyılda ise, görece modern bir eğitim sisteminin ortaya çıkışı, ekonomide aktif olan tüccarların faaliyetlerindeki artış, gazeteciliğin etkin bir faaliyet alanı haline gelmesi ve merkezi bürokrasinin inşası aracılığıyla, kamusal alan ve kamuoyu gibi kavramların önemi artmaktadır. II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte insanlar sokaklarda ve meydanlarda toplanıp harekete geçerek, gerçek anlamıyla politik kamusal alanın görünürlüğünü arttırmaktadır (Çetinkaya, 2008). Bunun yanında, Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında çok partili bir yapıyı içeren anayasal bir sisteme geçişi sayesinde liberalizm, İslamcılık, milliyetçilik ve batıcılık gibi düşünce akımlarını içeren yeni bir politik alan yaratılarak (İnsel, 1995), hem geleneksel hem de modern toplum unsurlarını içerisinde barındıran 'çoğulcu kamusal alan' ortaya çıkmaya başlamaktadır (Ercins, 2013).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte eski yönetim şekline ve siyasi değerlerine bir karşı çıkış olmasına rağmen, toplumun ortak meselelerinin tartışıldığı ya da eleştirel tartışma

ortamının yaratıldığı bir politik kamusal alanın ortaya çıkması için gerekli koşullar oluşturulamamıştır (Ercins, 2013). Türkiye’deki kamusal alan, devletin yönlendirmesiyle inşa edilmeye çalışılmasına rağmen; batı modernliğini temel alan ‘modernleşme projesi’yle özdeşleşerek, yalnızca modernist yaşam biçimlerini uygulayan bir alan sınırında kalmaktadır (Göle, 2000; Suman, 2000). Cumhuriyet Türkiye’si, Osmanlı Devleti’nden kendi doğal süreci içinde evrimini sürdüren bir siyasal yapı devralmıştır. Osmanlı dönemindeki devlet-toplum ilişkisi cumhuriyet döneminden sonra reddedilmiş olmasına rağmen, bilhassa hikmet-i hükümet felsefesi¹ ve bürokratik yönetim geleneği varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Erdoğan, 1998).

Kamusal alana demokrasi tabanında bakıldığında, yurttaşların ortak meselelerini özgür ve eşit bir katılımıla çözmeye çalıştıkları yer olarak ifade edilebilmektedir. Buradaki kamusal alanın genişliğini ve sınırlarını toplum içerisindeki düşünce, ifade, bilgiye erişim, tartışma, toplanma ve örgütlenme gibi özgürlüklerin gelişmişliği belirlemektedir. Bu alanda, herkesin eşit şekilde, çoklukları ve farklılıkları kapsayacak bir biçimde yer alması gerekmektedir (Özbek, 2004). Kamusal alandaki eylemlerin icra edildiği mekanların, tarihsel açıdan da bakıldığı kamusal mekanlar olması nedeniyle kamusal mekan, bu alanın değişmez ve önemli bir parçası olarak görülmektedir. Kamusal alan ile kamusal mekan arasındaki karmaşıklık gidirmenin ve farklı kavramlar oldukları birbirinden ayırmanın başlangıcı da burada ortaya çıkmaktadır. Kamusal mekan göz önünde bulundurulduğunda, kamusal alanının çoğu düşüncesinde, hepsi sadece kamusal hayat alanı ya da onun konteynırı (kabı) olarak kabul etmektedir. Kamusal mekan, kamusal alanın varoluşunun belirleyicisi olmaktan ziyade, halkın (kamunun) etkileşiminin gerçekleştiği yüzeydir (Iveson, 1998). Kamusal mekan, kamusal anlam ve işlevlerin fiziksel mekanı ile ilişkili bölümüdür. Bunun yanında kamusal alan ise, sosyal yaşamının kamusal boyutunu oluşturan tüm yerler, insanlar ve faaliyetler gibi çok daha geniş bir konseptte atıfta bulunmaktadır. Kamusal mekan, kamusal alanının bir bileşeni ve parçasıdır (Madanipour, 2003).

¹ Hikmet-i hükümet felsefesi: Devlet-toplum ilişkisinde; devletin bireyleri, toplumsal formasyonları -aile, aşiret, etnisite, millet...- ve kültürel inşaları -din, inanç...- önem açısından öncelendiği devlet geleneği (Çilliler, 2016, s.416)

Özbek'e (2004) göre, kamusal alan kavramının zorluğu, kendi içerisindeki iki ayrı anlam boyutu içermesinden kaynaklanmaktadır: Birinci boyutuyla toplumsal hayatın içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübenin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, yayıldığı ve müzakere edildiği toplumsal alanlar olarak mekansal bir kavrama işaret etmektedir. Bu süreçte kamuoyu, kültür veya tecrübe olarak 'ortaya çıkan' anlam ve bu anlamın üretim sürecini oluşturan ya da bu süreç içinde ulusal birimlerden, ulus altı birliklere ve giderek ulus üstü ve küresel düzleme dek uzanan kamuyu oluşturan kolektif gövdeleri tanımlamaktadır. Burada toplumsal bir alandan bahsedildiğinde, kamusal olanı üreten süreçler, yapılar ve kurumlardan, ilişkiler, pratikler, kurallar ve etkileşim biçimlerinden; bunların içinde yer aldığı mekanlar ve tarihsel bağlamlardan ve bu alandaki dönüşümlerden de bahsedilmektedir. Böylece kamusal alan kavramı, hayatın içindeki farklı alanları ve fenomenleri, zaman ve mekan boyutlarıyla birlikte, toplumsal dinamiklerle ilişkilendirmeyi sağlamaktadır. İkinci boyutuyla ise anlam üretim alanları açısından normatif bir ilkeyi yani bir ideali belirtmektedir.

2.1.2. Kamusal mekanın fonksiyonları

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir tartışma ve araştırma alanı olan kamusal mekan, yalnızca demokrasi bağlamındaki kamusal alan kavramı ile değil; kent içerisindeki fonksiyonları, değeri, yönetimi ve kontrolü, mevcudiyetinin ve değişiminin kent hayatı üzerindeki sonuçları gibi birçok konu üzerinden tartışılmaktadır. Kamusal mekanın niteliklerini ve anlamını belirlemek için öncelikle kamusal mekanın fonksiyonlarına değinmek gerekmektedir.

Carr, Francis, Rivlin ve Stone (1992) kamusal mekanları, günlük hayatın içerisinde normal rutinler ya da periyodik festivaller olması fark etmeksizin, insanların işlevsel aktiviteleri ve bir toplum olarak bir arada tutan ritüelleri gerçekleştirebildikleri ortak bir alan olarak görmektedir. Kamusal mekanın duyarlı, demokratik ve anlamlı olması gerektiğinden ve üç temel değerın bakış açılarının temelini biçimlendirdiğinden bahsetmektedirler. Gehl ve Gemzøe'ya (1996) göre, kullanım şekli tarih boyunca değişse de, tüm farklılıklara rağmen, kamusal mekan her zaman buluşma yeri, pazar yeri ve trafik alanı olarak hizmet etmektedir. Madanipour (2003) ise, kamusal mekan ile

kamusal alan arasındaki ayırım ve ilişkiye vurgu yapmaktadır. Kamusal anlamlar ve fonksiyonlarla ilişki içerisinde olan çevrenin fiziksel yanına değinmek için kamusal mekan kavramını kullanmaktadır. Madanipour'un bakış açısına göre kamusal alan kavramı ise tüm yerleri, insanları ve sosyal yaşamın kamusal boyutunu oluşturan aktiviteleri de içine alan daha geniş bir konsepte işaret etmektedir. Kamusal mekan, kamusal alanın bir bileşenidir. Kamusal mekanların ortak özellikleri ise kullanıcıların günlük gereksinimlerini karşılaması, bireysel ya da grup aktiviteleri için mekanı kullanması, toplumsal amaçların gerçekleştirilmesi, birbirinin içine geçmiş işlevsel ve sembolik amaçlar için kullanılması şeklinde sıralanmaktadır (Madanipour, 2007).

Kohn'un (2004) kamusal mekan için önerdiği tanımın üç temel bileşeni vardır: Mülkiyet, erişilebilirlik ve öznelararasılık. Kamusal mekan, devlet tarafından sahip olunan, kısıtlama olmaksızın herkes tarafından erişilebilen ve/veya iletişimi ve etkileşimi teşvik eden bir yere atıfta bulunmaktadır. Carmona ve diğerlerine (2004) göre kamusal mekan, kamusal ya da özel, içsel ya da dışsal, kentsel ya da kırsal, kamunun mutlak sınırsız erişimi olmasa da özgür olduğu yapı ve doğal çevrenin tüm parçaları ile ilgilidir. Kamusal mekan, baskın olarak konut, ticari ya da topluluk/sivil kullanımı olması fark etmeksizin tüm caddeleri, meydanları ve diğer yol biçimlerini, açık mekanları ve parkları, kırsal açık alanları; kamusal/özel olması fark etmeksizin -kontrol edilse bile- kamusal erişimin sağlandığı özel alışveriş merkezleri, tren ve otobüs istasyonları ve kütüphane, kilise ya da belediye binası gibi kamu ve sivil binalarının iç mekanlarını içermektedir. Charter of Public Space (2013) ise kamusal mekanları, kamu mülkiyetinde ya da kullanımında olan, kar amacı gütmeyen, herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir mekanlar olarak tanımlamaktadır. Kamusal mekan, bireysel ve sosyal refahın, toplumun kolektif yaşamının, ortak olanın çeşitliliğinin ifadelerinin, doğal ve kültürel zenginliklerinin ve kimliklerin temelini anahtar bir elemanıdır.

Literatürdeki tanımlara bakıldığında, kamusal mekan kentin sosyal, toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik yapısına birçok katkı sağlamaktadır. Kamusal mekanın topluma ve kente kattığı değerler ile bu değerlerin yine kamusal mekanın oluşmasını etkileyen faktörlerin arasında iteratif bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla, kamusal mekan hem bir özne hem de bir nesne olarak vurgulanabilir. Kamusal mekan

bireysel ve toplumsal talepler sonucunda oluşmaktadır. Yalnızca taleplerin varlığı değil; aynı zamanda bu taleplerin yokluğu da kamusal mekanı şekillendirmektedir (Madanipour, 2010). Tarihsel süreçte bakıldığında, toplumların sosyal değerlerinin kamusal hayatın gelişimini desteklediği ya da ona karşı çalıştığı görülmektedir (Carr ve diğerleri, 1992). Kamusal mekan çeşitli fonksiyonlara sahip farklı tipolojilerdeki mekanlar olarak farklı kültürlerde, coğrafyalarda ve zamanlarda daima kamusal hayatın merkezinde önemli bir rol oynamaktadır (Carr ve diğerleri, 1992).

Bir kentin sokakları, caddeleri, meydanları ve parkları içeren kamusal mekanlar günlük hayatın içerisinde geçtiği ve aktığı bir ağıdır. Bu dinamik mekanlar, hareket kanalları yaratan, özel ve kamusal hayatın ara kesitinde yer alan iletişim noktaları ve rahatlama için ortak kullanım alanlarıdır. Kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanan ve yönetilen mekanlar, insanların kamusal mekanda tatmin etmeye çalıştığı birincil ihtiyaçları olan konfor, etkileşim ve keşfin yanında; rahatlama, günlük yaşamın streslerinden kurtulma taleplerini de yerine getirmektedir. Bu talepler, bireysel refahı olduğu kadar başkalarıyla hem aktif hem de pasif etkileşim sayesinde toplumsal ve sosyal refahı da teşvik etmektedir. Kamusal mekanların insanların ihtiyaçlarını tatmin etmelerine yardımcı olabildiği gibi kültürel anlamları tanımlamak ve korumak için de şekillendirici bir etkiye sahiptir (Carr ve diğerleri, 1992).

Kamusal mekan, toplumsal hayatın ortaya çıktığı sahnedir. Diğer insanların varlığının deneyimlendiği ve toplum içinde yaşamının başlıca bileşenlerinden olan diğerlerinin bakış açılarının bilinmesini ve farkında olunmasını sağlayan mekanlardır (Madanipour, 2003). Kamusal mekanda geçen sembolik kamusal hayat, ortak anlamların ve ritüellerin paylaşıldığı fiziksel bir ortam haline gelerek, geçmiş ve tarihsel olayların kutlanması, önemli kişi ve kişiliklerin anılması, ulusal ve dini bayramların kutlanması gibi etkinliklerle insanların daha büyük bir grubun parçası olduklarını hissetmelerine katkıda bulunmaktadır (Carr ve diğerleri, 1992). İnsanların kişisel yaşamları ile daha geniş bir dünya arasındaki güçlü bağlantıları kurmalarına katkı sağlayan mekanlardır. Bu bağlar bir gruba veya topluluğa, kültüre ve tarihe dair olabildiği gibi geleceğe dair de bağlar olabilmektedir. Hızla değişen bir dünyada günlük ya da özel amaçlarla sürerli olarak kullanılan bu mekanlar, anılar yaratılmasında ve bireyin kişisel süreklilik duygusunu

sabitlenmesine yardımcı olabilmektedir (Francis ve Hester, 1990). Bireysel veya grup olarak paylaşılan, birbiriyle örtüşen anılar ve kolektif deneyim sonucunda, mekan topluluk için önemli bir yer olmaya başlamakta ve fiziksel ve sosyal bağlamları buluşturmaktadır (Carr ve diğerleri, 1992).

Kamusal mekan, gündelik hayatta insanların sirkülasyonu esnasında toplumun temel ihtiyaçlarına hizmet etmekte olan yollar ve sokaklar üzerinde yiyecek alma, ürün satışı için pazar oluşturma, mesire alanları ve sahne yerlerinde gıda satıcılarıyla birlikte festival havası yaratma gibi kamusal hayatın işlevsel şekilleri içerisinde birçok farklı ekonomik fonksiyonun gerçekleştirildiği bir mekandır (Carr ve diğerleri, 1992). Yalnızca ekonomik bir araç olmakla kalmayıp piyasa güçleri ve siyaset arasındaki dengenin de icra edildiği alandır. Kamusal mekan, aynı zamanda politik güçlerin de pratik edildiği bir sahnedir. Bu bağlamda, devlet yönetimini ve düzenlemelerini, yasal egemenliği, siyasi öncelikler ile destekledikleri yaşam tarzlarını ve yatırımın çeşitli modlarını kamusal mekan üzerinden okumak mümkündür (Carmona, 2010b).

Sonuç olarak, kamusal mekanın sosyal, toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik fonksiyonlarını ve sonuçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kamusal mekanlar **fiziksel ağlardır** ve kentin canlılığı için ihtiyaç duyulan insan hareketini desteklemektedir (Charter of Public Space, 2013).
- Kamusal mekan, bir pazar yeri olarak **ticari aktivitelere** erişimin yanında, kamusal tesislere ve diğer servislere (kolektif ya da değil, kamusal ya da özel) erişimi garantilemekte ve kentin **sosyo-ekonomik** boyutunu desteklemektedir (Charter of Public Space, 2013).
- Kamusal mekan park, bahçe ve halka açık spor tesisi gibi yerler aracılığıyla **fiziksel egzersiz, yenilenme** ve **rekreasyon** için değerli fırsatlar sunmaktadır (Charter of Public Space 2013). Bunun yanında stresten uzaklaşma, dinlenme, eğlenme ve sosyal etkileşim gibi imkanlar sağlamaktadır (Carr ve Lynch, 1968; Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan, müze ve halk kütüphanesi gibi mekanlar aracılığıyla **eğitimin ve kültürün** desteklenmesine yardım ederek **öğrenme** ortamı sağlamaktadır (Charter of Public Space, 2013; Carr ve diğerleri, 1992).

- Kamusal mekanda geçen kamusal hayat **sosyal bağın** anahtarıdır ve toplumlar üzerinde pozitif etkisi vardır (Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan çok-sınıflı, çok-kültürlü ve heterojen toplum içerisindeki farklı grupları bir araya getirerek **toplumsal bütünlüğü** desteklemektedir (Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan bireyler için, bir topluluk olduklarının bilgisinin ve duygusunun geliştirilmesini ve devam ettirilmesini sağlayan **bireysel ve kolektif hafızanın** yerleridir (Charter of Public Space, 2013). İnsanların bağ kurmasını sağlayarak toplumun bir parçası olma gücünü ve anlamını teşvik etmektedir (Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan, protesto veya özgürlük gibi demokratik hakların kullanılmasını sağlayarak **karşılaşma ve ifade özgürlüğünü** teşvik etmektedir (Charter of Public Space, 2013). Aynı zamanda azınlık grupların haklarını talep etmesine ya da korumasına aracılık etmektedir (Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan, toplumun sesi olabildiği gibi, devletin de **politik sesi** ya da **gücünün göstergesi** olabilmektedir (asker geçit törenleri gibi) (Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan bir grubun tarihi ve kültürüyle arasındaki **kültürel bağı** kurmasına yardımcı olmaktadır (Carr ve diğerleri, 1992).
- Kamusal mekan, insanların **kimliğinin** aynasıdır (Charter of Public Space, 2013).
- Kamusal mekan, kent mimarisi ve peyzajının tamamlayıcı ve anlamlı parçası olarak kentin genel **imajına** dair belirleyici role sahiptir (Charter of Public Space, 2013).

2.1.3. Kamusal mekan türleri ve sınıflandırılması

Kamusal mekan literatüründe birçok bakış açısına sahip olan konulardan biri de kamusal mekan türlerinin sınıflandırmasıdır. Kamusal mekanının mülkiyeti, erişilebilirliği ve yönetimi gibi kriterler üzerinden sınıflandırmaların yanında işlevi üzerinden sınıflandırmalar yoğunluktadır. Kamusal mekanın tarihsel gelişiminin, günümüzde birbiri üstüne geçen farklı tipolojiler ortaya çıkardığından bahseden Carr ve diğerleri (1992), kamusal mekanın bu çeşitliliklerini 11 ana başlık altında topladığı

sınıflandırması öncü çalışmalardan biridir (Çizelge 2.1). Parklar, meydanlar ve plazalar, anıtlar, caddeler, oyun alanları, topluluk bahçeleri, yeşil bantlar, atriyum ve pazar yerleri, mahalle mekanları ve kıyı alanları olarak sınıflandırılan tipolojilerde kent içerisindeki farklı ölçekteki kamusal mekanlara vurgu yapılmaktadır. Örneğin, kamu parklarından bahsederken kamu merkez parkı, kent parkı, kamuya açık yeşil alan, mahalle parkı ve mini/cep park olmak üzere beş farklı alt tipten bahsetmektedir. Bu sınıflandırmanın, Amerika yaşam tarzında büyük öneme sahip farklı kullanım çeşitlerini yansıtan bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge 2.1. Kamusal mekan türleri ve sınıflandırması (Carr ve diğerlerinden [1992] düzenlenmiştir.)

1. Kamu parkları
1.1. Merkez parkı
1.2. Kent Parkı
1.3. Kamuya açık yeşil alanlar
1.4. Mahalle parkı
1.5. Mini/cep park
2. Meydanlar ve plazalar
2.1. Merkez meydan
2.2. Tüzel plaza
3. Anıtlar
4. Pazar
4.1. Çiftçi pazarı
5. Caddeler
5.1. Yaya kaldırımları
5.2. Kapalı çarşı
5.3. Transit alışveriş merkezleri
5.4. Trafik sınırlandırılmış caddeler
6. Oyun alanları
6.1. Oyun parkları
6.2. Okul bahçeleri
7. Topluluk açık mekanları
7.1. Topluluk bahçesi
8. Yeşil bantlar ve park yolları
8.1. Rekreatif ve doğal alanlar
9. Atriyum/kapalı pazar yerleri
9.1. Atriyum
9.2. Pazaryeri/ alışveriş merkezi
10. Mahalle alanları
10.1. Günlük açık mekanlar
11. Su kenarları
11.1. Kıyı, liman, plaj, nehir kenarı, rıhtım, göl kenarları

Llewelyn-Davies (2000) ise açık mekan türlerini, mekanın fonksiyon ve açıklık karakterini temel prensip olarak ele alarak yeşil bant, su bantları, çayırılar, ormanlık, oyun alanları, kilise bahçesi, tahsisli bahçeler, yeşil alan, meydan, plaza, topluluk bahçesi, özel bahçe ve oyun alanları olarak sıralamaktadır. Yeşil bant, döngüsel yürüyüş yollarını içeren bir mekanlar ağı olarak aynı zamanda doğal yaşam koridorları oluşturmakta ve doğal hayatın kent mekanı boyunca hareket etmesini sağlamaktadır. Bunlar tipik olarak kırsal kesimden kent çeperine ve oradan kent merkezine nüfus eden akışları ve demiryollarını takip etmektedir. Su bantları ise göller, göletler, nehirler ve kanalları içeren, zengin habitatlar sağlayan, rekreasyonel değer taşıyan ve aynı zamanda hareket koridorları yaratan alanlardır. Çayırılar, bir mahallenin sınırında bulunan, genellikle doğal otlar ve kırsal öğeler taşıyan gayriresmi rekreasyon sağlayan kamusal mekanlardır. Ormanlık (doğal yaşam parkı), ağaçların doğal hali içinde bırakıldığı, bazen doğal yaşam açısından zenginliği nedeniyle bir doğa rezervi olarak belirlenen ya da vahşi hayat dolayısıyla belirli bölgelere erişimin kısıtlandığı doğal alanlardır. Oyun alanları ise, futbol, rugby ya da golf gibi sportif aktiviteler için aktif rekreasyona ayrılan açık mekanlardır. Bu tesislerin kullanılabilirliğini garantilemek için mülkiyeti ya da yönetimi okul, kulüp ya da bir topluluk tarafından paylaşılabilir. Kilise bahçesi ise, bir kilise bitişiğinde bulunan ve genellikle bir topluluğun bulunduğu alanın merkezinde yeşil alan sağlayan mekanlardır. Tahsisli bahçeler, yerel yönetimler tarafından bireylere bahçecilik için kiralanmış ve bir araya gelmiş parsellerden oluşan yarı-kamusal bir mekan sunmaktadır. Yeşil alanlar, kır yaşamının odak noktası olan ve kendiliğinden yeşil barındıran kamusal mekanlardır. Meydan ise, bir bloktan daha büyük olmayan, önemli binalar tarafından ön plana çıkmış sivil öneme sahip odak noktalarında pasif rekreasyon sağlayan kamusal mekandır. Plaza, ofis veya alışveriş merkezi gibi ticari binaların düzenlenmiş peyzaj ile genişletilmiş ön avlusuyla ilişkili olan mekandır. Topluluk bahçeleri ise, genellikle bir konut alanında çevre bloğunun iç kısmında yer alan ve mahalle sakinleri tarafından yönetilen bir yeşil alan sunmaktadır. Bu mekanlar herkesin erişimine açık olmayan yarı-özel bir mekan sunmaktadır. Özel bahçeler ise, bitişik binalar arasındaki arsa içerisinde bulunan özel mekanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Oyun alanları ise, konutlara yürüme mesafesinde yer alan ve küçük bir alanın çocukların oyunları için çitlerle çevrilmiş halidir. Yapılan bu sınıflandırmada

yine Amerikan yaşam tarzını ve kullanım biçimlerini yansıtan mekansal tipolojiler içerdiği görülmektedir.

Birleşmiş Milletler'in Habitat raporunda (UN-Habitat, 2014), kamusal mekanı sınıflandırmada sahiplik, kullanım ve erişim gibi değişkenleri temel alan bir sınıflandırma yaklaşımı bulunmaktadır (Çizelge 2.2). Dört kategoriden oluşan bu sınıflandırmanın ilk kategorisi, genel kullanım için ayrılan ama günlük yaşamın önemli bir parçası olan kamusal mekanları içermektedir. Bunlar bulvar, cadde ve sokak, bisiklet yolu, meydan, kaldırım, geçit ve galeri, otoban ve kıyı bandıdır. Bu mekanlar, sahipliği ve yönetimi kamu otoritelerine ait olan ve ücretsiz bir biçimde gündüz veya gece olması fark etmeksizin günün her saati herkes tarafından erişilebilen açık mekanlardır. İkinci kategori ise, literatürde daha belirgin şekilde açık mekan olarak bilinen parklar, bahçeler ve oyun alanlarıdır. Bu mekanlar da günlük temelde kullanılan, sahiplik ve yönetimin yine kamu otoritelerinde olduğu, ücretsiz ama erişimin yalnızca gündüz saatlerinde olduğu mekanlardır. Üçüncü kategori, kullanıcıların giriş ücreti gibi belirli koşullarda altında erişebildiği binalar da dahil olmak üzere spor tesisleri, plajlar ve müzeler gibi özel kentsel mekanları içermektedir. Kamusal mekanların dördüncü kategorisi ise, yine sahipliği ve yönetimi kamuya ait olan ve herhangi bir ücret ödmeden herkes tarafından erişilebilen; ama yüksek bakım gerektiren halk kütüphanesi, kültür merkezi ve belediye pazarı gibi tesislerdir (UN-Habitat, 2014).

Çizelge 2.2. Kamusal mekan türleri (UN-Habitat, 2014)

1. Günlük yaşamın bir parçası olan kamusal mekanlar
Bulvar, Cadde, Sokak
Bisiklet Yolları
Meydanlar
Kaldırımlar
Geçitler ve galeriler
Otobanlar
Kıyı bantları

Çizelge 2.2. Kamusal mekan türleri (UN-Habitat, 2014) (devam)

2. Gündüz ve bedelsiz kullanılabilir kamusal mekanlar
Parklar
Bahçeler
Oyun parkları
3. Bazı koşullar dahilinde (ör.: giriş ücreti) kullanılabilir kamusal mekanlar
Spor tesisleri (kamusal ya da özel yönetilen)
Plajlar
Müzeler
4. Kamu Kurumlarının sorumlu olduğu, yüksek bakım maliyetli ve bedelsiz kullanılabilir kamusal alanlar
Halk kütüphaneleri
Kültür Merkezleri
Belediye Pazarları

Aynı raporda, bazı çalışmaların demokratik yaşamın en yüksek ifadesinin yaşandığı parlamentoların ve kent konseyi salonlarının, yüksek kamu önemi nedeniyle demokrasinin kamusal mekanları olarak düşünülmesi gerektiğini savunmakta olduğu da ifade edilmektedir. Bu tür bir bakış açısıyla ele alındığında daha önceki sınıflandırmaya üç yeni bileşen daha tanımlamak gerekmektedir (UN-Habitat, 2014). Bunlardan ilki, halka açık bir mekan olarak kenttir. Kapsamlı bir yaklaşım ile ele alındığında kentin bir ortak alan olması kamusal mekan fikrini desteklemektedir. İkinci kategoride siber alanların bir kamusal mekan olarak ele alınması hususu bulunmaktadır. Kamusal mekan her zaman karşılaşma, etkileşim ve iletişim odağı olmuştur. Dolayısıyla siber alanlar da internet ve sosyal ağlar aracılığıyla karşılaşma ve etkileşim için yeni fırsatlar sunmaktadır. Üçüncü kategori ise, kamu alanı olarak kamusal mekanlardır. Burada, ‘kamu’, halk olarak değil, kamu sektörünün eylem alanı olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda kamusal mekan, sadece mülkler ve mekanlar değil, aynı zamanda vatandaşların toplumsal hizmetlerin sağlanmasına katkıda bulunduğu ve onları seçilmiş yöneticilerin yönetimine emanet ettiği sosyal anlaşmadır. Bu sosyal anlaşma bozulduğunda veya tehlikeye girdiğinde, bu özel-kamusal alan kadar demokrasinin kendisinin de tehdit altında olacağı vurgulanmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2014).

Kamusal mekanın doğası, amacı ve kontrolü farklı ideolojik vizyonlara sahip gruplar tarafından aktif olarak tartışılmaktadır. Çağdaş kamusal mekanın doğası, içinde üretildiği karmaşık sosyo-ekonomik bağlamdan doğrudan etkilenmekte ve sonuçları her zaman yoruma açık olarak ortaya çıkmaktadır (Carmona, 2010b). Kamusal mekan sosyo-politik bir arenadır ve ticari ve/veya devlet güçlerinin kontrolü ile kısıtlanmayan serbest erişim ve etkileşim yeridir. Ancak kamusal mekanın doğasını tek başına bu faktörlere indirgemenin oldukça basit yaklaşım olduğu vurgulanmaktadır. Aslında kamusal mekanın, antik dünyaya geri dönen tarihsel eğilimler ve normlar ile çeşitli yönetim, düzenleme ve yasal hakimiyet alanının oluşturduğu yatırım modları; değişen kültür ve gelenekler, siyasi öncelikler ve destekledikleri belirli yaşam tarzları; siyaset ve piyasa güçleri arasındaki denge gibi birçok farklı bileşen sonucunda deneyimlenmektedir. Carmona (2010b), literatürün büyük bir bölümünün kamusal mekan deneyiminde homojenleşmeye, fiziksel düşüşe ve özelleştirmeye, ticarileştirme ve dışlama eğilimlerinin vurguladığını; fakat bu çoğunluğun aslında dar bir perspektiften geldiğini iddia etmektedir. Belirli kamusal mekan türlerini eleştirirken, çağdaş kentleri oluşturan mekan türlerini ya da dünya çapında sıklıkla baskın olan farklı gelişim modellerini tanımadığı söylemektedir (Worpole ve Knox, 2007). Bu kapsamda, Kohn (2004) çoklu ve bazen çelişkili tanımlara sahip olması nedeniyle kamusal mekan teriminin bir küme konsept olduğu ve bu mekanlar arasında ayırım yapmak için üç kavram tanımlamak gerektiğini söylemektedir: Mülkiyet, erişilebilirlik ve öznellik (iletişim ve etkileşimi teşvik edip etmediği).

Kamu ve özel alanların giderek iç içe geçtiği günümüzde, kategorize etmenin giderek zorlaştığını ve çağdaş kamusal mekanın probleminin, kamusal mekanı ve çoklu boyutlarını anlama konusundaki başarısızlık etrafında dönmektedir. Carmona (2010b) bu düşünce yapısından yola çıkarak, birçok kamusal mekan eleştirisini destekleyen bir ana tema odağında sınıflandırma yapmanın yararlı olduğu söylemektedir: “Kentsel mekan nasıl yönetilir?”. Kohn'un üçlemesinden geliştiren bu yeni sınıflandırma, mekan türlerini ayırt etmek için işlev, algı ve sahiplik yönlerini kullanmaktadır. Yirmi kentsel mekan türü, dört kapsayıcı kategoride kamusal alanlara öze doğru sınıflandırılmaktadır. Çizelge 2.3'te gösterilen bu sınıflandırma, hem tipik bir kentsel mekanın sahip olduğu

geniş mekan türlerini, hem de bunların sahipliklerinin ya da diğer belirsizliklerinin ‘kamusal’ olup olmadıkları konusunda ne ölçüde muğlak olduğunu göstermektedir.

Çizelge 2.3. Kamusal ve özel mekan sınıflandırması (Carmona, 2010b)

	MEKAN TİPİ	ÖRNEKLER
	POZİTİF MEKANLAR	
1	Doğal/yarı-doğal kentsel mekan	Dereler, doğal görünüm, deniz kenarı, kanallar
2	Sivil mekan	Cadde, meydan, promanat
3	Kamusal açık mekan	Park, bahçe, kent ormanı, mezarlık
	NEGATİF MEKANLAR	
4	Hareket mekanı	Ana cadde, taşıt yolu, demir yolu, altgeçit
5	Servis mekanı	Araç parkları, servis alanları
6	Artık mekan	‘SLOAP’ (space left over after planning), modernist açık mekanı
7	Tanımsız mekan	Dönüşüm mekanı, terk edilmiş mekan, geçici mekan
	ÇOK ANLAMLI/BELİRSİZ MEKAN	
8	Geçit mekanları	Metro, otobüs durakları, tren istasyonları
9	Özel kamusal mekan	Özel mülkiyetli sivil mekan, işletme parkları, kilise bahçesi
10	Çarpıcı/dikkat çekici mekan	Çıkma sokak, kapalı site
11	Kamusal olarak benimsenen mekan	Alışveriş merkezi, mega yapılar
12	Perakende mekan	Dükkanlar, mağazalar, petrol ofisleri
13	Üçüncü mekan	Kafe, restoran, kütüphane, kamu binaları, dini binalar
14	Özel kamusal mekan	Kurumsal mekanlar, toplu konutlar, üniversite kampüsleri
15	Özel görünümlü mekan	Ön bahçeler, kapalı meydanlar
16	Ara mekanlar	Cadde kafeler, özel kaldırım mekanı
17	Kullanıcı tercihli mekanlar	Kaykay parkları, oyun bahçeleri, spor alanları
	ÖZEL MEKANLAR	
18	Özel açık mekanlar	Özel ormanlar, kentsel tarım parçaları
19	Dışsal özel mekanlar	Kapalı caddeler, özel bahçeler, özel spor kulüpleri
20	İçsel özel mekanlar	Ofisler, evler

2.1.4. Kamusal mekanın değişimi ve kamusallık paradigması

İletişim ve bilgi teknolojileri başta olmak üzere, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ile ortaya çıkan süreçler, birbirini takip eden global ölçekteki paradigma farklılaşmaları ve toplum yapısında meydana gelen değişimler kent ve mekan bağlamında yeni koşullar ortaya çıkararak kamusal mekan kavramının anlamını ve işlevini değiştirmiştir. Kamusal mekan ve kamusal hayattaki başlıca ve en geniş kapsamdaki değişimlerin 20. yüzyıl ile birlikte gerçekleşmeye başladığını söylemek mümkündür. Kamusal hayat, yıllar, aylar, haftalar ve hatta günler içerisinde bile sürekli olarak değişim geçirme potansiyeline sahiptir. Motorlu araç, telefon, televizyon ve birçok seri üretim teknolojisi ile ortaya çıkardıkları kullanım biçimleri yeni iletişim ve etkileşim şekilleri oluşturarak mekanın kullanımını değiştirmiştir. Bunun yanında, cinsiyet, yaş, finansal kaynaklar ve yaşam tarzı gibi birçok bireysel faktör de kamusal mekanın nasıl kullanıldığını -ya da kullanılmadığını- belirleyen değişkenler olmuştur (Gehl ve Svarre, 2013). Birbirini takip eden bu değişimler, modern kent içerisindeki farklılıkların ve tercihlerin mekansal karşılığını bulmaya başladığı yeni bir dönemin ortaya çıkarmıştır.

Modern kentsel mekan bağlamında bilhassa motorlu araç kentsel alanı devralarak, kütle ve boşluk, açık mekanlar ve binalar, binalar ve insanlar arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir. Geleneksel anlamda bilinen sokak ve kamusal mekan kavramları ortadan kalkmaya başlamıştır. Hem doğu hem de batıdaki geçmişin statik kamusal mekanlarından sonra, modernist kamusal mekan serbest, yüzen, hızlı hareket eden ve her şeyi kapsayan bir mekan olmuştur (Madanipour, 2003). Otomobil kültürü, kent merkezlerinden ticareti uzaklaştıran alışveriş merkezlerine ilham vermiştir. Aynı zamanda spontane yerel sosyal aktivitelere aktif katılım yerine seçilen konumlara gitmeyi bir sürüş mesafesiyle değiştirmeyi mümkün kılmıştır. Bunun yanında, telefon, televizyon, video araçları, ev bilgisayarları ve mobil cihazlar gibi yeni iletişim yolları kamusal mekanda doğrudan gerçekleştirilen etkileşimi artık dolaylı elektronik iletişimle değiştirmiştir. Aktif deneyim ve katılım, başkalarının farklı yerlerdeki varlıklarını ve deneyimlerini pasif resim aracılığıyla gözlemleme ile ikame edilmiştir (Carr ve diğerleri, 1992; Gehl, 2011). Teknolojinin ve otomobilin kamusal mekan üzerindeki etkisi kamusal hayattaki düşüş ile karşılık bulmuştur.

20. yüzyılın ilk yarısından itibaren kentlerdeki meydan okuyucu zorluklardan bir diğeri de aşırı artan nüfus ve bunun bir sonucu olan kent merkezlerindeki hastalıkların artışı olarak bahsedilmektedir. Sağlıksız kent merkezine 1960'lardaki farmakolojik gelişmelerle birlikte hastalıklarda azalma yaşanmasına rağmen, hemen hemen bu süreçle aynı dönemde modern yaşam tarzı ile ilgili hastalıklarda artış meydana gelmiştir. Çalışma masasının iş hayatına girişi, yeni gıda türlerine artan erişim ve stresli çalışma koşullarının bireysel yaşam tarzında ortaya çıkardığı sonuçlar beraberinde kamusal mekana dair yeni talepleri de ortaya çıkarmıştır. Bilhassa, stres, diyabet ve kalp hastalığı gibi yaşam tarzı hastalıkları 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artmasıyla kamusal mekana dair beklentiler ve talepler de değişmiştir (Gehl ve Svarre, 2013). 1950'li yıllardan itibaren çalışma haftasının kısalması ve tatil günleri sayısının artması 1960'lı yıllarda "eğlence toplumu" kavramını ortaya çıkarmıştır. Serbest zamandaki bu artış, sosyal ve eğlence faaliyetleri için daha fazla zaman anlamına gelmiştir (Gehl ve Svarre, 2013). Kamusal hayatı etkileyen bir diğer güç ise, bu yeni çalışma ortamı ve yaşam koşulları sonucunda ortaya çıkan yeni genç orta sınıf kentlilerdir. Yeni genç orta sınıfın, insanların yaşadığı ve çalıştığı yerlere yakın olan açık mekan ve doğal elemana dair taleplerini dile getirdikleri çevresel hareket ile aktif spor ve fitness talepleri birleşmiştir. Bu dönemde kent yönetimleri, eski parkları, oyun alanlarını ve diğer merkezi alanları canlandırmak ve tekrar yararlı hale getirmek için çalışmalar yapmıştır. Koşu ve bisiklet gibi aktif spor alternatifleri, birçok kullanıcıyı egzersiz aracılığıyla tekrar kamusal mekana çekmiştir (Carr ve diğerleri, 1992).

Kamusal mekanın hızlı değişim süreciyle birlikte, post-endüstriyel kentin kamusal mekanları değişime uğrayarak ekonomik rollerinin aşırı vurgulandığı görülmektedir. Aynı zamanda sosyo-ekonomik bir değişimi de gösteren kamusal mekan bu bağlamda üç ana fenomen üzerinden tartışılmaktadır: “Özelleştirme”, “Metalaştırma” ve “Ticarileştirme”. 1980'lerin neo-liberal politikalarının uzantısı olan kamusal mekanın 'özelleştirilmesi', kamusal mekanların tasarımının, yönetiminin ve kontrolünün kamu sektöründen özel sektöre kaymasını ifade etmektedir (Loukaitou-Sideris, 1996; Punter, 1990). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, devletin ekonomide daha güçlü bir varlığa sahip olduğuna dair Keynesyen fikirlere dayanan bir kalkınma modeli ortaya çıkmıştır. Bu model piyasanın devlet tarafından daha sıkı bir şekilde düzenlenmesini, kaynakların

daha iyi dağıtılması yoluyla talebi teşvik etmeyi ve kentlerdeki yaşam koşullarını iyileştirmeyi içermektedir. Devlet, kamu hizmetlerinin sağlanmasında ve yapıli çevrenin üretiminde doğrudan yer almıştır (Madanipour, 2019). Fakat, sonraki yıllarda ekonomide devlet müdahalesinin ortadan kalktığı serbest piyasa anlayışının desteklenmesi sonucunda, kamu ve özel alan arasındaki dengeyi kökten değıştiren yöntemler benimsenmiştir. Devlet ile piyasa arasındaki denge bozularak yapıli çevrenin üretimi özel sektöre devredilmiştir. Bunun sonucu olarak, özel sektördeki bu firmalar genel halka hizmet ve alan sağlamaktan ziyade hissedarlarına karşı sorumlu oldukları sınırlı bir görev alanında hareket etmiştir. Dolayısıyla, kamusal mekanın sağlanmasında piyasa ilkeleri temel alınması kamusal mekanın diğeri tüm mallar gibi alınıp satılan bir meta olarak tanınmasıyla “metalaştırılma”sına sebep olmuştur (Madanipour, 2000). Kamusal mekanın 'ticarileştirilmesi' ise, kentsel mekan veya yaşam kalitesini iyileştirmek yerine kamusal mekanın kar üretmek için kullanılması anlamına gelmektedir (Tibbalds, 2001). Madanipour (1999), alışveriş merkezlerinden, kapalı sitelere ve korunan yürüyüş yollarına kadar, yeni kentsel mekanların nüfusun belirli kesimlerinin çıkarları doğrultusunda özel kuruluşlar tarafından giderek daha fazla geliştirildiğini ve yönetildiğini söylemektedir. Dolayısıyla, post-endüstriyel kentin kamusal mekanları sosyal ve politik rollerinden sıyrılarak salt meta muamelesi görmeye başlamıştır. Kamusal mekanların özelleştirilmesi, metalaştırılmasına ve ticarileştirilmesine sahiller, ticaret, konut, ofis ve eğlence kompleksleri ile tema parkları, bölgesel veya mega alışveriş merkezleri örnek olarak verilebilmektedir (Tibbalds, 2001).

20. yüzyıldan itibaren başlayan ve 21. yüzyılda hızla artmaya devam eden dijital toplum ile birlikte sanal alanların önemi de artmaktadır. Bununla birlikte fiziksel bağlamda kamusal mekan üzerinde ortaya koyduğu baskı ve alternatifler de tartışılmaktadır. (Fuchs, 2017; Dahlgren, 2018; Kruse, Norris ve Flinchum, 2018). İletişim teknolojileri ve yeni medya türlerinde yaşanan gelişmeler, insanların kamusal mekanın fiziksel kullanımının azalmasına neden olduğu söylenmektedir. Dijital toplumda artık sanal alan, kamusal mekanın sahip olduğu rollerin bir kısmını üstlenmeye başlamıştır. İnsanların bilgiye ve birbirlerine erişimi konusunda sağladığı kolaylıkların fiziksel etkileşimi ve yüz yüze bulunmayı azaltması nedeniyle kamusal yaşamı olumsuz

etkilediği düşüncesi yaygındır (Sennett, 1977; Low ve Smith, 2006). İnternet birçok kolaylık sağlarken aynı zamanda bireylerin bazı ihtiyaçlarını bu yeni sanal alanlardan karşılayabilmesi, geleneksel bağlamdaki kamusal mekan anlayışı ve toplumsal yapı üzerinde de çeşitli değişimlere neden olmaktadır (Crang, 2000).

Kamusal mekanın değişimi sonucunda kamusal ve özel mekanlar arasındaki sınırların bulanıklaşmasıyla birlikte (Crawford, 1999), kamusal mekan tartışmalarının gündemindeki merkezi sorulardan bir diğeri de “kamusallık” kavramının göstergelerinin tanımlanması olmuştur. Dijkstra’ya (2000) göre, kamusal mekandaki ihtiyaçlara ve kamusal mekanda bulunması gereken özelliklere dair tartışmalar, pratikte mevcut olmayan ideal bir mekan varsayımını ortaya koymaktadır. Kamusallığa dair güncel tartışmaların temel noktası, mekanın kamusal mı yoksa özel mi olduğu ayrımından ziyade çağdaş söylemler içerisinde bu mekanların ne kadar kamusallık içerdiğine dayanmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle kamusal alanın üç kriterini betimleyen Arendt’in (1958) yaklaşımını ele almak mümkündür. Kamusal alan herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olmalı ve bir jenerasyondan daha uzun sürmelidir. Arendt’in tanımlamasındaki kamusal alan, kamusal mekan ile aynı kapsamda olmamasına rağmen, bu üç kriter kamusal mekanın da farklı yönlerine atıfta bulunmaktadır. Bu yaklaşım, kamusal mekandaki ihtiyaçlar temelinde ele alındığında hiçbir mekanın herkesin ihtiyaçlarını karşılama imkanının olmamasını göz ardı etmesi nedeniyle (Mitchell, 2003; Staeheli ve Mitchell, 2007) “kamusallık” değerlendirme kriterlerini oluşturmada yeterli görülmemektedir.

Kamusal ve özel arasında daha net bir ayrım yapmak için Benn ve Gaus (1983), Carr ve diğerleri (1992) ve Dijkstra’nın (2000) kamusallık kriterlerinden bahsetmek mümkündür. Kamusallık kriterlerindeki özgün bakış açılarına rağmen, tüm yaklaşımlarda erişim, sahiplik (mülkiyet) ve kontrol konularını üst çerçeve olarak ele alarak kamusallığa dair ortak bir düşünce ve değerlendirme tabanı yaratmaktadır. Benn ve Gaus (1983) kamusallığı erişim, aktör (agency) ve ilgi değişkenleriyle açıklarken, Carr ve diğerleri (1992) kamusal mekandaki haklar kapsamında erişim, aktivite/eylem özgürlüğü, sahiplik/kontrol (claim) ve değişim ile açıklamaktadır. Dijkstra (2000), büyük ölçüde Arendt’in (1958) ana kriterlerine atıfta bulunarak, herkes tarafından

erişilebilir ve kullanılabilir olma ile bir jenerasyondan daha uzun sürme konularında alt başlıklar tanımlayarak yeni bir yorum getirmektedir. Benn ve Gaus'a (1983) göre ise, erişim kriteri dört alt boyutu içermektedir: Fiziksel erişim, etkinliklere ve ilişkilere (temasa) erişim, bilgiye erişim ve kaynaklara erişim. Carr ve diğerlerine (1992) göre ise erişim; fiziksel erişim, görsel erişim ve sembolik erişim olmak üzere üç alt boyut içermektedir. Dijkstra'nın Arendt'ten uyarladığı herkes tarafından erişilebilir olma durumu ise çekim faktörü (ve erişilebilirlik maliyeti), fiziksel yakınlık (konutlar, işler, mağazalar ve yiyecek içecek tesisleri, butikler ve özel mağazalar), tasarım ve fiziksel olmayan etkiler olmak üzere farklı alt boyutlar içermektedir.

Erişim konusunda, farklı alt başlıklara rağmen yalnızca vurguların değiştiğinden, sahiplik (mülkiyet) ve kontrol konularında ise farklı görüş ve eleştirilerden bahsetmek mümkündür. Birçok kent kuramcısı kamusal mekan ve toplum arasındaki bağı araştırarak, bir mekanın 'kamusallığı'nın, mülkiyetinin devlete ait olma koşuluna bağlı değil; toplumun ve topluluğun gelişimini teşvik etme veya bir topluluğa ev sahipliği yapma kabiliyetine bağlı olduğunu söylemektedir (Iveson, 1998). Bununla birlikte, Madanipour'a (2003) göre, kamusal mekanın ampirik analizlerinde erişim, aktör (agency) ve ilgi boyutlarının kullanışı, mekanın ya da aktivitelerin kamusal ve özellik açısından tonlarını belirlemek adına iyi bir araç olmasına rağmen, bu yalnızca enstrümantal bir yaklaşımdır. Bu boyutların kamusal mekanı bir metaya dönüştürerek bir varlık olarak ele aldığı konusunda eleştirmektedir. Kamusal mekanı takas edilen bir mülk ya da kullanılan bir kaynak gibi ele almak duygusal ya da anlamsal bağlarından kopararak, yabancılar arasında takas edilen sosyal ilişkileri bir emtiaya çevirdiği konusunda eleştirmektedir. Tonnelat (2010) ise, günümüzde kamusal mekanın, devletin kamu erkinden farklı şekilde anlaşılması gerektiğini söylemekte; kamu erki yerine kamu tarafından erişilebilen bir mekan olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Kamusal mekanın yalnızca bir kamu malı olmadığı, kamusal niteliğinin mülkiyet ile arasında kurulan ilişkiden ziyade mekanı kullanan, yaratan ve yaşayan insanlar tarafından oluşturulduğu düşüncesi günümüzde yaygın olarak hakimiyet kazanmaktadır (Staeheli ve Mitchell, 2007).

2.1.5. Kamusal mekan çalışmalarında kullanılan farklı yaklaşımlar

Kamusal mekana odaklanan çalışmaların kökenleri, varsayımları ve odakları birbirinden farklı olmasına rağmen birbiriyle örtüşen birçok kesişim noktası bulunmaktadır. Bu çalışmalar, aynı zamanda kamusal mekanın nasıl işlediğine dair bakış açılarını da içeren kategorizasyonlar ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, ilk olarak Garba'nın (2010) somut (materyal), sosyal, sembolik, kültürel ve tarihi olmak üzere beş boyutlu yaklaşımı ele alınabilir. Kamusal mekanın somut boyutu fiziksel yönleri ile ilgilenmektedir. Fiziksel bir alan olarak kamusal mekanın işlevsel tipolojisi de dahil olmak üzere formunu tanımlayan özellikler (Krier, 1979; Carr ve diğerleri, 1992; Tibbalds, 2001; Mitchell, 1995), iki ve üç boyutlu düzeyde morfolojik organizasyonu, dokusu ve kamusal mekan arasındaki yapısal organizasyon (Scruton, 1987; Carmona, Magalhães, Blum, ve Hammond, 2004) gibi özellikleri somut alan içerisinde ele alınmaktadır. Ayrıca, bireysel açık mekanlardan kentsel kamusal mekanlara kadar farklı ölçeklerdeki sınıflandırmalar da yine somut alan içerisinde yer almaktadır (Rudick, 1996). Kamusal mekanın sosyal boyutu ise insanlar ve gerçekleştirdikleri aktivitelerin kamusal mekanın yaratımı, kullanımı ve yönetimi bağlamıyla ilgilenmektedir. Bu perspektifte kamusal mekanın somut veya bireysel olmayan sosyal yaşam özelliklerine değinilmektedir (Walzer, 1986; Mitchell, 1995). İnsanların bireysel özellikleri fark etmeksizin erişim özgürlüğünü temsil etmesi, sosyal aktiviteler ve sosyal etkileşim ile toplumun sosyal ve kültürel olarak üretilmesi ve zenginleştirilmesi için ortam sağlaması odak noktalarıdır. Kamusal mekanın sembolik boyutu ise, insanların ve toplulukların sosyal yaşama katılım yoluyla geliştirdiği anlamlara, bağlara, davranışlara ve tutumlara odaklanmaktadır (Tuan, 1980; Carr ve diğerleri, 1992; Goheen, 1998). Kamusal mekanın kültürel boyutu ise, toplumdaki grup ilişkilerine, güç ilişkilerinin sistemlerine ve bunların yapıları çevreyi ve günlük sosyal yaşamı nasıl şekillendirdiğine odaklanmaktadır (Castells, 1977; Knox ve Pinch, 2000). Bunların yanında, mekanlar ve toplumlar dinamik tarihsel değişim sürecinde olduğu gibi kamusal mekan da tarihsel bir boyut içermektedir. Hem toplumlar hem de kentler, geçmişten gelen formları biriktirerek kamusal mekanın günümüzdeki ve gelecekteki formlarını ve uygulamalarını etkilediği tarihsel bir varlık olmasına neden olmaktadır (Garba, 2010).

Kamusal mekana dair yapılan kategorizasyonda Garba (2010) beş farklı boyuta değinmesine rağmen, kamusal mekan yalnızca bu boyutlardan ibaret değildir. Neal (2010) kentsel kamusal mekana odaklanan incelemesinde, kamusal mekana dair yasal-ekonomik, sosyo-mekansal ve siyasi olmak üzere üç farklı bakış açısı özetlemektedir. Kamusal mekana dair en belirgin soruları yanıtlamaya çalışan alanın yasal-ekonomik perspektif olduğundan bahsederek, bu bakış açısının diğer sorular için tanımsal ve kuramsal bir zemin hazırladığını savunmaktadır. Sosyo-mekansal perspektifin ise tasarım ve uygulama sorularıyla ilgilendiğini iletmektedir. Son olarak da siyasi perspektif, kamusal mekanın demokrasideki rolü ve söylemsel faaliyetler yanında dışlanma ve güç alanı ile ilgilendiğini ifade etmektedir (Neal, 2010). Literatürde kamusal mekanın konu olduğu çalışmalarda farklı yaklaşımları biçimsel ve morfolojik, tarihsel gelişimi, sosyo-mekansal, politik ve sosyoekonomik başlıkları altında ele almak mümkündür.

Tasarım yaklaşımı, kamusal mekanın fiziksel yönlerini, morfolojik özelliklerini ve işlevsel tipolojileri içermektedir. Örneğin, Zucker'in (1959) yaptığı çalışmada kapalı meydan, baskın meydan, çekirdeksel (nuclear) meydan, gruplandırılmış meydan, amorf (amorphous) meydan olarak beş arketip olarak sınıflandırmasından bu yaklaşımda bahsetmek mümkündür. Yine Gehl ve Gemzoe'nun (2001), 39 kent mekanını ana kent meydanı, rekreasyon meydanı, promenat, trafik meydanı ve anıtsal meydan olmak üzere beş başlık altında sınıflandırması da tasarım yaklaşımı içerisinde söz edilebilmektedir. Carr ve diğerlerinin (1992), kamusal mekanın fonksiyonel tiplerini belirlediği çalışmasında kamu parkları, meydanlar ve plazalar, anıtlar, pazar yerleri, sokaklar ve caddeler, oyun alanları, topluluk mekanları, yeşil bantlar ve park alanları, atriyum ve kapalı pazar yerleri, günlük mekanlar ve sahil şeridi olarak tipolojik sınıflandırması yine tasarım bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Tasarım ile ilgili diğer fonksiyonel tartışmalardan bir diğeri de kamusal mekanın uyarlanabilirliği ile ilgilidir. Franck ve Stevens (2007), mekanın 'esneklik' ve 'geçirimsizlik' özellikleri etrafında bir tartışma geliştirmektedir. Bu koşulların, bir mekanın fiziksel ve sosyal özelliklerinden biriyle olan bağı sonucunda ortaya çıktığını söylemektedir. Esnek mekan kavramı uyarlanabilir, sınırsız ve çeşitli işlevler için

kullanılmaktayken, geçirimsiz mekanlar amaca özel ve yalnızca planlandığı gibi kullanılabilir. Esnek mekanların aksine sabit olan bu mekanlar fiziksel olarak kısıtlanmakta ve orada meydana gelen etkinlik türleri açısından kontrol edilmektedir. Bu özellikler aynı zamanda değişken ve görecelidir. Günümüzdeki yeni mekan türleri genellikle geçmişte olduğundan çok daha kısıtlayıcıdır ve esnekliği sağlayan planlanmamış aktivitelerin ve faaliyetlerin gerçekleşmesini engellemektedir (Franck ve Stevens, 2007).

Çağdaş kamusal mekanlara dair tartışmaların politik ve sosyal davranışı içeren bakış açısı birçok tartışma konusuyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kamusal mekanın yönetimi ve kontrol mekanizmaları politik yaklaşım çerçevesinde ele alınırken; özelleşme, katılım/içerme ve dışlama gibi sosyal boyutların daha ziyade sosyo-ekonomik bir yaklaşım içerisinde tartışıldığı görülmektedir. Mekanın özelleştirilmesi ve sonucundaki toplumsal parçalanma tehdidinin bileşik etkisi, kentlerin geleceği için bir tehdit oluşturması bilhassa bu bakış açısında sıklıkla tartışılan konulardandır. Kentsel tasarımın bu tehdidin çözümüne katkısı ise kentsel kamusal mekanın sosyal entegrasyon için bir düğüm noktası olarak tanıtılmasıyla sonuçlanmaktadır. Sanayiden hizmet sektörüne dek ekonomik tabanın değişimi, mekanın üretimi ve tüketiminde yeni biçimlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Kamusal mekan tarih boyunca kentlerin sosyal yaşamında merkezi bir rol oynamasına rağmen, günümüzde önemini kaybederek artık tüm sosyal ağların ana düğüm noktaları olma özelliğinin de yok olduğu düşünülmektedir. Teknolojik değişimler, genişleyen nüfuslar ve aktivitelerin özelleşmesi kamusal alanın mekansızlaşmasına ve işlevlerinin parçalanmasına sebep olması (Madanipour, 1999; Carmona, 2014) sosyo-ekonomik ve politik yaklaşımın temel kaygı noktalarındandır.

Çağdaş kamusal mekan tartışmaları tasarımı, gelişimi ve yönetimi gibi konularda birçok eleştiri ortaya çıkmaktadır. Carmona (2014a), literatürde bulunan çeşitli eleştirileri ve kamusal mekana yaklaşımlarını kategoriler şeklinde sunarak kamusal mekanın özellikleri olarak betimlemektedir. Bunlar, ihmal edilen mekan, işgal edilmiş mekan, dışlayıcı mekan, tüketim mekanı, özelleştirilmiş mekan, ayrımcı mekan, tecrit edilmiş mekan, yaratılmış mekan, korkutucu mekan ve homojenleştirilmiş mekan başlıkları

altında toplamaktadır (Çizelge 2.4). Kamusal mekanın hem fiziksel hem de piyasa güçleri karşısında ihmal edilmesi sonucunda ‘ihmal edilen mekan’ olmaktadır. Kamusal mekanın otomobilin ihtiyaçlarına feda edilerek, mekanize hareketin sosyal ihtiyaçları gasp etmesi neticesinde ‘işgal edilmiş mekan’a dönüşmektedir. Kamusal mekanın tasarım ve yönetim stratejilerini domine etmek için fiziksel ve psikolojik bariyerlere ve öteki korkusuna izin vermesi yüzünden ‘dışlayıcı mekan’ olmaktadır. Kamusal mekan metalaşmasının sonucunda bir ‘tüketim mekanı’ haline gelmektedir. Kamusal mekanın özelleşmesine izin verilerek, siyasi tartışma ve sosyal dışlanmaya maruz kalması sonucunda ‘özelleştirilmiş mekan’a dönüşmektedir. Birçok toplumdaki varlıklı grupların, kendilerini toplumun geri kalanından ayırma arzusunu, suç korkusunu ya da sadece özel olma arzusunu yansıtmaları sonucunda ‘ayrımcı mekan’a dönüşmektedir. Kamusal mekanlardan geri çekilmeyi ve özel ve sanal mekanlara doğru kaçışın durdurulamaması ise ‘tecrit edilmiş mekan’ olarak ifade edilmektedir. Formül odaklı yaratılmış, yer-siz¹ bir eğlence mekanı olarak yayılmasını göz ardı edilmesi sonucunda ‘yaratılmış mekan’ olmaktadır. Suçun (daha ziyade suç korkusu) olduğu yerlerde, tasarımın yönetimi ve mekan algılarını domine etmesine izin verme neticesinde ‘korkutucu mekan’a dönüşmektedir. Genel olarak, küreselleşmenin güçleri, aşırı düzenleme ve talep kültürü karşısında kamusal yapıları çevrenin homojenleştirilmesine öncülük etmesi nedeniyle ‘homojenleştirilmiş mekan’ olarak bahsedilmektedir.

Çizelge 2.4. Literatürde tartışmalar ve eleştiriler (Carmona’dan [2010a] düzenlenmiştir)

Kamusal Mekana Atfedilen Özellik	İlgili Çalışmalar
İhmal edilen mekan	Chatterton ve Hollands, 2002; Loukaitou-Sideris, 1996; Roberts ve Turner, 2005; Trancik, 1986; Tibbalds, 2001; Worpole ve Knox, 2007; Worpole, 1999
İşgal edilmiş mekan	Buchanan, 1988; Duany, Plater-Zyberk ve Speck, 2000; Garreau, 1991; Gehl ve Gemzoe, 2001; Graham ve Marvin, 2001; Lefebvre, 1991; Llewelyn-Davies, 2000

¹ Yer-siz mekanlar, insanların anonim kaldığı ve antropolojik tanımlarında "yer" olarak kabul edilmek için yeterince önem taşımayan antropolojik geçicilik mekanlarında atıfta bulunmaktadır. Yer-siz mekanlara örnek olarak otoyollar, otel odaları, havaalanları ve alışveriş merkezleri verilebilmektedir (Augé, 1992).

Çizelge 2.4. Literatürde tartışmalar ve eleştiriler (Carmona'dan [2010a] düzenlenmiştir) (devam)

Kamusal Mekana Atfedilen Özellik	İlgili Çalışmalar
Dışlayıcı mekan	Engwicht, 1999; Gehl, 2011; Whyte, 1980; 1988; Hall ve Imrie, 1999; 2001; Johns, 2001; Lofland, 1998; Lang, 1994; Malone, 2002
Tüketim mekanı	Boyer, 1994; Carmona ve diğerleri, 2004; Hajer ve Reijndorp, 2001; Mattson, 1999; Sorkin, 1992
Özelleştirilmiş mekan	Boyer, 1993; Ellin, 1996; Kohn, 2004; Low ve Smith, 2005; Loukaitou-Sideris ve Banerjee, 1998; Madanipour, 2003
Ayrımcı mekan	Boddy, 1992; Blakely ve Snyder, 1997; Bentley, 1999; Low ve Smith, 2005; Miethe, 1995; Oc ve Tiesdell, 1997; Sennett, 1977; Webster, 2001
Tecrit edilmiş mekan	Aurigi, 2005; Banerjee, 2001; Castells, 1996; Ellin, 1996; Graham, ve Marvin, 1999; Mitchell, 1995; Oldenburg, 1999; Sassen, 1994
Yaratılmış mekan	Crang, 1998; New Economics Foundation, 2004; Sircus, 2001; E. E.Wilson, 1995; Yang, 2006; Zukin, 1995
Korkutucu mekan	Atkinson, 2003; Davies, 1992; Ellickson, 1996; Fyfe, 1998; J. J.Jacobs, 2015; Kilian, 1998; Kohn, 2004; Mitchell, 1995; C. C.Murphy, 2001; Welsh ve Farrington, 2002
Homojenleştirilmiş mekan	Boyer, 1994; Bentley, 1999; The Commission for Architecture and the Built Environment [CABE], 2007; Sennett, 1990

Kamusal mekanı ele alma biçimlerinden bir diğeri de kamusal mekanın değişimi ve gelişimi ile toplum ve kent üzerindeki etkilerini bir süreç olarak ele alan tarihsel yaklaşımdır. Kamusal mekanın gelişimini ele alırken, tarihsel perde arkasında farklı güçlerden etkilenmesi nedeniyle bazen politik ve sosyo-ekonomik yaklaşımla benzer çerçevelere de sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yunan agorası ve Roma forumu ile başlayan tarihsel sahnesinin, ortaçağdaki pazar meydanı, Rönesans meydanı ve yeni modern düzen içerisindeki plaza ve meydanlar ile bir kamusal mekan olarak caddeye dair bakış açıları yine tarihsel gelişimi ve değişimi çerçevesinde ele almak mümkündür. 19. yüzyıldaki park hareketi, reform dönemiyle oyun bahçeleri ve parkların yeniden gündeme alınışı, gelişen orta sınıfın rekreasyon tesisleri, alışveriş merkezleri ve kent merkezinin yeniden canlandırılması konuları yine kamusal mekanın tarih içerisindeki

değişimini kronolojik olarak sunmaktadır (Carr ve diğerleri, 1992). Tarihsel bağlamda, farklı coğrafyalarda farklı dönem ve tasarım biçimlerinde ortaya çıkan kamusal mekan türlerinden ve değişen fonksiyonlarından da bahsetmek mümkündür. İngiltere ve Fransa’da 16. yüzyıla kadar uzanan kraliyet bahçeleri, içerisinde av hayvanlarının da bulunduğu ve etrafı çevrili bir alan olarak kullanılan park alanları (Whitaker ve Browne, 1971) bu bağlamda bahsedilebilir. Avrupa ve Amerika kentlerinde 17. yüzyıl sonları ve 18. yüzyıl başlarında kentten ziyade belirli bir konut alanına hizmet eden ve girişlerinin sınırlandırıldığı parklar (Girouard, 1985), sanayi devrimi öncesinde kent merkezinde yer alan meydanlar kamusal mekanların tarihsel örnekleri içerisinde yer almaktadır. 20. yüzyılın başlarında Almanya’daki bazı kentlerde sanayileşmenin etkisiyle mekanikleşen sosyal hayatlara bir denge getirmesiyle büyük ölçekli oluşturulan parklar (Norfried, 1993) yine farklı politik, sosyoekonomik ve sosyokültürel bileşenlerden etkilenen ve farklı tasarım çıktılarıyla sonuçlanan tarihsel yaklaşım içerisinde ele alınan bir süreci yansıtmaktadır.

Kamusal mekandaki kullanıcıların kamusal mekana dair algılarını ve davranışlarını ele alan bakış açısı ise sosyo-mekansal bağlamda incelemek mümkündür. İnsanların kamusal mekana yükledikleri anlamları, farklı sosyal grupların kamusal mekana dair ilgileri, sosyal etkileşimi ve kültürün mekan üzerindeki etkisi gibi birçok farklı tartışma konusunu ele almaktadır. Toplum temelli bir bakış açısı sunabildiği gibi davranış temelli bir yaklaşım da sergileyebilmektedir. Belirli mekanların sosyal davranış üzerindeki belirgin etkisini ve bu etki aracılığıyla bireylerin nasıl iletişim kurduklarını, birey ile mekan arasındaki ilişkiyi çözümlemek de yine sosyo-mekansal yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır (Carmona, 2010b).

Çevre-davranış ilişkileri bağlamındaysa, mekanlar ve insanlar arasındaki interaktif ilişkiyi ele alan Rapoport’un (1990) “destekleyici çevreler” kavramını tanımlamaktadır. Kentin fiziksel-mekansal organizasyonunun bir bileşeni olarak kamusal mekanın tanımı ve açıklanmasındaki kilit sorun olarak mekan kullanıcılarının aktiviteleri ve davranışları ile kamusal mekanın fiziksel yapısı arasındaki interaktif ilişkiye yoğunlaşmaktadır. Fiziksel ve mekansal özellikler, belirli aktiviteler için uygun ve destekleyici koşulları oluşturmaktadır. Bu koşullar, inşa edilmiş özellikler (sabit elemanları), mobilyalar (yarı-

sabit elemanlar) ve kamusal mekandaki insanlar (sabit olmayan elemanları) tarafından verilen ipuçlarına karşılık gelmektedir. Bu ipuçlarının davranışı direkt belirlemediğini, ancak davranışları önemli ölçüde etkileyen bir işleve sahip olduğunu söylemektedir (Rapoport, 2000). Rapoport (1977) aynı zamanda çevreyi, kullanıcıların içindeki anlamları çözme araçlarına sahip oldukları ‘sözsüz bir iletişim’ biçimi olarak tanımlamaktadır. Kültürü, gruplardaki veya toplumlardaki insanların sosyal ve fiziksel çevreleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu kodlayan bilgi sistemleri olarak düşünmektedir. Rapoport'un (1990), insan gruplarının davranışının sözsüz iletişim bileşeni ile kamusal mekanın iletişimsel özelliklerini etkileyen ipuçlarının aynı dağılıma olanak tanıyan benzer kurallar olduğunu söylemektedir.

İnsanların kamusal mekanlarda ve diğer sosyal durumlarda karşılaşmalarındaki mikro-etkileşimleri Goffman (1971), mekansal bir metafor olarak tiyatro aracılığıyla açıklamaktadır. Goffman'a (1959) göre, birey diğer insanlarla etkileşime girdiğinde, kendi görünümünü, davranışını ve duruşunu değiştirerek diğer bireyler tarafından kendisine karşı yapılan izlenimleri kontrol etmeyi hedeflemektedir. Sosyal etkileşim teorisinde, mecazi olarak bireyleri temsil eden aktörlerin bir tiyatro performansında olduğu gibi benliğin olumlu etkisinin vurgulanabileceği büyük bir kitlenin önünde sahnede hareket etmesidir. Bireysel seçimlerin ve kararların, çevresel özellikler aracılığıyla ve diğer aktörlerle etkileşim yoluyla belirlenmesi, kişinin benliğinde belirli özelliklerin oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Bu süreç kişinin kendisiyle ve başkalarıyla olan sosyal iç içeliğine birçok anlam katabilmektedir. Böylece toplum, ortaya çıkan sosyal üründen anlam elde edebilmektedir. Bireylerin doğal benliklerine çekildikleri ve edindikleri rolleri bir kenara bıraktıkları “özel konfor bölgesi” olarak adlandırılan bu tiyatronun sahne arkası ise özel alandır. Dolayısıyla, mekanlar insanların günlük yaşamlarındaki rollerini sergiledikleri sahnelerdir. Goffman, mekanın günlük hayat içerisindeki önemine vurgu yaparak, sosyal davranışın arkasındaki anlamı ve mekanın iletişimde oynadığı rolü ortaya koymaktadır.

Sosyal etkileşimi ve mekanın anlamını temel olarak kullanan Dines ve Cattell (2006), kamusal mekanın farklı kullanıcılar için ifade ettiği anlam ve değeri ortaya koymaya çalışan bir sınıflandırma sunmaktadır. Kamusal mekanı gündelik yerler, anlam yerleri,

sosyal ortamlar, geri çekilme yerleri ve olumsuz alanlar olmak üzere beş farklı kategoriye ayırmaktadır. Bu kategoriler, mahalle içerisinde yer alan tanımsız mekanlar gibi gündelik yerlerden kentsel kamusal mekanlara kadar birçok mekan türünü kapsamaktadır. Bu kamusal mekanlar etkileşim için günlük olağan karşılaşma alanları yaratmaktadır. Anlam yerleri, kişiden kişiye değişiklik gösteren ve olumlu ya da olumsuz belirli anlamların ve çağrışımların yüklendiği mekanlardır. Sosyal çevreler, kullanıcıları arasındaki kısa ya da anlamlı olabilen sosyal karşılaşmaları tasarımları aracılığıyla aktif olarak teşvik eden yerlerdir. Geri çekilme yerleri ise, insanların düşünceleriyle yalnız kalmaları veya küçük gruplar içerisinde sosyalleşmeleri için fırsat sunmaktadır. Olumsuz alanlar ise, genellikle tehdit olarak algılanan, ırkçılık gibi yıkıcı faaliyetleri de içeren antisosyal davranışın bazı yönlerinin deneyimlendiği alanlar olarak betimlenmektedir.

2.1.6. Konut alanlarındaki kamusal mekanlar

Literatürdeki kamusal mekan tiplerine ve sınıflandırılmalarına bakıldığında erişim, mülkiyet, fonksiyon ve anlam gibi değişkenlerin temel alındığı görülmektedir. Bahsi geçen kamusal mekanlar aynı zamanda farklı nüfus gruplarına hitap ederek kentsel kamusal mekandan binaya dek farklı ölçeklerde kullanıcı gruplarına hitap etmektedir. Farklı ölçeklerdeki kamusal mekanlar göz önünde bulundurulduğunda, konut alanlarında bulunan kamusal mekanların toplumdaki gündelik yaşamı ve sosyal etkileşimin gerçekleşmesini sürekli bir şekilde desteklemesi, sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin araştırılması için uygun bir çalışma ölçeği sunmaktadır. Bu bağlamda, konut alanlarında yer alan kamusal mekanların sınıflandırılması ve bu sınıflandırma içerisinde konut alanında hizmet ettikleri nüfusa göre tiplerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu kamusal mekanların tespiti yapılmadan önce konut alanı ve mahalle ölçeğinden kısaca bahsedilmesi ve devamında konut alanlarındaki kamusal mekanların tespitinin yapılması uygun bir yaklaşımdır.

Mevzuatta konut alanlarından, imar planlarında konut kullanımına yönelik olarak planlanan ve ayrıca ticaret ve turizm fonksiyonlarının da yer alabildiği alanlar olarak bahsedilmektedir (Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017). Konut alanları içerisinde

gürültü ve kirlilik oluşturmeyen ve imalathane niteliğinde olmayan, gayrisihhi özellik taşımayan, halkın günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik dükkân, kuaför, terzi, eczane gibi hizmetlerin yanı sıra, günübirlik sağlık hizmeti sunulan sağlık kabini, muayenehane ve lokanta, pastane gibi konut dışı hizmetler de verilebilmektedir. Mahalle ise mevzuatta bir idari sınırı temsil etmekte olup bulunduğu belediye sınırları, sosyo-ekonomik durumu, şehir merkezine uzaklığı, belediye hizmetlerine erişebilirliği, mevcut yapılaşma durumu ve benzeri hususlar göz önünde bulundurularak belirlenen mahalli idareleri temsil etmektedir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). Mahalle, eski Türk kentlerinden beri idari bir birim olmaktan öte kendi yaşam dinamiğine sahip bir yerleşim yeridir (Aru, 1998: Karaarslan ve Karaarslan, 2013). Dolayısıyla mahalle, günümüzde okunabilirliği bulanıklaşmış olmasına rağmen doğal veya yapay eşiklerle sınırlandırılmış, eğitim, kültür, sağlık ve yeşil alan gibi donatıların sağlandığı, sınırlı nüfusu ve alanı ile yüz yüze ilişkilerin sağlanabildiği (Erkan ve Akın, 2011), kendine özgü bir toplumsal örgütlenmeye imkan veren (Karaarslan ve Karaarslan, 2013) ve bu gerekçelerle planlamanın en temel birimi olarak kabul edilen bir yaşam çevresidir (Erkan ve Akın, 2011).

Mahalle ile ilgili araştırmaların uzun bir geçmişi olmasına rağmen, mahalle temelli planlamanın avantajlarına dair farkındalığın artmasından dolayı günümüzde bir planlama birimi olarak daha fazla ilgi odağı olmaya başlamıştır. Mahalle, özelleştirilmiş alternatifler sağlamada tanınabilir ve uygulanabilir bir eylem birimi olmasının yanı sıra ihtiyaçları belirlemede ve talepleri tanımlamada sahip olduğu siyasi kapasitesiyle de öne çıkmaktadır (Park ve Rogers, 2015; Wellman ve Leighton, 1979; Martin, 2003; Silver, 1985). Mahalle, analiz, hizmetlerin dağıtımı ve tasarım müdahaleleri gibi birçok planlama amacı için yararlı olan bir kavram ve ölçektir (Forrest ve Kearns 2001; Mullan, Phillips ve Kinman, 2004). Mahalle temelli yaklaşımın faydalarına rağmen, genelgeçer olarak kabul görmüş bir mahalle tanımı ve belirlenmiş fiziksel özellikleri bulunmamaktadır (Chaskin, 1998; Forrest ve Kearns 2001). Literatürde mahalle tanımı önemli ölçüde farklılıklar göstermekte; genel olarak mahallelerin katılımcıları ve destek hizmetlerini toplayacak kadar büyük olması gerektiği, ancak sakinlerin ortak bir kimlik sürdürmeleri için yeterince küçük kalması gerektiği söylenmektedir (Weiss ve diğerleri, 2007). Mahalle hiyerarşisini oluşturan

kriterler sunulurken fiziksel özelliklerine (örneğin, alan büyüklüğü, yerel tesisler ve tanınan sınırlar), sosyoekonomik özelliklerin bileşimine (örneğin, gelirin homojenliği/heterojenliği, yaşam döngüsü ve etnik köken) ve derecesine bağlı olarak farklı sınıflandırma şemaları ve isimlendirmeler önerilmektedir (Park ve Rogers, 2015).

Mahallenin sınıflandırılmasına yönelik girişimlerin kentsel mekanın kullanımında çeşitli kriterlerin ve ölçütlerin oluşturulabilmesi için bir kent birimi tanımlama çalışmaları olarak görülebilir. Fakat Ersoy'un (2015) belirttiği gibi kentsel mekanda tek, genel ve evrensel standartların oluşturulması mümkün değildir. Ülke, bölge ve kentlerde egemen üretim tarzları, tarihsel ve toplumsal geçmişleri ile gelenek, görenek ve yaşam biçimleri farklı kentsel alan büyüklükleri ve özellikleri ortaya çıkarmaktadır. Bu farklılıklar kentsel alandaki bir birim olarak mahallenin de özelliklerinin ve gereksinimlerinin değişmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla, mahalleye dair yapılan teorik ve pratik çalışmalarda ekonomik, sosyal, kültürel ve toplumsal niteliklerine ve dinamiklerine göre çeşitlilik görülmektedir. Bu bağlamda mahallenin alan büyüklüğü, nüfusu veya barındırması gereken hizmetlere dair evrensellik kazanmış standartlardan söz edilemese de konut alanı içerisinde sürerli ikamet dışı çeşitli fonksiyonların bulunması gerektiği kabul görmektedir.

Yerleşim alanının büyüklüğüne göre bu fonksiyonlar ve tipler çeşitlilik göstermesine rağmen, mahallenin sahip olabileceği nüfus ve alan büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda bu kamusal mekanların hizmet ettikleri nüfus gruplarına ya da kentin içerisindeki konumuna göre bir sınırlandırma tespiti yapmak mümkündür. Kentsel alan içerisinde bulunan fonksiyonları barındıran kamusal mekanlar ulaşım ağları, eğitim tesisleri, sağlık tesisleri, ticaret alanları ve merkezleri, yeşil alanlar ve spor alanları, yönetim donatımları, sosyal-kültürel donatımlar ve sanayi alanları üzerinden ele alınabilmektedir. Bu bağlamda, bahsi geçen fonksiyonlara dair alan, mekan ya da tesislerin kamusal mekan olma potansiyellerinin de sorgulanması mümkündür. Madanipour'un (2003) bahsettiği gibi, bu mekanları ya da mekanlarda gerçekleştirilen eylem ve aktiviteleri erişim (fiziksel, görsel veya sembolik), sahiplik (mülkiyet) ve yönetim (kontrol) açısından değerlendirmek kamusallığın tonlarını belirlemek adına etkili bir enstrümental yöntem olmasına rağmen, bu çalışmanın amacı kamusallığının

niteliğinin ve sınırlarının belirlenmesinden ziyade bu kamusal mekanların bireyler tarafından kullanılması (ya da kullanılamaması) sonucunda sosyal sürdürülebilirliğe dair etkisinin -kamusallık tonundan etkilenmediği varsayımıyla- derinlemesine tartışmaktadır. Sonuç olarak, konut alanlarındaki kamusal mekan olma potansiyellerine göre sınıflandırmak için bu fonksiyonlara sahip alan, mekan ve tesislerden bahsedilmektedir.

Kentsel mekan içerisinde arazi kullanımında bu fonksiyonlardan öncelikle sanayi alanlarının konut alanları kapsamı dışında bırakılması gerekmektedir. Sanayi alanlarının ve burada bulunan tesislerin olası zararlı potansiyellerinden dolayı sağlık koşullarını etkilememeleri için kentsel planlamada bir eşik ile diğer fonksiyonlardan ayrılması tavsiye edilmektedir (Çetiner, 1972). Sanayi alanları ve tesisleri ayrımı dışında, mevzuatta, ulusal ve uluslararası birçok standart ve tasarım kriterlerinde diğer kentsel alan fonksiyonlarının hizmet ettikleri nüfus bakımından farklı bir ölçekte ve tipte olsa da bir yerleşim merkezi olarak konut alanı içerisinde bulunması gerektiğinden bahsetmektedir. Bu kamusal mekanlar ele alınırken sadece planlama standartları bağlamındaki kişi başına düşen alan ideal ölçütlerden bahsetmek yerine Türk kenti içerisinde bulunan farklı ölçeklerdeki tiplerden ve bir toplumsal ve idari birim olarak mahallede bulunabilen tiplere değinilmektedir. Bu kamusal mekanlar listelendikten sonra literatür ve mevzuatta bulunan bazı terminolojik farklılıklardan da bahsedilmektedir.

Kentsel mekanda ulaşım konusu erişimin ne şekilde planlandığını ortaya koymaktadır. Ulaşım, erişilebilirlik düzeyini ve trafik güvenliğini etkilemesinin yanı sıra kentteki yaşam kalitesi üzerinde de önemli bir etkisi vardır (Babalık Sutcliffe, 2015). Ulaşımda taşıt yolları, otoparklar, yaya ve bisiklet yolları ile toplu taşıma sistemleri ele alınmaktadır. Taşıt yolları, yol kapasitelerine ve hizmet düzeylerine göre farklı kademelenmelere sahiptir. Bu yol kademeleri, ülkesel-bölgesel ulaşım ağlarından yerel yollara kadar farklı temel işlevlere sahip olduğu gibi, trafik akım özelliği sonucunda farklı kullanıcı türlerine hizmet etmektedir (Southworth, 2005) (Çizelge 2.5). Yapılan kademelenme kentsel mekandaki yol standartlarını belirlemeye yönelik olmasına rağmen kent içerisindeki ulaşım ağlarından olan yolların konut alanlarına yönelik

sınıflandırılması için de bir ölçüt oluşturmaktadır. Ana yollar, ikincil yollar ve toplayıcı yollar, bir konut alanının ya da mahallenin genel olarak idari sınırlarını da belirleme potansiyelin sahipken, yerel yollar ve çıkmaz yollar mahalle içerisindeki ulaşım akışını sağlamaktadır. Literatürde yapılan bu kademelenmenin gündelik hayata yansması ise bulvar, cadde ve sokak ile karşılık bulmaktadır. Bulvar, yerleşim yeri içerisindeki geniş, trafikte gidiş geliş yönleri ayrılmış caddeyi ifade ederken, cadde geniş ve uzunca sokağa karşılık olarak gelmektedir (Yönetmelik, 2007). Ulaşım sisteminde kaldırımlar ve bisiklet yolları yayalar ve pedallı taşıtlılar için motorsuz ulaşımında hareketliliği ve dolaşımı sağlayarak güvenli, bağlantılı ve erişilebilir yüzeyler sunmaktadır Yaya ve bisikletlilerin erişiminin değerlendirilmesinde kaldırımların ya da bisiklet yollarının fiziksel özellikleri önem kazanmaktadır. Aynı zamanda yaya yolları farklı yaş, cinsiyet ve fizyolojik özellikteki (engelli ya da yaşlı gibi) kullanıcılara hizmet ederek kamusal mekanda fırsat eşitliği de oluşturmaktadır (Aghaabbasi ve diğerleri, 2018; Asadi-Shekari, Moeinaddini ve Zaly Shah, 2013; Rahman, Shamsuddin, ve Ghani, 2015; 2018; Shaaban, 2019). Diğer bir ulaşım türü ise toplu taşımadır. Toplu taşıma güzergah özelliği, teknoloji ve hizmet özellikleri temel alınarak çeşitli kategoriler altında sınıflandırılmaktadır. Bu güzergahların taşıt trafiği ve yaya alanlarıyla kesişme durumuna göre kategorileştirilmesi yaya güvenliği açısından anlam ifade etse de, çoğunlukla kullanılan teknolojiler aracılığıyla bahsedilmektedir. Bu bağlamda, taşıt yolunu kullanan veya ayrılmış yola sahip otobüsler, raylı taşıma sistemleri tramvay, hafif raylı sistem, metro ve banliyo trenlerinden ve fönikülerden bahsedilirken feribot ve deniz otobüsü de deniz ulaşımı içerisinde kamusal kullanımı olan ulaşım sistemleridir (Vuchic, 2007; Babalık Sutcliffe, 2015).

Çizelge 2.5. Ulaşım ağları içerisinde yol kademelenmesinde temel işlevler ve kullanıcı türleri ve bazı tasarım özellikleri (Grava, 2003’ten aktaran Babalık Sutcliffe, 2015’ten derlenmiştir)

	GENEL ÖZELLİKLERİ			TASARIM ÖZELLİKLERİ	
YOL KADEMESİ	TEMEL İŞLEVİ	TRAFİK AKIM ÖZELLİĞİ	KULLANICI TÜRÜ	Bir yönde şerit sayısı	Yol genişliği (metre)
Şehirlerarası otoyollar	Ülkesel- bölgesel ulaşım ağı. Trafik akımı temel işlev; çevresindeki alanlara erişim olanağı sınırlı	Kesintisiz serbest akım (Tüm kesişimler zemin ayırmalı kavşaklar)	Tüm araç türleri. Yaya ve bisiklet giremez	(en az) 3	60-90
Hız yolları	Bölgesel-kentsel ulaşım ağı. Trafik akımı temel işlev; çevresindeki alanlara kontrollü erişim olanağı	Kesintisiz akım (Hemzemin ve ışık kontrollü kavşaklar en az düzeyde)	Tüm araç türleri. Yaya ve bisiklet girişi sınırlı	(en az) 3	60-75
Ana yollar	Kentsel yol; komşuluk birimleri için sınır özelliği. Trafik akımı temel işlev, çevresine erişim ikincil işlev	Trafik ışıklarıyla kesilebilen akım	Tüm araç türleri, yayalar ve bisikletler	3	34
İkincil yollar	Kentte temel besleyici yollar. Trafik akımı temel işlev; çevreye erişim ikincil işlev	Trafik ışıklarıyla sıkça kesilen akım	Tüm araç türleri, yayalar ve bisikletler	2	24
Toplayıcı yollar	Komşuluk birimleri içerisindeki temel yollar. Trafik akımı ve çevresine erişim sağlama eş önemde	Trafik ışıkları ve yaya geçişleriyle kesilen akım	Yayalar, bisikletler, arabalar, hafif yük/ servis araçları	2	18
Yerel yollar	Konut adaları arasında/içlerinde yerel servis yolları. Temel işlev erişim sağlama; transit trafik akımına izin verilmez	Trafik ışıkları, yaya geçişleri, hız düşürücü önlemlerle sıkça kesilen akım	Yayalar, bisikletler, arabalar, hafif yük/ servis araçları	1-2	15
Çıkmaz yollar	Araç dönüş manevra alanı ile sona eren bir ucu açık yollar. Temel işlev erişim sağlama	Yaya hareketi ve araba park manevralarıyla sınırlanan düşük hız ve düşük yoğunlukta akım	Yayalar, bisikletler, arabalar, hafif yük/ servis araçları	1	7-15

Eğitim tesislerinden bahsedilirken formel eğitim kurumları içerisinde örgün eğitim kapsamında okul öncesi eğitim (kreş ve anaokulları), ilköğretim (ilk okul ve orta okul), orta öğretim kurumları (lise) ve yüksek öğretim ile yaygın eğitim kapsamında kurslar, hizmetiçi eğitim etkinliklerinden bahsetmek mümkündür. Okul öncesi eğitim (kreş ve anaokulları) hizmet verdiği yaş grubundaki çocukların ne kadar süre okula gideceğine dair mevzuat, bulunduğu bölgenin toplumsal kültür ve yapısı ile kadın nüfusun işgücüne katılım oranına bağlı olarak ihtiyaçlar değişse de literatürde mahalle içerisinde yer alan anaokulu hizmet yarıçapı 200-600 metre arasında değişmektedir. İlköğretim okulları da bulundukları ülkenin demografik yapısı ve kent nüfusuna göre değişkenlik gösterse de ilkokullar kuramsal bir mahalle olarak ortalama 4 500 – 7 000 ve ortaokullar 10 000 – 20 000 kişilik bir nüfusa hizmet etmektedir. İlkokullar genellikle konut alanı merkezinde, ortaokullar ise konut alanı yakınında ya da yoğun olduğu bölgelerde konumlandırılmaktadır. İlkokul be ortaokullar, konutlardan yaya yolları ile erişilebilir ve içerisinde bağımsız bir oyun alanı bulunan donatılar olarak yer almaktadır. Ortaöğretim kurumları ise 14 000 – 34 000 kişilik bir nüfusa hizmet etmekte olup, kolay erişilebilir merkezi bir konumda yer almalı ve diğer toplumsal servisler yakın konumlandırılmalıdır (Ersoy, 2015).

Sağlık hizmeti verilen tesislerin özellikleri ve gereksinimleri yine ülkelere göre değişiklik göstermesine rağmen temelde iki ölçekte ayrılabilir: Koruyucu sağlık hizmetleri ve tedavi edici sağlık hizmetleri. Türkiye’de sağlık hizmetleri konusunda koruyucu sağlık hizmetleri veren sağlık evi, sağlık ocağı ve aile sağlık merkezi gibi tesisler hemen hemen her mahallede mevzuat gereği bulunmaktadır (Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017; Ersoy, 2015). Koruyucu sağlık hizmet verilen tesislerin mahalle içinde kolay erişilebilir bir şekilde ve ilkokul gibi diğer kamu hizmetleriyle yakın konumlandırılması erişilebilirlik açısından önem taşımaktadır. Bunun dışında, tedavi edici sağlık hizmetleri veren basamak sağlık tesisleri, ağız ve diş sağlığı merkezleri, doğum ve çocuk hastaneleri, devlet hastaneleri, ihtisas/eğitim ve araştırma hastaneleri, fizik tedavi ve rehabilitasyon hastaneleri ve sağlık kampüsleri de bir konut alanı tarifleyen mahalleden çok daha geniş bir nüfusa hizmet etmesine rağmen farklı konut alanlarından erişiminin sağlanması için ulaşımının da planlama aşamasında göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Ersoy, 2015).

Sosyal altyapıların içerisinde yer alan bir diğer kentsel alan fonksiyonu yönetim donatılarıdır. Yönetim donatılarının belirlenmesinde ülkenin yönetim biçimi ve yönetimin coğrafi dağılımı etkili olmaktadır. Türkiye görev ve yetkilerini merkezi idarelerde yoğunlaştırmıştır. İdari örgütlenmedeki hiyerarşi mekansal olarak yönetim donatılarında da gözlemlenmektedir. Kent merkezinden komşuluk birimi merkezine dek farklı kapasite ve büyüklükte yönetim donatıları mevcuttur (Ersoy, 2015). Bu donatım türleri, hizmet ettikleri nüfus ve hane sayısı değişmekle birlikte belediye, belediyeye ait hizmetler, polis teşkilatı, itfaiye, vergi dairesi (Türkiye’de genellikle ilçe ölçeğinde bulunmaktadır), postane ve diğer kamu kuruluşları olarak sıralanabilmektedir (Çetiner, 1972). Yönetim donatılarının yerleşimin merkezinde, erişilebilirliğinin yüksek ve ulaşılabilirliğinin kolay olması kamunun yönetime aktif katılımında, katılımcılık olgusunun ve pratiğinin gelişiminde önemli bir mekansal değişken olarak görülmektedir. Yönetim donatılarının alanı kişi başına düşen metrekare veya hizmet edilen konut adedine göre yapılandırıldığı için bir konut alanı olarak mahalle ölçeğini aşabilmekte veya birden fazla mahallenin bir araya geldiği nüfus grubuna hizmet edebilmektedir.

Sosyal donatılar ve kültürel donatılar iç içe geçmiş ve birbirini tamamlayan öğeler olarak görülebilir. Farklı kültürel ve sosyal değerlere sahip ülkelerin donatı türleri ve kullanım yoğunlukları sahip oldukları değerler, kültürel mirasları, ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve sosyal dayanışma duyguları gibi birçok değişken üzerinden çeşitlenmektedir. Bu bağlamda sosyal donatılar kültür merkezleri, folklor, sanat galerileri, müze, kütüphane, halk eğitim merkezleri, müzik, tiyatro ve sinema gibi kültür ve sanat etkinliklerini içeren tesisleri kapsamaktadır. Bunun yanında, farklı inançlara yönelik dini kuruluşlar da bir kültürü temsil ettikleri için bağlamda değerlendirilebilir. Sosyal donatıların bir başka türü de sosyal etkinlik veya sivil faaliyetler olarak toplumsal dayanışmayı desteklemesi ve sivil kurumsallaşmayı içeren etkinlikleri barındırması sebebiyle dernekler, sosyal yardım birlikleri, genç, kadın, yaşlı ya da engelli gibi grupların sorunlarına yönelik yardım ve destek merkezleri ile huzur evleridir (Ersoy, 2015).

Sosyal donatılar içerisinde yer alan spor tesisleri özel bir spor dalına hitap eden bir tesis olabileceği gibi çok amaçlı spor tesisleri olarak da kurgulanabilir. Mevzuatta Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Müdürlüklerince 1985 tarihinde belirlenen her yerleşim alanında ve belediyesi bulunan her yerde (ilçe ve bucak) futbol, basketbol, voleybol ve hentbol gibi açık spor alanlarının yapılması esası bugün hala geçerliliğini korumaktadır. Nüfusu 1 000'i geçen tüm ilçelerde spor salonu yapılması amaçlanmıştır. Büyük spor salonları yerleşim alanları dışında konumlandırılabilirdiği söylenirken çok amaçlı spor tesislerinin konut alanı ile iş yerleri arasında konumlandırılması gerektiği bahsedilmektedir. Hizmet ettikleri nüfus büyüklüklerine bakıldığında ise 3 000 – 7 000 nüfuslu yerleşmelerde futbol sahası, en az 250 kişilik spor salonu ve güreş antrenman salonu bulunması gerekirken, nüfusu 7 000 üzerinde olan yerleşmelerde nüfusun artmasıyla birlikte bu tesislerin kapasite artışına yönelik bir yaklaşım benimsenmiştir. Stadyum, açık ve kapalı yüzme havuzu, jimnastik antrenman salonu, tenis kortu ve atletizm tartan pisti gibi daha tesisler ise bir konut alanı olarak mahalleden ve barındırabileceğinden daha büyük nüfus gruplarına hizmet etmektedir (Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022; Ersoy, 2015).

Ticari alanlar eski zamanlardan beri erişilebilirliğin ve ulaşılabilirliğin yüksek olduğu yerleşimler elemanları olmuştur. Bazı araştırmacılara göre kentlerin oluşumunda en önemli değişkenlerden biri de bu ticari ilişkilerde yatmaktadır. Modern toplumun temel gereksinimlerinden biri toplumsal işbölümünün gerçekleşmesi ve uzmanlaşmanın gelişmesiyle farklı kesimlerin oluşturduğu ürün ve hizmetlerin tüketimidir. Ticari alanların kentsel doku içerisinde ya da yeni gelişim alanlarında olması fark etmeksizin yaya erişiminin yüksek olması gerekmektedir. Günümüzde ticari alanlardaki mekansal tiplere bakıldığında oldukça fazla bir çeşitlenmeyle karşılaşılsa da hem nüfus hem de alan bakımından dört kademelenmeden bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda, bölgesel ticaret merkezleri 300 000 üzerindeki nüfusa, orta büyüklükteki kent merkezlerinde 100 000 – 300 000 arasındaki nüfusa ve küçük kent merkezleri 10 000 – 100 000 arasındaki nüfusa, semt ticaret merkezleri ise 3 000 – 10 000 arasındaki nüfusa ve köy (mahalle) birimi ticaret merkezleri ise 0 – 3 000 arasındaki nüfusa barındırdıkları farklı ticari hizmetlerle kademelenmektedir (Ersoy, 2015). Stuttgart Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada Almanya'da konut alanlarında bulunması gereken ticari faaliyetler için

farklı nüfus gruplarına yönelik market, manav, eczane, tuhafiyeye, kırtasiye, kitapçı gibi perakende satışı yapan yerler, lokanta, kafe, banka gibi hizmet sektöründe çalışan iş yerleri ve fırın, kasap, elektrikçi, marangoz gibi zanaatkar iş yerlerinin bulunması gereken adetleri belirlenmiştir (Göçer, 1984'ten aktaran Ersoy, 2015). Bu ticari birimlerin bulunması gereken adetleri nüfus grubu olarak 400'den 15 000'e kadar değişkenlik gösterse de konut alanlarındaki ticari faaliyetler günlük yaşam operasyonlarının gerçekleştirilmesi için hayati bir öneme sahiptir.

Kentsel mekanlar içerisindeki diğer bir kullanım da açık mekanlar ve yeşil alanlardır. Açık mekan ve yeşil alanların planlaması, tasarımı ve kullanımında ülkelere ve kültürlere göre farklılıklar bulunmaktadır. Aynı zamanda kent çeperinden komşuluk birimi gibi ölçeğine ve konumuna göre de farklılık göstererek farklı kullanıcı nüfuslarına ve gruplarına hizmet etmektedir. Bunun yanında mekan tipolojileri de kültüre göre farklılık gösteren bu açık mekanlardan bazıları (Amerikan kültüründe yer alan topluluk bahçesi ve hobi bahçesi gibi) Türkiye'deki örneği bulunmamakta ya da mevzuata girecek kadar örnek ve kullanım çeşitliliği sağlamamaktadır. Dolayısıyla hem Türk kültürünün kullanımı bağlamında hem de evrensel olarak görece kabul görmüş çocuk oyun yeri, çocuk bahçesi, oyun alanı, park, spor alanı, yeşil alanlar öncelikle bahsetmek mümkündür.

Çocuk oyun yeri, ortalama 200 – 1 000 nüfusa hizmet eden ve 1-3 yaş arası çocukların kullanımına yönelik ebeveynlerin denetimi ile basit oyun ve etkinliklerin yer aldığı açık mekanlardır. Çocuk bahçesi ortalama 3 000 – 7 000 nüfusa hizmet eden ve 3-6 yaş arası çocukların kullanımına yönelik mekanlardır. Birçok çocuk oyun yeri ve çocuk bahçesi birlikte planlandığından içerisinde bulunan mobilyalar, oyun elemanları ve malzeme gibi tasarım elemanları aracılığıyla değişkenlik gösterebilmektedir. Oyun alanı ise 5-16 yaş grubuna hizmet ederken içerisinde organize edilmiş oyunları içermesiyle farklılık göstermektedir. Bu açık mekanları da içeren ama ölçek ve hizmet ettiği nüfus olarak bakıldığında ise komşuluk birimi, mahalle, semt, kent, bölge ve milli parklardan bahsetmek mümkündür. Komşuluk birimi parkı 3 000 – 10 000 arasındaki bir nüfusa hizmet ederken çocuk oyun yeri, çocuk bahçesi ve oyun alanı tipolojilerine ek olarak park, spor alanları ve pasif yeşil alanları da içermektedir. Mahalle, semt ve kent parkları

ise kentin eğlence, dinlenme ve rekreasyonel ihtiyaçlarına yönelik ve kişi başına düşen yeşil alanın diğer açık mekanlara göre daha yüksek olduğu açık mekan türleridir (Çetiner, 1972; Tümer, 1976; Yıldızcı, 1982; Bakan ve Konuk, 1987; Emür ve Onsekiz, 2007; Ersoy, 2015; Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017). Bunlara ek olarak, spor tesisleri ayrı bir mekan tipi sunmasına rağmen, parklar içerisinde bulunan amatör spor alanları ya da kent çevresinde bulunan profesyonel spor faaliyetlere yönelik spor alanları da parklar kapsamında ele alınabilmektedir. Açık mekanlar içerisindeki parklara dair kullanım ve ölçek farklılaşması sonucunda ortaya çıkan mekan tiplerine Çizelge 2.6'da yer verilmiştir.

Çizelge 2.6. Açık mekanlardan parkların özellikleri ve sınıflandırılması

PARKLAR	KONUM	ÖZELLİKLER
Çocuk parkları (çocuk oyun yeri, çocuk bahçesi, oyun alanı)	Konut alanlarında, ana ulaşım ağından uzak, taşıt trafiğinin yoğun olmadığı, konutlardan gözlenebilir yerlerde	Çocukların yaşına göre yetenek geliştirebilmesini, aktif oyun faaliyetlerine katılımı sağlayan, çeşitli oyun araçları ile donatılmış alan
Spor alanları	Kent çevresinde, ulaşım ağına yakın	Amatör ve profesyonel spor faaliyetlerinin antrenmanlarının ya da müsabakalarının yapıldığı kapalı ve açık tesisler
Mahalle parkları	Doğal özellik gösteren, ulaşım ağına yakın, konut yoğunluğunu azaltacak bir konumda	Gezi yerleri, çay bahçesi, küçük çapta piknik alanı, çocuk bahçesi gibi tesisleri barındıran mahalleye hizmet eden parklar
Semt parkları	Kentin doğal iklimini gösterir konumda	Mahalle parkına ek olarak spor alanı, kültür merkezi, kütüphane, müze gibi tesis ve faaliyetleri içeren ve mahalle kümelerine hizmet eden parklar
Kent parkları	Topografik yönden çeşitlilik içeren doğal alanlar, kolay ulaşım sağlanabilir konumda	Semt parklarına ek olarak hayvanat bahçesi, fuar alanı, spor ve konser salonları gibi tesisleri içerir. Tüm kente hizmet eder
Bölge parkları	Doğal özellik gösteren, mevcut su kaynağı olan, ulaşım ağına yakın	Hafta sonu ya da daha uzun tatillerde kalınabilecek alanlar. Kış sporları da bu alan içinde yapılabilir.
Milli Parklar	Ender doğal ve ekolojik özellik gösteren alanlar	Özellikleri korumaya yöneliktir; yoğun kullanıma açılmaz. Kamp yapma, balık tutma, yürüyüş yapma, ata binme gibi aktiviteler gerçekleştirilebilir.
Millet bahçeleri	Yer seçimi, alan büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarımı gibi hususlar Bakanlıkça belirlenerek Millet Bahçesi rehberine göre düzenlenir.	Halkı doğa ile buluşturan, rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak da kullanılabilecek alanlar

Literatürde yeşil alanların sınıflandırılmasında ve tiplerinden bahsedilmesinde birçok yaklaşım bulunmaktadır. Kapsadığı alana bakıldığında oyun bahçesi, çocuk bahçeleri, rekreasyon ve eğlence alanları gibi açık mekan olarak nitelendirilen tipler de bazı yaklaşımlarda beraber kullanılmaktadır. Bunun yanında fuar, botanik ve hayvanat bahçesi, mesire piknik yeri, bölge parkları ve mezarlıklar da yeşil alan olarak bahsedilmektedir. Dolayısıyla literatürde açık mekan, yeşil alan ve rekreasyon alanlarını tanımlarken birbiri içine geçmiş kullanımlardan ve sınırları bulanıklaşmış tipolojik bir sınıflandırmadan söz edilebilir (Çetiner, 1972; Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014; Ersoy, 2015; Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017). Bu çalışmanın da benzer biçim de ele aldığı Crowe'un (1958) açık mekanlara dair yaklaşımı ikili yaklaşımından bahsetmek mümkündür. Birinci tipte mimari elemanları dominant olduğu kent içerisindeki park ve meydan gibi gerek aktif gerekse pasif rekreasyon içeren alanlardan bahsederken, ikinci tipte kent merkezinden uzak, aktif rekreasyon imkanı veren geniş açıklıkları betimlemektedir.

Literatürdeki bir diğer yaklaşım ise aktif ve pasif yeşil alan kavramlarıyla açıklanmaktadır. Bu bağlamda aktif yeşil alan parklar, oyun alanları, genel anlamda farklı ölçekteki parkların toplamı gibi görülürken, refüjler, mezarlıklar, ağaçlandırılacak alanlar pasif yeşil alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bilhassa Türkiye'de yeşil alanlar ile gerçekleştirilen çalışmaların birçoğunda pasif yeşil alanlar gibi bireylerin doğrudan aktif olarak yararlanamayacağı alanlar da hesaplamalara dahil edildiği için kişi başına düşen "aktif" yeşil alanlara dair bir yanılsama oluşmaktadır. Öngörülen ve mevcuttaki yeşil alan arasında planlanan ve gerçekleşen arasında büyük bir fark çıkmaktadır. Sonuç olarak, açık mekanların sınırları netleştirmek için yeşil alanların farklı niteliklerine göre yapılan birçok yaklaşım ve çalışmaya rağmen yine de açık mekan ve yeşil alan kavramlarını kesin çizgilerle ayırmak mümkün olmayabilmektedir; zira her yeşil alan bir açık mekanı tanımlarken, her açık mekan yeşil alan barındırmayabilmektedir. Bunun yanında, açık mekanlardan parklar içerisinde yeşil alanın bulunması sebebiyle parklar da yeşil alanlar içerisinde ele alınabilen bir mekan tipi olarak karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla konut alanları içerisindeki açık mekanlar zaman zaman parklar ve yeşil alanlar olarak bir arada bulunabilirken; kent çeperinde olan yeşil alanlar daha çok kente hizmet etmekte olan dinlenme ve rekreasyon alanları olarak ele alınabilir.

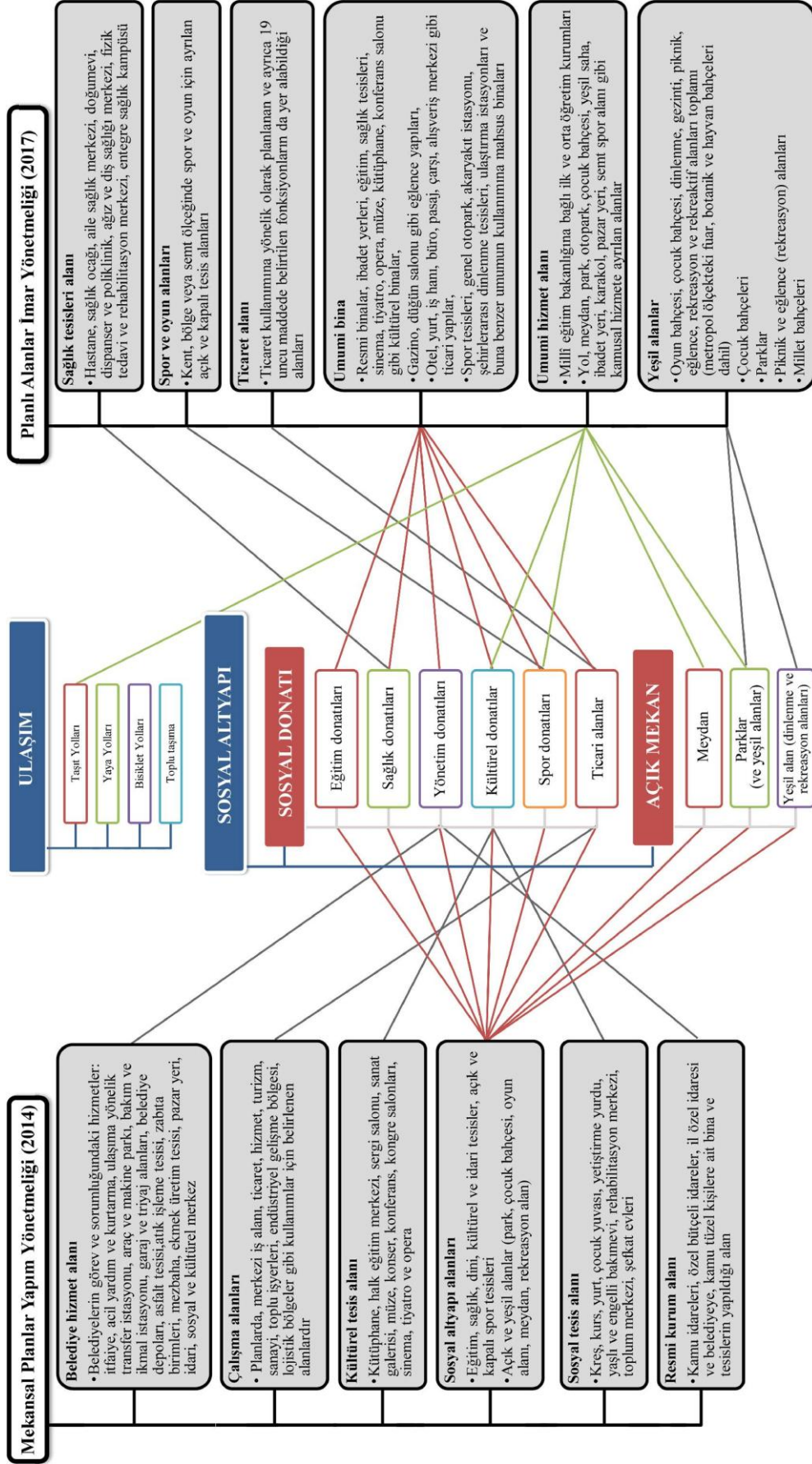
Konut alanlarındaki kamusal mekanların belirlenmesine yönelik yapılan araştırma sonucunda, literatürde bulunan sınıflandırmalar da göz önünde bulundurularak konut alanlarındaki kamusal mekanları ulaşım ağları ve sosyal altyapılar altında sosyal donatılar ve açık mekanlar başlıklarında sınıflandırmak mümkündür. Eğitim, sağlık ve yönetim tesisleri kamu hizmeti veren tesisler olarak, sosyal ve kültürel donatılar, spor tesisleri eğlence, sosyal ve kültürel aktivite, rekreasyonel imkanlar sunması sebebiyle; ticaret alanları ise günlük yaşam operasyonlarının gerçekleştirilmesi için ticari faaliyetleri sunması sebepleriyle sosyal donatılar olarak ele alınabilir. Bahsi geçen donatıların çoğunluğunun kapalı mekan olmasına rağmen mekansal yaklaşım olarak açık – kapalı yaklaşımı kısıtlılıklarından dolayı tercih edilmemiştir. Yine benzer şekilde, yukarıda da vurgulandığı gibi, erişim veya mülkiyet açısından kamusallık paradigmasına yönelik kamusal, yarı-kamusal, yarı-özel gibi kategorik sınıflandırma tartışmalarına yer verilmemektir. Tüm bu sosyal altyapı bileşenlerine erişim ve kullanımı esnasındaki spontane karşılaşmalar, sosyal etkileşim ve iletişim, toplum içerisinde bulunma, topluluğun bir parçası olma ve benzeri sonuçlarından dolayı bireyler tarafından kullanılması kamusallık yeterliliği sunduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanlar, ulaşım ve sosyal altyapı (sosyal donatı ve açık mekan) olarak ana kategorilerde bir araya getirilirken akademik literatürün yanı sıra Türkiye’deki mevzuat da göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda, mevzuatta bu alanlara ve mekanlara dair kullanılan sınıflandırma ve kategorik ayrımların yanı sıra farklı mekanlar ve fonksiyonlar için kullanılan terminolojilerden de karşılaştırmalı olarak bahsedilmektedir. Örneğin, Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde (2014) eğitim, sağlık ve spor donatıları, kültürel donatılar, meydan, parklar ve yeşil alanlar sosyal altyapı alanları olarak tanımlanmaktayken; kreş, kurs ve halk eğitim merkezi gibi eğitim donatılarının yanı sıra sosyal tesis alanı; halk eğitim merkezi, kütüphane, müze, tiyatro ve sinema gibi kültürel faaliyetlere yönelik hizmet veren tesisler ayrıca kültürel tesis alanı olarak da tanımlanmaktadır. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’nde (2017) ise farklı bir yaklaşım sergilenerek sosyal donatılar için “umumi bina” tanımı yapılmakta; ulaşım taşıt yolları, sosyal donatılardan ise eğitim ve spor donatıları, kültürel donatılardan dini tesisler, yönetim donatılarından karakollar, açık mekanlardan meydanlar ve parklar kamusal hizmet verdikleri için “umumi hizmet alanı” olarak

tanımlanmaktadır. Sonuç olarak, bazı sosyal altyapıların umumi hizmet alanı olarak betimlenmesi ya da umumi bina olarak bahsedilmesi kamusal kelimesinin karşılıklarından olan umumi kelimesinin kamusal kullanımı eşleşmesi ve bu mekanların kamusal mekan olarak ele alınmasıyla tutarlılık göstermektedir. Aynı zamanda, bazı kamusal mekan tiplerinin hem bir alan hem de bir bina olarak ayrı ayrı betimlendiği görülmektedir. Açık mekanlar altında bulunan parkları ve yeşil alan kapsamındaki dinlenme ve rekreasyon alanları ise yeşil alanlar ana başlığı altında bahsedilmektedir. Bu bağlamda, kullanılan kavramlar ve terminolojilerin bu çalışma kapsamında oluşturulan kamusal mekan çerçevesi ve mevzuattaki farklı yönetmeliklerdeki karşılaştırılmalarına Çizelge 2.7’de ve Şekil 2. 2’de yer verilmiştir.

Çizelge 2.7. Kamusal mekanların sınıflandırılması ve mevzuattaki kamusal mekan türlerinin terminolojik karşılaştırılması

			Mekansal planlar yapım yönetmeliği (2014)	Planlı alanlar imar yönetmeliği (2017)
ULAŞIM	Taşıt yolları	Şehirlerarası otoyollar, hız yolları Ana yollar, ikincil yollar, toplayıcı yollar (bulvar ve caddeler) Yerel yollar, çıkmaz yollar (sokaklar)		-Umumi Hizmet Alanı (yollar: tip belirtilmemektedir)
	Yaya ve Bisiklet Yolları			
	Toplu taşıma			
	Eğitim donatıları	Örgün eğitim: Kreş - anaokulu, ilköğretim (ilkokul, ortaokul), ortaöğretim, yüksek öğretim Yaygın eğitim: Kurslar, hizmetçi eğitim etkinlikleri Koruyucu sağlık hizmetleri: Sağlık evi, sağlık ocağı, aile sağlık merkezi Tedavi edici sağlık hizmetleri: Basamak sağlık tesisleri, ağız ve diş sağlığı merkezleri, doğum ve çocuk hastaneleri, devlet hastaneleri, ihtisas/eğitim ve araştırma hastaneleri, fizik tedavi ve rehabilitasyon hastaneleri, sağlık kamplısları	-Sosyal tesis alanı (yalnızca kreş) -Sosyal tesis alanı (kurs ve halk eğitim merkezi) -Sosyal altyapı alanları	-Umumi bina / -Umumi hizmet alanı (ilköğretim ve ortaöğretim) -Umumi bina
SOSYAL ALTYAPI	Sağlık donatıları			
	Yönetim donatıları	Belediye, belediye ait hizmetler, itfaiye, polis teşkilatı, postane, vergi dairesi, diğer kamu kuruluşları	-Sosyal altyapı alanları	-Sağlık Tesisleri Alanı / -Umumi Bina
	Kültürel donatılar	Kültür merkezleri, folklor, sanat galerileri, müze, kütüphane, müzik, tiyatro ve sinema, halk eğitim merkezleri, dini kuruluşlar Sosyal etkinlik veya sivil faaliyetler: Dernekler, sosyal yardım birlikleri, genç, kadın, yaşlı ya da engelli gibi grupların sorunlarına yönelik yardım ve destek merkezleri, huzur evleri	-Belediye hizmet alanı / -resmi kurum alanı -Sosyal altyapı alanları / -Kültürel tesis alanı -Sosyal tesis alanı	Umumi bina -Umumi bina / -Umumi Hizmet Alanı (yalnızca ibadet yerleri)
	Spor donatıları	Çok amaçlı spor tesisleri (stadyum dahil) Özel tahsisli tesisler (futbol, basketbol, voleybol, hentbol, jimnastik antrenman salonu, açık ve kapalı yüzme havuzu, tenis kortu, atletizm tartan pisti)	-Sosyal altyapı alanları	-Spor ve oyun alanları / -Umumi bina
Ticari alanlar		Bölgesel ticaret merkezleri, orta büyüklükteki kent ticaret merkezleri, küçük kent merkezleri, semt ticaret merkezleri Köy (mahalle) birimi ticaret merkezleri: Perakende satışı yapan yerler, hizmet sektöründe çalışan iş yerleri, zanaatkar iş yerleri	-Çalışma alanları	-Ticaret alanları / -Umumi bina

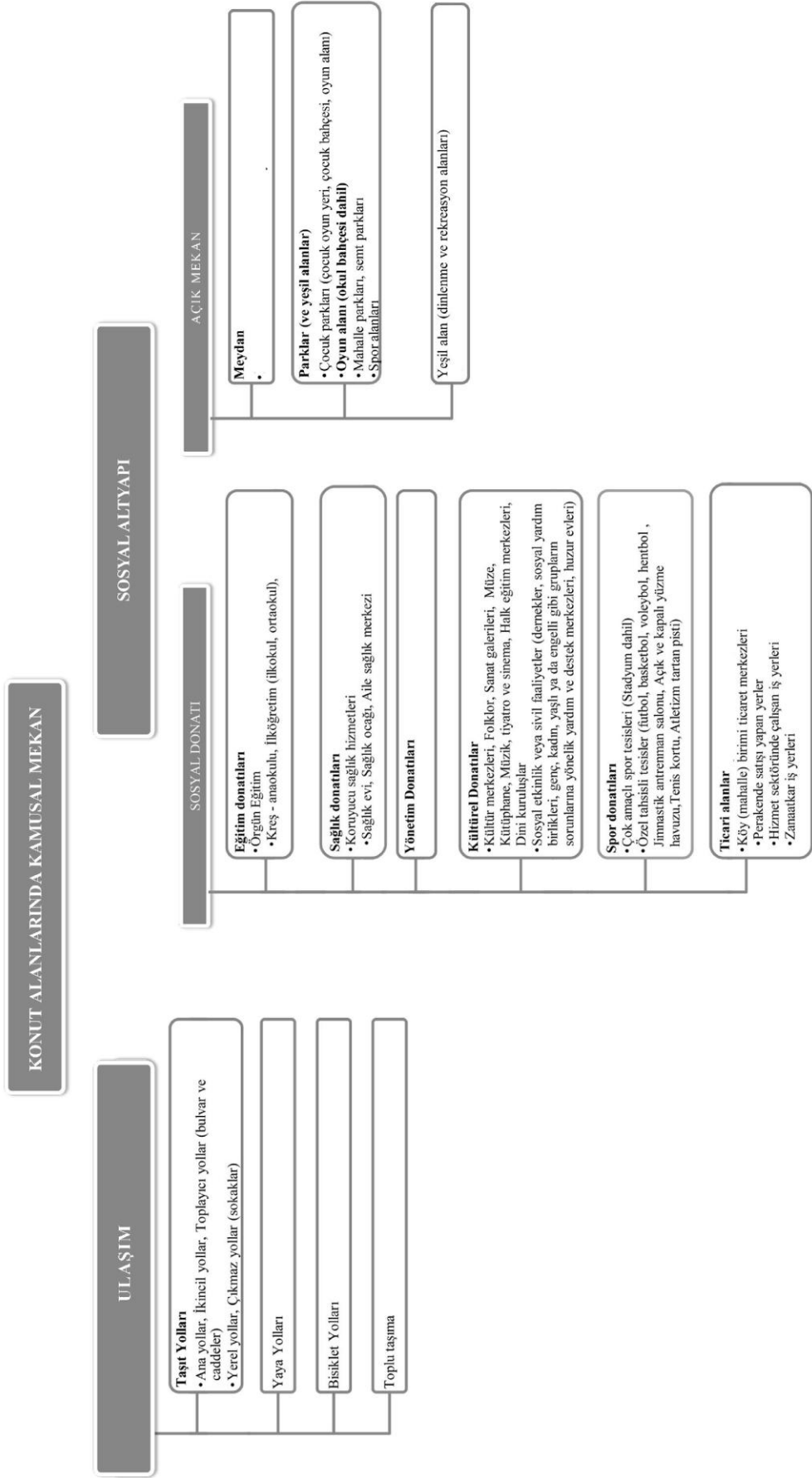
Şekil 2.2. Kamusal mekan terminolojilerinin karşılaştırılması

Kentsel alanda yer alan kamusal mekan tipleri ve kategorileri ulaşım ve sosyal altyapılar başlıkları altında tespit edildikten sonra, bu mekan tiplerinin hangilerinin bir konut alanı olarak mahalleye hizmet etmekte olduğunun belirlenmesi bu tez çalışmasının da ölçeğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, konut alanlarındaki kamusal mekanların belirlenmesinde literatürdeki ortak bir ölçüt kullanılan kişi başına düşen alan gibi ideal ya da ortalamalar üzerinden konuyu ele almak günlük yaşam gerçekliğini yansıtmamaktadır. Bunun yerine, mevzuatta Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde (2014) bir imar planı ilkesi temel alınarak konut alanlarındaki kamusal mekanların tespiti yapılmıştır:

“Semt veya mahalle merkezleri gibi alt merkezler; asli olarak semt veya mahalle nüfusuna hizmet vermek üzere idari tesis alanları, ticaret, eğitim, sağlık tesisleri, ibadet yerleri, sosyal ve kültürel tesis gibi kullanımlar ile park, oyun alanları, meydan gibi açık alanlar, genel ve bölge otoparkları, spor tesisleri gibi kullanımları bünyesinde bulundurur. Bu merkezlerin birbirleriyle ve ana merkezle bağlantılarının, toplu taşıma, bisiklet ve yaya ulaşımı, açık ve yeşil alan sürekliliği ile sağlanması esastır.” (Yedinci Bölüm, madde 21, bend 15b).

Bu bağlamda, konut alanlarındaki kamusal mekanlar Şekil 2.3'teki belirtildiği gibi tespit edilmiştir. Ulaşım başlığı altında taşıt yollarından ana yollar, ikincil yollar, toplayıcı yollar (bulvar ve caddeler); yerel yollar, çıkmaz yollar (sokaklar), yaya ve bisiklet yolları ile toplu taşıma mahalle ölçeğindedir. Sosyal donatılara bakıldığında ise eğitim donatılarından örgün eğitim tesisleri olan kreş – anaokulu ve ilköğretim (ilkokul, ortaokul) konut alanlarında bulunan kamusal mekanlardır. Sağlık donatılarından koruyucu sağlık hizmetleri veren sağlık evi, sağlık ocağı ve aile sağlık merkezi yine mahalle ölçeğinde hizmet vermektedir. Eğitim donatılarından ortaöğretime yönelik tesisler yine konut alanlarında bulunmasına rağmen daha çok birden fazla mahalleye ya da semt ölçeğinde hizmet etmektedir. Benzer şekilde yönetim donatıları da doğrudan mahalle ölçeğinde olmamasına bazı hizmet alanları yine mahalle içerisinde yer almaktadır. Bunun yanında kültürel donatılar da hizmet ettikleri nüfus bakımından mahalleyi ölçeğini aşmasına rağmen bir alt merkez olarak kültürel hizmetlerin bulunması gerektiğine dair imar planı ilkesi temel alınarak konut alanları ölçeğinde ele

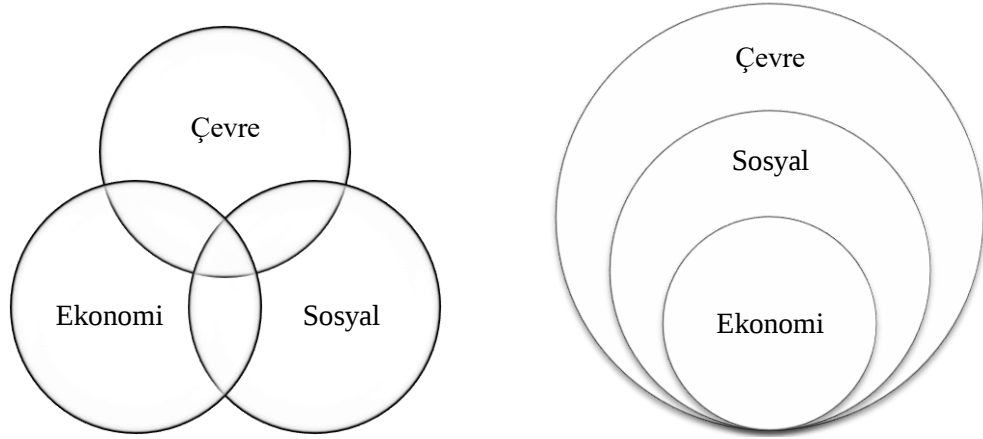
alınmaktadır. Yine spor donatılarından özel tahsisli spor tesislerin en az bir futbol sahasının ve çok amaçlı spor tesisleri kapsamında da spor salonlarının bulunması esasına 1985 tarihli Bakanlık kararı temel alınarak konut alanlarındaki kamusal mekanlardan olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, ticari alanlardan mahalle biriminde perakende, hizmet ve zanaatkar hizmetler sunan iş yerleri konut alanlarında bulunması gerekmektedir. Sosyal altyapının diğer bir bileşeni olarak açık mekanlara bakıldığında ise meydanlar ölçek bakımından konut alanında bulunma potansiyeli olmasına rağmen zaruri alanlardan değildir. Parklar ve yeşil alanlar ise konut alanlarında farklı tiplerde ve farklı kullanıcı gruplarına hitap edecek şekilde ve çeşitlilik bulunması gerekmektedir. Yeşil alanlara (dinlenme ve rekreasyon alanları) bakıldığında ise bu alanların genellikle kent ölçeğinde olması dolayısıyla konut alanlarında bulunmayabilir.

Şekil 2.3. Konut alanlarındaki kamusal mekanlar

2.2. Sosyal sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirliğin boyutlarından biri olarak gelişim süreci sürdürülebilirlik konseptinin gelişiminden sonra başlamaktadır. Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışına bakıldığında, 1970’li yıllarda gelişen petrol krizinin ekonomik buhranla sonuçlanması ve doğal kaynaklara ve enerjide dışa bağımlılığa dair farkındalık kazanılması sonucunda sürdürülebilir enerji kavramının ortaya çıkarak geliştiği görülmektedir. Ormanların azalması, çölleşme, doğal yaşam alanlarında, canlı türlerinde ve biyolojik çeşitlilikte yok olma, doğal kaynakların kontrolsüz tüketimi, hava kirliliği ve toksik atık konularında da duyarlılık artmaya başlamıştır. 1980’li yıllarda gündeme gelen küresel ısınma kavramı ve iklim değişiklikleri yanında nüfus artışı, kentleşme ve göç gibi olguların kentler ve kentliler üzerinde yarattığı etkiler sonucunda ise ekolojik tasarım ve yeşil tasarım kavramları sürdürülebilirlik paradigmasının mimarlık alanında daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Rodwell, 2007). Sürdürülebilir gelişme kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment Development [WCED], 1987) tarafından ‘*gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme*’ olarak tanımlamaktadır. Sürdürülebilir gelişme, ekonomik büyümeyi teşvik eden; fakat bunun yanında sosyal içermeyi sürdüren ve çevresel etkiyi en aza indiren bir gelişme modelini rasyonalize etmeye çalışmaktadır. Sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları arasındaki ilişki ‘üçlü alt çizgi yaklaşımı’ ile şematize edilmektedir. Bunun pratikte nasıl gerçekleşmesi gerektiğini gösteren iki alternatif model bulunmaktadır. Birincisi, sürdürülebilirliği ekonomik işletmenin, sosyal refahın ve çevresel bütünlüğün birleştirilmesi olarak gören ‘üç sütun’ (silo) modelidir. İkincisi ise ekonomik sermayeyi merkeze yerleştiren, ancak çevresel ve sosyal düşüncelerle kısıtlanan ‘Rus bebeği’ modelidir (O’Riordan, Cameron ve Jordan, 2001; Dixon, 2011) (Şekil 2.4). Her iki modelde de boyutların ele alınışındaki göreceli eşdeğerliğe rağmen, akademik literatür ve ampirik araştırmaların çoğunluğu, sosyal konulardan ziyade çevresel ve ekonomik boyutlara odaklanmaktadır.

Şekil 2.4. Üç sütun/silo modeli (solda), Rus Bebeği modeli (sağda) (Barron ve Gauntlett, 2002; Dixon, 2011)

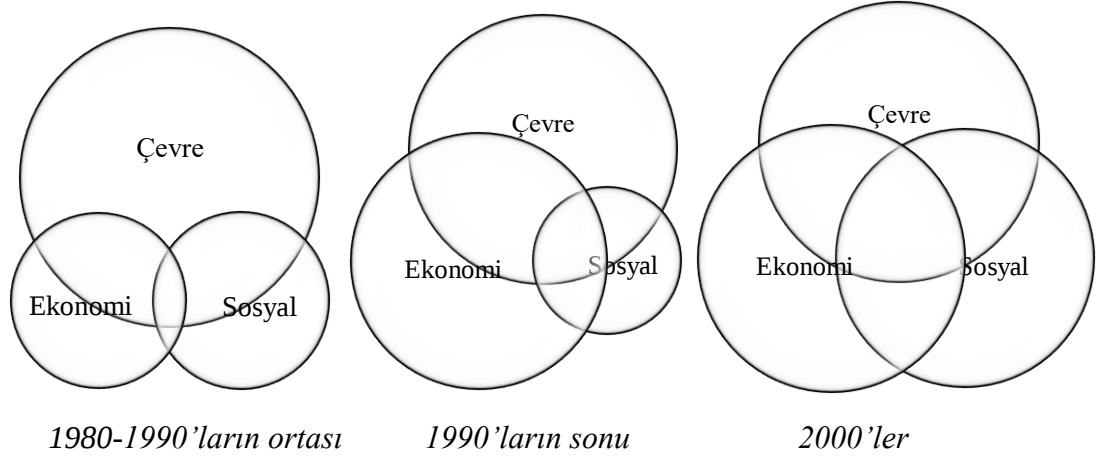
Farklı disiplinler tarafından sürdürülebilirlik kavramı ortak olarak kullanmasına rağmen, birçok çalışma kendi yaklaşımı çerçevesinde ele almaktadır. Benzer şekilde, literatürde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme terimlerinin sıklıkla birbiri yerine kullanıldığına rastlanılmaktadır. Sürdürülebilir gelişme, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunda bir değişim sürecine atıfta bulunmak için kullanılırken, sürdürülebilirlik genellikle ideal bir son durumu ifade etmektedir (Marcuse, 1998). Sürdürülebilirliğin tanımının ve bileşenlerinin ne olduğu hakkında birçok tartışma ve farklı görüş bulunmaktadır (Samson, 1995; Berke ve Conroy, 2000; Shearlock, James ve Phillips, 2000). Sürdürülebilirliğin ne olduğunu tanımlamaya çalışmak ve tartışmak, sürdürülebilir gelişme sürecinin nasıl şekillendirilmesi gerektiğinin anlaşılmasında yardımcı bir araç olarak görülmektedir (Weingaertner ve Moberg, 2011). Çalışmaların birçoğu da sürdürülebilir gelişme için evrensel ve bağlamdan bağımsız bir tanımın mümkün olamayacağını kabul etmektedir (Koning, 2001; Redclift, 2005; Connelly, 2007; Jordan, 2008).

Sürdürülebilir gelişmenin kesin bir tanımını yapmaya odaklanmak yerine sürdürülebilirliğin çeşitliliğini kabul ederek, bunların şekillendiği yolları analiz etmek gerekmektedir (Haughton ve Counsell, 2004). Bu bağlamda, Munro'nun (1995) sürdürülebilirliğin çevre, ekonomi ve sosyal boyutu olan üç bileşenini de içeren sürdürülebilir gelişme tartışmasından bahsedilebilir. Munro'ya göre sürdürülebilir gelişme, insanların veya çevrenin insan ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam kalitesini

artırmak için her türlü faaliyetin ve sürecin dahil olması gerektiğini savunmaktadır. Gelişimin sadece yaşam ortamının fiziksel gelişimini içermemesi gerektiğini; aynı zamanda sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, doğanın korunması ve kültürel faaliyetler gibi eşit öneme sahip diğer konuları da içermesi gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik, bazen sosyal ve bazıları ekonomik hedefleri olan, bazen maddi kaynaklara dayanan, bazen ise entelektüel kaynaklara dayanan, yer yer insanların tam potansiyellerine ulaşmalarını ve iyi bir yaşam sürmelerini sağlayan bir faaliyet kompleksi olarak görmektedir. Porter ve Davoudi (2012), sürdürülebilirlik gibi elastik kavramların bilhassa planlama problemlerine çözüm çerçevesi oluşturulurken kullanıldığında, yakından incelenerek denetlenmesini ve dikkatli bir şekilde yapısal analiz ve çözümleme yapılması gerektiğini belirtmektedir.

2.2.1. Sosyal sürdürülebilirliğin gelişimi ve tanımlanması

Sürdürülebilirliğin farklı boyutlar içerdiği genel olarak kabul edilmesine rağmen sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmaların büyük bir çoğunluğunun çevresel endişeler odağıyla başladığı, ekonomik ve sosyal boyutlarının ise sonrasında dahil edildiği görülmektedir (Drakakis-Smith, 1995; Carley ve Kirk, 1998). Dünya genelinde öncelikle büyük kentlerde gerçekleşmiş olan kent merkezlerindeki hızlı kentsel büyüme dönemi, çevresel ve sosyal çatışmaların iç içe geçmesine neden olarak sürdürülebilirlik kavramının alanını genişletmiştir. Karar mekanizmalarında farklı sürdürülebilirlik boyutlarına eşit derecede önem verilmesi de yine ancak süreç içerisinde mümkün olmuştur (Şekil 2.5). Sürdürülebilirlik konusundaki problemlerin yalnızca çevrenin çözümlenmesi gerektiği teknik bir sorundan ibaret olmadığı anlaşılarak, sürdürülebilir gelişmenin sosyal koşullar oluşmadan gerçekleştirilemeyeceği fikri ortaya çıkmıştır (Enyedi, 2002).

Şekil 2.5. Sürdürülebilirlik boyutlarının gelişimi (Marghescu'dan [2005] uyarlanmıştır)

Sosyal sürdürülebilirliğin, sürdürülebilir gelişmenin çevresel ve ekonomik boyutlarıyla birlikte temel üç bileşeninden biri olarak eşit görülmesi yeni bir yaklaşım olarak literatürde yerini almaktadır. Holden'a (2011) göre, bunun başlıca nedenleri arasında sosyal sürdürülebilirliği tanımlamanın, değerlendirmenin ve ölçmenin zorlukları yatmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, sürdürülebilirliğin kabul gören bir alt boyutu olmasına rağmen çoğu sürdürülebilirlik literatüründen ve politikasından dışlanması, her toplumda ve hatta her birey için önem düzeyi farklılaşan sosyal konuların karşılık bulduğu çok sayıdaki faktör kümesinin zorlu bir fikir alanı yaratması nedeniyle olduğu varsayılmaktadır (Kavanagh, 2009). Başka bir görüşe göre, sürdürülebilirlik ve göstergelerinin tanımı arasındaki epistemolojik bağlantıların zayıflığı ve ekonomik paradigmanın değerlendirme araçlarına köklü yerleşimi sosyal sürdürülebilirliğe olan vurguyu sınırlandırmaktadır (Davidson ve diğerleri, 2012). Bir kavram olarak sosyal sürdürülebilirliğin hem politik söylem açısından hem de sürdürülebilir gelişme teorisi, politikası ve pratiği hakkındaki kapsamlı literatüre kıyasla yeni bir kavram olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Vallance, Perkins ve Dixon, 2011; K. Murphy, 2012). Genel olarak, sürdürülebilirlik değerlendirme araçlarında politik alanlar ve araştırma uzmanlığı arasındaki entegre düşünmeyi birleştirme konusundaki yetersizliğinden dolayı sosyal sürdürülebilirlik eleştirilmesine rağmen sürdürülebilirlik modeli ele alırken yine de üç sütun yaklaşımında temel bir boyut olarak kullanılmaya devam etmektedir (Davidson ve diğerleri, 2012).

Sürdürülebilirlik paradigmasıyla benzer bir şekilde sosyal sürdürülebilirlik kavramı da zaman içerisinde değişim ve gelişim göstererek, temalar ve kriterleri açısından genişleyen bir literatüre sahiptir. Sosyal sürdürülebilirliği araştırırken dikkate alınan temel konular olarak sağlık, istihdam, eğitim, güvenlik, özgürlük (siyasi, kişisel, din ve manevi özgürlük vb.) sosyal sermaye, sosyal eşitlik ve sosyal içerme olarak görülmekteyse de (Kavanagh, 2009), bu tema kümesinin sosyal sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkış dönemindeki klasik temalarla sınırlı kaldığını söylemek mümkündür. Sosyal sürdürülebilirlik temalarının gelişimi kronolojik olarak değerlendirildiğinde eşitlik, yoksulluğun azaltılması ve içerme gibi geleneksel temalara kimlik, yer duygusu ve sosyal ağlar gibi daha somut olmayan ve daha az ölçülebilir kavramların da dahil edilerek düşünce havuzunun genişlediği görülmektedir. Colantonio (2009), son yıllarda daha geniş bir tartışmayı teşvik eden sürdürülebilirlik söyleminde “sert” temalardan “yumuşak” temalara doğru bir kayma olduğunu vurgulamaktadır (Çizelge 2.8).

Çizelge 2.8. Sosyal sürdürülebilirliğe dair değişmekte olan temalar (Colantonio, 2010, s. 82)

Geleneksel Kavramlar
Konut ve çevresel sağlığı içeren temel ihtiyaçlar Eğitim İstihdam Eşitlik İnsan hakları ve cinsiyet Yoksulluk Sosyal adalet
Gelişmekte Olan Kavramlar
Demografik değişim (yaşlanma, göç, mobilite) Karma sosyal yapı ve bağlılık Kimlik, yer duygusu ve kültür Yetki, katılım ve erişim Sağlık ve güvenlik Sosyal sermaye Refah, mutluluk ve yaşam kalitesi

Sosyal sürdürülebilirlik kavramının teorik ve metodolojik kökenlerinin belirlenmesinde bağlam tabanlı çalışmaların baskın olduğu görülmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin

tanımı, bileşenleri ve ölçüm kriterleri disipline bağımlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla sosyal sürdürülebilirlik kavramına dair fikir birliği sağlanmış genelgeçer bir tanım bulunmamaktadır. Birçok akademik çalışma, bu karmaşıklığı gidermek adına tanımlamaya odaklansa da felsefi ve politik fikirler ile toplumsal durumların farklılıklarına göre yorumlanmasında değişiklikler görülebilmektedir (Woodcraft, 2012). Bunun yanında, birçok çalışma da kavramsal bir tanım sağlamak yerine sürdürülebilirlik tartışmasıyla ilgili sosyal konuları açıklayan temalar veya bileşenler önermeyi tercih etmektedir. Çeşitli kaynaklarda benzer terminolojiler kullanılmasına rağmen bu temaların da literatürde birbirinden farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Listelenen boyutlar genellikle farklı araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından farklı şekillerde ve ayrıntılarla yorumlanmakta ve sosyal sürdürülebilirlik tartışmasının bağlam duyarlılığını vurgulamaktadır (Weingaertner ve Moberg, 2011).

Bu çalışma kapsamında sosyal sürdürülebilirliğe dair literatürde yer alan öncü çalışmaların tanımlarına ve bakış açılarına yer verilmektedir. Yiftachel ve Hedgcock'a (1993) göre, sosyal sürdürülebilirlik bir kentin insan ilişkileri, iletişimi ve kültürel gelişimi için bir sosyal birim olarak yaşanabilir bir çevre işlevi görme yeteneğini uzun vadede devam ettirebilmesidir. Diğer bir öncü yaklaşıma göre ise sosyal sürdürülebilirliğin tanımı, eşitlik ve demokrasinin temel değerlerine dayanmalıdır. Siyasi, sivil, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm insan haklarının etkin bir şekilde tahsis edilmesi anlamına gelmektedir (Sachs, 1999). Çevreyi bir sosyal birim olarak ele alan ve insan hakları temeline dayandıran yaklaşımların yanında kentin sosyal sürdürülebilirliğini sivil toplumun evrimiyle uyumlu, kültürel ve sosyal olarak farklı grupların bir arada bulunmasına olanak sağlayan ve toplumun tüm kesimleri için yaşam kalitesini geliştirerek sosyal entegrasyonu destekleyen gelişme (ve/veya büyüme) olarak tanımlayan Polese ve Stren (2000) ise kapsayıcılığı ve yaşam kalitesi kavramlarını sosyal sürdürülebilirliğe dahil etmektedir. Yine benzer bir şekilde Barron ve Gauntlett (2002) ise, sosyal olarak sürdürülebilir toplulukların farklılıkların benimsendiği, eşitlikçi, demokratik ve iyi bir yaşam kalitesini sağlaması gerektiğini söylemektedir. Resmi ve sivil süreçlerin, sistemlerin, yapıların ve ilişkilerin gelecek nesiller için sağlıklı ve yaşanabilir bir toplum yaratma kapasitesini aktif şekilde desteklediğinde sosyal sürdürülebilirliğin ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Woodcraft, Hackett ve

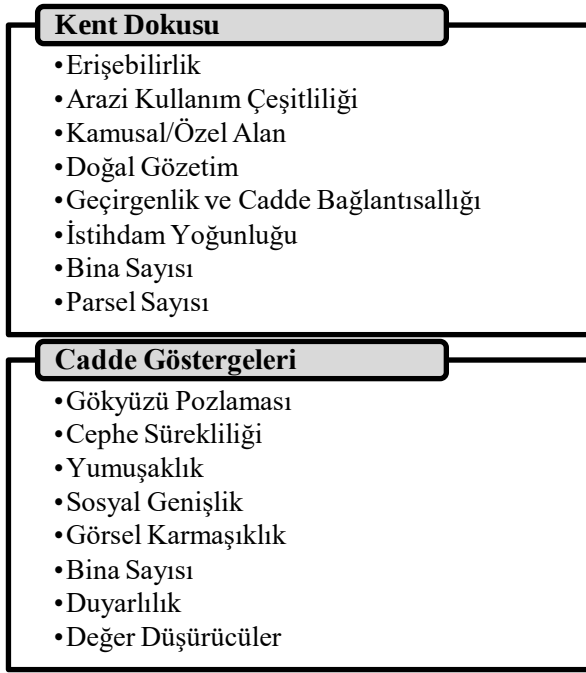
Caistor-Arendar (2011) ise, sosyal sürdürülebilirliği insanların yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerde neye ihtiyaç duyduklarını anlayarak, refahı teşvik eden başarılı ve sürdürülebilir yerler yaratmada bir süreç olarak görmektedir. Bu kapsamda, sosyal sürdürülebilirliği fiziksel alanın tasarımıyla sosyal dünyanın tasarımını birleştiren bir alan olarak tanımlamaktadır. Sosyal ve kültürel yaşamı destekleyen sosyal altyapıları, katılımın sağlanması için gerekli sistemleri ve insanların ve yerlerin gelişmesi için ortak bir alan olarak görmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğe dair, önceki yaklaşımları da içinde barındıran daha kapsayıcı bir bakış açısı ise Bacon, Cochrane, Woodcraft ve Brown (2013) tarafından sağlanmaktadır. Bu kapsamda sosyal sürdürülebilirlik, bugün ve gelecekte insanların yaşam kalitesiyle ilgilidir. Bir çevrenin bireysel ve kolektif refahı ne ölçüde desteklediğini açıklamaktadır. Fiziksel çevrenin tasarımıyla, bu mekanlarda yaşayan ve kullanan insanların birbirleriyle olan etkileşimini ve bir topluluk olarak nasıl işlediği odaklarını birleştirmektedir. Sosyal ve kültürel yaşamın güçlü bir şekilde desteklenmesi için doğru altyapıların (donatıların) geliştirilmesini, insanların katılımı için imkanların oluşturulmasını ve mekan ölçeğinde toplumun oluşması için koşulların geliştirilmesini içermektedir.

2.2.2. Sosyal sürdürülebilirlikte yaklaşımlar ve temalar

Sürdürülebilir gelişme ilkelerinin kentsel tasarım alanlarına uygulanması yeni bir yaklaşım olmamasına rağmen, son yıllarda sürdürülebilirlik kavramının kentsel gelişimde ve dönüşüm politikalarında tasarım araçlarıyla birleştirilmesi noktasında önemli bir büyüme söz konusudur. Sürdürülebilir gelişmenin önemi 1990'lı yıllardan beri kabul görmesine rağmen, sürdürülebilirliğin sosyal yönlerine dair tanımsal belirsizlikler ve değerlendirme çerçevesiyle ilgili bir mutabakat sağlanamaması gerçekleştirilen çalışmalarda farklı kavramsal çerçevelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, sosyal sürdürülebilirliğe yönelik farklı coğrafyalarda ve kentsel birimlerde değerlendirilmesini örneklemek amacıyla literatürde bulunan öncü araştırmalar aşağıda kapsamlı şekilde ele alınmaktadır.

Cadde hayatını topluluk başarısı için kritik bir faktör olarak gören Porta ve Renne (2005), mahallenin ve cadde formunun hangi elemanlarının cadde hayatının canlılığına

katkı sunduğunu araştırmaktadır. Bu bağlamda, konuyu kent dokusu ve cadde göstergeleri olmak üzere iki ana boyutta ele almaktadır (Şekil 2.6). Kent dokusu içerisinde erişilebilirlik, arazi kullanım çeşitliliği, kamusal/özel alan, doğal gözetim, geçirgenlik ve cadde bağlantısalılığı, istihdam yoğunluğu, bina sayısı ve parsel sayısı gibi farklı disiplinlerden göstergelere yer verilmektedir. Cadde göstergeleri olarak ise gökyüzü pozlaması, cephe sürekliliği, yumuşaklık, sosyal genişlik, görsel karmaşıklık, bina sayısı, duyarlılık ve değer düşürücüler olmak üzere farklı değerlendirme kriterleri sıralanmaktadır. Çalışma sonucunda ise kompakt kent modelleri kategorize edilerek yumuşak kompakt kent, sınır kompakt kent, hayalet kent ve karma kent olmak üzere dört başlıkta sınıflandırılmaktadır.

Şekil 2.6. Kentsel tasarımda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasını etkileyen kriterler (Porta ve Renne, 2005)

Sosyal olarak sürdürülebilir bir kentsel tasarım arayışında E. Chan ve Lee (2008), sosyal sürdürülebilirliği geliştiren altı kritik faktör belirlemiştir. Sosyal altyapının sağlanması, iş fırsatlarının kullanılabilirliği, erişilebilirlik, kent manzarası tasarımı, yerel özelliklerin korunması ve psikolojik ihtiyaçları karşılama yeteneği olarak öngördüğü ana bileşenler kapsamında hazırladığı soru kümesine faktör analizi yapmaktadır (Çizelge 2.9). Çalışmanın sonucunda, öngördüğü bu değerlendirme

kriterlerinin alt sorgulamalarında farklı dağılımlarla karşılaşması nedeniyle, bir araya gelen alt bileşenleri yeni başlıklar aracılığıyla yeniden yorumlamaktadır (Çizelge 2.10). Buna göre, farklı göstergelerin bir araya geldiği boyutları refah gereksinimlerinin memnuniyeti, kaynakların ve çevrenin korunması, uyumlu yaşam çevrelerinin oluşturulması, günlük yaşam operasyonlarını kolaylaştıran koşullar, gelişim şekli ve açık mekanların kullanılabilirliği olarak yeniden tanımlamıştır.

Çizelge 2.9. E. Chan ve Lee'nin (2007) çalışmasındaki bileşenlerin gelişimi

Faktör Analizi Öncesinde Öngörülen Bileşenler
Sosyal altyapının sağlanması
İş fırsatlarının kullanılabilirliği
Erişilebilirlik
Kent manzarası tasarımı
Yerel özelliklerin korunması
Psikolojik ihtiyaçları karşılama yeteneği

Çizelge 2.10. Sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin alt kriterleri (E. Chan ve Lee, 2007)

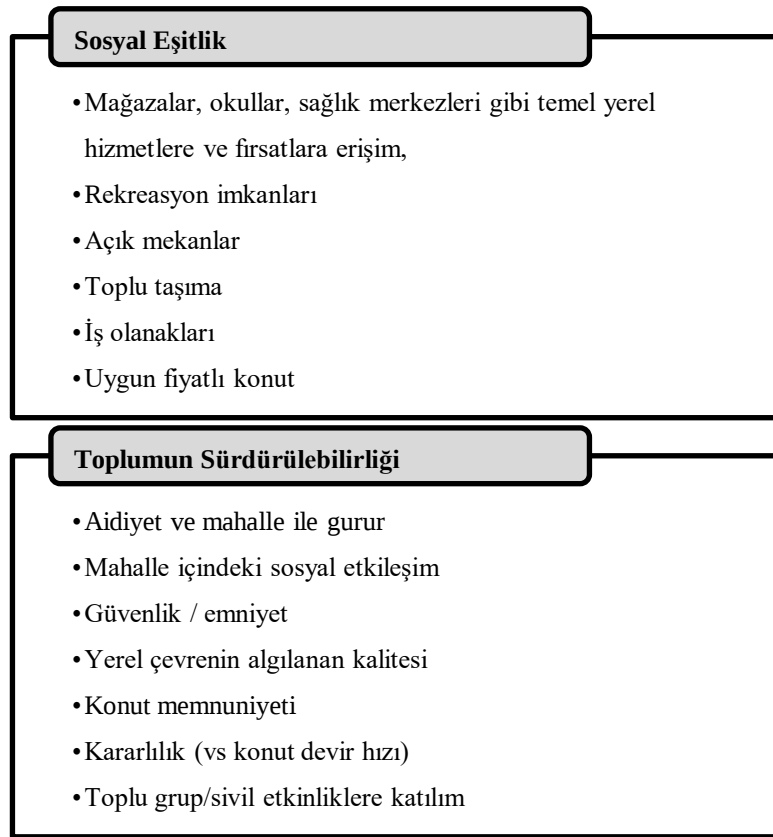
Faktör 1: Refah gereksinimlerinin memnuniyeti
Engelli, yaşlı veya çocukların temel ihtiyaçlarının uygun erişilebilirlik koşullarıyla sağlanması
Sosyal ağın korunması ve kolaylaştırılması
Topluluğun aidiyet duygusu
Okul, sağlık hizmetleri, spor tesisleri gibi kamu tesislerinin sağlanması
Kamusal tesislere erişim
Yaya ve toplu taşıma kullanıcıları için kolaylık, verimlilik ve güvenlik sağlanması
Farklı gelir grupları için konut imkanları
Suçlara karşı güvenlik
Kamu karar mekanizmalarına toplum katılımı
Faktör 2: Kaynakların ve çevrenin korunması
Yeşil özellikler (inşaat ile ilgili) örneğin enerji tasarruflu/ su tasarruflu cihazların varlığı, geri dönüştürülebilir/ dayanıklı yapı malzemelerinin kullanımı
Yeşil özellikler (tasarım ile ilgili) örneğin doğal aydınlatma ve havalandırma optimizasyonu, güneş tonları sağlanması, balkon
Hava ve gürültü gibi kirliliği kontrol seçenekleri
Bina, tesis ve mekanların yönetimi

Çizelge 2.10. Sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin alt kriterleri (E. Chan ve Lee, 2007) (devam)

Faktör 3: Uyumlu yaşam çevrelerinin oluşturulması
Mahalle ile uyumluluk Bina ve sokakların düzeni Yerel farklılığın özendirilmesi Tamir edilebilir yapıların rehabilitasyonu Tarihi yapıların ve özelliklerin korunması Bina tasarımı açısından görünüm, yoğunluk, yükseklik ve kütle
Faktör 4: Günlük yaşam operasyonlarını kolaylaştıran koşullar
Çalışmaya erişim Yerel istihdamın mevcudiyeti İş faaliyetlerine yakınlık Farklı ticari faaliyetlerin kurulması (örn. perakende mağazaları, bankalar) Sürücüler için kolaylık, verimlilik ve güvenlik
Faktör 5: Gelişim şekli
Gelişimin değişen ihtiyaçlara uyarlanabilirliği Arazi ve alanın verimli kullanımı Karma kullanım (hem bina hem alan açısından)
Faktör 6: Açık mekanların kullanılabilirliği
Açık mekanlara erişim Açık mekanların görünüm, konum, boyut ve malzeme kullanımı açısından tasarımı Parklar, oturma alanları ve gezinti yeri gibi açık mekanların sağlanması

Bramley, Dempsey, Power, Brown ve Watkins (2009), hem akademik hem de politik çalışmaları değerlendirerek geliştirdikleri kavramsal çerçeve neticesinde, sosyal sürdürülebilirliğin iki boyuttan oluştuğunu önermektedir: Sosyal eşitlik ve toplumsal sürdürülebilirlik (Şekil 2.7). Temel bağlamda, sosyal eşitlik boyutu hizmetlere ve fırsatlara erişilebilirlikle ilgilenirken, toplumsal sürdürülebilirlik sosyal etkileşim, sosyal uyum ve sosyal sermayeyi içermektedir. Bu bağlamda, konut alanlarının konumunun ve yoğunluğunun sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini ele alan çalışmada, farklı lokasyon ve yoğunluktaki bölgeler bu iki boyut üzerinden karşılaştırılmaktadır. Sosyal eşitlik boyutu ele alınırken mağazalar, okullar, sağlık merkezleri gibi temel yerel hizmetlere ve fırsatlara erişim, rekreasyon imkanları, açık mekanlar, toplu taşıma, iş olanakları, uygun fiyatlı konut bileşenleri alt göstergeler olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal sürdürülebilirlik boyutu ele alınırken aidiyet ve mahalle ile gurur, mahalle

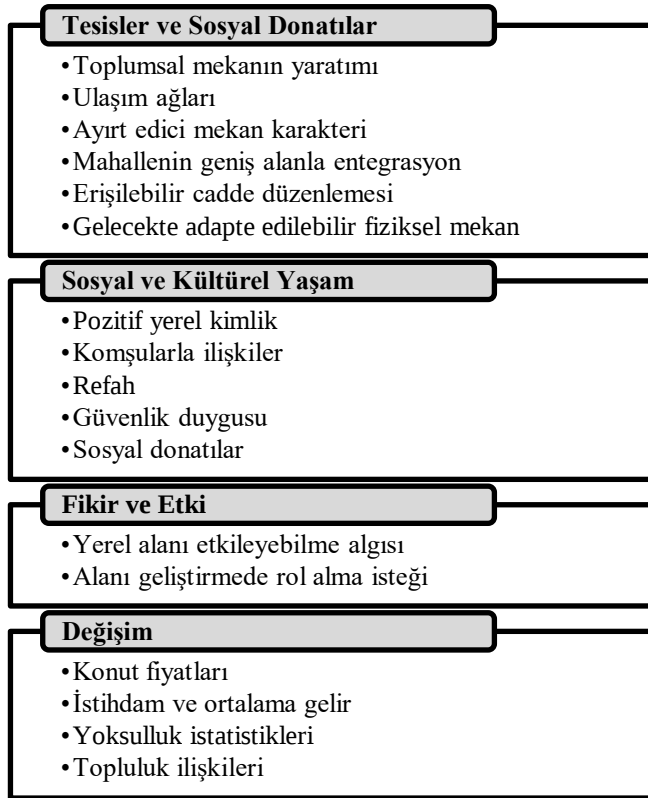
içindeki sosyal etkileşim, güvenlik / emniyet (suç riski, antisosyal davranış gibi), yerel çevrenin algılanan kalitesi, konut memnuniyeti, kararlılık (karşılığında konut devir hızı) ve toplu grup/sivil etkinliklere katılım bileşenleri açısından karşılaştırılmaktadır. Alanlar arasındaki karşılaştırma sonucunda, konum (iç, orta, dış) ve brüt yoğunluk ilişkisi, her alt bileşen açısından farklı yoğunluklarda farklı sonuçlar göstermektedir (Bramley, Dempsey, Power ve Brown, 2006; Bramley ve Power, 2009; Dempsey ve diğerleri, 2009).

Şekil 2.7. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında Bramley ve diğerlerinin (2009) belirlediği boyutlar ve bileşenler.

Bacon ve diğerleri (2013), sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için sosyal ve kültürel yaşamın güçlü bir şekilde desteklenmesi adına doğru altyapıların (donatıların) geliştirilmesi, insanların katılımı için imkanların oluşturulması ve topluluğun oluşması için mekan ölçeğinde koşulların geliştirilmesi gerektiğini bahsetmektedir. Bu kapsamda, kentsel sosyal sürdürülebilirlik için tesisler ve sosyal donatılar, sosyal ve kültürel yaşam, fikir ve etki, gelişen/değişen mekan olmak üzere dört anahtar boyut

tanımlanmaktadır (Şekil 2.8). Çalışmanın temel amacı, toplumun gücünü ve insanların yaşam kalitesini ölçmek için ekonomik ve pratik bir yol geliştirmektir. Bu bağlamda, sosyal sürdürülebilirliğin kent formuyla ilişkisini belirlemek için çeşitli akademik ve devlet araştırmaları aracılığıyla oluşturulmuş ulusal veri tabanlarından destek alarak, belirlenen bileşenler üzerinden sosyal sürdürülebilirliği ölçmektedir. Dört boyut içerisindeki alt bileşenler için göstergeler belirlenerek çeşitli veri setleri oluşturulmuştur (Çizelge 2.11). Tesisler ve sosyal donatılar boyutu için toplumsal mekanın yaratımı, ulaşım ağları, ayırt edici mekan karakteri, mahallenin daha geniş alan ile entegrasyonu, erişilebilir cadde düzenlemesi ve gelecekte adapte edilebilir fiziksel mekan bileşenler olarak sıralanmaktadır. Sosyal ve kültürel yaşam boyutu için pozitif yerel kimlik, komşularla ilişkiler, refah, güvenlik duygusu, sosyal donatılar alt bileşenlerdir. Fikir ve etki boyutu için yerel alanı etkileyebilme algısı ve alanı geliştirmede rol alma isteği bileşen olarak belirlenmiştir. Gelişen/değişen mekan boyutu ise konut fiyatları, istihdam ve ortalama gelir, yoksulluk istatistikleri ve toplum ilişkisi ile detaylandırılmaktadır (Bacon ve diğerleri, 2013).

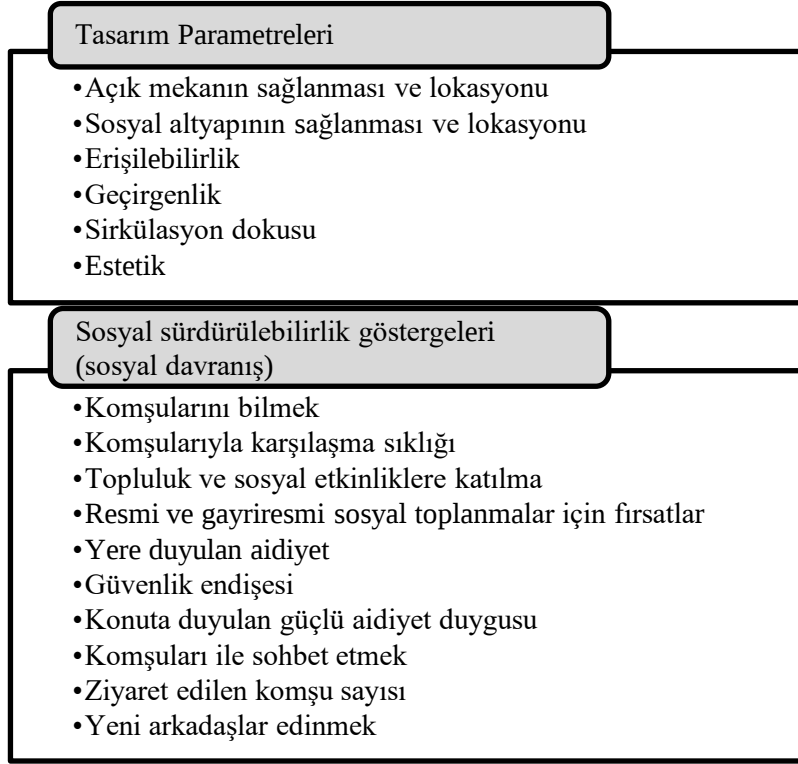

Şekil 2.8. Sosyal sürdürülebilirliğin boyutları (Bacon ve diğerleri, 2013)

Çizelge 2.11. Pratikte sosyal sürdürülebilirliğin dört boyutunu içeren göstergeler (Bacon ve diğerleri, 2013)

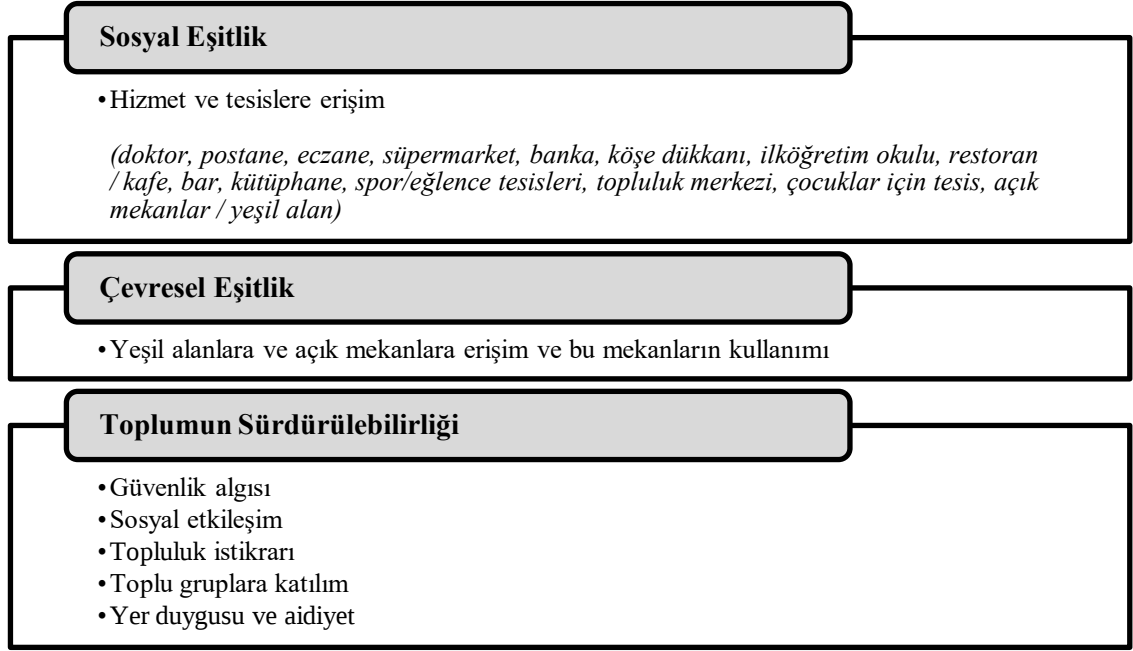
BOYUT	ALT BİLEŞENLERİ
TESİSLER VE SOSYAL DONATILAR	Kamusal mekan; okul; oyun alanları; gençler için mekanlar, yaşlılar için hizmetler; sağlık; ulaşım ağları; komşuluğun gerçekleşmesine imkan veren ortak alanlar; yerel gruplar tarafından kullanılabilir alan; gelecekteki ihtiyaçlara/değişime adapte olabilirlik
SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAM	İnsanların mahalleri hakkındaki hisleri; aidiyet duygusu ve yerel kimlik; komşular ve yerel sosyal ağlar, güvenlik duygusu, yaşam kalitesi ve refahı; insanların mahallenin farklı bölgelerinde yaşayanlarla nasıl ilişki kurduğu; farklı özelliklere sahip insanların birbirleriyle nasıl geçindiği.
FİKİR VE ETKİ	Bulundukları alanın gelişimi ve problemleri çözme konusunda etki yaratabilme algısı; resmi olmayan grupların varlığı ve insanların görüşlerini bildirmelerini sağlayan dernekler; yerel yönetim yapıları; yerel sorunlara yerel hükümetin yanıt vermesi.
GELİŞEN/DEĞİŞEN MEKAN	Değişen ihtiyaçları karşılamak için adapte edilebilir esnek tesisler ve mekanlar; gelecekte değişen isteklere ve beklentilere cevap verebilecek esnek alanlar; esnek bir yönetim stratejisi.

Karuppannan ve Sivam (2011), kent formu ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, kent formunun mahalle ölçeğindeki etkisini araştırmaktadır. Tasarım parametrelerini ve sosyal sürdürülebilirlik göstergelerini (Şekil 2.9) yeni-şehircilik, kompakt kent ve eko-kent olmak üzere farklı tasarım yaklaşımına sahip mahalle örneklerinde incelemektedir. Tasarım parametreleri içerisinde açık mekanın sağlanması ve lokasyonu, sosyal altyapının sağlanması ve lokasyonu, erişilebilirlik, geçirgenlik, sirkülasyon dokusu ve estetik değişkenlerine yer verilmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik göstergesi olarak sosyal davranışı temel alan çalışma, komşularını bilmek, komşularıyla karşılaşma sıklığı, topluluk ve sosyal etkinliklere katılma, resmi ve gayri resmi sosyal toplantılar için fırsatlar, yere duyulan aidiyet, güvenlik endişesi, konuta duyulan güçlü aidiyet duygusu, komşuları ile sohbet etmek, ziyaret edilen komşu sayısı ve yeni arkadaşlar edinmek alt göstergeler olarak ele alınmaktadır.

Şekil 2.9. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında tasarım parametreleri ve sosyal davranış (Karuppanan ve Sivam, 2011)

Dempsey ve diğerleri (2012), sürdürülebilirlik bağlamında yoğunluk kavramını ele alarak sosyal sürdürülebilirliğin farklı yönleri ile arasındaki ilişkiye yer vermektedir. Ana eksen, sosyal eşitlik bağlamında hizmetlere ve tesislere erişim; çevresel eşitlik bağlamında yeşil alanlara ve açık mekanlara erişim ve bu mekanların kullanımı; toplumsal sürdürülebilirlik bağlamında ise güvenlik algısı, sosyal etkileşim, topluluk istikrarı, toplu grupları katılım, yer duygusu ve aidiyet olarak belirlenmiştir (Şekil 2.10). Çalışma sonucunda, kentsel formun sosyal sürdürülebilirlik hedeflerini karşılama açısından kaliteli hizmetlere adil ve iyi erişim, sosyal etkileşim ve ağlar, güvenlik hissi, organize faaliyetlere katılım, yer duygusu ve aidiyet, topluluk kararlılığı gibi bileşenler üzerinde katkısı vurgulanmaktadır.

Şekil 2.10. Sosyal sürdürülebilirlik hedeflerini karşılamadaki hedefler (Dempsey ve diğerleri, 2012)

Güncel politik ve akademik literatürde sosyal sürdürülebilirlik kavramını ve değerlendirilme yöntemlerini araştıran Landorf (2011), sosyal sürdürülebilirlik göstergelerinin çok boyutlu temaları nasıl desteklediğini ortaya koymaktadır. Çalışma, sosyal sürdürülebilirliğin literatürdeki mevcut birçok tanımına katkıda bulunmayı amaçlamak yerine, yalnızca literatürü kronolojik incelemesi sonucundaki değerlendirmesini ortaya koymaktadır. Çalışma, her ne kadar tarihi kentsel alanlarda sosyal sürdürülebilirliğin değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşımla ele alınsa da, genel anlamda kentsel sosyal sürdürülebilirlik için de geçerli bir çerçeve sunmaktadır. Sosyal eşitlik, sosyal uyum ve temel ihtiyaçlar ana boyutlarının (Çizelge 2.12), sosyal sürdürülebilirlik çalışmalarında tekrar eden temel temalar olarak belirgin olduğunu ve bu kavramların bireylerin fiziksel ve psikolojik devamlılığı için gerekliliğini vurgulamaktadır. İlk boyut olan sosyal eşitlik, hizmetlere, tesislere ve fırsatlara erişim ile ilgilenmektedir. Erişim seviyesine sosyal adalet dağıtımı etrafında çevrelenen siyasi süreçler aracılık etmektedir. Bunun gerçekleşmesi için erişimi kolaylaştıran kurumların istikrarı ve esnekliği (P. Williams, 2006) diğer bir sosyal eşitlik şartı olarak bahsedilmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin ikinci boyutu, sosyal ağlar, katılım ve kimlik aracılığıyla detaylandırılan sosyal uyumdur. Topluluk duygusu ile bireysel gurur

ve kimlik topluma katkıda bulunma arzusunu etkileyerek, toplumda daha fazla sosyal uyum olarak geri yansıtacağı düşünülmektedir (Department for Digital, Culture, Media & Sport [DCMS], 2004). Sosyal uyumda önerilen koşul ise, güçlendirme veya serbestleşmedir (Chhotray ve Stoker, 2008). Bireylerin ve toplulukların siyasi sürece aktif olarak katılmaları için sonuçları etkileyebileceklerine ve aynı şekilde eylemlerinden sorumlu tutulacaklarına dair gerçekçi bir beklentileri olması gerekmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin üçüncü boyutu ise, temel ihtiyaçların tatmin edilmesiyle ilgilidir. Bunlar, gıda, barınak ve eğitim gibi nesnel olarak ölçülen konuların yanı sıra sağlık, refah ve güvenlik gibi yaşam kalitesiyle ilgili öznel algıları içermektedir (Landorf, Brewer ve Sheppard, 2008). Burada, kaynakların ve fırsatların bir toplulukta dağıtılma biçimindeki eşitlik düzeyini ölçen sosyal eşitlik ve temel ihtiyaçların memnuniyeti arasında ayırım yapılmaktadır (Landorf, 2011).

Çizelge 2.12. Sosyal sürdürülebilirlik göstergeleri (Landorf, 2011)

Sosyal Eşitlik
• Hizmetlere, tesislere ve fırsatlara erişim ○ Konut altyapısı (miktar ve çeşitlilik) ○ Toplum altyapısı (çocuk bakımı, eğitim sağlığı ve sosyal hizmetler) • Kurumsal istikrar ve esneklik düzeyi ○ İstikrar (kurumsal süreklilik, etkinlik, yatırım, güvenilirlik ve güven) ○ Esneklik (kurumsal uyum ve yenilik, kurumlar arası ortaklıklar ve etkili müzakere sonuçları)
Sosyal Uyum
• Ağların gücü, katılım, tanımlama ve tolerans ○ Ağlar (gayri resmi sosyal bağlar ve resmi topluluk dernekleri ve örgütleri) ○ Katılım (karar verme, seçmen katılımı, gönüllülük ve hayır işleri üzerinde geniş kapsam) ○ Kimlik (toplum ve yer ile ilişki, miras değerlerinin anlaşılması) ○ Hoşgörü (sosyal uyum, sosyal içermeye, görünür azınlıklar) • Güçlendirme ve hesap verebilirlik ○ Güçlendirme (kurumsal öğrenme, topluluk tarafından başlatılan faaliyetler, uygulama ve değerlendirmede sürekli ve eşitlikçi öngörü) ○ Hesap verebilirlik (farklı hesap verebilirlik mekanizmaları, şeffaf karar verme)

Çizelge 2.12. Sosyal sürdürülebilirlik göstergeleri (Landorf, 2011) (devam)

Temel İhtiyaçlar
• Temel ihtiyaçların objektif memnuniyeti ○ Beslenme (gıdada uygun fiyat, yetersiz beslenme seviyeleri) ○ Konut (kalite, evsizlik, kira maliyetleri, boşluk oranları, ev sahipliği oranları ve uygun fiyatlılık) ○ Eğitim (eğitim ve okuryazarlık düzeyleri, personel/öğrenci oranları) ○ Sağlık (hastalık ve yaralanma vaka adedi) ○ İstihdam (istihdam düzeyleri ve kalite, uzun vadeli işsizlik, mevcut uygun iş oranları) ○ Güvenlik (kişisel ve mülkiyet suçları) ○ Yapılı çevre kalitesi (karakter, karmaşıklık, yoğunluk, çeşitlilik, kapsayıcılık, okunabilirlik, bakım, geçirgenlik, yumuşaklık) • Temel ihtiyaçların öznel memnuniyeti ○ Objektif temel ihtiyaçlar algıları her bir tedbirin birey için önemi

2.3. Kavramsal çerçeve: Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri

Kamusal mekanın çok boyutlu bir yapıya sahip olması nedeniyle yaklaşım biçiminde, tanımlanmasında, tipolojilerinin belirlenmesinde ve sınıflandırmasında literatürde pek çok bakış açısına rastlanılmıştır. Yapılan çalışmalar disiplinin bakış açısına göre değişiklik gösterdiği gibi, kamusal mekanın ele alındığı zamana, bulunduğu coğrafyaya ve kültüre göre de değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda, literatürde bulunan öncü çalışmaların çoğunlukla Avrupa ve Amerika sosyal ve kültür yapısında şekillendiği görülmüştür. Ancak; literatürdeki bu öncü çalışmaların teorik çerçevelerinin Türk kültürü ve sosyal yapısı bağlamında yapılacak çalışmalarda doğrudan referans alınabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle tezin kavramsal çerçevesi oluşturulurken öncelikle bu tez çalışması kapsamında “kamusal mekan” kavramının ne şekilde ele alındığı, literatürdeki tanım ve tipolojik analizlerden ne şekilde faydalandığı açıklanmıştır. Bu tez çalışmasının kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik kavramlarına bakış açısının netleştirilerek açıklanması tezin kavramsal çerçevesinin belirlenmesi için bir öncelik olarak görülmüştür.

Kamusal mekana odaklanan çalışmalarda, kamusal mekanın farklı boyutları ele alınarak morfolojik; sosyo-ekonomik, sosyo-mekansal, siyasi, politik ve tarihsel olmak üzere farklı bilimsel yaklaşımlar değerlendirildiğinde, bu tez çalışmasının amacına ulaşabilmesi için sosyo-mekansal yaklaşımın benimsenmesinin uygun olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan, çalışmanın literatür analizi bölümünde kamusal paradigmasına geniş bir yer verilmiştir ancak, konuya kamusal mekanın, sahipliği, yönetimi, kontrolü ve kamusal mekana erişim açılarından ele alarak, kamusal, yarı-kamusal, yarı-özel ve özel mekan hiyerarşik bakış açısını yansıtan sosyo-ekonomik yaklaşıma sahip çalışmalara değinilmemiştir. Benzer şekilde, kamusal mekanın demokrasideki rolü, dışlanma ve güç alanı bağlamında irdeleyen sosyo-politik yaklaşımı benimsemiş tartışmalara da yer verilmemiştir. Bu tez çalışması kapsamında ‘kamusal mekan’a, Staeheli ve Mitchell’in (2007) çalışmalarında ifade ettikleri şekilde, mekanı kullanan insanlar tarafından oluşturulduğu bakış açısı hakimdir. Kamusal mekanın tanımlanmasında kamusal niteliğinin mülkiyet ile arasında kurulan ilişkiden ibaret olmadığı düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında kamusal mekanı ele alırken, öncelikle kamusal mekanın kentsel, toplumsal ve sosyal hayata sunduğu katkılar bağlamında fonksiyonları temel alınmıştır. Kamusal mekanın fonksiyonlarının, literatürdeki tipolojik analiz ve sınıflandırma çalışmalarından daha evrensel bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında kamusal mekan ele alınırken; hareketliliği destekleyen fiziksel ağlar, sosyo-ekonomik eylemleri sağlayan ticari aktivite yerleri, fiziksel egzersiz, yenilenme ve rekreasyon için fırsat sunan spor ve rekreasyon alanları, eğitim ve kültürü destekleyen öğrenme ortamları, sosyal bağı güçlendiren ve toplumsal bütünlüğü destekleyen etkileşim alanları, bireysel ve kolektif hafızanın yerleri, karşılaşma ve ifade özgürlüğünün ya da politik sesin göstergesi olan yerler, tarih ve kültür ile bağın kurulduğu yerler, insanların kimliğini yansıtan ve kentin genel imajına katkı sunan her türlü açık ve kapalı mekanı kapsamaktadır. Fakat, çalışmanın araştırma ölçeği olarak konut alanları (mahalle) belirlenmesi sebebiyle bu fonksiyonları karşılayan kentsel kamusal mekanlar araştırma yönteminde kapsam dışında bırakılmıştır.

Araştırma çerçevesi kapsamında ele alınan kamusal mekanlar olan fiziksel ağları oluşturan cadde ve sokaklar, bisiklet yolları, kaldırımlar; sahipliği ve yönetimi kamuda bulunan açık mekanlar ve yeşil alanlar; kullanıcıları giriş ücreti gibi belirli koşulda bile erişebilse dahi spor tesisleri, müzeler, kültür merkezleri, kütüphaneler; sahipliği ve yönetimi kamuda bulunan eğitim ve sağlık donatıları ile belediye hizmetleri; mülkiyetinin genel olarak özel kuruluşlarda olmasına rağmen günlük yaşam operasyonlarını destekleyen mekanlar da çalışma kapsamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Carmona ve diğerlerinin (2004) kamusal mekanın özel, içsel ya da dışsal, kamunun sınırsız erişimi olmasa da özgür olduğu; konut, ticari ya da topluluk/sivil kullanımı olması fark etmeksizin tüm caddeleri ve diğer yol biçimlerini, açık mekanları, kontrol edilse dahi alışveriş merkezi, kütüphane ya da belediye binası gibi kamu ve sivil binaların iç mekanlarını içerdiği tanımı çalışmanın kamusal mekan yaklaşımını yansıtmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirliğe dair yapılan literatür çalışması sonucunda kavramın yorumlanmasında felsefi ve politik fikirler ile toplumsal durumların farklılıklarına göre değişkenlik göstermesinin yanı sıra, her toplumda ve hatta her birey için önem düzeyi farklılaşan sosyal konuların oluşturduğu faktör kümesinin geniş bir fikir alanı yaratması nedeniyle tanımı, bileşenleri ve ölçüm kriterleri ile ilgili bir mutabakat olmadığı görülmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik literatürünün gelişim sürecinde kronolojik olarak eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel hak ve özgürlük alanlarından sosyal sermaye, sosyal eşitlik, toplumsal sürdürülebilirliği içeren temalara doğru bir genişleme söz konusudur. Günümüzde sosyal sürdürülebilirlik literatürünün geldiği noktada oldukça çeşitlilik kazanmış olan bu kavram havuzunun yeni bağlamlar çerçevesinde sınıflandırılması literatürdeki karmaşanın deşifre edilmesi için olası bir çözüm olarak görülmektedir. Bu bağlamda, sosyo-kurumsal, sosyo-politik, sosyo-ekonomik, sosyo-mekansal, sosyo-kültürel ve sosyo-çevresel gibi bağlamlar çerçevesinde literatürde bulunan temalar ve bileşenler yeniden kurgulanmalıdır.

Bu çalışma, sosyal sürdürülebilirlik literatürünün sosyo-mekansal ve sosyo-kültürel boyutları bağlamında ele alınabilen kamusal mekanlar üzerinden kurgulanmıştır. Çalışmanın sosyal sürdürülebilirliğe bakış açısı, kamusal mekanların hem sosyal hem de

çevresel eşitlik sunarak toplumsal sürdürülebilirliğe katkıda bulunduğu ve bu katkı neticesinde sosyal sürdürülebilirliği genel olarak etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Bu çalışma, sosyal sürdürülebilirlik boyutlarını belirlemekten ziyade kamusal mekanın etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, kavramsal çerçeveyi oluşturan bileşenlerin sınıflandırılması yerine birbirleriyle olan ilişkilerinin ortaya konması hedeflenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın sosyal sürdürülebilirliğe olan sosyo-mekansal yaklaşımı Woodcraft ve diğerlerinin (2011) ve Bacon ve diğerlerinin (2013) tanımlarını temel alınarak aşağıdaki gibi açıklanabilir:

Sosyal sürdürülebilirlik yapılı çevrenin tasarımı aracılığıyla tüm insanların sosyal, ekonomik ve politik hayata katılımını sağlamak için imkanlara, hizmetlere ve tesislere erişimin sağlandığı; doğaya, sosyal ve kültürel aktivitelere adil erişim için çeşitli sosyal altyapılar ile desteklendiği, kararlara katılımlarının sağlanması için gerekli sistemlerin oluşturulduğu, yapılı çevrenin insanların birbirleriyle etkileşimini, iletişimini, bir topluluk olarak gelişimlerini desteklemesi için elverişli koşulların sağlandığı kompleks bir alanı içermektedir. Bu kapsamda sosyal sürdürülebilirlik bina ölçeğindeki ortak iç mekanlar gibi mikro ölçekten, kent bağlamında ulaşım ağları ve kent formu gibi makro ölçekteki birçok farklı konuyu içermektedir.

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini araştırmada kavramsal çerçeveyi oluşturmak için literatürde yer alan temel kavramlar, bileşenler ve ölçekler incelenmiştir. Bu kapsamda, literatürde bulunan çalışmalarda kullanılan 125 adet temaya rastlanılmıştır. Bu tema listesi ile ilgili öncelikli olarak mimarlık disiplini içerisinde yer alan ya da mimarlık disiplininin bir girdi olarak kullandığı temalar Çizelge 2.13’de gösterilmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe yer alan ve mimarlık disiplinde yaygın olarak işlenen çalışma konuları yazar referanslarıyla birlikte Çizelge 2.14’de gösterilmiştir. Tespit edilen temaların kamusal mekan terminolojisi ve nitelikleri ile doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ilişkili olduğu parametreler listelenerek, bu parametreler ana başlıklar içerisinde kategorize edilmiştir. Bu aşamada kavramsal çerçeveyi oluşturan bileşenler belirlenirken kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik kavramlarının çok disiplinli alanlar olduğu göz önünde bulundurularak fiziksel, sosyo-kültürel ve psikolojik boyutlarını içeren bütüncül bir

yaklaşım benimsenmiştir (Werner, Brown ve Altman, 2002). Bu bağlamda kavramsal çerçevede yer alan ana bileşenler erişilebilirlik, sosyal altyapı, aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım olarak belirlenmiştir (Çizelge 2.15).

Çizelge 2.13. Kapsamlı literatür çalışması sonucunda sosyal sürdürülebilirlik kapsamında bahsi geçen temalar (alfabetik sıralı; mimarlık disiplini kapsamında olan temalar gri ile işaretlenmiştir).

Adalet ve eşitlik	Adil istihdam dağılımı	Adil gelir dağılımı	Aidiyet	Altyapılar
Bağlantı ve hareket	Beceri geliştirme	Bilgi yönetimini etkinleştirme	Cinsiyet eşitliği	Çatışmaları azaltma
Çekici kamusal alan	Çeşitlilik ve hoşgörü	Çevre üzerindeki kontrol	Çevresel sağlık	Dayanışma
Demografik değişim (yaşlanma, göç, hareketlilik)	Demokrasi	Demokratik bir topluma katılmak için eşit fırsatlar	Dış baskılara dayanma yeteneği	Diğer yaşam formları için endişe
Duygusal gelişme	Eğitim ve öğretim	Eğlence ve spor tesisleri	Ekonomik güvenlik	Emniyet
Engellilik	Erişilebilirlik	Eşitlik (hizmetlere, tesislere ve fırsatlara erişim)	Gayri resmi faaliyetler/ekonomi	Geçim kaynağı
Gelecek nesillerin ihtiyaçları	Gelir	Gelir ve varlıkların dağılımı	Gurur ve kimlik	Gurur ve yer duygusu
Güven, gönüllü kuruluşlar ve yerel ağlar (sosyal sermaye)	Güvenlik (bireysel güvenlik algısı)	Güvenlik ve suç (suç ve düzen eksikliği)	İçerme-dışlama	İletişim ve katılım
İmaj dönüşümü ve mahalle algıları	İnsan hakları ve cinsiyet	İnsan ölçeğinde geliştirme	İnsani gereksinimlerin tatmini	İnsani ve sosyal sermaye
İstihdam	İş olanakları	İtibar	Kapasite geliştirme	Kapsayıcı tasarım
Karma arazi kullanımı	Karma sosyal yapı	Katılım	Katılım ve yetkilendirme	Kaynaklara ve sosyal hizmetlere eşit erişim
Kimlik, yer ve kültür	Kişisel sorumluluk	Konut alanı	Konut kalitesi	Konut memnuniyeti
Konut tipi çeşitliliği	Konut ve sağlığı içeren temel gereksinimler	Konut ve toplum istikrarı	Kurumsal istikrar	Kültürel kimlik
Seçme özgürlüğü	Sosyal adalet	Sosyal ağlar	Sosyal altyapı	Sosyal çeşitlilik ve çok kültürlülük
Sosyal eğilimler	Sosyal eşitlik	Sosyal etkileşim	Sosyal güvenlik	Sosyal homojenlik
Sosyal inovasyon	Sosyal sermaye	Sosyal sermaye ve ağlar	Sosyal uyum ve içerme	Sosyal/toplumsal refah
Stres, şok ve fırsatlara başa çıkabilme yeteneği	Temel ihtiyaçlar	Temel toplum hizmetleri	Tesislere ve olanaklara erişim	Toplu grup / sivil faaliyetlere katılım

Çizelge 2.13. Kapsamlı literatür çalışması sonucunda sosyal sürdürülebilirlik kapsamında bahsi geçen temalar (alfabetik sıralı; mimarlık disiplini kapsamında olan temalar gri ile işaretlenmiştir) (devam)

Topluluğun kimliği/vatandaşlık gururu	Topluluk duygusu	Topluluk ihtiyaçları	Topluluk istikrarı	Topluluk kapasitesi geliştirme
Topluluk katılımı	Topluluk ruhu ve sosyal etkileşim	Topluluk ve/veya insan ölçeğinde geliştirme	Topluluk/sosyal ağlardaki etkileşimler	Tüketim
Ulaşılabilirlik	Ulaşım	Uyarlanabilirlik	Uygun fiyatlı konut	Vatandaş katılımı
Yaşam alanı	Yaşam kalitesi	Yaşlı ve yaşlanma	Yatırım	Yeni gelenlerin entegrasyonu
Yer duygusu	Yerel demokrasi	Yetki ve katılım	Yetkilendirme	Yoksulluk

Çizelge 2.14. Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında mimarlık disiplinindeki yaygın işlenen çalışma konuları (Yazarlar ve temalar alfabetik sıralanmıştır.)

TEMALAR	YAZAR(LAR)
Açık mekan	Bacon ve diğerleri, 2012; Chan ve Lee, 2008; Dempsey ve diğerleri, 2012; Karuppannan ve Sivam, 2011
Aidiyet (yer hissi)	Bramley ve Power, 2009; Chan ve Lee, 2008; Choguill, 2008; Colantonio ve Dixon, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2011; Karuppannan ve Sivam, 2011; Weingaertner ve Moberg, 2011
Erişilebilirlik	Ancell ve Thompson-Fawcett, 2008; Bacon ve diğerleri, 2012; Chan ve Lee, 2008; Choguill, 2008; Karuppannan ve Sivam, 2011; Porta ve Renne, 2005; Weingaertner ve Moberg, 2011
Güvenlik	Bramley ve diğerleri, 2009; Bramley ve Power, 2009; Dave, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2011; Dixon, 2011; Karuppannan ve Sivam, 2011; Landorf, 2011; Weingaertner ve Moberg, 2011
İnsani ihtiyaçların tatmini	Ancell ve Thompson-Fawcett, 2008; Chan ve Lee, 2008; Littig ve Griessler, 2005
Katılım	Bramley ve diğerleri, 2009; Choguill, 2008; Dempsey ve diğerleri, 2011; Landorf, 2011; Spangenberg, 2004 ; Weingaertner ve Moberg, 2011
Refah (Well-being)	Barron ve Gauntlett, 2002; Chiu, 2003; Cuthill, 2009; Dixon, 2011; Magis ve Shinn, 2009; Weingaertner ve Moberg, 2011
Sosyal donatılar	Ancell ve Thompson-Fawcett, 2008; Bacon ve diğerleri, 2012; Bramley ve diğerleri, 2009; Chan ve Lee, 2008; Cuthill, 2009; Dave, 2011; Dixon, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012; Karuppannan ve Sivam, 2011; Landorf, 2011; Porta ve Renne, 2005; Woodcraft ve diğerleri, 2011
Sosyal etkileşim (sosyal ağlar)	Ancell ve Thompson-Fawcett, 2008; Bramley ve diğerleri, 2009; Bramley ve Power, 2009; Choguill, 2008; Dave, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012; Karuppannan ve Sivam, 2011; Landorf, 2011; McKenzie, 2004; Polese ve Stren, 2000; Spangenberg, 2004; Weingaertner ve Moberg, 2011; Yiftachel ve Hedgcock, 1993;

Çizelge 2.14. Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında mimarlık disiplindeki yaygın işlenen çalışma konuları (Yazarlar ve temalar alfabetik sıralanmıştır.) (devam)

TEMALAR	YAZAR(LAR)
Topluluk hissi	Ancell ve Thompson-Fawcett, 2008; Bacon ve diğerleri, 2013; Barron ve Gauntlett, 2002; Bramley ve Power, 2009; Colantonio, 2010; Dave, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012; Dixon, 2011; Landorf, 2011; Woodcraft ve diğerleri, 2011
Yaşam kalitesi	Colantonio, 2010; Enyedi, 2002; McKenzie, 2004; Polese ve Stren, 2000; Yiftachel ve Hedgcock, 1993

Sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili yapılan çalışmaların araştırma modeline göre birçok farklı ölçekte çalışılmasına rağmen, sürdürülebilirlik stratejilerinin genellikle kent ölçeğinde geliştirilme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir (Karuppannan ve Sivam, 2011). Literatür analizi sonucunda, sosyal sürdürülebilirliğin bölge, ilçe/sem, mahalle, proje ve bina gibi makro ölçekten mikro ölçeğe dek birçok farklı şekilde tartışıldığı görülmüştür (Spangenberg ve Omann, 2006; Barron ve Gauntlett, 2002; Yung ve diğerleri, 2011; Chiu, 2003; Dempsey ve diğerleri, 2009; Enyedi, 2002; Bollo, 2012). Bu tez çalışmasının ölçeğinin belirlenmesinde sınırlı bir alan içerisinde sosyal etkileşimin gerçekleşmesi, sosyal ilişkilerin oluşması ve sürdürülmesi bağlamında mahallenin uygun bir kentsel bir birim olarak görülmesi nedeniyle çalışma konut alanlarındaki kamusal mekanlar ile sınırlandırılmıştır. Kamusal mekanların mikro ölçekte konut alanları içerisinde ikamet etmekte olan bireylerden, kent ölçeğindeki kent sakinlerine dek farklı nüfus gruplarına hitap etmesine rağmen konut alanı ölçeğinde gerek gündelik hayatı gerekse toplum içindeki sosyal etkileşimi sürerli bir tekrar ile desteklemesi sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin araştırılması için elverişli bir çalışma ölçeği sunmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik literatüründe yer alan bileşenlerin zaman ve mekan içerisindeki etkileşimleri ve birbirlerini tamamlayıcı yapıları düşünülerek çalışmanın kavramsal çerçevesindeki ana bileşenlerin belirlenmesinde dönüşümsel (transactional) yaklaşım benimsenmiştir. Dönüşümsel yaklaşıma göre insan-mekan ilişkileri bağlamında değerlendirmeler yapılırken fiziksel, psikolojik ve insana bağlı değişkenler bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Dewey ve Bentley, 1949; Wapner, 1981; 1987). İnsanlar ve psikolojik süreçler, fiziksel ve sosyal bağlamlarıyla iç içedir ve birbirinden ayrılamaz.

Sosyo-psikolojik fenomenler ayrı unsurların bir kombinasyonundan ziyade bütünsel birimler olarak ele alınmalıdır (Altman, 1992). Psikolojik fenomenler ayrılmaz ve karşılıklı olarak tanımlayıcı süreçlerden, fiziksel çevrelerden ve sosyal çevrelerden ve zamansal niteliklerden oluşan bütünsel olaylar olarak anlaşılmalıdır. Fenomenolojik olaylarda ayrı aktörler yoktur; bir kişinin eylemleri, diğer insanların eylemleriyle ve aktörlerin içine gömülü olduğu uzamsal, durumsal ve zamansal koşullarla ilişkili olarak anlaşılmaktadır. Bir olayın farklı yönleri karşılıklı olarak tanımlanarak birbirine anlam katmaktadır. Bu koşullar o kadar iç içedir ki, bir yönü anlamak için analize diğer yönlerin aynı anda dahil edilmesi gerekmektedir (Werner, Altman, Oxley ve Haggard, 1987).

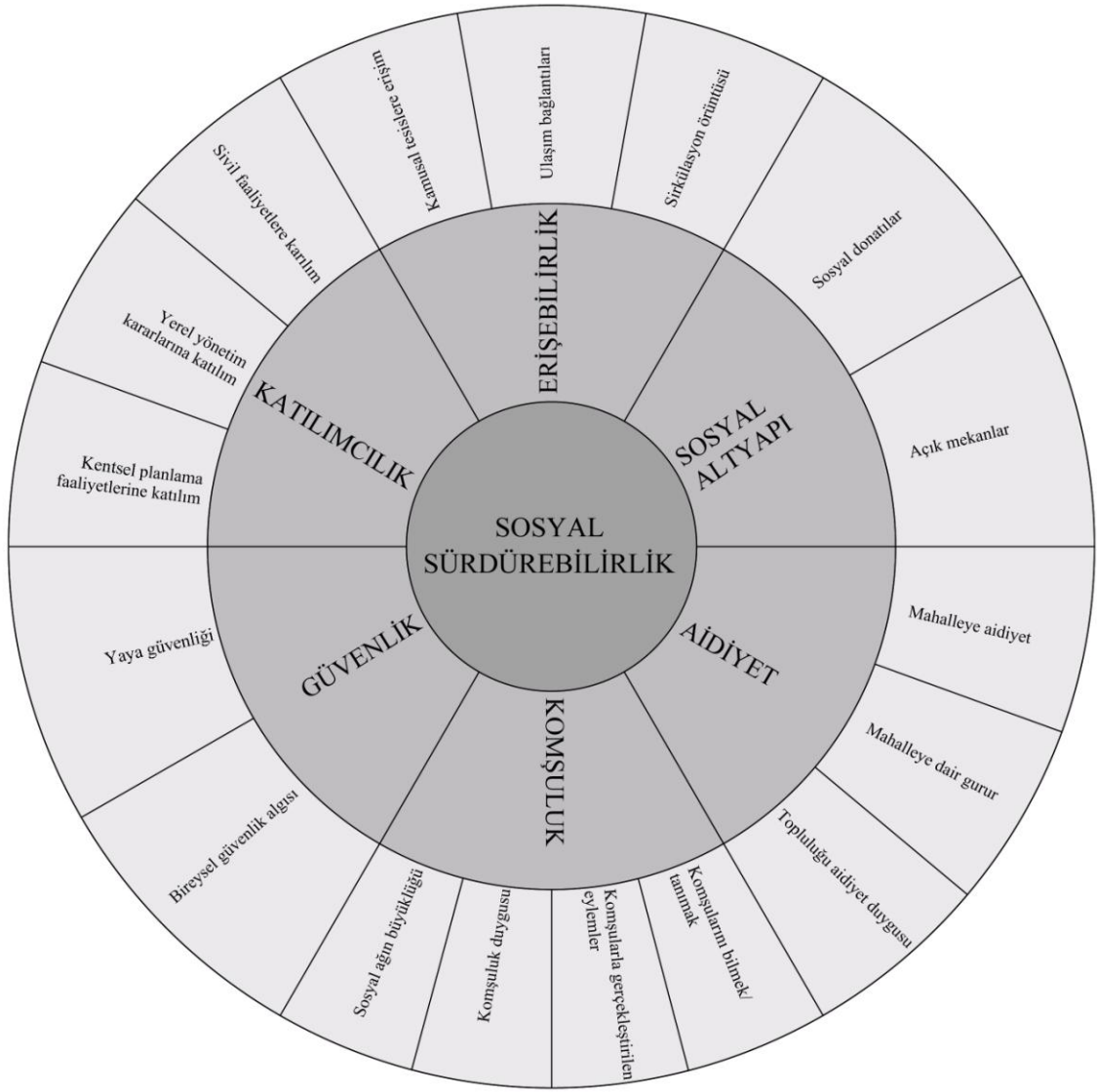
Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini belirlemede dönüşümsel yaklaşımın kullanılması zamanı ve değişimi fenomenin merkezi bir yönü olarak ele almasından dolayı uygundur. Dönüşümsel bakış açısı değişimin nedenlerinin analizinden ziyade değişimin sistemin doğasında olduğu fikrine dayanmaktadır. Değişen konfigürasyon analizin odak noktasıdır. Değişim, ayrı unsurların birbirleri üzerindeki etkisinin sonucundan ziyade bir olayın devam eden içsel bir yönü olarak görülmektedir (Altman ve Rogoff, 1987). Dönüşümsel bakış açısı, sorgulama ve bilgiye dair de farklı bir yaklaşım benimsemektedir. Bilim felsefesini, tekrarlayan olaylarla birlikte benzersiz olayların incelenmesini, fenomenleri farklı türdeki gözlemcilerin ve katılımcıların bakış açısıyla anlamak olarak özetlemektedir. Altman (1992), diğer dünya görüşlerinin Aristotelesçi etkili neden (değişkenler arasındaki öncül/sonuç ilişkileri), maddi neden (olgunun özelliklerinden veya özlerinden türetilen sonuçlar) veya ereksel neden (bir hedefe yönelik olaylar, nihai-ideal durum) kavramlarına vurgu yapma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Dönüşümsel yaklaşım ise biçimsel nedene odaklanarak ilişki kalıplarının ve biçimlerinin yanı sıra bu kalıpların altında yatan ilkelerin tanımlanmasını içermektedir. Dolayısıyla kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğe etkisi yalnızca nihai bir sonuç olarak değil, bir süreç olarak birbirlerini etkileyen ve etkilenen sosyo-mekansal ilişki kalıpları ve biçimleri bakımından ele alınmaktadır. Bu çalışma, sosyal sürdürülebilirlik olarak ele alınan bütünsel birimin ve kamusal mekanın sosyo-mekansal yönleri arasındaki değişen ilişkilerin incelenmesi; kişileri, psikolojik süreçleri ve çevreleri içeren olaylar gibi

holistik varlıklar olarak ele alması dönüşümsel yaklaşımın tanımsal karşılığı ile de uyumludur (Stokols ve Altman, 1987).

Bu çalışmada oluşturulan kavramsal çerçevedeki ana bileşenlerin ölçüm kriterlerinin belirlenebilmesi amacıyla bileşenler literatür analizi aracılığıyla tekrar araştırılmıştır (Çizelge 2.15). Kavramsal çerçevedeki ana bileşenlere dair alt başlıklar belirlenerek çalışmanın kavramsal çerçevesi dönüşümsel yaklaşım ile oluşturulmuştur (Şekil 2.11). Bu kapsamda, erişilebilirlik bileşeni, kamusal tesislere erişim, ulaşım bağlantıları ve sirkülasyon örüntüsü- sokak bağlantısalılığı alt başlıklarından oluşmaktadır. Sosyal altyapı bileşeninin sosyal donatılar ve açık mekanlar kapsamında ele alınması uygun görülmüştür. Bu bağlamda sosyal donatılar, günlük yaşam pratiklerinin sağlanması (örn. iş faaliyetlerine yakınlık- okul), ticari faaliyetlere yakınlık (örn. perakende mağazaları, bankalar, süpermarket, köşe dükkânı), kamu hizmeti veren tesislerin sağlanması (örn. sağlık hizmetleri, doktor, postane vb.) ve sosyal tesislerin sağlanması (örn. spor tesisleri- restoran/kafe, kütüphane/ müze-sergi alanı, çocuklar ve gençler için tesis) alt başlıklarından oluşmaktadır. Açık mekanlar ise, açık mekanların sağlanması, ortak kullanım alanı sağlanması, farklı beklenti ve ihtiyaçlara cevap vermesi aracılığıyla ölçülmektedir. Aidiyet bileşeni, mahalleye aidiyet, mahalleye dair gurur ve topluluğa aidiyet duygusu alt başlıkları üzerinden kurgulanmıştır. Komşuluk bileşeni, komşuluk duygusu, komşularını bilmek/tanımak, komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı ve sosyal ağın büyüklüğü alt başlıkları aracılığıyla incelenmiştir. Güvenlik bileşeni, bireysel güvenlik algısı (gündüz ve gece) ve yaya güvenliği aracılığıyla taranmıştır. Her başlığın temel bir bileşen olarak konut alanlarındaki kamusal mekanlar aracılığıyla sosyal sürdürülebilirlik üzerinde etkisi olduğu öngörülmektedir. Çalışma kapsamında bileşenler detaylı şekilde açıklanarak sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkisi, önemi ve kapsamı öncelikle teorik olarak ortaya konulmaktadır. Belirlenen bileşenler arasında pozitif yönde ilişki olduğu ve her bir bileşenin sosyal sürdürülebilirliğin hem nedeni hem de sonucu olarak ilişki kurabileceği öngörülmektedir. Aynı zamanda, çalışma kapsamında bu bileşenlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Çizelge 2.15. Araştırma kapsamında ele alınan ana bileşenler

Ana Bileşen	Araştırma Modeli'nde Kullanan Çalışmalar
Erişilebilirlik	Porta ve Renne, 2005; E. Chan ve Lee, 2007; Karuppannan ve Sivam, 2011
Sosyal Altyapı	Porta ve Renne, 2005; E. Chan ve Lee, 2007; Bramley ve diğerleri, 2009; Karuppannan ve Sivam, 2011; Landorf, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012; Bacon ve diğerleri, 2013
Aidiyet	Bramley ve diğerleri, 2009; Karuppannan ve Sivam, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012
Komşuluk	Bramley ve diğerleri, 2009; Karuppannan ve Sivam, 2011; Landorf, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012; Bacon ve diğerleri, 2013
Güvenlik	Porta ve Renne, 2005; Bramley ve diğerleri, 2009; Karuppannan ve Sivam 2011; Landorf, 2011; Dempsey ve diğerleri, 2012; Bacon ve diğerleri, 2013
Katılım	Bramley ve diğerleri, 2009; Landorf, 2011; Bacon ve diğerleri, 2013

Şekil 2.11. Kavramsal çerçeve: Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında konut alanlarındaki kamusal mekan bileşenleri ve alt boyutları

2.4.1. Erişilebilirlik

Erişilebilirlik, sosyal sürdürülebilirliğin iyileştirilmesinde ve sosyal eşitliğin sağlanmasında önemli bir tema olarak yer almaktadır (Burton, 2000; Barton, 2013). Sosyal eşitlik, kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasını ve dışlayıcı uygulamaların önlenmesini ifade etmektedir. Erişilebilirlik, tüm bireylerin sosyal, ekonomik ve politik olarak topluma tam katılımını sağlamaktadır (Pierson, 2002). Bu yaklaşım, yapıyı çevreyi bir kaynak olarak ele alarak sosyal eşitlik ile çevresel eşitlik arasında yakın bir ilişki kurmaktadır. Bu bağlamda yapıyı çevre, sosyal eşitliğin sağlanmasında belirli bir

alandaki hizmet ve tesislere erişilebilirliğinin niteliğine ve derecesine karşılık gelmektedir (Dempsey ve diğerleri, 2012). Tüm bireyler, yaşı ve fiziksel durumu fark etmeksizin günlük yaşamlarında belirli yerlere uygun ve kolay erişim imkanına sahip olmalıdır. Bir yerden bir yere erişim, hareket özgürlüğü olarak görülmekte ve korunması gereken temel bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir (E. Chan ve Lee, 2008).

Erişilebilirlik, yürüme de dahil olmak üzere, belirli bir taşıma sistemi kullanarak herhangi bir yere ulaşabilme kolaylığı olarak tanımlanabilmektedir. Erişilebilirlik, hareket halinde olma fırsatlarının bir fonksiyonu olarak görülebilir (Koenig, 1980). Bu fırsatlar, temel anlamda ulaşım seçenekleri ve mesafe olarak ele alınabilmektedir. Erişilebilirlik kapsamında taşıma maliyeti, kullanılabilirlik, sıklık ve konfor gibi konular dikkate alınması gereken diğer etkenlerdir (Davidson ve diğerleri, 2012). Erişilebilirlik kendi içerisinde geniş bir kavram kümesi oluştursa da, bu çalışma kapsamında sosyal sürdürülebilirlik için sınırlı bir çerçeve içerisinde ele alınmaktadır. Erişilebilirlik, günlük hayatta yaşamak, çalışma, eğlence ve kültürel etkinliklere katılmak için belirli yerlere erişimde çok fazla seyahat etmeyi gerektirmeden harekete geçme özgürlüğü ve kolaylığı olarak kullanılmaktadır (E. Chan ve Lee, 2008). Konut alanları içerisinde sunulan hizmet ve tesislerin mevcudiyeti ve mesafesi, eğitim ve iş gibi imkanlara erişim ile de ölçülebilmektedir. Bu bağlamda erişilebilirlik, mahalle içerisinde veya dışında hizmet ve tesislere ulaşım araçları olan yürüyüş yolları, bisiklet ağları ve toplu taşımayı da kapsamaktadır (Barton, 2013).

Kentsel mekanda erişilebilirliğin sağlanmasını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunların arasında, karma arazi kullanımı ve ulaşım arasındaki ilişki gerek kentsel verimlilik gerekse kolaylık bağlamında sürdürülebilirlik üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Birçok kentteki arazi kullanımı ayrımı dolayısıyla konutları istihdam bölgelerinden ve kentsel hizmetlerden ayırma eğilimi, bir imar politikası haline gelerek farklı kullanımlar arasına mesafe koymaktadır. Böylece işe, okula ve diğer sosyal tesislere ulaşmak için mekanize ulaşım ihtiyacı doğmaktadır. Mekanize taşıma ihtiyacının zaman açısından etkilerinin yanında, ekonomik bir boyutu da vardır. Kent arazisi üzerinde yaşanan bu verimlilik kaybının çözümündeki mekanize ulaşım

duyulan ihtiyaç günümüzde genellikle özel otomobil ile karşılanmaktadır (Davidson ve diğerleri, 2012).

Fiziksel olarak ulaşım bağlamında ortaya çıkan erişilebilirlik sorunsalının, kent içerisinde yarattığı kelebek etkisi aynı zamanda insanların yaşanabilir çevrelere erişimi konusunda da kısıtlılık yaratmaktadır. Bununla benzer şekilde, eğitim veya alışveriş gibi günlük temel gereksinimlere yönelik tesislere kolay erişim sağlanması düşük gelirli ailelerin (hatta ailenin tek bir arabaya sahip olduğu durumlarda dahil olmak üzere) işlev görebilme yeteneğini doğrudan etkilemektedir. Günlük ihtiyaçlara yönelik tesislerden faydalanma veya sosyal faaliyetlerde bulunma yeteneği hanehalkı geliri ile ilişkili hale gelmeye başlamaktadır. Yükselen eylem/aktivite maliyetleri çeşitli imkanlara ve donatılara erişimde, bilhassa düşük gelirli haneleri, kaçınılmaz olarak zorlamaktadır. Kısıtlı bütçeler nedeniyle eylemlerden ya da ekonomik olarak tavizler verilerek, eğitim ve rekreasyon gibi fırsatlara erişim açısından sosyal eşitlik sorunlarına sebep olabilmektedir (Davidson ve diğerleri, 2012).

Erişilebilirliğin sağlanmasında farklı ulaşım modlarından yürüme, bisiklet ve toplu taşıma arasından sosyal sürdürülebilirlik üzerinde en önemli değişken olarak yürümeden bahsedilebilir. Bu kapsamda, yürünebilirlik ve topluluk duygusu arasındaki ilişkiyi destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Mahallelerde yürüme sıklığının komşularla daha plansız etkileşimlere sebep olduğu ve bunun da sosyal ilişki oluşumuna ve gelişimine katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Yürümeye elverişli bir fiziksel çevre olduğunun algısı, bu tür plansız karşılaşmaların olasılığını artırabilmektedir. Mahallenin fiziksel çevresini güvenli ve ilgi çekici olarak algılayan kişilerin topluluk duygusunun daha yüksek olduğu görülmektedir (Lund, 2002, 2003). Bu sonuçların tam tersi yönde, araç trafiği ya da park edilmiş araç seviyesi ise, kullanıcı dostu olma, güvenlik ve yardımseverlik algılarını olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir (Mullen, 2003). Sonuç olarak, yürümeyi teşvik eden veya yaya dostu ortamların sadece fiziksel değil, aynı zamanda psiko-sosyal açıdan da önemli olduğu görülmektedir.

Erişilebilirlik ve yürünebilirlik arasındaki bağlantıyı ortaya koymak için planlama ve sağlık literatüründe sıklıkla kullanılan terminolojiler olan yürüme ve yürünebilirliğin de

tanımlanması gerekli görülmektedir. Bu iki terim, kullanımına göre benzer anlamlar ifade ediyormuş gibi gözükse de arasında farklılıklar vardır. Yürüme, eğlence için tercihi bir aktiviteyi ya da bir ulaşım şekli olarak yapılan bir fiziksel aktiviteyi ifade ederken, yürünebilirlik fiziksel çevrenin yürümenin gerçekleşmesine izin verdiği nitelikleri ve derecesini tanımlamaktır. Yürüme davranışına dair iki ortak varsayım bulunmaktadır: Bunlardan ilki çoğu insanın bir ulaşım modu olarak yürürken 400 metre veya 5-10 dakikadan daha uzak mesafeye yürümeyi tercih etmeyeceğidir. İkinci olarak ise, ulaşım amaçlı yürürken mevcut konumundan hedefe giden rotanın mümkün olduğunca doğrudan ve kısa olması gerektiğidir. Rota yönelimi ve uzunluğuna dair bu varsayım, literatürde tartışılan tüm yürüme biçimleri için geçerli olmayabilir. Yürüme, eğlence amaçlı yapılmaktaysa, rota düzgünlüğü veya uzunluğu, bir kişinin yürümeyi seçtiği yerde ne kadar süre geçirdiği, yürüme kararında beklenildiği kadar fazla etkiye sahip olmayabilir. Boş zaman yürüme eyleminde birincil endişe fiziksel çevre olabilir. Yürünebilirlik üzerinde çalışılırken, belirli bir konumdaki mevcut sokaklar, cadde görünümü ve binalar tarafından oluşturulan fiziksel çevre önem kazanmaktadır. Yürünebilirlik kapsamında, tüm kullanıcı grupları için nasıl bir yürüme deneyimi sağladığının belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde fiziksel çevre önemli bir araç olmaktadır (Glanz, Nam ve Tang, 2012).

Erişilebilirliğin ve yürünebilirliğin ölçülmesinde ya da derecelendirmesinde birçok farklı yöntem olsa da temel anlamda iki odakta gerçekleştirilmektedir. Belirli bir yere ait bireysel algıların öznel olarak toplanması veya fiziksel mekanın nesnel olarak değerlendirilmesi yoluyla yapılabilmektedir. Erişilebilirlik için öznel bilgilerin toplanması, kullanıcıların fiziksel mekanı nasıl algıladıklarını incelemektedir. Fiziksel çevre ve erişilebilirlik arasındaki ilişkiye yönelik kullanıcı algısının araştırılması, mekansal ve çevresel özelliklerin yürüme deneyimini nasıl etkilediğinin anlaşılmasını sağlamaktadır (Ewing ve Handy 2009; Wood, Frank ve Giles-Corti, 2010; Glanz ve diğerleri, 2012). Makro ve mikro ölçekli özellikler kullanıcıların fiziksel mekanı nasıl algıladıklarını etkilemekte olup, erişilebilirliği değerlendirmede kullanılan yöntem fark etmeksizin değerlendirmeyi doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Erişilebilirliğe dair nesnel bilgi toplamak içinse öncelikli olarak fiziksel kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir. Erişilebilirliğin değerlendirilmesinde merkez ya da alan

odaklı bir çalışma gerekmektedir. Erişilebilirliğin ölçülmesi için hedef alınan nesne merkeze alınarak (eğer toplu taşıma ise durak etrafında, bir tesis ise bina bazında) 5-10 dakikalık bir yürüyüş güzergahı veya 400-800 metre çapında bir daire çizilerek, dairenin içerisinde kalan güzergahlarda kaldırım bağlantısı ve sokak düzeni değerlendirmeye alınabilmektedir.

Erişilebilirliği değerlendirmede diğer bir yöntem ise sokak ağı bağlantısallığının ölçülmesi önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokak bağlantısallığı, bir alandaki sokakların kesişim türü ve sayısı, alandaki kullanıcılar tarafından hareketi ve sokak ağının okunabilirliğini etkilemektedir (Porta ve Renne, 2005). Dört yönlü sokaklar, bir hedefe hareketin hem fiziksel hem de görsel yönünü sunmaktadır. T-kesişimler hareket halindeki kişiye daha az seçim şansı sunmakta ve bir yöndeki güzergah değişikliğine zorlamaktadır. Çıkmaz sokaklar ise hareket akışını bozdukları için istenmeyen bir durumdur. Yüksek düzeyde geçirgenlik elde etmek için bir sokak ağı, dört yönlü kesişimlerin yüksek bir oranını ve küçük ada bloğu boyutlarını içermelidir (Porta ve Renne, 2005). Sokak bağlantısallığında bir diğer yaklaşım ise, ana arterler arasında kalan yerel yolların döngüler oluşturacak şekilde düzenlenmesidir. Farklı sokak düzenleri arasında yerel yolların düzeninin T kavşak olması döngü benzeri karakter oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Döngüler, üzerinde hedefi olmayan arabaların T bağlantılı yolları kısayol olarak kullanmasını imkansız kılan bir yol uzantısı olarak tanımlayarak daha güvenli yollar oluşmasını sağlamaktadır (Alexander ve diğerleri, 1977). Araştırmalar, geometrilerinin sonucu olarak T kavşakların dört yollu kavşaklardan daha az kazaya sahip olduğunu göstermektedir (Ritter, 1964; Callender, 1966).

2.4.2. Sosyal altyapı

Sosyal donatılar: Kentlerin ve içindeki barındırdıkları toplumların başarısı için çeşitli olanaklar sunan sosyal donatılar (anaokulları, okullar, hastaneler, topluluk evleri) ve bu donatılar aracılığıyla sağlanan kamu hizmetleri hayati önem taşımaktadır (Enyedi, 2002). Okullar ve hastaneler gibi kamu hizmeti veren tesisler, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılarken (Rothenberg, 1969), spor ve kültürel tesis gibi donatılar boş

zaman aktivitelerini düzenlemek için çeşitli imkanlar sunmaktadır. Tanımlama açısından bir esneklik sunmasına rağmen, sosyal donatı kavramı kentsel planlama düşüncesiyle birlikte ortak ve uzun bir tarihe sahiptir. Sosyal donatılar çok yönlü bir yapıya sahip olduğu için sosyal sürdürülebilirliğin değerlendirilmesine yönelik bir çerçeve geliştirilirken birçok fırsat sunmaktadır.

Sosyal donatıların sağlanması, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılanmasının yanı sıra sosyal etkinlikler için bir zemin sunarak, sosyal ağın ve etkileşimin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Rothenberg, 1969; Karuppannan ve Sivam, 2011). Sosyal altyapının bir temeli olan sosyal donatılar gerek ekonomik ve çevresel kalkınmaya katkı sağlaması gerekse insan ve toplum ilişkileri bağlamında bir araya gelme fırsatları sunması kent hayatına olumlu yönde katkı sağlamayan önemli bir mekanizma oluşturmaktadır (Davidson ve diğerleri, 2012). Çeşitli sosyal donatılar ve kamu hizmeti veren tesisler farklı grupların yaşam kalitesini artırmak, sosyal eşitsizlikleri azaltmak, aidiyet ve gurur duygularına katkı sağlamak ve sosyal refahı arttırmak için etkili araçlardır (Rothenberg, 1969; Corbett ve Corbett, 2000; Grange, 2004).

Sosyal donatılara ek olarak, perakende mağazası, süpermarket ve kafe gibi farklı işletme faaliyetleri bireylerin günlük yaşam operasyonlarını desteklerken, aynı zamanda çeşitli sosyal gruplara toplanma ve karşılaşma yerleri sağlamaktadır (E. Chan ve Lee, 2007). Konut alanı ölçeğinde bazı hizmet ve tesislerin “anahtar hizmetler” olarak düzenli şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu donatılar, yerel topluluklar arasında ve topluluk içinde eşitlik ilkesinin sağlanması için önem arz eden yerel hizmetlere erişimin temel unsurlarını taşımaktadır. Aynı zamanda fırsatlara erişim, yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi konular üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, bireylerin yaşamları için önemli olduğu varsayılan konut alanlarındaki hizmet ve tesisler doktor, postane, eczane, süpermarket, banka, market/köşe büfesi, ilkokul, restoran ve kafe, kütüphane, spor/rekreasyon tesisi ve çocuklar için tesisler olarak listelenmektedir (Barton, Davis ve Guise, 1995; Winter ve Farthing, 1997; Gordon ve diğerleri, 2000; Bramley ve diğerleri, 2006; Dempsey ve diğerleri, 2012). Bunun yanında, bir hizmetin ya da tesisin mevcut olması onun mutlaka kullanılacağı anlamına gelmemektedir. Donatının mevcudiyetinin yanı sıra kullanımının sağlanması için bazı değişkenlerin de uygun

koşullarda sağlanması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle, sosyal donatının lokasyonu ve erişilebilirliği kullanılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Fakat, konut alanları içerisinde bu tür hizmetlerin sağlanmasındaki uygun mesafe konusunda bir fikir birliği yoktur (Dempsey, 2008). Literatürde de genel olarak herkesin kabul ettiği önkoşullardan biri erişimin kolay, konforlu ve iyi olması gerektiğidir. Ayrıca, bu donatıların kullanılması ve topluma katkı sağlamasında tesisin kalitesinin de dikkate alınması gerektiği ve bunun dolaylı bir etkiye sahip olabileceği belirtilmelidir (Dempsey ve diğerleri,2012).

Açık mekanlar: Tarih boyunca gerek morfolojik ve tipolojik, gerekse sosyolojik ve kültürel olarak değişimler gösterse de, kamusal mekan her zaman bir buluşma yeri, bir pazar yeri ve bir trafik alanı olarak hizmet etmiştir. Bunun yanında kamusal mekanın toplumda sosyal içermeyi ve etkileşimi iyileştirmedeki gücü ve rolü her zaman önemli bir toplumsal araç olmuştur. Kamusal mekan, bireyler için resmi ve gayri resmi bir araya gelme, sosyal toplanma ve etkileşim için bir zemin sağlayarak toplumsal yönlerin güçlendirilmesini sağlamaktadır (Gehl, 1977; Cuthbert ve Dimitriou, 1992; Corbett ve Corbett, 2000; E. Chan ve Lee, 2007; Tolley, 2003).

Yalnızca kentsel ölçekteki kamusal mekanlar değil; aynı zamanda konut alanları içerisinde yer alan ve mahalle ölçeğinde bulunan açık mekanlar da benzer rolleri üstlenmektedir. Açık mekanın varlığı topluluk duygusunu teşvik etmede mahallenin önemli bir özelliği olmaktadır. Açık mekanın yokluğunda ise sosyal etkileşimin ve topluluk duygusunun azaldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar, konut alanındaki açık mekanın varlığının, komşular arasında daha iyi ilişkiler sağladığını, bölgedeki şiddet oranını azalttığını ve kişinin eviyle olan genel memnuniyetini arttırdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmalar yarı kamusal açık mekan kullanımının hem mahalledeki sosyal bağların gücünü hem de farklı yaş grupları arasındaki topluluk duygusunu arttırdığını doğrulamaktadır (Karuppannan ve Sivam, 2011). Mahalle düzeyindeki kamusal ve yarı kamusal açık mekanlar gerek bölge sakinleri gerekse yoldan geçenler arasındaki etkileşim için elverişli ortamlar yaratmaktadır. Bu bağlamda, açık mekanlar resmi veya spontane bir araya gelmeyi teşvik ederek sosyal sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır (Jabareen, 2006).

Sosyal donatılarda olduğu gibi açık mekanların varlığı da onların kullanılması ve olumlu bir etkiye sahip olması için yeterli bir kriter değildir. Açık mekana dair güvenlik algısında mahallenin bakımı ve yönetimi ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Woolley, 2002; Hastings, Flint, Mckenzie ve Mills, 2005). Bakımlı olmayan bir açık mekan, yeşil alan veya park insanların güvenlik algısını etkilemekte (Worpole, 2003) ve suç seviyelerine de olumsuz şekilde yansımaktadır. Bir bölgedeki grafiti ya da çöp birikintileri gibi kozmetik hasarın daha ciddi anti-sosyal ve hatta cezai davranışlara sebep olabileceğini öne süren kırık pencere teorisini desteklemektedir (J. Wilson ve Kelling, 1982).

2.4.3. Aidiyet

Bireylerin fiziksel çevreleri ile kurduğu ilişki sonucunda oluşturdukları duygusal bağlar çeşitli kavramlar aracılığıyla açıklanmaktadır. Mekana bağlılık konusundaki çalışmaların farklı yaklaşım, teorik formülasyon ve sistematik araştırmalar sonucunda aidiyet, yer duygusu ve bağlılık gibi farklı terminolojilerle bahsedildiği görülmektedir. Referans modellerinin çeşitliliği ve belirsizliği aynı zamanda fenomenin karmaşık yapısını da ortaya koymaktadır (Giuliani, 2003). Mekana dair duygusal bağlılığın nasıl ifade edilmesi gerektiği, tanımlanması veya metodolojik olarak nasıl yaklaşılması hususunda literatürde ortak bir görüş bulunmamaktadır (Hidalgo ve Hernandez, 2001). Literatürde en çok kabul gören çalışmalar, mekansal duygusal bağı *yere bağlılık* (place attachment) (Gerson, Stueve ve Fischer, 1977), *yer kimliği* (place identity) (Prohansky, 1978), *yer bağımlılığı* (place dependence) (Stokols ve Shumaker, 1981) ve *yer duygusu* (sense of place) (Hummon, 1992) kavramları aracılığıyla tanımlamaktadır. Bazı araştırmacılar bu kavramlardan birini diğerlerini de kapsayacak şekilde jenerik bir kavram olarak kullanırken, bazı araştırmacılar kavramlar arasında ayırım yapmadan birbiriyle örtüştürmektedir. Aidiyet kavramını mekan odağında olumlu affektif duyguların çokluğunu kucaklayan bir şemsiye konsept olarak ele almak mümkündür (Giuliani, 2003).

Çevre psikologları ve coğrafyacılar, yer bağlılığını “*insanlar ve belirli yerler arasındaki duygusal bağ veya bağlantı*” olarak tanımlamaktadır (Hidalgo ve Hernandez, 2001, s.

274). Yere bağıllık, insanlar ve mekanlar arasındaki bilişler, yargılar ve kararlar yoluyla oluşan duygusal bir ilişki olarak kavramsallaşmaktadır (Riley, 1992). Bazı araştırmalara göre yere bağıllık, insanlar ile fiziksel ve sosyal çevreleri arasında, kimliklerine katkıda bulunan ve aynı zamanda psikolojik avantajlar sağlayan olumlu bir etkileşimdir. Bu bağlamda, Proshansky (1978), herhangi bir sosyalleşme bağlamının parçası olan fiziksel ortamların benlik üzerindeki etkisi için yer kimliği kavramını kullanmaktadır. Bireylerin benlikleri ve yer arasında benzerlikler olduğunda ve fiziksel çevreleri hakkındaki bilişlerini (anılar, düşünceler, değerler, tercihler, kategoriler) benlik tanımlarına dahil ettiğinde ortaya çıkmaktadır. Stokols ve Shumaker (1981) yine benzer bir kavram olarak yer bağımlılığını, kişinin amaçlarını desteklemek için fiziksel çevrenin olanaklar veya kaynaklar sağlaması ve yerin fiziksel özelliklerine bağlanması olarak vurgulamaktadır. Hümanist coğrafyacılar ise, bir mekan ile kurulan anlamlı bağ yer duygusu olarak tanımlamaktadır. Yer duygusunun temel insani ihtiyaçları karşılayan evrensel bir duygusal bağ olduğunu öne sürmektedirler (Relph, 1976; Tuan, 1974). Bazı araştırmacılara göre ise, yer duygusu kavramı yer kimliği, yer bağıllığı ve yer bağımlılığı kavramlarını kapsamaktadır (Hay, 1998).

Aidiyetin yapısını ve nedenini açıklığa kavuşturmayı amaçlayan Gerson ve diğerleri (1977), aidiyeti üniter bir fenomen olmaktan ziyade, birbirinden bağımsız boyutların bir araya geldiği -dört farklı form aracılığıyla tanımlanan- bir olgu şeklinde bahsetmektedir. Bu formlar, yerel kurumlara bağıllık olan kurumsal bağlar; bir organizasyon olarak mahalleye katılım derecesi ve komşularla sosyal etkileşimi içeren sosyal aktivite; mahalledeki arkadaşlar veya akraba varlığı olan yerel yakınlık formlarının bir araya gelerek oluşturduğu sosyal aidiyet ve son olarak mahalleye dair memnuniyet ve konutta ikamet istikrarına dair arzu aracılığıyla ölçülen affektif bağıllık olarak sıralanmaktadır.

Kavramsal olarak, insan-mekan arasındaki bağ çok boyutludur. Aidiyete dair teorik tanımlarında çeşitli duygusal, davranışsal ve bilişsel boyutlar vurgulanmaktadır. Duygusal (veya yer) boyutu, insanların doğa, şehir özellikleri, kentsel mimari, dini yapılar gibi yerin fiziksel unsurlarıyla nasıl bağ kurduklarını içermektedir. Davranışsal (veya kişi) boyutu, dini, sosyal ve kültürel deneyimler (örneğin, ibadet yerleri, kültürel etkinlikler), fırsatlar (örneğin, iş veya topluluk) ve kilometre taşları (örneğin, birinin

çalıştığı yer, mezuniyet veya hayatındaki önemli biriyle tanıştığı yer) dahil olmak üzere insanların katıldığı eylemler aracılığıyla bir yerin kültürel yaşam biçimlerine bağlılığı kapsamaktadır. Son olarak, bilişsel (veya süreç) boyutu, yerin kimlik gelişimini ve sürekliliğini nasıl kolaylaştırdığını açıklamaktadır (Scannell ve Gifford, 2010). Yukarıda bahsi geçen bazı tanımlar bu bileşenlerin üçünü de içerirken, bazıları ise bunlardan yalnızca birini veya ikisini vurgu yapmaktadır.

Aidiyet, insanların doğdukları, yaşadıkları ve bulundukları yerlere atıfta bulunarak, çeşitli şekillerde, derecelerde ve değişen farkındalıklarla birçok his, duygu ve ruh hali etkisiyle temsil edilmektedir. Bu aidiyet, yalnızca mekan ile değil, aynı zamanda bu mekanlarda bulunan diğer kişilerle ilgili duygu ve bağlar tarafından hem şekillenmekte hem de şekil verilmektedir. Mekanlar aracılığıyla deneyimlenen bu duygular, bazı insan grupları ile özdeşleşerek bu mekanların hem tanımlayıcısı hem de tanımlatıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin ev-aile ve arkadaşlar, işyeri-meslektaşlar, mahalle-komşular ve şehir-hemşeri gibi farklı ölçekteki birçok mekan kişinin kimliğinin belirlenmesinde, amacını ve değerlerini tanımlanmasında ve anlam bulmasında önemli bir etkiye sahiptir (Giuliani, 2003).

Aidiyet konusundaki bir diğer yaklaşım ise mekanlara, nesnelere ve çevre türlerine aidiyet duygularının estetik tercihlerle birlikte bireylerin yer kimliğinin duygusal-değerlendirici boyutlarını yansıttığı düşüncesidir. Bir mekan için affektif duygu, söz konusu çevre hakkında olumlu değer bilgisi, olumsuz değer atfedilmiş bilgiyi aşan bireylerde gelişmektedir. Bir mekanın kimliğini oluşturan bilişlerin değeri, fiziksel çevrenin genel kalitesine ve bu çevreyle ilişkili sosyal özelliklerine, aynı zamanda bireyin çevreye uyum sağlama ya da dönüştürme kapasitesine de bağlıdır. Bu modele göre, bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri ile çevrenin fiziksel ve sosyal kaynakları arasındaki uyum sağlandığında aidiyet duygusu gelişmektedir (Giuliani, 2003).

Aidiyetin insan-mekan ilişkileri bağlamında bireysel düzeyde olduğu gibi küçük gruplar düzeyinde ya da mahalle ölçeğinde de etkili olması mümkündür (Giuliani, 2003). Low ve Altman (1992), aidiyetin bireysel güvenlik duygusu ihtiyacının giderilmesi gibi bireysel faydasının yanında gruplar, topluluklar ve kültürler düzeyinde

kimlik oluşturma ihtiyaının karşılanması işlevlerinin de olduğunu söylemektedir. Topluluk seviyesinde en önemli çıktılardan biri, mekan ile kullanıcıları arasında kurulan aidiyet sonucunda refah duygusunun artması, suça karşı korkunun azalması ve topluluk problemleriyle baş edebilme becerisinin artmasıdır (McMillan ve Chavis, 1986). Bu sonuçlar aynı zamanda sosyal destek sağlayarak doğrudan ve dolaylı olarak bireysel ve toplumsal sağlığı da etkilemektedir (Ball, Timperio, Salmon, Giles-Corti, Roberts ve Crawford, 2007). Aidiyet duygusu sosyal ağların gelişmesini sağlamakta (Berkman ve Glass, 2000) ve toplum içerisindeki bağların gelişmesine katkı sunarak genel refahı olumlu yönde etkilemektedir (Wood ve diğerleri, 2010).

2.4.4. Komşuluk

Topluluk kavramı çok anlamlı bir terim olarak farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Bireyler, mekan, kimlik ve/veya ilgi alanlarına dayanan farklı birçok topluluğa ait olabilmektedir (Stott, Stott ve Wiles, 2009). Topluluk bir yer değildir; ama yer-merkezli bir süreçtir. Aynı fiziksel mahalleyi paylaşanlar ya da ortak bir ilgi etrafında, müşterek anlayış ve hedefleri paylaşanlar arasında gelişen kişisel ilişkiler, grup ağları, gelenekler ve davranış kalıpları, sosyal ilişkiler ve bağlar aracılığıyla topluluk hissi oluşmaktadır (Harris, 2001). Topluluk duygusunun Türk toplumu yapısı açısından belirli bir coğrafı birim olarak konut alanı içerisindeki komşuluk duygusu ile benzerlik göstermesi nedeniyle çalışma kapsamında birbiriyle özdeş olarak kullanılmaktadır. Komşuluk, belirli bir coğrafı ve idari alanda yaşayan, birbirlerini adlarıyla tanıyan, ziyaret eden, birbirlerine yardım eden, birbirlerinin araç ve kaynaklarından yararlanan ve sosyal bağlar kuran yerel bir yapıdır. Toplumsal dinamiklerin önemli bir bileşeni olan komşuluk, bölgeden bölgeye, kültürden kültüre çeşitli yönleriyle farklılık gösteren bir tarihselliğe sahiptir. Komşuluk, hemen hemen her coğrafı konumda bulunabilen bir tür sosyal organizasyondur. Komşuluk, zellikleri, işlevi ve sonuçları açısından Türk toplumunda ayrılmaz bir sosyal yaşam alanı ve gündelik hayat fenomenidir. Toplumsal dinamiklerin temel bir yapısı olarak görülen komşuluk, insan gruplarının yapısını ve işlevsel doğasını korurken dinamik sosyal merkez niteliğini koruyan bir sosyal sistem olarak görülmektedir (Nirun, 1991).

Bir konut alanı olarak mahallenin yapısını tanımlamada sosyal ağlar kritik bir bileşendir. Mahalle, bireylerin ikamet ettiği ve sosyal etkileşime girdiği kentsel mekandaki sınırlı bir alandır. Bu alan, belirli sosyal ilişkilerin var olduğu coğrafi bir birimdir (Downs, 1981; Warren, 1981). Mahalle, ortak adlandırılmış sınırlar içerisinde alanla özdeşleşmiş çeşitli kurum, kamusal mekan ve sosyal ağlar aracılığıyla paylaşılan birçok bağın temsili olarak görülmektedir (Schoenberg, 1979). Bu yaklaşım, mahalle ve sosyal ağlar arasındaki ilişkiye dair ortak varsayımları ortaya koymaktadır. Kentleri inşa etme ve düzenleme biçimleri sosyal bağın gelişimine yardımcı olabildiği gibi sosyal bağın oluşmasını engelleyebilmektedir (Kelly ve diğerleri, 2012). Sosyal etkileşim yoğunluğunun kentsel tasarım öğeleri, aktivite programları ve kentsel doku ile arasında güçlü bir ilişki olduğu varsayılmaktadır (Talen ve Ellis, 2002). Fiziksel çevrenin günlük hayatta topluluk duygusuna önemli katkısı olduğu ve toplumun sürdürülebilirliği ile yakın bağlantıları olduğu kabul görmektedir (Dempsey, 2009; Dempsey ve diğerleri, 2012).

Mahalle içerisinde yer alan kamusal mekanlar, etkileşime imkan vermesi nedeniyle sosyal ağların gelişimini teşvik etmektedir. Sokaklarda, parklarda, açık mekanlarda veya günlük yaşam pratiklerinin yerine getirilmesi esnasında kullanılan donatılar aracılığıyla sosyal ağların oluşmasına yardımcı olan tekrarlanan etkileşim olanakları bulunmaktadır (Bridge, 2002). Çalışmalar, konut birimlerinin ortak kamusal mekanlar ya da ortak açık mekanlar etrafında yer aldığı topluluklardaki sosyal etkileşimin daha yüksek olduğunu tespit etmektedir. Mahalle düzeyinde sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında açık mekanların ve erişilebilir sosyal donatıların önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Karuppannan ve Sivam, 2011). Genel olarak, konut alanı ölçeğinde ve yaya odaklı mahallelerde, pasif ve aktif rekreasyon için ortak bir mekanın bulunması toplum içindeki sosyal etkileşimi arttırdığı ve bireylerin toplumla etkileşime girmesi için çeşitli fırsatlar sağladığı görülmektedir (E. Chan ve Lee, 2009).

Konut alanındaki tasarım ve düzenleme elemanlarının topluluk uyumunu, etkileşimini ve entegrasyonunu kolaylaştırmasına rağmen bunun tek belirleyicisi değildir. Çağdaş söylemlerde antisosyal davranış arttığından ve mahalle içerisindeki güven duygusu azaldığından bahsedilmektedir. Bununla birlikte aidiyet ve sosyal etkileşimi teşvik

etmek amacıyla konut alanlarına ve tasarım elemanlarına odaklanmak çözüm olarak görülen bir konu haline gelmiştir (Stott ve diğerleri, 2009). Bunun en büyük dayanakları ise kamusal hayattaki yüz yüze etkileşimler sonucunda ortaya çıkan topluluk duygusunun yaşanabilirliği, güvenliği, ekonomik kalkınmayı, katılımı ve kimliği desteklemek için önemli bir unsur olarak görülmesinden kaynaklıdır (Goffman, 1963, 1971; Lemert ve Branaman, 1997; J. Jacobs, 2015). Sosyal varlıklar olarak insanların kurdukları ilişkiler ve kültürel bağlar sağlık ve bireysel refah için kritik öneme sahiptir. Sosyal bağın eksikliği, yalnızlık ve izolasyona yol açarak hem bireysel hem de toplumsal açıdan olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Kelly ve diğerleri, 2012; Palich ve Edmonds, 2013). Bu sonuçlar, belirli bir yaşam kalitesini elde etmek için, toplum içinde sosyal etkileşim ve sosyal uyuma ihtiyaç olduğunu yansıtmaktadır. Bu sosyal ağlar, kişilerde güvenlik, aidiyet ve sosyal destek hissi sağlamaktadır (Bridge, 2002).

Çağdaş söylemlerdeki bir diğer yaklaşım ise topluluk duygusunun ne olması gerektiğinin romantikleştirildiğini ve bu yaklaşımın temelinin geçmişte var olan topluluk duygusuna dayanmakta olduğudur. Geçmişteki topluluk duygusu konut alanı ölçeğinde ele alındığında, komşular birbirini tanıdığı ve kolladığı; çocuk bakımı gibi sorumlulukların dahi kolektif şekilde üstlenildiği bir biçimde deneyimlenmekteydi. Bu tür komşuluk karakteristiklerin günümüzde artık var olmadığı iddia edilerek, artan sanayileşmeyle birlikte artan kapitalizm, bireysel hakların yoğun kullanımı ve bireyselleştirilmiş yeni dünya sonucunda topluluk duygusunun kaybedildiği vurgulanmaktadır (Stott ve diğerleri, 2009). Elektronik iletişim süreçleri potansiyel zaman ve mekan içinde sosyal etkileşim yapısını esnetmekte ve çağdaş mahallede sosyal ağların ve bağların oluşmasına dair beklentileri farklılaştırmaktadır (Bridge, 2002). Robertson, Smyth ve McIntosh (2008), özellikle sosyal refah altyapısının yokluğunda, topluluk duygusunu teşvik etmede geniş aile ve dostluk bağlarının öneminin daha da arttığını belirtmektedir. Topluluk duygusunun, bu ağlar arasında ve günlük yaşam pratiklerinin gerçekleştirilmesi esnasında gerçekleşen sıradan ve rutin etkileşimler neticesinde ortaya çıktığını söylemektedir. Bu tür gündelik yerlerin kaybı, sosyal etkileşim ve katılım için fırsatları azaltması nedeniyle topluluk duygusu üzerinde de oldukça yıkıcı etkilere neden olmaktadır.

Topluluk duygusunun ölçülmesinde farklı yöntemler uygulanabilmektedir. Topluluk etkileşimi kapsamında öncelikle komşularıyla karşılaşma, komşuları ile selamlaşmak veya sohbet etmek, ziyaret edilen komşu sayısı, yeni arkadaşlar edinme, topluluk ve sosyal etkinliklere katılma, resmi ve gayriresmi sosyal toplanma fırsatları gibi eylemler ve sıklıkları ile ölçülebildiği gibi (Harnik, 2003; Suminski, Petosa ve Stevens, 2006); yer duygusu, aidiyet ve güvenlik endişesi gibi algısal boyutlar da bu sosyal davranışı tanımlamada kullanılan göstergelerdir (Karuppannan ve Sivam, 2011).

2.4.5. Güvenlik

Kentsel çevre içindeki önemli zorluklardan biri, güvenliğin farklı bireyler için ne anlama geldiğinin anlaşılmasıdır. İnsanların çevrelerinin güvenliğini nasıl algıladıkları konusunda literatürde önemli hipotezler bulunmaktadır. Bireyler fikirlerin, değerlerin, algıların ve deneyimlerin bir kombinasyonuna dayalı olan bireysel risk veya tehlikeden korunma değerlendirmeleriyle güvenlik duygusu oluşmaktadır (James, 2018). Bir şeyin güvenli (ya da tehdit) olması yalnızca nesnel faktörler tarafından belirlenmemektedir. Güvenlik kavramı bireysel olarak formülize edilirken, bireysel güvenlik algılarının sosyal risk çerçevelerinden etkilendiği de yaygın olarak kabul edilmektedir (James, Gallaher ve Krmenec, 2020). Güvenliğin sosyal bir yapı olduğu, çeşitli faktörlerin ve koşulların bir sonucu olarak hayata geçtiği ve böylece çeşitli şekillerde yorumlanarak anlaşıldığı varsayılmaktadır (Fierke, 2007).

Bir konut alanındaki algılanan güvenlik sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli bileşenlerinden biridir. Suç riski ve düzensizliğin olmadığı bir konut alanında, sakinler daha güvenli hissetmekteyse yere bağlılıkları artmaktadır. Diğer insanlarla olan sosyal etkileşimlerini ve toplum hayatına katılımlarını geliştirebilmektedir (Dempsey ve diğerleri, 2012). Güvenlik duygusu, konut alanı sakinleri arasındaki topluluk duygusunu arttırmakta, yer hissine ve aidiyete katkıda bulunmaktadır (Shaftoe, 2000; Nash ve Christie, 2003). Yerel ölçekte algılanan güvenlik, yapılı çevrenin özelliklerinden duyulan memnuniyet düzeyi üzerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Çevresel nitelikler konut alanının görünüşü hakkındaki endişeleri azaltırken, konut alanının genel güvenliğini artıran kolektif refahı koruma isteğini de artırmaktadır (Butterworth, 2000).

Dolayısıyla güvenliğin yapılı çevrenin algılanmasında hem neden hem de sonuç olduğunu söylemek mümkündür.

Güvenlik duygusu ile kentsel tasarım elemanları arasında hem doğrudan hem de dolaylı bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda güvenlik duygusunun yoğunluk ile ilişkili olduğu tespit edilmektedir. Bir konut alanındaki yoğunluk algısı, bölgedeki sakinlerin suç algılarını da etkileyebilmektedir. Sakinler bölge için güvenli hissetmiyorsa, erişilebilirlik ne kadar yüksek olursa olsun hizmetleri ve tesisleri kullanmayabilmektedir (Talen, 2001). Yoğunluk ve güvenlik duygusu arasında yaygın olarak kabul edilen, ancak büyük ölçüde çelişkili sonuçlar ortaya koyan çalışmalar yüksek yoğunluklu konut alanlarının, daha düşük yoğunluktaki konut alanlarından daha güvenli hissettikleri hipotezini desteklemektedir. Çünkü çevrede daha fazla insan olduğu için daha iyi gözetim altında olduğu düşünülmektedir (K. Williams, Burton ve Jenks, 1996). Hillier ve Sahbaz (2009), yüksek yoğunluklu bölgelerdeki suçla ilgili varsayımların yanlış olduğunu ve düşük yoğunluklu bir konut formunun aslında daha küçük ve daha iyi iletişim içinde çalışan düşük riskli topluluklar tasarlama fikrine meydan okuyan bir “sayılarla güvenlik” vakası olduğunu söylemektedir.

Güvenlik ve yapılı çevre arasındaki ilişkilere dair iddialardan biri de doğrudan sokağa bakan pencerelerin varlığıdır. Doğal gözetim olarak adlandırılan bu konsept kentsel tasarımın işlevlerindeki ayrıntılardan biridir. Doğal gözetim aracılığıyla, bölge sakinleri ve yayalar için güvenlik duygusunun artması sağlanmaktadır (A.B. Jacobs, 1993; 2015; Alexander, Neis, Anninou ve King, 1987). Doğal bir sokak gözetimini teşvik etmeye yardımcı olmak için aktif bina cephesine sahip sokak alanların oluşturulması önerilmektedir. Bunun karşıt durumu ise boş duvarlar, yüksek çitler, otoparklar veya ticari binaların sırtlarını içeren sokaklar olarak tanımlanmaktadır (Porta ve Renne, 2005). Mekanı ve etkileşimi gözlemleyen kimse olmadığında veya mekan kullanılmadığında tehlikeli bir yer haline gelme riski yükselmektedir (Butterworth, 2000). Bunun yanında, yapılı çevrenin bakımının da güvenlik duygusu üzerinde korelatif bir etkisi vardır (Department of the Environment, Transport and the Regions [DETR], 1998; Woolley, 2002; Worpole, 2003). Kötü olarak algılanabilecek durumlar (detractors) ve yapılı çevrenin bakımsızlığı, bir güvenlik sorunu olarak algılanarak

kişilerin yer duygusu üzerinde de negatif bir etkiye sahiptir. Bu durum anti-sosyal ve hatta suç içeren davranışlar ile sonuçlanabilmektedir (J. Wilson ve Kelling, 1982).

Bunlara ek olarak, kent dokusunda ızgara sisteme sahip alanların, kesişimlerin az ve çıkmaz sokakların olduğu alanlara göre daha güvenli algılandığı görülmektedir. Konut alanlarında güvenlik algısını etkileyen diğer bir değişken olarak konutun bahçe ile oranı ve güvenlik algısı arasındaki olumlu ilişkiden bahsetmek mümkündür (Bramley ve diğerleri, 2009). Araştırmalar, konut alanlarında daha fazla yeşil alanın algılanan güvenliği etkilediğini göstermektedir (Kuo, Bacaicoa ve Sullivan, 1998; Maas ve diğerleri, 2009). Güvende hissetmek aynı zamanda günün saatine göre de değişkenlik göstermektedir. İnsanlar gündüzleri akşama göre daha fazla güvende hissetmektedir (Bennett ve diğerleri, 2007). Bunun nedeni olarak akşamları görme yeteneğinin düşüklüğü varsayımında bulunulurken, aydınlatmanın görme yeteneğinin ve algılanan güvenlikle ilişkili olduğu da kabul edilmektedir (van Rijswijk ve Haans, 2018). Bunun yanında, cinsiyet, yaş, sosyoekonomik durum ve konut sahipliği gibi bazı bireysel özellikler de güvenlik algısını değiştirmektedir. Genellikle erkekler, genç yaşta olanlar, kiracılar, sosyoekonomik açıdan daha yüksek bölgelerde yaşayan insanların güvenlik duygusu daha yüksektir (Bramley ve diğerleri, 2009).

Çalışmalarda güvenlik duygusunun ölçülmesinde birçok farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler arasında gerçek suç oranları (rapor edilen suçlarla ölçülen) ve algılanan güvenliğin ölçülmesi konusundaki farklılık önemlidir. Güvenlik konularını ele alırken yalnızca gerçek suç istatistiklerini dikkate almak ve algılanan güvenlik boyutunu göz ardı etmek, kentsel güvenlik sorunlarının bütün resmini görmemek anlamına gelmektedir (Halbur, 2010). Dolayısıyla, gündüzleri algılanan güvenlik, gece algılanan güvenlik ve trafikten algılanan güvenlik gibi değişkenler kullanıcıların subjektif değerlendirmeleri aracılığıyla ölçülebilmektedir (Ewing ve Handy, 2009).

2.4.6. Katılım

Hükümet organları, yerel yönetimler, ulusal devlet kurumları ve yerel sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiler, faaliyetlerinin uyumlaştırılması ve aralarındaki iş

gücünün dağılımı kentsel yönetim kapsamında ele alınmaktadır. Geçmişte kentsel politika ve planlama, siyasi karar vericilerin ve profesyonel şehir planlamacılarının ayrıcalığı olarak kullanılırken, günümüzde kentsel sosyal sorunların çözümünde farklı sosyal grupların ve örgütlerin katılımının da gerektiği genel olarak kabul edilmektedir (Enyedi, 2002). Katılımcılık, günümüzde vatandaşlar, politikacılar, sivil toplum kuruluşları ve iş adamları gibi farklı paydaşların aktif rol oynadığı yaklaşımları tanımlayan bir şemsiye terimdir (Rothmans, Kemp, Asselt, Geels ve Molendijk, 2000). Katılım, demokratik yönetişimin bir göstergesi olarak karar vermede eşitlik ve gelişim sürecinde verimlilik meselesine dayanmaktadır. Gelişim sürecinde bir araç ya da bir sonuç olarak katılım, çağdaş literatürde yeni bir kavram değildir. 1970’li yıllardan beri gelişim ajandasında varlığını sürdüren katılım, uluslararası kuruluşlar, devletlerarası kurumlar ve devlet temelli olmayan organizasyonlar sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilebilmesi için sosyal olarak kapsayıcı ve eşitlikçi yeni bir katılımcı paradigmaya ihtiyaç olduğu konusunda 1980’li yıllardan itibaren hemfikirdir (Davidson ve diğerleri, 2012). Bu bağlamda, insanların hayatlarını yöneten kurum ve sistemlere katılımı temel bir insan hakkı olarak görülmekte; sosyal ve ekonomik kalkınma için siyasi iktidarın gücünün aynı zamanda dezavantajlı gruplar lehine yeniden düzenlenmesi için de gerekli bir araç olarak tanımlanmaktadır (European Committee on Democracy and Governance, 2016).

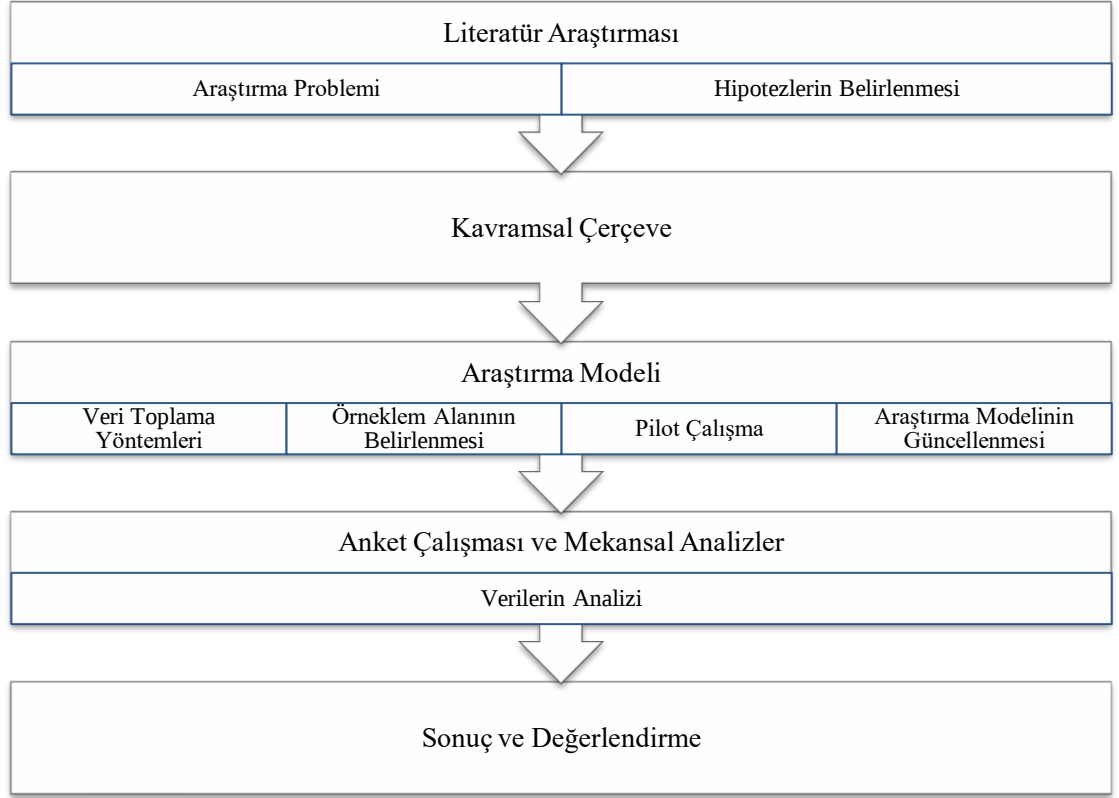
Katılım kavramının gelişimi sonucunda, farklı katılım özelliklerine dayanan tipolojiler ortaya çıkmaktadır. Bunlar pasif katılım, fonksiyonel katılım, etkileşimli katılım ve harekete geçirme ve güçlendirme olarak sıralanabilmektedir. Pasif katılım, iktidar gücüne sahip olmayan seçilmemiş temsilciler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Karar verme mekanizmalarına katılmadan, yapılan değişiklikler hakkında bilgi almak ve yeni öğrenme olanakları olmadan kaynakların oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. Fonksiyonel katılım, ana kararlar kurgulandıktan sonraki daha küçük ve alt kararlara katılarak, devlet dışı birimlerin maliyetlerini düşürmekte ve hedeflerini azaltarak kolaylaştırmaktadır. Etkileşimli katılım ise projelerin analizinde ve geliştirilmesinde yerel kurumların güçlendirilmesini sağlayan ve disiplinler arası metodolojileri kullanan ortak katılımdır. Kendini harekete geçirme ve güçlendirme ise, dış kurumlardan ve aktörlerden bağımsız olarak sistemleri değiştirmeye katılımdır. Teknik yardım için dış

kurumlarla temas kurmakta ve bu kaynakların nasıl kullanılacağı konusunda kontrolü sürdürmektedir. Hükümetler ve sivil toplum kuruluşları buna izin veren ve kolaylaştıran destekler sundukça, kendi kendini harekete geçirme genişletilebilmektedir. Gruplar, yerel kararlar üzerinde kontrol sahibi olduklarında ve kaynakların nasıl kullanıldığını belirlediklerinde uygulamalara ilgi duyma düzeyleri de artmaktadır (Pretty, 1995).

Sanoff (2000) katılımın, kamunun kendisi tarafından tanımlanan hedeflerin takip edilmesinde insanların işbirliği anlamına geldiğini düşünmektedir. Sosyal katılım, insanların doğal ve yapılı çevrelerinin kurulmasına ve yönetimine bir çeşit müdahalesidir. Yalnızca geleneksel ve profesyonel öğretilerden ve sınırlardan geçtiğinde sosyal katılım değerli kılınmaktadır. Sosyal katılım eylemi, vatandaşların kent için bir nevi pasif müşteriler olarak ele alınmasının ötesine geçerek kentlilerin aktif olarak doğal ve yapılı çevrelerini oluşturulmasına ve yönetimine müdahale etmeleri sonucunda çevrenin daha iyi performansla sahip olacağı ilkesine dayanmaktadır (Sanoff, 2000). Mimarlık ve kentsel tasarım alanındaki katılım kuramının etkili akademisyenlerden biri olan Sanoff, katılımcılık yaklaşımını genel anlamda katılımcı demokrasi ve müzakereci demokrasi fikirlerine dayandırmaktadır (Sanoff, 2000, 2006). Bu bağlamda bireylerin yerel çevrelerinin planlanmasına ve tasarlanmasına katılımı, katılımcı demokrasinin temeli olarak hizmet etmektedir. Toplumun tüm sektörlerinde herhangi bir merkezi olmayan kolektif karar vermenin, tüm bireylerin katılımcı becerileri öğrenmesini sağlayacağını, dolayısıyla bireylerin kendilerini etkileyen tüm kararların alınmasında çeşitli şekillerde ve etkili bir biçimde katılım sağlayabileceğini söylemektedir. Öte yandan, müzakereci demokrasi ise katılım süreçlerinin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin kılavuzları ve prensipleri sağlamaktadır. Müzakereci demokrasi, başkalarının değerlerini ve çıkarlarını anlama isteğiyle, yansıma ve yargı yoluyla toplum sorunları ve çözümleri hakkında vatandaşların ve temsilcilerinin, karşılıklı olarak kabul edilebilir çözüm arayışında olması şeklinde tanımlanmaktadır (Sanoff, 2006).

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu çalışma, konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki önemini ve sosyal sürdürülebilirliğe hangi biçimde ve ne ölçüde katkı sağladığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Öncelikli olarak kapsamlı literatür araştırmasıyla çalışmaya yön veren bilgiler derlenerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmanın amaçları ve hedefleri doğrultusunda kapsamlı literatür analiziyle elde edilen bilgiler ışığında araştırma modeli oluşturularak veri toplama teknikleri belirlenmiştir. Veri toplama teknikleri olarak mekansal analiz ve anket çalışması seçilmiştir. Anket çalışması için araştırma soruları ve ölçekler oluşturulmuştur. Hazırlanan anket soruları ile pilot çalışma yapılarak çalışma modeli ve anket soruları düzenlenmiştir. Son olarak, çalışmanın uygulanacağı örneklem alanları belirlenmiştir. Anketin gerçekleştirileceği örneklem alanlarının fiziksel özelliklerini tanımlamaya yönelik mekansal analizler gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasıyla ilgili hazırlıkların tamamlanmasının ardından seçilen alanlarda saha çalışmasıyla anket gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek bulgular düzenlenmiştir. Yine bu aşama sonucunda literatür çalışması gözden geçirilerek verilerin analiz sürecindeki kavramsal çerçeve güncellenmiştir. Anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular ve mekansal analizler göz önünde bulundurularak tartışmaya yer verilmiştir. Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki katkısı farklı yönleriyle ortaya konulmuştur.

Şekil 3.1. Çalışma sürecinde takip edilen basamaklar

3.1. Kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisinin incelenmesi için araştırma modeli

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğe etkisi bağlamında erişilebilirlik, sosyal altyapı, aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım ana bileşenler olarak belirlenmiştir. Literatürde bulunan ölçeklerin kapsamlı şekilde incelenmesi sonucunda, kavramsal çerçevedeki ana bileşenlerin bilimsel bir şekilde ölçülmesi için farklı araştırma enstrümanlarından ve veri toplama tekniklerinden faydalanılması gerekli görülmüştür. Kavramsal çerçevedeki her bileşen alt başlıkları kapsamında objektif ya da subjektif özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, araştırma tekniklerinin tespit edilmesi için her alt başlığın veri yapısı ve niteliği göz önünde bulundurulmuştur (Çizelge 3.1). Alt başlıkların yapısına göre mekansal analiz, anket ya da her iki yöntem birlikte kullanılmıştır (Şekil 3.2). Araştırma modelinin sınanacağı kent birimi mahalle olarak ele alınması sebebiyle kavramsal çerçevede yer alan bazı bileşenlere dair sınırlılıklar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, yerleşme biriminin nüfus

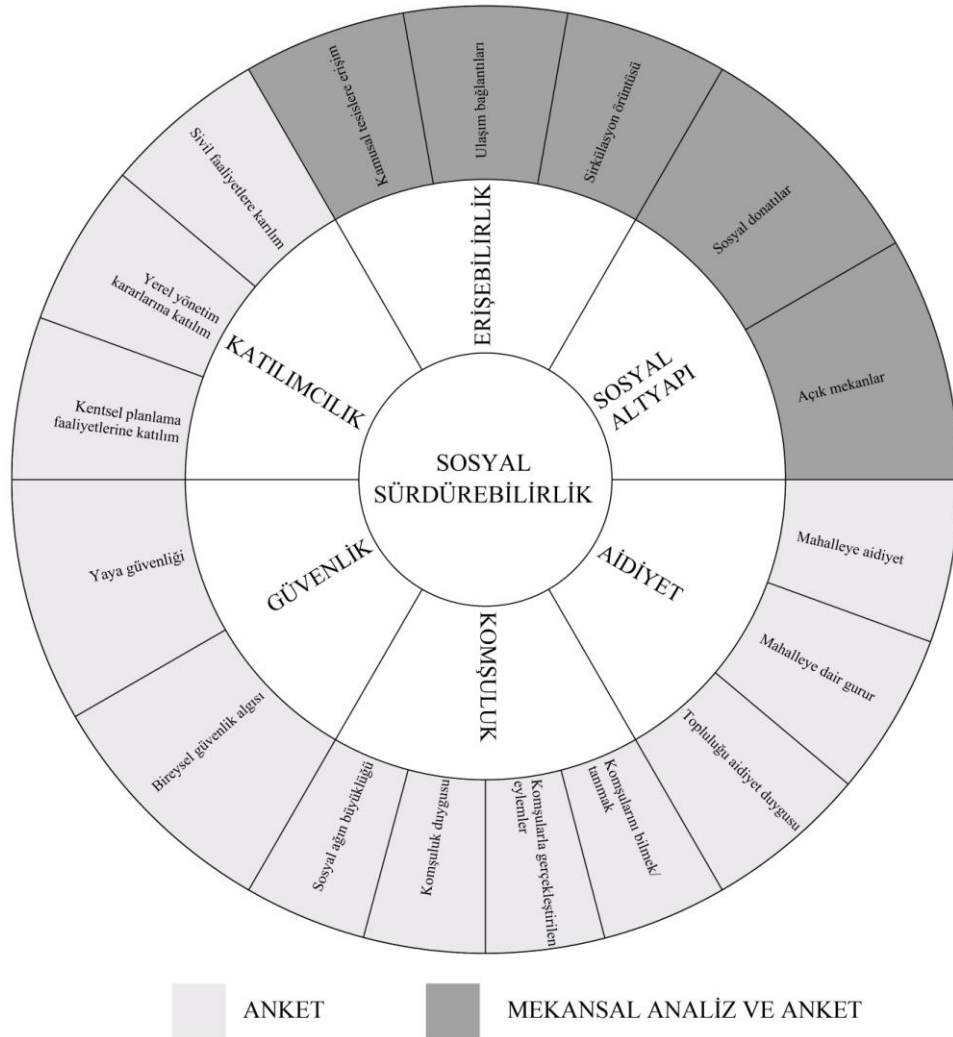
açısından kişi başına düşen metrekare bazında bazı sosyal altyapıların ve hizmetlerin sunulması (Ersoy, 2015), mahalle ölçeğinin üstünde kalması nedeniyle araştırma modeli içerisinde bulunmasına rağmen modelin uygulandığı alan çalışmasında kapsam dışında bırakılmıştır. Sosyal donatılar bağlamında, günlük yaşam pratiklerinin sağlanması alt bileşeni içerisinde iş faaliyetlerine yakınlık ve kamu hizmetleri veren tesislerin sağlanması alt bileşenleri içerisindeki sağlık donatıları mahalle ölçeğinden daha geniş bir nüfusa hizmet etmesi nedeniyle yine uygulama aşamasında kapsam dışında bırakılmıştır.

Çizelge 3.1. Alt bileşenlere dair araştırma tekniği ve veri yapısı

ANA BİLEŞEN	ALT BAŞLIK	ARAŞTIRMA TEKNİĞİ	VERİ YAPISI
Erişilebilirlik	Kamusal tesislere erişim	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
	Ulaşım bağlantıları	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
	Sirkülasyon örüntüsü-sokak bağlantısalılığı	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
Sosyal Altyapı (Sosyal Donatılar)	Günlük yaşam pratiklerinin sağlanması (iş faaliyetlerine yakınlık- okul)	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
	Ticari faaliyetlere yakınlık (perakende mağazaları, bankalar, süpermarket, köşe dükkânı, restoran/kafe)	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
	Kamu hizmeti veren tesislerin sağlanması (sağlık hizmetleri, doktor, postane vb.)	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
	Sosyal donatıların sağlanması (spor tesisleri kütüphane/ müze-sergi alanı, çocuklar ve gençler için tesis)	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
Sosyal Altyapı (Açık Mekanlar)	Açık mekanların sağlanması	Mekansal Analiz	Objektif
		Anket	Subjektif
	Ortak kullanım alanı sağlanması	Anket	Subjektif
	Farklı beklenti ve ihtiyaçlara cevap vermesi	Anket	Subjektif
Aidiyet	Mahalleye aidiyet	Anket	Subjektif
	Mahalleye dair gurur	Anket	Subjektif
	Topluluğa aidiyet duygusu	Anket	Subjektif

Çizelge 3.1. Alt bileşenlere dair araştırma tekniği ve veri yapısı (devam)

ANA BİLEŞEN	ALT BAŞLIK	ARAŞTIRMA TEKNİĞİ	VERİ YAPISI
Komşuluk	Komşuluk duygusu	Anket	Subjektif
	Komşularını bilmek/tanımak	Anket	Subjektif
	Komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı	Anket	Objektif
	Sosyal ağın büyüklüğü	Anket	Objektif
Güvenlik	Yaya güvenliği	Anket	Subjektif
	Bireysel güvenlik algısı (gündüz ve gece)	Anket	Subjektif
Katılım	Topluluk ve sosyal etkinliklerine katılım	Anket	Subjektif
	Sivil faaliyetlere katılım (toplum dernekleri ve organizasyonlar)	Anket	Subjektif
	Yerel yönetim kararlarına katılım	Anket	Subjektif
	Kentsel planlama faaliyetlerine katılım	Anket	Subjektif

Şekil 3.2. Alt bileşenlerde kullanılan araştırma yöntemleri

3.2. Veri toplama teknikleri

Konut alanlarındaki kamusal mekanların ve sosyal sürdürülebilirliğin çok boyutluluk özelliğini yansıtmaya amacıyla, hem mekansal analiz aracılığıyla objektif olarak hem de kullanıcı tarafından anket aracılığıyla subjektif değerlendirme ile desteklenen çok boyutlu bir araştırma modeli formülize edilmiştir. Araştırma modelinde her bir araştırma alanına dair bina kullanım fonksiyonları ve kat yükseklikleri gibi objektif özellikler mekansal analiz aracılığıyla ele alınmıştır. Kent dokusunun bileşenlerinden olan sokaklar ve sokak sistemi incelenmiş ve sokak geçirgenliği hesaplanmıştır (Conzen, 1981). Araştırma alanı içerisindeki kamusal mekanlar kapsamında sosyal donatılar, parklar ve yeşil alanlar tespit edilerek alanın mekansal ve fiziksel tespitler yapılmıştır. Kamusal mekanlara ve sosyal sürdürülebilirliğe dair kullanıcıların subjektif değerlendirmeleri ise anket aracılığıyla tespit edilmiştir. Kullanıcıların araştırma alanlarını değerlendirmesi için hazırlanan anket çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Anket föyünün birinci bölümünde demografik bilgiler yer alırken, ikinci bölümde kavramsal çerçevede yer alan ana bileşenler olan erişilebilirlik, sosyal altyapı (sosyal donatılar ve açık mekanlar), aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım konularında 7 bölümden oluşan soru grupları yer almaktadır. Anket föyünde, katılımcıların algısal değerlendirmeleri için her bir alt bileşene dair farklı tipte sorular yöneltilmektedir. Katılımcılara, bireysel ve algısal tepkilerini derecelendirmeleri için 5’li Likert ölçeği ile yargı cümleleri sunulmuştur. Anket çalışmasında doğum yılı, ikamet süresi ve sosyal ağların büyüklüğü gibi niceliksel veriler açık uçlu soru şeklinde yöneltilerek cevapların yeniden gruplandırılması yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Anket çalışması kapsamında beş farklı enstrümanın araştırmanın hedefleriyle örtüşmesi nedeniyle anket çalışmasına altlık olarak kullanılmıştır. “*Yer Hissi Ölçeği*” (Obst, Zinkiewicz ve Smith, 2002a, 2002b, 2002c), “*Semt Bağlılık Ölçeği*” (Buckner, 1988), “*Genel Toplum Memnuniyet Ölçeği*” (Vreugdenhil ve Rigby, 1987), “*Kamusal mekanda 12 anahtar kalite göstergesi*” (Gehl, Gemzøe, Kirknæs ve Søndergaard, 2006) ve “*Sosyal sürdürülebilirlik araştırma çerçevesi*” (Bacon ve diğerleri, 2013) örnek alınarak anket için soru kümesi oluşturulmuştur. Yer hissi ölçeği, kişinin düşüncelerini, inançlarını ve duygularını belirli bir yer bağlamında ölçmekte kullanılmaktadır. Yer

hissi ölçeği, yer kimliği, yere aidiyet ve yere bağlılık olmak üzere üç alt bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,89'dur. Alt ölçekler için güvenilirlik katsayısı yer kimliği için 0,76; aidiyet için 0,84 ve bağlılık için 0,74'tür (Jorgensen ve Stedman, 2001). Semt bağlılık ölçeği, bireyin topluluk duygusunu ölçmektedir. Semt bağlılık endeksi, semte bağlılık, komşuluk derecesi ve topluluk hissi olmak üzere üç alt bileşenden oluşmaktadır ve tutarlılık katsayısı Cronbach alfa 0,95'tir (Buckner, 1988). Genel toplum memnuniyet ölçeği bireyin içinde bulunduğu topluma karşı genel memnuniyetini ölçmek için kullanılmaktadır. Cronbach alfa değeri 0,97 ve eş zamanlı geçerlilik katsayıları 0,78 ve 0,85 olarak tespit edilmiştir (Vreugdenhil ve Rigby, 1987). Bahsi geçen ölçekler, bu çalışmanın kavramsal çerçevesinde yer alan ana bileşenlere uyarlanarak özgün anket çalışmasında derlenmiştir.

Anket çalışmasının birinci bölümünde, konut alanında ikamet etmekte olan katılımcıların demografik özelliklerine dair bilgiler toplanmıştır. Katılımcıların sosyal ve ekonomik düzeyleri, konut ve İzmir'e dair ikamet geçmişleri, hane yapısı ve araç kullanımına dair sorular yöneltilmiştir (Çizelge 3.2). Bu bölümde yer alan soruların veri yapısı objektif olup, ana bileşenler üzerindeki demografik etkilerin, genel eğilim ve dağılımının belirlenmesi amacıyla toplanmıştır.

Çizelge 3.2. Ankette yer alan demografi sorular bölümü, cevapları ve alt başlıkları

SORULAR	CEVAPLAR	ALT BAŞLIK
-Cinsiyet	Kadın / Erkek	DEMOGRAFİK
-Doğum yılınız	AÇIK UÇLU	
-Medeni durumunuz	Bekar / Evli / Boşanmış / Dul	
-Bitirdiğiniz son okul	Okuryazar / İlkokul / Ortaokul / Lise / Üniversite / Lisansüstü	SOSYAL DÜZEY
-Mesleğiniz	AÇIK UÇLU	
-Bulunduğunuz sektör	Öğrenci / Memur / Özel Sektör / Serbest Meslek-Esnaf / Ev Hanımı / İşsiz / Emekli	
Hanehalkı toplam aylık geliri	2 000₺ – 5 000₺ / 5 000-10 000₺ / 10 000-20 000₺ / 20 000₺ ve üzeri	EKONOMİK DÜZEY
<i>(Çalışmanın gerçekleştirildiği tarihte net asgari ücret 2 020,90 ₺'dir [Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2019]).</i>		

Çizelge 3.2. Ankette yer alan demografi sorular bölümü, cevapları ve alt başlıkları (devam)

SORULAR	CEVAPLAR	ALT BAŞLIK
-Konut mülkiyeti	Ev sahibi / Kira / Lojman / Aile bireyinin / Diğer	KONUT ALANI GEÇMİŞİ
-Bu konutta kaç yıldır ikamet etmektedir?	AÇIK UÇLU	
-Kaç yıldır İzmir’de ikamet etmektedir?	AÇIK UÇLU	
-Bu semti tercih etme nedeni	Akraba ve komşulara yakınlık / Kira-konut fiyatlarının uygunluğu / Çocukların eğitimi için / İşyerine yakın olduğundan / Nezih bir semt / Diğer	
-Çocuk sayısı	Yok / 1 çocuk / 2 çocuk / 3 çocuk veya üzeri	HANE YAPISI
-Konutta yaşayan kişi sayısı	Tek başına / 2 kişi / 3 kişi / 4 kişi ve üzeri	
-Hanedeki araç sayısı	Yok / 1 araç / 2 araç / 3 veya üzeri araç	ARAÇ KULLANIMI
-Araç kullanım sıklığı	Her gün / Haftada birkaç kez / Hafta sonları / Sadece gerektiğinde / Diğer	
-Araç kullanım amacı	İşe gitmek / Çocukları okula götürmek / Alışverişe gitmek / Sağlık hizmetlerinden faydalanmak / Gezmeye gitmek / Aile veya arkadaşları ziyaret etmek	

Anket föyünün ikinci bölümünde, konut alanında ikamet etmekte olan bireylerin bölgedeki erişilebilirlik, sosyal altyapı, aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım konularını değerlendirmeleri için sorular yöneltilmiştir (Çizelge 3.3). Bu bölümde, kullanıcıların bölgeye dair algısal verilerinin elde edilmesi amaçlanmıştır. Anket çalışması kapsamında katılımcıların yapmış oldukları değerlendirmeler “1-kesinlikle katılmıyorum”, “2-katılmıyorum”, “3-ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “4-katılıyorum”, “5-kesinlikle katılıyorum” olmak üzere 5’li Likert ölçeği üzerinden cevaplamaları istenmiştir. Katılımcının değerlendirilmekte olan soruya dair bilgisinin veya deneyiminin olmayabileceği göz önünde bulundurularak tüm sorulara “0-Fikrim yok” seçeneği konarak katılımcının tüm soruları puanlandırma konusunda kısıtlılığı kaldırılarak daha doğru verilere ulaşılması amaçlanmıştır. Katılımcılara sıklık içeren eylemlere dair sorular yöneltildiğinde uyumluluk göstermesi açısından 5’li Likert ölçeği üzerinden zaman aralıkları belirlenerek “1-hiçbir zaman”; “2-nadiren”; “3-ara sıra”;

“4-çoğunlukla” ve “5-her zaman” olmak üzere değerlendirmeleri istenmiş; yine “0-Fikrim yok” seçeneği de eklenmiştir.

Çizelge 3.3. Anket sorularının ana ve alt başlıklar ile ilişkisi, soruların ve cevapların nitelikleri

ANA BAŞLIK	Alt Başlık		Ankette Konuya Dair Soru	Veri Yapısı	Cevap strüktürü
Erişilebilirlik	Kamusal tesislere erişim	S01	Yaşadığım çevrede yürüyerek tüm ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum	Subjektif	Likert
	Ulaşım ve bağlantılar	S02	Yaşadığım çevrede istediğim her yere kolaylıkla ulaşabiliyorum.	Subjektif	Likert
		S03	Bu çevreye ulaşım çeşitli ve kolaydır.	Subjektif	Likert
		S04	Bu çevrede yaya kaldırımları ve yürüyüş alanları yeterlidir.	Subjektif	Likert
Sosyal Altyapı (Sosyal Donatılar)	Günlük yaşam pratiklerinin sağlanması (okul)	S05	Yaşadığım çevrede yeterince okul öncesi tesis bulunmaktadır. (anaokulu, kreş vb.)	Subjektif	Likert
		S06	Yaşadığım çevrede yeterince eğitim tesisi bulunmaktadır. (ilkokul, ortaokul, lise vb.)	Subjektif	Likert
	Ticari faaliyetlere yakınlık (perakende mağazaları, bankalar, süpermarket, köşe dükkânı)	S07	Yaşadığım çevredeki mağazalar yeterlidir.	Subjektif	Likert
		S08	Yaşadığım çevrede günlük ihtiyaçlarımı karşılamak için alışveriş imkanları yeterlidir. (süpermarket, büfe, market vb.)	Subjektif	Likert
		S09	Yaşadığım çevrede finansal işlemlerimi yeterince gerçekleştirebiliyorum (banka, ATM vb.).	Subjektif	Likert
	Sosyal donatıların sağlanması (spor tesisleri-restoran/kafe, kütüphane/müze-sergi alanı, çocuklar ve gençler için tesisler)	S10	Yaşadığım çevrede çocuklara yönelik yeterince tesis vardır.(çocukların kullanabileceği park, futbol veya basketbol sahası, satranç vb.)	Subjektif	Likert
		S11	Yaşadığım çevrede gençlere yönelik yeterince tesis vardır.	Subjektif	Likert
		S12	Yaşadığım çevrede yeterince spor tesisi vardır.	Subjektif	Likert
		S13	Yaşadığım çevrede yeterince eğlence tesisi vardır (Sahne sanatları, müzik, tiyatro, performans sanatçıları ve çok amaçlı eğlence mekanları vb.)	Subjektif	Likert
		S14	Yaşadığım çevrede restoran/kafe gibi gidilebilecek yeme- içme tesisleri vardır.	Subjektif	Likert
		S15	Yaşadığım çevrede kütüphane veya müze-sergi alanı gibi kültürel tesisler vardır.	Subjektif	Likert
Sosyal Altyapı (Açık Mekanlar)	Açık mekanların sağlanması	S16	Yaşadığım çevrede yeterince yeşil alan vardır.	Subjektif	Likert
		S17	Yaşadığım çevrede yeterince park vardır.	Subjektif	Likert
	Ortak kullanım alanı sağlanması	S19	Yaşadığım çevrede ailemle veya arkadaşlarımla vakit geçirmek için yeterli açık mekan vardır (park, bahçe gibi)	Subjektif	Likert
	Farklı beklenti ve ihtiyaçlara cevap vermesi	S18	Yaşadığım çevredeki parklar beklentilerimi ve ihtiyaçlarımı karşılıyor.	Subjektif	Likert
		S20	Bu çevredeki açık mekanlar engelli, yaşlı, çocuk gibi farklı grupların ihtiyaç ve isteklerini karşılıyor.	Subjektif	Likert
		S21	Bu çevrede genel ihtiyaçları karşılamak için (tuvalet, çeşme, dinlenme vb.) yeterince imkan vardır.	Subjektif	Likert
		S22	Yaşadığım çevredeki açık alanları günün farklı saatlerinde kullanmak mümkündür.	Subjektif	Likert

Çizelge 3.3. Anket sorularının ana ve alt başlıklar ile ilişkisi, soruların ve cevapların nitelikleri (devam)

ANA BAŞLIK	Alt Başlık		Ankette Konuya Dair Soru	Veri Yapısı	Cevap strüktürü
Aidiyet	Mahalleye aidiyet	S43	Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyorum.	Subjektif	Likert
	Mahalleye dair gurur	S24	Bu çevrede oturanlar, burada yaşadıklarını söylemekten gurur duyar.	Subjektif	Likert
	Topluluğa aidiyet duygusu	S25	Bu çevredeki imkanlar benim yaşam şeklimi yansıtır.	Subjektif	Likert
		S26	Bu çevrede kendim gibi olabildiğimi hissediyorum.	Subjektif	Likert
		S27	Bu çevrede oturan insanlar benim yaşam şeklimdeki gibi bir insanı temsil ediyor.	Subjektif	Likert
Komşuluk	Komşuluk duygusu	S28	Bu çevredeki insanların arasında dostluk bağı vardır.	Subjektif	Likert
	Komşularını bilmek/tanımak	S29	Yaşadığım çevredeki pek çok kişiyi tanıyorum.	Subjektif	Likert
		S30	Yaşadığım çevrede yeterince komşum var.	Subjektif	Likert
	Komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı	S31	Yaşadığınız çevredeki kişilerle aşağıdakilerden hangilerini, hangi sıklıkta yaparsınız? - Yaşadığım çevredeki insanlarla karşılaştığımda selamlaştırım. - Yaşadığım çevredeki insanlarla karşılaştığımda durup konuşur ya da sohbet ederim. - Yaşadığım çevredeki insanlarla birbirimizi evlerimizde ziyaret ederiz. - Birlikte çarşıya-pazar gideriz. - Birlikte parka gideriz. - Ev dışında kafe-restoran gibi yerlere gideriz. - Birlikte sinema-konser gibi etkinliklere gideriz.	Subjektif	Likert
	Sosyal ağın büyüklüğü	S32	Yaşadığınız çevrede kaç kişiyi ismiyle tanıyorsunuz?	Objektif	Açık uçlu
		S32	Yaşadığınız çevrede görüştüğünüz kaç komşunuz var?	Objektif	Açık uçlu
Güvenlik	Yaya güvenliği	S34	Bu çevredeki yollar ve sokaklar, araç trafiği açısından yürümek için güvenlidir.	Subjektif	Likert
		S35	Bu çevrede farklı yaş grupları ve kullanıcılar için güvenli bir trafik vardır (çocuklar, engelliler, yaşlılar vb.)	Subjektif	Likert
	Bireysel güvenlik algısı (gündüz ve gece)	S36	Yaşadığım çevrede, gün içerisinde yalnız yürürken kendimi güvende hissedirim.	Subjektif	Likert
		S37	Hava karardıktan sonra bu çevrede yalnız yürümek güvenlidir.	Subjektif	Likert
		S38	Yaşadığım çevre çocuklar için güvenlidir.	Subjektif	Likert
Katılım	Topluluk ve sosyal etkinliklerine katılım	S39	Bu çevrede yaşayanlar birbirlerinin düzenledikleri sosyal etkinliklere katılırlar. <i>(yeni gelenlere hoş geldin ziyareti, bebek ziyaretleri, doğum günleri, nişan, düğün, cenaze vb.)</i>	Subjektif	Likert
	Sivil faaliyetlere katılım (toplum dernekleri ve organizasyonlar)	S40	Bu çevrede dernekler, toplum kuruluşları ve organizasyonlar vardır.	Subjektif	Likert
		S41	Bu çevrede yaşayan insanlar sivil toplum faaliyetlerine katılımında aktiftir.	Subjektif	Likert
	Yerel yönetim kararlarına katılım	S42	Bu çevrede yaşayan insanlar bölgeyi etkileyen kararların alınmasında aktif rol oynamak isterler.	Subjektif	Likert
	Kentsel planlama faaliyetlerine katılım	S43	Bu çevrede yaşayan insanlar kentsel planlama kararlarına katılmaya heveslidir.	Subjektif	Likert

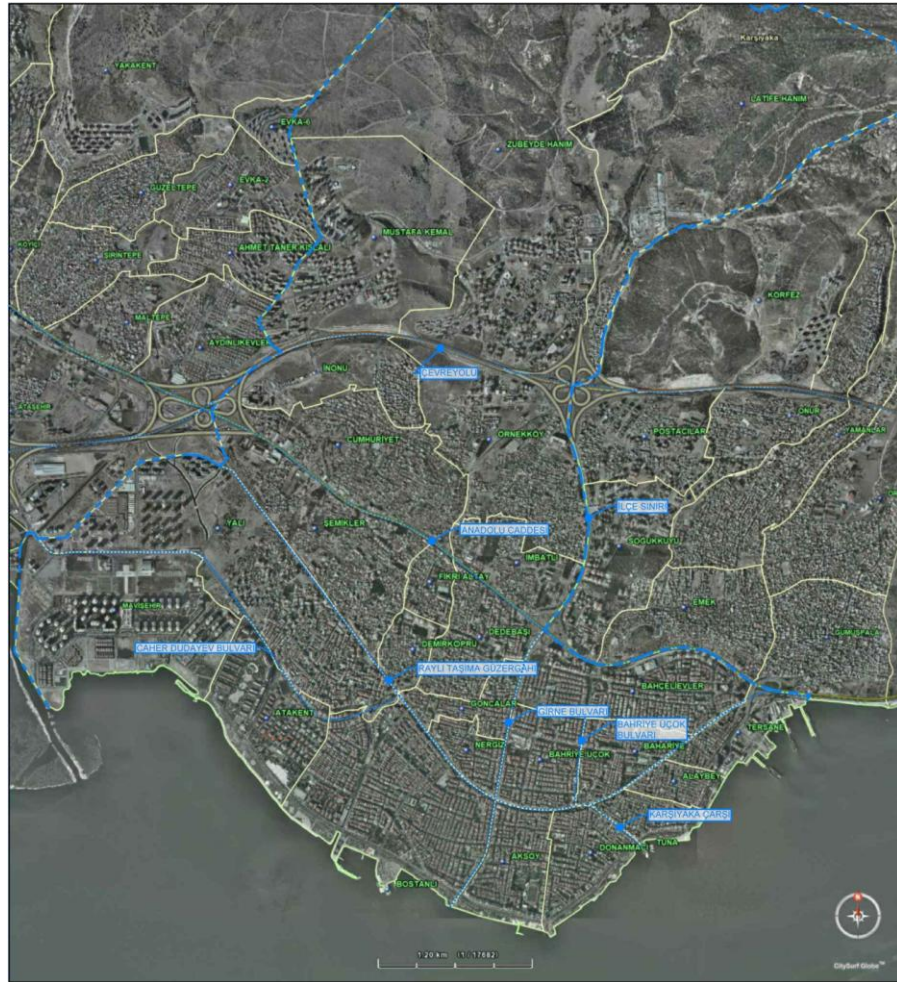
3.3. Örneklem alanı: Karşıyaka, İzmir örneği

Anadolu'nun en eski yerleşim birimlerinden biri olan İzmir'in kentsel yerleşiminin temelinde coğrafyasının sağladığı özgün niteliği olan doğal liman yapısı rol oynamaktadır (Özsu, 2006). Kentin tarihine bakıldığında yerleşim olarak yaklaşık bugünkü durumunda bulunmasına rağmen, merkezi Kadifekale yamaçlarında yer almıştır. Osmanlı Devleti döneminde ticaret hayatının kıyıda yoğunlaşmasıyla birlikte, 16. yüzyıldan itibaren İzmir'de çeşitli bayındırlık atılımları gerçekleştirilmiştir. Türklerden ziyade gayrimüslimlere ait olan evler, dükkanlar, ürün işleme ve depolama binaları kıyıya yakın şekilde yerleşmiştir. Deniz kıyısı bir prestij mekanı olmaktan ziyade bir ticaret aksı olarak işlev görmüştür (Tibet, 2005). 16. yüzyılda küçük bir kıyı kasabası olan İzmir, 17. yüzyıldan itibaren ticari aktivitelerin eksenindeki kıyı kullanımının hızla gelişmesiyle önemli bir yerleşim merkezi haline gelmiştir (Martal, 1999).

Günümüzde İzmir, 4 320 519 nüfusuyla Türkiye'nin üçüncü büyük şehridir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019). Araştırma kapsamında alan çalışması için seçilen Karşıyaka ilçesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 30 ilçeden biridir. Körfez çevresinde toplanan yedi merkez ilçeden biri olarak kentin kuzeyinde yer almaktadır (Şekil 3.3). Karşıyaka, idari sınırlar açısından doğusunda Bayraklı, batısında Çiğli, güneyinde İzmir Körfezi ve kuzeyinde ise Yamanlar Dağı ile çevrelenmektedir (Şekil 3.4). Karşıyaka'nın bir yerleşim yeri olarak kullanılması, İzmir'in kuruluşundan çok daha geç bir döneme denk gelmektedir. Karşıyaka'nın tarihi yerleşimini ele alan çalışmalar, İzmir'in bölgesel ve ekonomik olarak kısmen gelişmesine rağmen, Karşıyaka'da 19. yüzyıl ortalarına kadar önemli bir kentsel gelişme görülmediğini belirtmektedir (Umar, 1992; Yetkin, 2003'ten aktaran KskBel, 2019; Gündüz ve Kiray, 2006). Dolayısıyla, Karşıyaka'nın tarihsel bir yerleşim yeri olmamasına bağlı olarak kentsel gelişiminin 20. yüzyıl kentleşme dinamikleri içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmesi uygun görülmüştür.

Şekil 3.3. İzmir körfez çevresinde toplanan merkez ilçeler

Şekil 3.4. Karşıyaka'nın kentsel gelişimindeki önemli akslar ve mahallelerin idari sınırları

İzmir’de 20. yüzyıla dek doğal yeşil örtü açısından zenginliği, yaz dönemlerinde daha serin olması ve kentle olan ulaşım bağlantısı gibi nedenlerle Bornova ve Buca ilçeleri zengin Levanten aileler tarafından öncelikli olarak tercih edilmiştir. Karşıyaka’nın ise yaz dönemlerinde oldukça sıcak olması, iç körfezdeki Gediz deltasının sığlaştırdığı alanın neden olduğu bataklık, sivrisinek sorunu ve henüz denize girme geleneğinin yaygınlaşmaması nedeniyle, Karşıyaka bir yerleşim yeri olarak ancak 19. yüzyıl sonlarında talep görmeye başlamıştır (Gündüz ve Kiray, 2006). Karşıyaka’nın gelişiminde rol oynayan en önemli etmen 1870’li yıllarda Gediz Nehri’nin körfeze dökülen yatağının değiştirilmesidir. Bu önemli fiziksel müdahale sonucunda yatak dış körfeze çevrilmiş ve eski Gediz yatağındaki bataklığın kurutulmasına başlanmıştır. Böylelikle sivrisinek ve sıtma gibi dönem için ölümcül sonuçlar doğurabilen sağlıksız koşullar iyileştirilirken, körfezin alüvyon tabaka ile dolması gibi çevresel sonuçlar engellenmiş ve yeni yerleşim alanlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Yetkin, 2003’ten aktaran KskBel, 2019).

Karşıyaka’da yaşanan bu gelişmelerle birlikte hızlı bir büyüme başlamıştır. 1860’lı yıllarda denizin günümüzdeki demiryoluna kadar yayıldığı ve 1865’te o zamanki deniz kıyısı boyunca demiryolu döşendiği bilinmektedir. Denizin günümüzdeki Cemal Gürsel Caddesi’ne kadar doldurulması ve dolgu alanın da yerleşim bölgesine eklenmesiyle birlikte Karşıyaka’da 1880-1910 yılları itibariyle yazlık evler ve bahçeli siteler ortaya çıkmıştır (Umar, 1992). Bunun yanında, 1884’te Karşıyaka’ya düzenli vapur seferlerinin başlaması bölgeye ulaşım sorununu çözerek gelişimini hızlandırmıştır. Karşıyaka bu dönemde, yalı bölgesinde köşklerin yer aldığı sahil bandı ve iç bölgeler olmak üzere yerleşim açısından iki yönde gelişmiştir (Ürük, 2003; Akkurt, 2005). 1889 yılı itibariyle Alsancak-Karşıyaka arasındaki vapur seferlerinin artmasıyla birlikte iki semt arasında kalan Naldöken, Turan, Bayraklı ve Salhane gibi küçük yerleşim yerleri büyüyerek zaman içinde köylere dönüşmüştür (Berber, 2005). 1907 yılında İskele-Çarşı Caddesi-Soğukkuyu ve Alaybey-Bostanlı doğrultusunda hizmet vermeye başlayan atlı tramvay hatları, çarşı aksının yanında sahil boyunca iki ana yerleşim aksı daha gelişmesine neden olmuştur (Gündüz ve Kiray, 2006).

Karşıyaka'nın gelişim süreci 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamasına rağmen ilk olarak bir sayfiye bölgesi olarak kullanılmıştır (Yetkin, 2003'ten aktaran KskBel, 2019). İzmir'in kıyı kesimleri genel olarak ticaret için kullanılmaktayken Karşıyaka'daki sahil bandı bir nevi prestij bölgesini oluşturarak yaşam tarzı açısından oldukça farklı bir kesimi barındıran bir yapıya sahip olmuştur. 1890'lı yıllarda Alsancak semtinde örnekleri görülen ve daha ziyade sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan kesime hitap etmekte olan deniz banyoları ile deniz kültürünün gelişmeye başlamıştır. Deniz banyolarının oldukça rağbet görmesi sebebiyle Karşıyaka kıyı evlerinde de yapılmaya başlanmıştır (Atilla, 2002). Karşıyaka'da 20. yüzyıl başlarında farklı etnik gruplara ait eğitim, kültür ve ibadet yapıları yer almasına rağmen beldenin sosyal, kültürel ve eğlence hayatında ön plana çıkan genellikle ticaretle uğraşan varlıklı gayrimüslimler ve batılı aileler olan Levantenlerdir (Yılmaz ve Yetkin, 2002). Karşıyaka'da yaşamakta olan diğer kesimler ise Karşıyaka Çarşısı'na bitişik alanlarında ve istasyon çevresinde yaşayan yerli gayrimüslimler ve genellikle el becerisine dayalı basit işlerde çalışan ve Soğukkuyu Caddesi'nde yaşayan Türkler ve küçük esnaflardır (Gündüz ve Kiray, 2006; Yılmaz ve Yetkin, 2002).

20. yüzyıl başlarında oldukça gelişmiş bir kentsel kimliğe sahip olan İzmir, Kurtuluş Savaşı'nın sonrasında çıkan yangın, azınlık gruplarının kenti zorunlu terk edişi ve bu azınlık grupları ile doğrudan işbirliği içinde olan Avrupalı tüccar ailelerin de iş düzenlerinin bozulmaları nedeniyle kentten ayrılması sonucunda İzmir'deki nüfus azalarak kentteki zengin ticari, kültürel ve sosyal hayat sona ermiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında yaşanan fiziki tahribattan Karşıyaka ilçe olarak İzmir merkezi kadar etkilenmemesine rağmen, ticari ve sosyal hayat açısından İzmir'e bağımlı olması nedeniyle genel konjonktürden olumsuz şekilde etkilenmiştir (Gündüz ve Kiray, 2006). Tüm Türkiye'deki olduğu gibi savaşın ve yangının yarattığı etkiler sonrasında İzmir'in yeniden toparlanabilmesi için uzun yıllar gerekmiştir. Bu dönemde iki yönde de gerçekleşen nüfus hareketliliği kenti etkisi altına alan temel faktörlerden biridir. Bu nüfus hareketlerinden ilki büyük yangın sonrasındaki Rum ve Ermeni kesimlerinin İzmir'den ayrılması ve bu boşluğun Batı Anadolu'daki harap olmuş bölgelerden gelenler ve Rumeli'den getirilen otuz binden fazla kişiyle doldurulmasıdır (Serçe, Yılmaz ve Yetkin, 2003).

Cumhuriyet dönemi sonrasında, İzmir'in kentsel gelişimini desteklemek için birbirinden yaklaşım olarak da farklılaşan 6 adet imar planı hazırlanmıştır. Bu planların bazılarının otoriterlerce onaylanmasına rağmen uygulamaya konmaması nedeniyle birçoğu yalnızca bir çalışma olarak kalmıştır. İzmir'in ilk imar planı olan Danger-Prost Planı 1925 yılında onaylanmasına ve 1933 yılında revize edilmesine rağmen uygulanamamıştır. Yine Le Corbusier tarafından hazırlanan imar planı 1949 yılında teslim edilmesine rağmen uygulanmamıştır. 1951 yılında İzmir Belediyesi tarafından düzenlenen uluslararası bir proje yarışması sonucunda elde edilen Kemal Ahmet Aru'nun önderliğindeki proje ise birçok revizyon sonrasında ancak 1955'te onaylanmıştır (Şekil 3.5). Birleşmiş Milletler aracılığıyla getirilen Albert Bodmer'in hazırladığı ve 1960 yılında tamamlanan planda ise İzmir ilk kez büyük kent ölçeğinde ele alınmış olmasına rağmen İmar ve İskan Bakanlığı'nca onaylanmamıştır. Aynı döneme tekabül eden 1960'lı yıllarda, tüm Türkiye genelinde Metropoliten Alan Nazım İmar Planı Büroları kurularak, 1965 yılı itibarıyla İzmir için başlayan çalışmalar sonucunda elde edilen 1\25.000 ölçekli İzmir Metropoliten Alan Nazım Planı ise 1973 yılında bakanlık tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla 1970'li yılların başına dek Karşıyaka ilçesi de İzmir kenti gibi sıklıkla revizyona uğrayan 1955 yılındaki planı ile gelişimini sürdürmüştür (Şekil 3.6). 1973 yılı Nazım Planı göz önünde bulundurularak İzmir Belediyesi tarafından revize edilen 1984 tarihli imar planı, ancak 1989 yılında bakanlık tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Karadağ, 2000; Sormaykan, 2008; Bilsel, 2009).

Şekil 3.5. Kemal Ahmet Aru ve ekibi 1/5000 ölçekli İzmir Nazım Plan önerisi (Bilsel 2009)

Şekil 3.6. 1955 Yılı 1/2000 Ölçekli Karşıyaka İmar Planları (KskBel, 2021)

Karşıyaka, cumhuriyetin ilanından sonra yaşadığı değişimlerle bir sayfiye yeri olmaktan çıkmaya başlamıştır. 1930 yıllar itibariyle nüfusun artmasıyla birlikte ortaya çıkan konut talebi öncelikle bağımsız katlara sahip olan iki katlı bahçeli evlerin üç katlı apartmanlara dönüşmesine sebep olmuştur (Sayar ve Zengel, 2004). İzmir kenti için düzenlenen yarışma projesi ile elde edilen Kemal Aru projesinde Karşıyaka imar planı içerisinde konut bölgesi olarak yerini almıştır. Bu dönemde kent terminolojisine giren gecekondulaşma, kooperatifçilik ve toplu konutlar Karşıyaka’da da kendini göstermiştir. Karşıyaka’da 1950’li yıllarda hem belediyenin ucuz arsa desteği hem de Emlak Kredi Bankası’nın vermiş olduğu kredi desteği aracılığıyla halkı konut edindirme amaçlı çalışmalar sonucunda birçok kooperatif konut inşa etmiştir (Gündüz ve Kiray, 2006). Nüfus artışıyla birlikte Donanmacı, Bahariye, Aksoy ve Alaybey gibi mahallelerde yapılaşmalar başlamıştır. Anadolu Caddesi’nin güneyinde orta ve üst gelir gruplarına yönelik konutlar ve kuzeyinde ise düşük gelirliilere yönelik yerleşmeleri görülmeye başlanmıştır (Kıldış, 2006). Karşıyaka’nın kentsel gelişimine katkıda bulunan ve İzmir için bir cazibe alanına dönüşmesine neden olan önemli uygulamalardan biri de 1950’li yıllarda başlayan Karşıyaka kıyısındaki çeşitli dolgu çalışmalarıdır (Şekil 3.7). Karşıyaka’nın geçmişte sosyal hayatında önemli bir yeri olan deniz banyolarının yıkık ve kullanılamaz oluşu, 1964’te denizin kirlenmesi ve denize girilmenin yasaklanması gibi nedenlerle Karşıyaka kıyı aksı yaya kullanımı ve rekreasyon amaçlı doldurularak tekrar kullanıma sunulmuştur (Özkan, 2006; Sormaykan, 2008).

Şekil 3.7. 1962 Nazım İmar Planı dolgu öncesi sahil şeridi (üstte), 1972 Nazım İmar Planı dolgu sonrası sahil şeridi (altta) (Sormaykan, 2008)

1965 yılında çıkarılan Kat Mülkiyeti Kanunu, tüm Türkiye’de yerleşimin gelişmesini etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Çıkarılan kanun ile az katlıdan çok katlıya ve tek daireli yapıdan çok daireli yapıya geçişin yanı sıra tek mal sahibinden çok mal sahipli yapıya da geçişi temsil ederek apartman yapımını özendirmiştir. Kent içindeki imarlı arsalar ile imar hakları arttırılan arsaların üzerindeki eski yapılar yıkılarak apartmanlaşma süreci başlamıştır. Bununla birlikte plansız yoğunluk artışı ve altyapı yetersizliği sonucunda kentlerin çöküşü de başlamıştır. Kat mülkiyeti kanunu ile birlikte yaşanan bu süreç Karşıyaka’da da gerçekleşerek iki katlı bahçeli evlerin yerine çok katlı apartman blokları yapılmıştır (Sayar, 2006; Gündüz, 2006). Bu yıllarda kentleri biçimlendiren diğer bir sorun ise 1950’li yıllarda başlayan köyden kente göçün sonucundaki gecekondü yerleşimlerinin çoğalması olmuştur. İzmir merkezden Karşıyaka’ya doğru Alaybey kıyısında sanayi tesisleri ve tersane sonrasında yoğun bir konut alanı oluşmuştur. İzmir’i kuzeyde Çanakkale’ye ve güneyde Aydın’a bağlayan kent geçişi niteliğindeki Anadolu Caddesi, kuzey kesiminde ve yamaçlarda

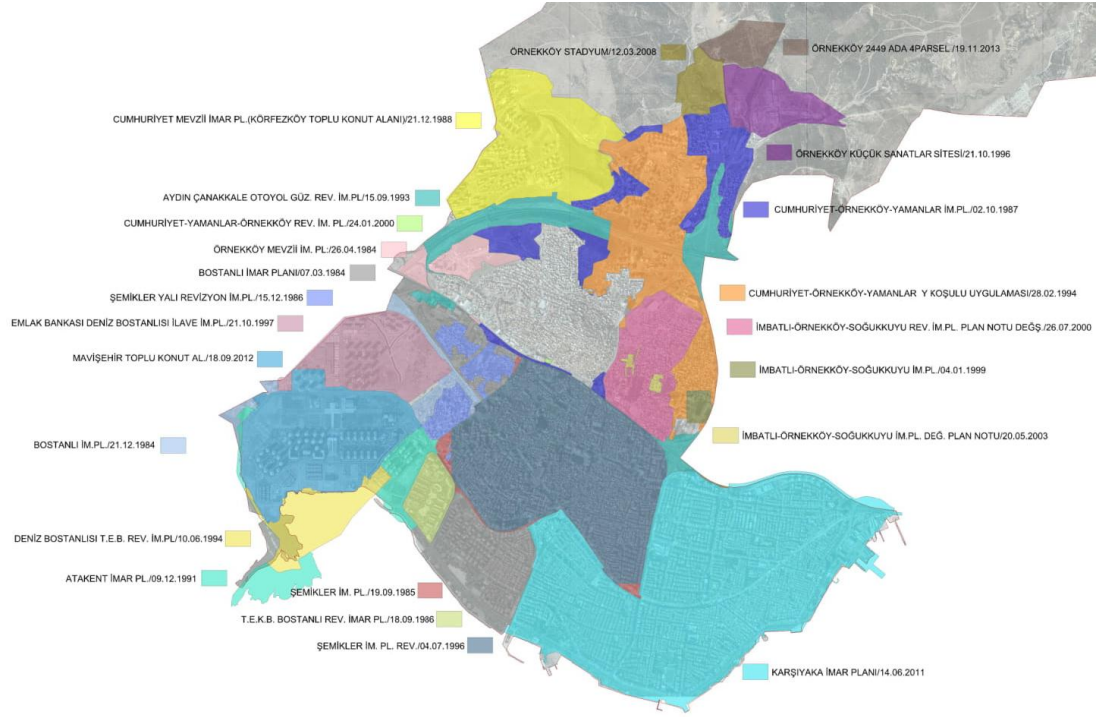
gecekondu, güneyinde ise kıyıya kadar uzanan imarlı yapılar ile Karşıyaka'yı ikiye bölmüştür (Karadağ, 2000). 1970'li yıllarda da yoğun göç hareketinin devam etmesi sonucunda Anadolu Caddesi güneyinde de Şemikler, Nergiz ve Dedebaşı Mahalleleri, caddenin kuzeyinde ise günümüzde Bayraklı ilçesi sınırları içerisinde kalan Gümüşpala, Orgeneral Nafiz Gürman ve Postacılar gibi planlı yerleşimin yaygın olduğu mahallelerde gecekondu bölgeleri oluşmuştur.

1980'li yılların başına gelindiğinde gelişimi hızla devam eden Karşıyaka'nın mevcut kent dokusundaki aksların yetersiz gelmesi nedeniyle yeni yolların açılması ihtiyacı doğmuştur. 1980'li yıllarda Girne Bulvarı açılarak Girne kavşağı düzenlenmiştir. Zübeyde Hanım Caddesi ise trafik sıkışıklığına sebep olması nedeniyle paralelinde 30 metre genişliğindeki Bahriye Üçok Bulvarı açılarak Girne Bulvarı'na bağlanmıştır. Yeni bulvarların açılması, bulvarların etrafında hızlı bir apartmanlaşma süreci de beraberinde gelmiştir (Özkan, 2006). Çalışma kapsamında araştırma alanlarından biri olan Bahriye Üçok Mahallesi Girne ve Bahriye Üçok Bulvarları arasındaki alanda gelişim göstermiştir. Yine aynı yıllarda Karşıyaka Belediyesi gecekondu yerleşimlerinin ıslah edilmesi amacıyla Yalı ve Onur Mahallesi gibi bölgelerde kentsel dönüşüm çalışmaları başlatmıştır. Caher Dudayev Bulvarının her iki yanında yer alan nüfus, TOKİ tarafından inşa edilen Örnekköy mahallesindeki konutlara yerleştirilmiştir. Mavişehir'deki gecekondu dokusu da belediye tarafından hazırlanan yeni imar planları doğrultusunda yerini TOKİ tarafından inşa edilen yeni projelere bırakmıştır. Bunları takip eden dönemde hızla artan nüfusun konut sorununu çözmek için çalışmalar yapan Emlak Bankası tarafından orta gelir grubu hedef alınarak 1983 yılında Bostanlı bölgesinde 372 konutu içeren bir toplu konut projesi gerçekleştirilmiştir. Atakent ve Mavişehir mahallelerinde çeşitli toplu konut inşaatları yapılmıştır. Nüfusun hızla artmaya devam etmesiyle birlikte konut sorununu çözmek adına Emlak Bankası çalışmalarına devam etmiş ve bu çalışmada araştırma alanlarından olan Atakent Mahallesi içerisinde yer alan 17 000 konutluk Atakent projesi 1989 yılında onaylanmıştır (Şekil 3.8) (Kıldış, 2006; Özkan, 2006).

Şekil 3.8. Emlak Bankası Deniz Bostanlığı Atakent Toplu Konutları (Sormaykan, 2008)

Günümüze dek Karşıyaka ilçesi sınırları içerisindeki tüm bu yapılaşmalar ve konut alanları 1984 tarihli İmar Planı'na göre yürütülmüştür. Bunun yanında, 1984-2011 yılları arasında Karşıyaka İlçesi'nde 23 adet 1/1000 ölçekli uygulama imar planı onaylanarak uygulamaya alınmıştır (Şekil 3.9) (Karşıyaka Belediyesi [KskBel], 2021). Onaylı planların birleştirilmiş hali Şekil 3.10'da yer almaktadır. 1984 dönemi sonrasında dikkat çeken mekansal ayrımlardan biri de kentsel gelişmenin akslar çevresine doğru genişleyerek uzanmasının belirginleşmesidir. Özellikle son yıllarda kentin geneline benzer şekilde Karşıyaka ilçesinin de ana akslar etrafındaki yamaçlara doğru genişlediği görülmektedir. Bu aksların yeniden şekillenmesi ve büyümesi, yakın tarihteki kentsel gelişme ve büyüme biçiminin temelini oluşturmaktadır (Kaygalak, 2006).

Şekil 3.9. Karşıyaka İlçesi Onanlı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları (KskBel, 2021)

Şekil 3.10. 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planlarının birleştirilmiş hali (KskBel, 2021).

3.3.1. İzmir, Karşıyaka ilçesinde örneklem alanının belirlenmesi

Çalışma alanının belirlenmesi için Karşıyaka ilçesi sınırları içerisinde bulunan 23 mahalle farklı kriterler açısından karşılaştırılarak değerlendirilmiştir (Çizelge 3.4). Öncelikli olarak kentsel gelişim sürecinde planlı bir imar süreci geçirmiş olan mahalleler belirlenmiş olup gecekondulaşma problemi olan mahalleler değerlendirme dışında bırakılmıştır. Bu kapsamda, Anadolu Caddesi'nin Karşıyaka ilçesini güney-kuzey aksında planlı/plansız yapılaşma açısından kesen bir aks işlevi de görmesi nedeniyle mahallelerin caddeye göre konumları göz önünde bulundurulmuştur. Sonrasında, konut alanlarının nüfus yoğunluğu, brüt yoğunluğu ve kişi başına düşen yeşil alan kriterleri dikkate alınmıştır. Çalışma alanı içerisinde farklı tipolojilerde kamusal mekanların varlığı, sosyal donatı ve açık mekan çeşitliliği değerlendirilmiştir. Atakent Mahallesi ilgili kriterleri sağlarken aynı zamanda Karşıyaka'daki mahalleler içerisinde kişi başına düşen yeşil alanın en yüksek olması nedeniyle örneklem alanlarından biri olarak seçilmiştir. Yerleşimin 1990 yılından sonra başladığı Atakent Mahallesi'nin kent merkezine yakın olması ve çeşitli sosyal donatılara sahip olması özellikleriyle de öne çıkmaktadır. Diğer seçilecek olan çalışma alanı için Aksoy, Bahariye, Bahriye Üçok ve Bahçelievler mahalleleri yukarıda bahsi geçen kriterleri sağlamasına rağmen, kendi aralarında karşılaştırma yapıldığında mahalle idari sınırlarının algılanabilir olması, mahalleyi yatayında ya da dikeyinde kesen birden fazla bulvarın varlığı, sokak örüntüsü kapsamında çıkmaz sokakları varlığı gibi kriterler bağlamında farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, bahsi geçen mahalleler arasından Bahriye Üçok Mahallesi ikinci örneklem alanı olarak belirlenmiştir (Şekil 3.11). Gelişimi 1970'li yıllarda başlayan ve 1980 sonrasında Girne ve Bahriye Üçok Bulvarı'nın açılmasıyla apartmanlaşan Bahriye Üçok Mahallesi'nin ilçenin ana arterlerine olan bağlantısı, düzenli gelişmiş bir bölge olması ve farklı kamusal mekan tipolojileri barındırması nedenlerinin yanında erişilebilirlik imkanlarının da yüksek olduğu öngörülerek seçilmiştir.

Çizelge 3.4. Karşıyaka ilçesindeki mahallelerin nüfus, brüt yoğunluk ve yeşil alan verileri (Mahalle Nüfusu (TÜİK, 2019), Mahalle Alanı ve Yapı Adedi (İzmir Büyükşehir Belediyesi [İzBB], 2019), Yeşil Alan (Sultani, 2019)’den elde edilen veriler aracılığıyla Yazar tarafından düzenlenerek alfabetik sıralı sunulmaktadır.)

	Mahalle Nüfusu (2019)	Mahalle Alanı (m ²)	Yapı Adedi	Brüt yoğunluk (hektar)	Yeşil Alan (m ²)	Yeşil alan (kişi başı m ²)	Planlı yapılaşma	Anadolu Caddesi'ne göre konumu
Aksoy	11 905	479 335,16	860	258,1	38 678	3,16	Kısmen Plansız yapılaşma	Güney
Alaybey	7 347	176 924,25	633	432,5	23 135	3,11	Plansız yapılaşma	Güney
Atakent	7 207	704 836,80	378	100,1	146 646	20,79	Planlı yapılaşma	Güney
Bahariye	12 882	346 112,14	837	360,7	13 258	1,03	Kısmen Plansız yapılaşma	Güney
Bahçelievler	26 641	861 182,79	1 295	313,4	18 442	0,68	Planlı yapılaşma	Güney
Bahriye Üçok	13 127	437 102,96	735	308,1	7 555	0,55	Planlı yapılaşma	Güney
Bostanlı	31 708	1 483 319,90	1 975	219,8	165 640	5,08	Kısmen Plansız yapılaşma	Güney
Cumhuriyet	13 858	1 084 210,59	3 268	128,6	16 611	1,19	Gecekondulu problemi	Kuzey
Dedebaşı	19 408	510 643,34	1 238	359,9	7 946	0,43	Gecekondulu problemi	Güney
Demirköprü	6 279	197 244,15	425	296,8	6 375	1,08	Gecekondulu problemi	Güney
Donanmacı	11 429	435 548,64	1 027	266,7	63 169	5,44	Plansız yapılaşma	Güney
Fikri Altay	7 846	186 032,15	490	379,7	4 440	0,62	Plansız yapılaşma	Güney
Goncalar	9 427	243 645,87	653	393,6	6 555	0,69	Plansız yapılaşma	Güney
İmbatlı	6 362	471 387,07	928	126,2	9 058	1,52	Plansız yapılaşma	Kuzey
İnönü	8 043	668 817,33	678	106,7	18 017	2,34	Gecekondulu problemi	Kuzey
Mavişehir	13 999	1 558 306,42	418	88	76 045	5,54	Planlı yapılaşma	Güney
Mustafa Kemal	10 113	1 703 768,08	228	57,5	73 395	7,47	Gecekondulu problemi	Kuzey
Nergiz	8 421	208 266,19	546	410,3	750	0,08	Plansız yapılaşma	Güney
Önekköy	21 692	1 363 573,90	2 638	148,3	46 875	2,28	Gecekondulu problemi	Kuzey
Tersane	7 022	341 486,31	473	280,1	13 210	1,88	Plansız yapılaşma	Güney
Tuna	5 868	219 707,33	707	277,4	12 543	2,08	Plansız yapılaşma	Güney
Yalı	37 568	1 832 982,96	1 624	196	45 107	1,24	Gecekondulu problemi	Güney
Zübeyde Hanım	17 127	5 136 132,77	810	3 067	-		Kısmen Plansız yapılaşma	Kuzey

Şekil 3.11. Karşıyaka ilçe ve mahalle idari sınırları, örneklem alanların konumları (Yazar tarafından İzBB Kent Rehberi’nden elde edilen veriler aracılığıyla oluşturulmuştur)

3.3.2 Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinde anketin uygulaması

Anket uygulaması 2019 yılı Mayıs-Haziran aylarında ve 10:00-19:00 saatleri arasında Bahriye Üçok Mahallesi’ndeki apartman sakinlerine; 2019 yılı Ağustos-Eylül aylarında 10:00-19:00 saatleri arasında Atakent Mahallesi’ndeki apartman sakinlerine uygulanmıştır. Anket çalışmaları biri süpervizör olmak üzere toplam dört kişilik profesyonel anketör aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Konut alanlarındaki 18 yaş

üzerinde tüm konut sakinleri katılımcı olarak ele alınmıştır. Örneklem için seçilen mahallelerde konut adalarındaki binalar sırayla dolaşarak her binadan bir adet katılımcı olacak şekilde konut adası saat yönünde dolaşarak rassal olarak seçilmiştir. Katılım sağlanamadığında ada içerisinde yer alan bir sonraki binaya devam edilmiştir. Atakent Mahallesi'nin idari sınırları içerisinde yer almasına rağmen iki katlı konut bölgesi olan Atakent Bergama, Efes ve Venedik Evleri ile Selçuk Yaşar Sokağı'nın kuzeybatısında yüksekliği 8-9 kat üzerinde bulunan konut kümelenmesi farklı bir konut dokusu sunması sebebiyle mekansal analizlerde ve anket çalışmasında kapsam dışında bırakılmıştır. Atakent Mahallesi'nde kapsam dışında bırakılan konut alanları nedeniyle bazı binalarda aynı konutta yaşamamak şartıyla birden fazla katılımcıya anket çalışması uygulanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan anket föyü iki bölümden oluşmaktadır (Ek 1 – Anket formu). Anketin birinci bölümünde katılımcılara 17 demografik soru yöneltilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın ana bileşenleri olan erişilebilirlik, sosyal altyapı (sosyal donatı ve açık mekan) aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım konularına dair toplam 46 soru yöneltilmiştir. Sosyal ağa dair 2 soru açık uçlu sorulmuş ve diğer sorular 5'li Likert ölçeğinde uygulanmıştır. Toplam 275 adet yapılan anket çalışmasının 234 adedi değerlendirmeye alınmıştır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu tez çalışmasında, konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini belirlemek için oluşturulan araştırma modelindeki mekansal analizlere ve anket çalışması aracılığıyla elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Çalışmada, objektif değerlendirmelere dair bulguların oluşturulması için mekansal ve fiziksel analizler kullanılırken, kullanıcıların subjektif değerlendirmeleri için anket çalışması ile elde edilen veriler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Çalışmanın amaçları ve hedefleri doğrultusunda belirlenen araştırma soruları ve hipotezlerin test edilmesi için çeşitli analiz yöntemleri kullanılmıştır. Mekansal analizler ve anket bulguları sentez edilerek kavramsal çerçevedeki ana bileşenlere, araştırma sorularına ve hipotezlere dair tartışmalara bölüm sonunda yer verilmektedir.

4.1. Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinin mekansal özellikleri

Araştırma modelinin sınanması için seçilen örneklem alanlarının mekansal özelliklerini belirlemede Karşıyaka Belediyesi'nden temin edilen ilçe nazım imar planı ve 2018 tarihli güncel hâlihazır harita ile sayısallaştırılmış kadastro haritası, İzmir Büyükşehir Belediyesi Coğrafi Bilgi Sistemleri Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan İzmir 2 Boyutlu Kent Rehberi ve İzmir 3 Boyutlu Kent Rehberi (İzBB, 2019), İzmir ESHOT Genel Müdürlüğü ulaşım verileri (ESHOT, 2022), 2010 hava fotoğrafı ve 2018 tarihli Google Haritaları'ndan faydalanılmıştır. Alanlara dair elde edilen çeşitli mekansal veriler düzenlenerek görselleştirilmiştir. Karşıyaka ilçesinin genel sınırları, aksları, mahalle idari sınırları ve sokak dokusu iki boyutlu haritalar üzerinden tespit edilmiştir. Yine örneklem alanlarının bir konut alanı olarak bina kullanım fonksiyonları, kat yükseklikleri ve alan içerisindeki kamusal mekanlar için aynı kaynaklardan faydalanılarak görsel analizler oluşturulmuştur. Çizelge 4.1'de örneklem alanını oluşturan konut alanlarına dair nüfus yoğunluğu, yapılaşma yoğunluğu, yapılaşma süreci, konut dokusu ve brüt konut yoğunluğu ile kişi başına düşen yeşil alan özellikleri karşılaştırmalı olarak yer verilmektedir.

Çizelge 4.1. Örneklem alanlarının mekansal özelliklerinin karşılaştırılması

Mekansal özellik	Bahriye Üçok	Atakent
Mahalle Alanı (m²)	437 102	218 274
Toplam Yapı Adedi	654	110
Bağımsız Bölüm Adedi	7 156	2181
Nüfus (TÜİK 2020)	12 861	7 156
Yeşil Alan (m²)	7 555	107499 (84 692-kıyı bandı)
Yapılaşma Süreci	Planlı gelişmiş - düzenli konut alanı	Planlı gelişmiş - düzenli konut alanı
Konut Dokusu	Ayrık Nizam - Bitişik Nizam	Ayrık Nizam - Blok
Nüfus Yoğunluğu	300,32	102,25
Brüt Konut Yoğunluğu (hektar)	163,71	47,88
Kişi Başına Düşen Yeşil Alan (m²)	0,58	15,02

Bahriye Üçok Mahallesi, doğuda Bahriye Üçok Bulvarı, batıda Girne Bulvarı, kuzeyde Orhan Şahik Gökyay Caddesi ve güneyde 1 671 sokak (İzban Metro raylı ulaşım güzergahı) sınırları arasında yer almaktadır (Şekil 4.1). Mahalle yüzölçümü 437 102 m² olup nüfusu 13 127'dir. Bahriye Üçok Mahallesi'ne bina kullanım fonksiyonu olarak bakıldığında, 307 adet bina konut (%47,6); 315 adet bina zemin kotları ticari ve üst kat kullanımları konut olmak üzere karma (%48,8); 8 adet bina ticari (%1,2) ve 15 adet bina kamu hizmeti (%2,3) amaçlı kullanılmaktadır (Şekil 4.2). Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki bina kullanımlarına dair çeşitlilik Şekil 4.3'te yer alan cadde fotoğraflarında görülmektedir. Bahriye Üçok Mahallesi idari sınırları içerisinde bulunan binaların kat yüksekliklerinin dağılımı %3'ü 2-3 katlı (22 adet), %11,9'u 4 katlı (74 adet), %36,3'ü 5 katlı (224 adet), %27,8'i 6 katlı (172 adet), %18,1'i 7 katlı (112 adet), %0,1'i 8 katlı (8 adet) ve %0,8'i 8 kat üzeri (5 adet) şeklindedir (Şekil 4.4).

Sosyal altyapı kapsamında Bahriye Üçok Mahallesi içerisinde bulunan kamusal mekanlar belirlenmiştir. Sosyal donatılar bağlamında günlük yaşam pratiklerinin sağlanması alt bileşenlerinden eğitim donatısı olarak Zübeyde Hanım İlk Okulu; kamu hizmetleri veren tesislerin sağlanması alt bileşeni kapsamında Karşıyaka Belediyesi,

Karşıyaka Semt Polikliniği, belediye otoparkı, muhtarlık, zabıta ve İZSU hizmet binaları tespit edilmiştir. Sosyal donatıların sağlanması alt bileşeni kapsamında Girne Kültür Parkı, KENT A.Ş., Muharrem Candaş Spor Salonu ve Latife Hanım Köşkü Anı Evi bulunmaktadır. Açık mekanlar kapsamında ise Nimet Oğuz Parkı, Şehit Şahin Beycan Parkı, isimsiz olmak üzere iki adet park ve bir adet çocuk parkı bulunmaktadır (Şekil 4.5). Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki kamusal mekanlara dair fotoğraflar Şekil 4.6'da yer almaktadır. Bahriye Üçok Mahallesi'nin ana arterleri, cadde ve sokakları ile mahalle sınırları içerisinde yer alan sosyal donatı ve açık mekanlara dair cadde görünümü fotoğrafları Ek 2'de sunulmaktadır.

Bahriye Üçok Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bulvar, cadde ve sokaklar bağlantısallıkları açısından incelenmiştir (Şekil 4.7). Sokak bağlantısallığına dair puanlama ölçeği oluşturulurken Porta ve Renne (2005)'in geçirgenlik ve cadde bağlantısallığı kriterleri kullanılmasına rağmen; Alexander ve diğerlerinin (1977) T kavşak bağlantısını daha güvenli olması gerekçesiyle (Ritter, 1964; Callender, 1966) öncelikli tutması temel alınarak T-bağlantılar için 3 puan; dört-yönlü kesişimler için 2 puan; L-dönüşler için 1 puan ve çıkmaz sokaklar için -1 puan olmak üzere değerlendirme sistemi oluşturulmuştur. Alan içerisinde ve mikro çeperinde bulunan ulaşım ağının birbirleri ile olan 89 kesişim noktası değerlendirme sistemine göre hesaplanarak bölgenin sokak bağlantısallık ortalaması elde edilmiştir. Buna göre, Bahriye Üçok Mahallesi'nin bağlantısallık ortalaması 2,6 puan bulunmuştur (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Bahriye Üçok Mahallesi sokak bağlantısallığı değerlendirmesi

Kesişim Türü	Kesişim Sayısı	Atanan Puan	Toplam Puan
T-bağlantı	58 (%65,1)	3	174
Dört-yönlü	27 (%30,3)	2	54
L-dönüş	4 (%4,4)	1	4
Çıkmaz	0	-1	0
TOPLAM	89	-	232

Bahriye Üçok Mahallesi'nin ulaşım bağlantıları, otobüs, metro, tramvay ve deniz ulaşımı toplu taşıma sistemleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Mahalle sınırları içerisinde yer alan toplu taşıma durakları belirlenerek bu durakları güzergah olarak kullanan toplu taşıma araçlarının destinasyonlarından ulaşım bağlantıları haritası elde edilmiştir (Şekil 4.8). Bu kapsamda, mahallenin batı idari sınırında yer alan Girne Bulvarı'nda 2 adet otobüs durağı (Girne Bulvarı ve Çayırıcı durakları), mahallenin doğu idari sınırında yer alan Bahriye Üçok Bulvarı'nda 1 adet otobüs durağı (Remzi Bey durağı) ve mahalleyi doğu batı aksında kesen Atatürk Bulvarı'nda 2 adet otobüs durağı (Lunapark ve Atatürk Bulvarı durakları) tespit edilmiştir. Girne Bulvarı'nda bulunan otobüs duraklarından geçen 17 adet otobüs hattı ve güzergahı tespit edilmiştir. Bu güzergahların 16 tanesi Karşıyaka İskele hedefliken yalnızca bir tanesi Bostanlı İskele son duraktır. Güzergahların başlangıç noktaları ise 4 adeti Çiğli ilçesinde yer alan mahalleler iken, 2 adeti Karşıyaka'nın köyleri ve kalan 11 adet ise Karşıyaka ilçesindeki diğer mahallerdir (ESHOT, 2022). Karşıyaka'da vapur iskelesine erişim için toplu ulaşımında Girne Bulvarı'nın toplayıcı ve ana bir aks olarak yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Mahalle sınırları içerisinde yer alan diğer iki bulvardaki duraklardan ise Bahriye Üçok Mahallesi'nin kuzeyinde yer alan Bahçelievler Mahallesi'nin Karşıyaka Vapur İskelesi'ne bağlanması için tek bir otobüs hattı güzergahı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, İzmir raylı taşıma sistemlerinden İZBAN güzergahı mahallenin güney idari sınırında ve durakları ise mahalle sınırlarının hemen dışarısında yer almaktadır. İZBAN, diğer raylı taşıma sistemi olan metro bağlantı hatlarıyla birlikte Bahriye Üçok Mahallesi'ni Aliğa, Menemen, Bayraklı, Konak, Bornova, Karabağlar, Gaziemir ve Torbalı ilçelerine de bağlamaktadır (İzmir Metro, 2022). Deniz ulaşımında ise Karşıyaka İskelesi'nden yalnızca vapur seferleri yapılmaktayken; Bostanlı İskelesi'nden arabalı vapur seferleri de yapılmaktadır. Vapur seferleri Üçkuyular, Konak, Alsancak ve Pasaport İskeleleri gibi birçok hatta çalışmaktayken; arabalı vapur seferleri yalnızca Üçkuyular semtine yapılmaktadır (İzdeniz, 2022).

Şekil 4.1. Bahriye Üçok Mahallesi uydu görüntüsü (Yazar tarafından İzBB Kent Rehberi'nden elde edilen veriler aracılığıyla oluşturulmuştur)

Şekil 4.2. Bahriye  çok Mahallesi fonksiyon analizi

Orhan Şaik Gökyay Caddesi

Rüştü Şardağ Caddesi

Berrin Taşan Sokak

Rüştü Şardağ Caddesi

Orhan Şaik Gökyay Caddesi

1835/1 Sokak

Şekil 4.3. Bahriye Üçok Mahallesi'nden bina kullanımlarına dair cadde fotoğrafları

Şekil 4.4. Bahriye Üçok Mahallesi kat yüksekliği analizi

Şekil 4.5. Bahriye Üçok Mahallesi idari sınırlarında bulunan kamusal mekanlar

Avni Anıl Parkı

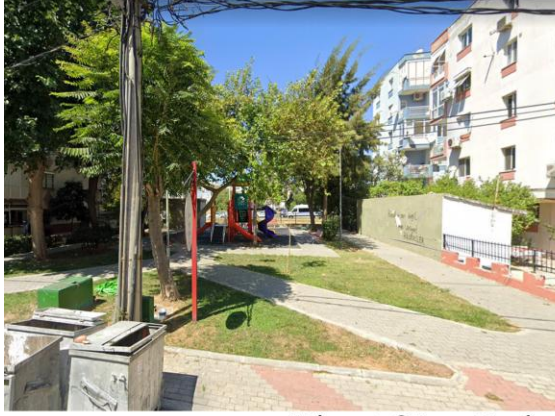
Şehit Şahit Beycan Parkı

Park (İsimsiz, 1671 sokak)

Çocuk Parkı (İsimsiz, 1671 sokak)

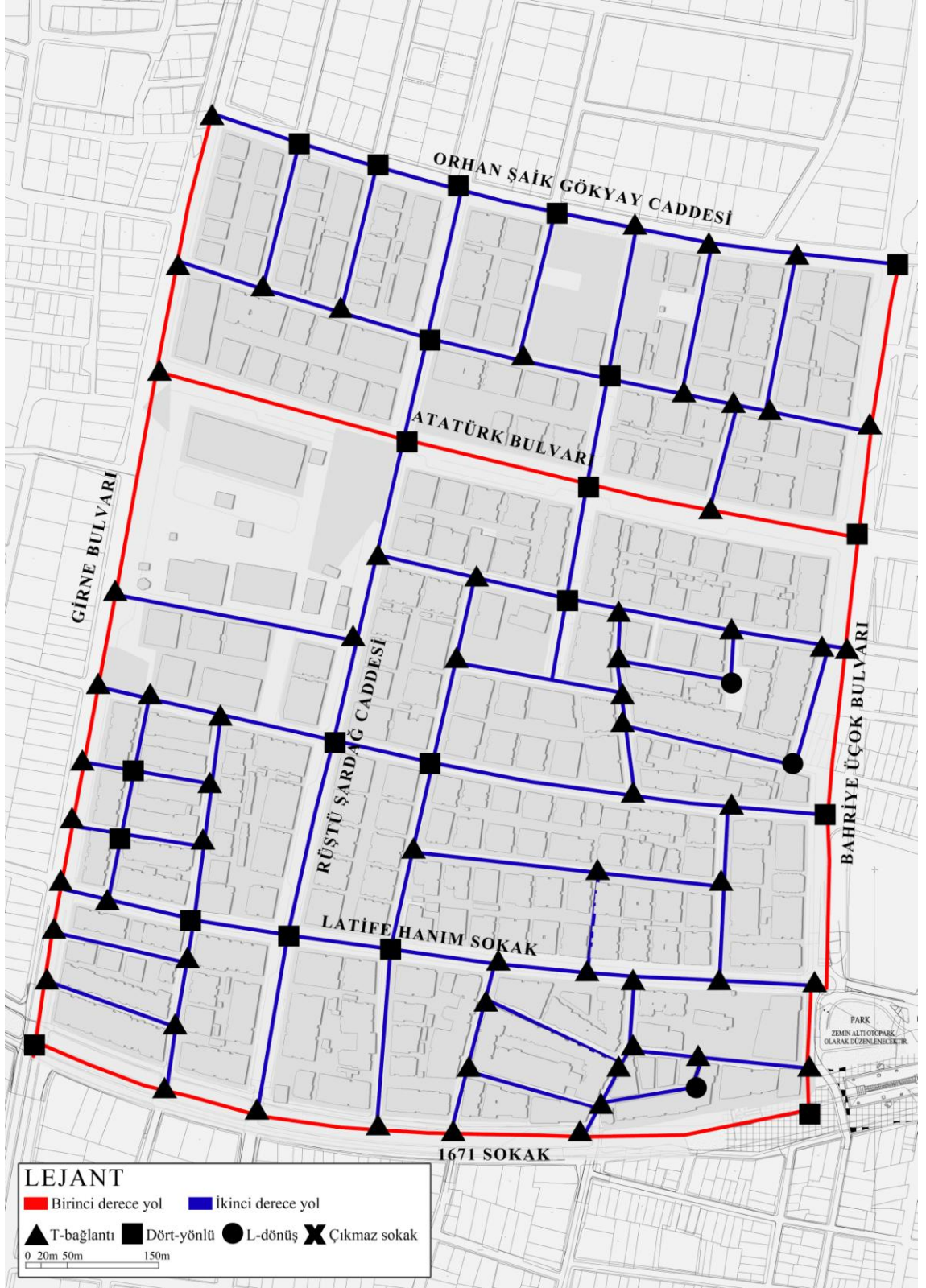

Nimet Oğuz Parkı

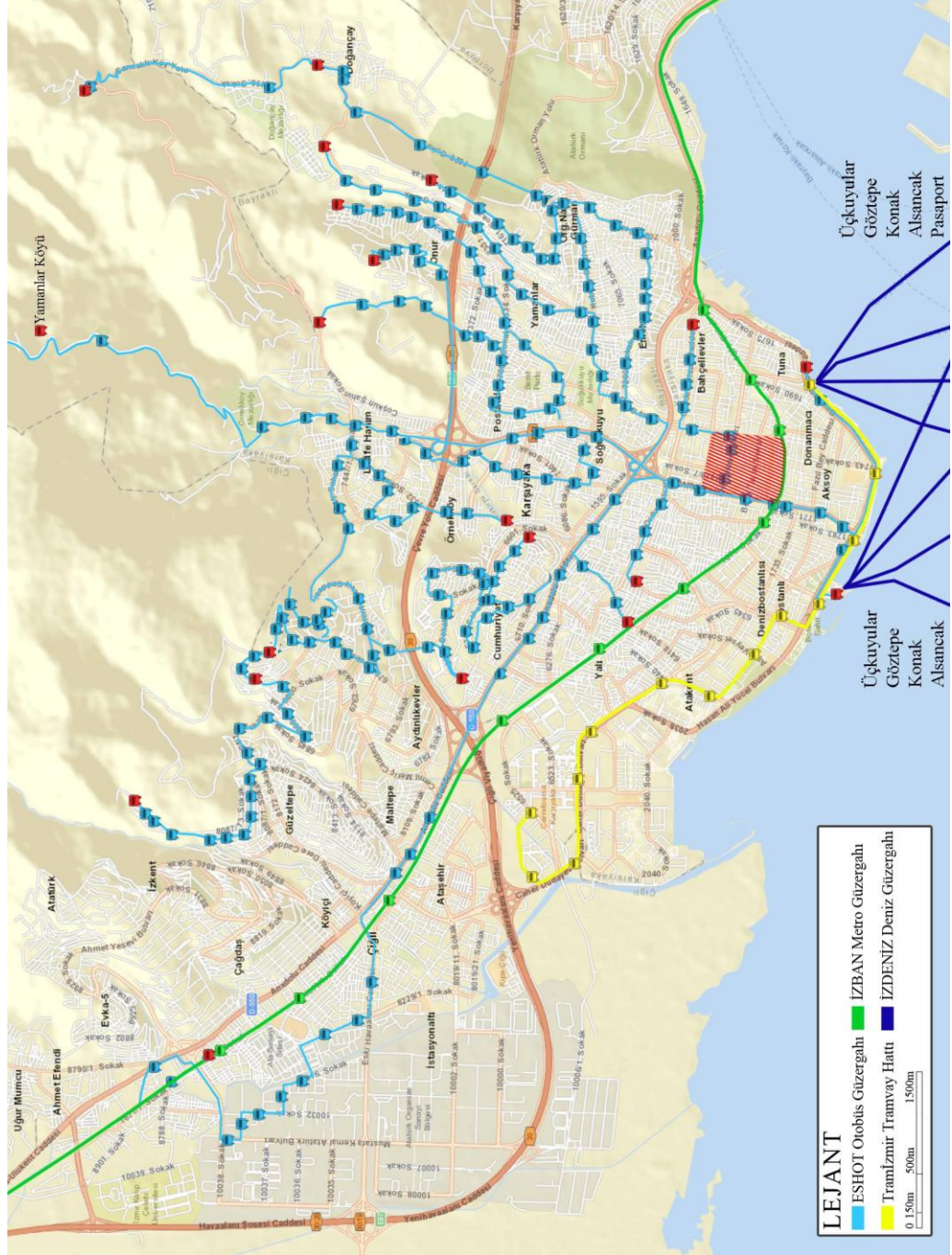

Girne Kültür Parkı

Şekil 4.6. Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki kamusal mekanlardan fotoğraflar

Şekil 4.7. Bahriye Üçok Mahallesi'nin sokak dokusu

Şekil 4.8. Bahriye Üçok Mahallesi'nin ulaşım bağlantıları

Atakent Mahallesi, kuzeydoğuda Caher Dudayev Bulvarı, güneydoğuda Aşık Veysel Sokak, kuzeybatıda 2 038 sokak ve güneybatıda ise Hasan Ali Yücel Bulvarı'nın paralelindeki kıyı şeridi arasında yer almaktadır (Şekil 4.9). Mahalle yüzölçümü idari sınırları 704 836 m² olup nüfusu 7 207'dir. Araştırma alanı kapsamındaki konut bölgesinin yüzölçümü 218 274 m² 'dir. Atakent Mahallesi'ndeki araştırma alanına bina kullanım fonksiyonu olarak bakıldığında, 116 adet bina yalnızca konut (%65,6); 34 adet bina zemin kotları ticari olmak üzere üst kat kullanımları konut (%19,2); 6 adet bina yalnızca ticari (%3,3) ve 21 adet bina kamu hizmeti (%11,8) amaçlı kullanılmaktadır (Şekil 4.10). Atakent Mahallesi'ndeki bina kullanımları Şekil 4.11'de yer alan cadde fotoğraflarında görülmektedir. Atakent Mahallesi araştırma alanı içerisinde bulunan binaların kat yüksekliklerinin dağılımı ise %5'i tek kat (9 adet), % 5'i 4 kat (9 adet), %76,2'si 5 kat (135 adet), %9'u 6 kat (16 adet) ve %4,5'i 14 kat (8 adet) şeklindedir (Şekil 4.12).

Atakent Mahallesi'nde sosyal donatılar bağlamında günlük yaşam pratiklerinin sağlanması alt bileşeni içerisinde eğitim donatıları olarak Karşıyaka Atakent Aysel Salih Baysak Ana Okulu, Şehit Astsubay Hilmi Öz İlk Okulu ve Erdoğan Kibarer Ortaokulu; kamu hizmetleri veren tesisler alt bileşeni kapsamında Bostanlı Pazarı, Bostanlı Aile Sağlığı Merkezi ve belediye otoparkı tespit edilmiştir. Açık mekanlar kapsamında ise Ahmet Taner Kışlalı Rekreasyon Alanı, Bostanlı Rekreasyon Alanı ve içerisindeki Karşıyaka Sahili Yürüyüş Parkuru, Bostanlı Karşıyaka Belediyesi Spor Kompleksi, Tenis Kortu ve Bostanlı Skatepark bulunmaktadır. Olef Palme Parkı içerisinde ise belediyeye ait olan kültürel tesisler bulunmaktadır. Rekreasyon alanları dışında mahalle içerisinde bulunan Mehmet Ali Kasalı Parkı, İzzettin Çalışlar Parkı, Şehit Şahin Beycan Parkı, iki adet isimsiz yeşil alan ve bir adet çocuk parkı diğer açık mekanlardır. Rekreasyon alanlarının sınırları dışındaki sosyal donatılar ise Spor Kondisyon Parkı, Hasan Türker Futbol Sahası ve basketbol sahalarıdır (Şekil 4.13). Atakent Mahallesi'ndeki kamusal mekanlara dair fotoğraflar Şekil 4.14'te yer almaktadır. Atakent Mahallesi'nin ana arterleri, cadde ve sokakları ile mahalle sınırları içerisinde yer alan sosyal donatı ve açık mekanlara dair cadde görünümü fotoğrafları Ek 3'te sunulmaktadır.

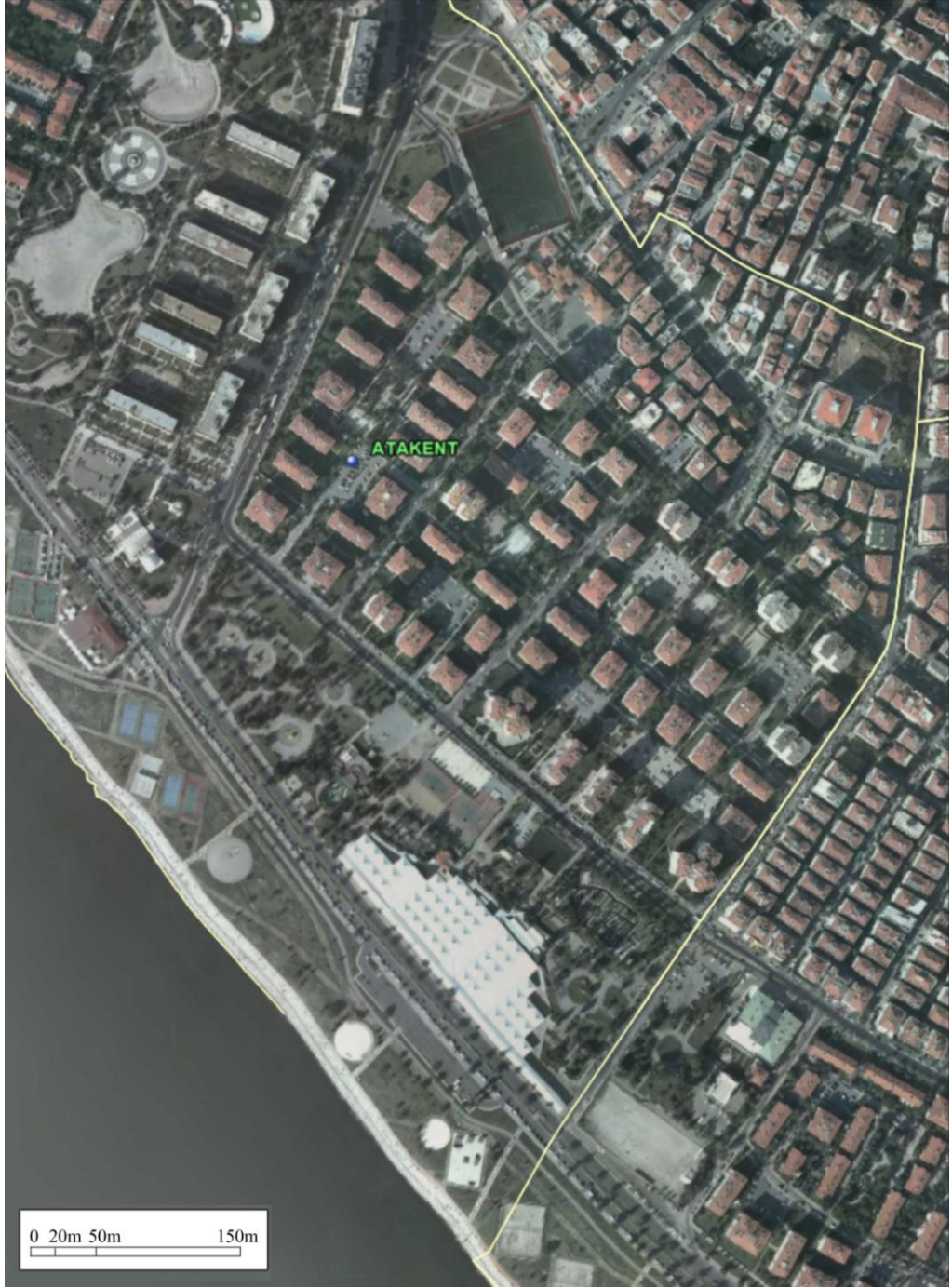
Atakent Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bulvar, cadde ve sokakların bağlantısallıkları incelenmiştir (Şekil 4.15). Araştırma alanı içerisinde bulunan ulaşım ağının birbirleri ile olan 20 kesişim noktası T-bağlantı (3 puan); dört-yönlü (2 puan); L-dönüş (1 puan) ve çıkmaz sokak (-1 puan) üzerinden hesaplanarak bölgenin sokak bağlantısallık ortalaması elde edilmiştir (Çizelge 4.3). Buna göre, Atakent Mahallesi'nin sokak bağlantısallığı ortalaması 2,6 puan bulunmuştur.

Çizelge 4.3. Atakent Mahallesi sokak bağlantısallığı değerlendirmesi

Kesişim Türü	Kesişim Sayısı	Atanan Puan	Toplam Puan
T-bağlantı	14 (%70)	3	42
Dört-yönlü	3 (%15)	2	6
L-dönüş	3 (%15)	1	4
Çıkmaz	0	-1	0
TOPLAM	20	-	52

Atakent Mahallesi'nin ulaşım bağlantıları, otobüs, metro, tramvay ve deniz ulaşımı toplu taşıma sistemleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Mahalle sınırları içerisinde yer alan toplu taşıma durakları belirlenerek bu durakları güzergah olarak kullanan toplu taşıma araçlarının destinasyonlarından ulaşım bağlantıları haritası elde edilmiştir (Şekil 4.16). Bu kapsamda, mahallenin kuzeydoğu idari sınırında yer alan Caher Dudayev Bulvarı'nda 2 adet otobüs durağı (Zübeyde Hanım Sağlık Merkezi ve Spor Kompleksi durakları) ve mahallenin güneybatı idari sınırında yer alan Hasan Ali Yücel Bulvarı'nda 1 adet otobüs durağı (Bostanlı Pazaryeri) tespit edilmiştir. Hasan Ali Yücel Bulvarı'nda bulunan otobüs durağından geçen 17 adet otobüs hattı güzergahı tespit edilmiştir. Bu güzergahların 16 tanesi Bostanlı Vapur İskelesi hedefliken yalnızca bir tanesi Gaziemir Adnan Menderes Havalimanı son duraktır. Güzergahların başlangıç noktalarının yalnızca 1 tanesi Karşıyaka ilçesinde yer almaktayken (Mavişehir Aktarma Merkezi-Havalimanı), diğer tüm otobüs hatları Çiğli ilçesinde yer alan mahallelerden başlamaktadır (ESHOT, 2022). Bostanlı vapur iskelesinin Hasan Ali Yücel Bulvarı'nı üzerinde bulunması nedeniyle ulaşım bağlantılarının bu aks üzerinde toplandığı görülmektedir. Atakent Mahalle sınırları içerisinde Caher Dudayev Bulvarı üzerinde yer alan diğer iki duraktan ise Çiğli Aktarma Merkezi-Bostanlı Vapur İskelesi arasında

seyahat eden tek bir otobüs güzergahına rastlanılmaktadır. Buna ek olarak, İzmir raylı taşıma sistemlerinden Tram İzmir mahallenin araştırma alanı olarak seçilen kuzeybatı sınırında Selçuk Yaşar Sokak ve güneybatıda konut alanları ile yeşil alanlar arasında kalan Şht. Cengiz Topel Caddesi güzergahını kullanmaktadır (Tram İzmir, 2022). Tram İzmir, Karşıyaka'nın Ataşehir ve Alaybey semtleri arasında hizmet vermekte ve diğer raylı taşıma sistemleri olan İZBAN veya metro bağlantı hatlarıyla herhangi bir kesişimi bulunmamaktadır (İzmir Metro, 2022). Dolayısıyla, yalnızca Karşıyaka sınırları içerisinde hizmet vermekte olup mahalleyi ya da ilçeyi daha geniş bir ağı bağlamamaktadır. Deniz ulaşımında ise Bostanlı İskelesi'nden yapılan arabalı vapur seferleri Karşıyaka ve kuzeybatısında yer alan ilçeleri, kentin güneyinde yer alan diğer ilçeler ile bağlamaktadır (İzdeniz, 2022).

Şekil 4.9. Atakent Mahallesi uydu görüntüsü (Yazar tarafından İzBB Kent Rehberi'nden elde edilen veriler aracılığıyla oluşturulmuştur)

Şekil 4.10. Atakent Mahallesi fonksiyon analizi

2030 sokak

2030 Sokak

2031 Sokak

2032 Sokak

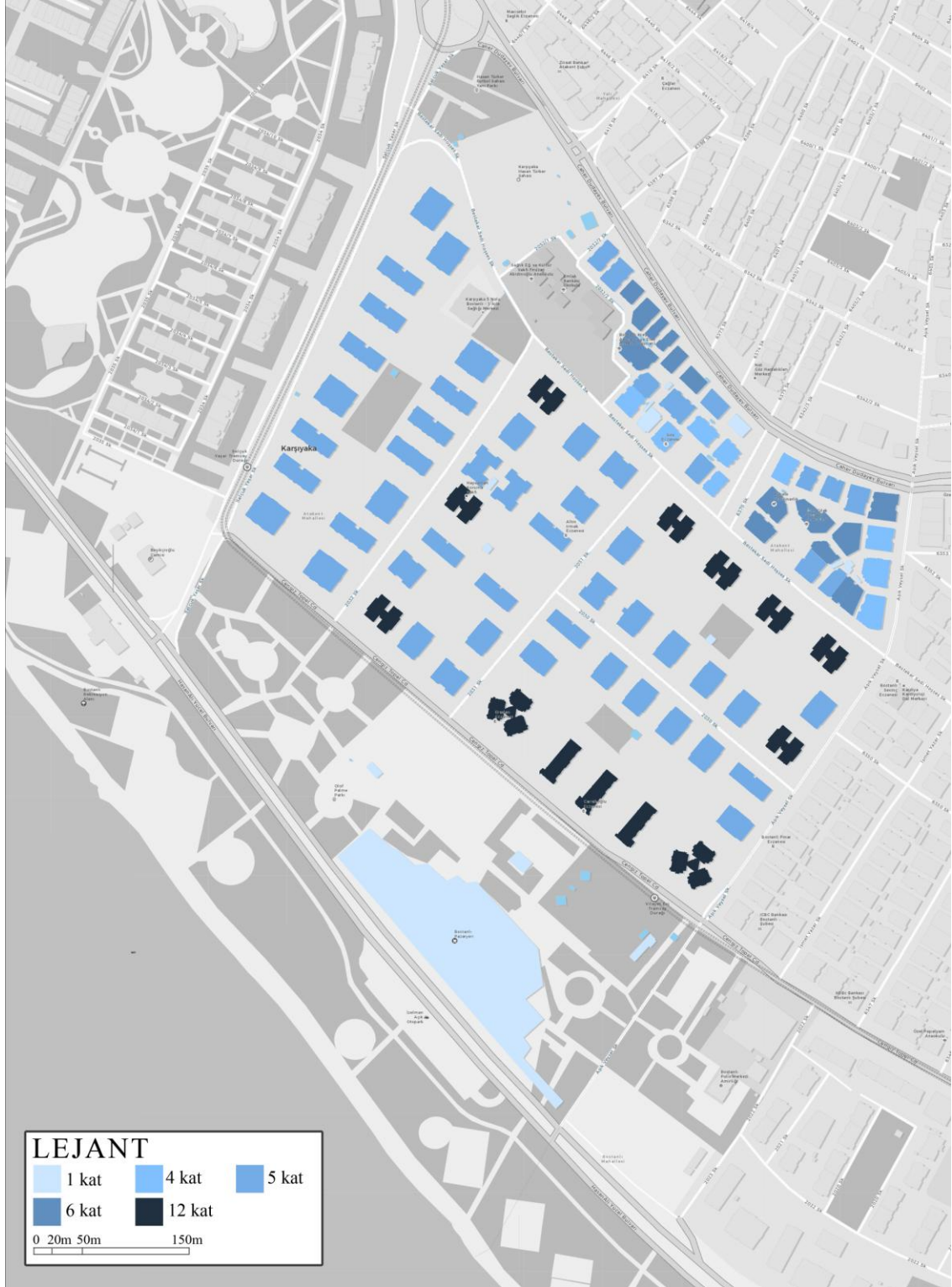

Bestekar Sadi Hoşses Sokak

Caher Dudayev Bulvarı

Şekil 4.11. Atakent Mahallesi'nden bina kullanımlarına dair cadde fotoğrafları

Şekil 4.12. Atakent Mahallesi kat yüksekliği analizi

Şekil 4.13. Atakent Mahallesi idari sınırlarında bulunan kamusal mekanlar

Şehit Polis Ahmet Öner Parkı

Şehit Şahit Beycan Parkı

İzzettin Çalışlar Parkı

Lale Parkı

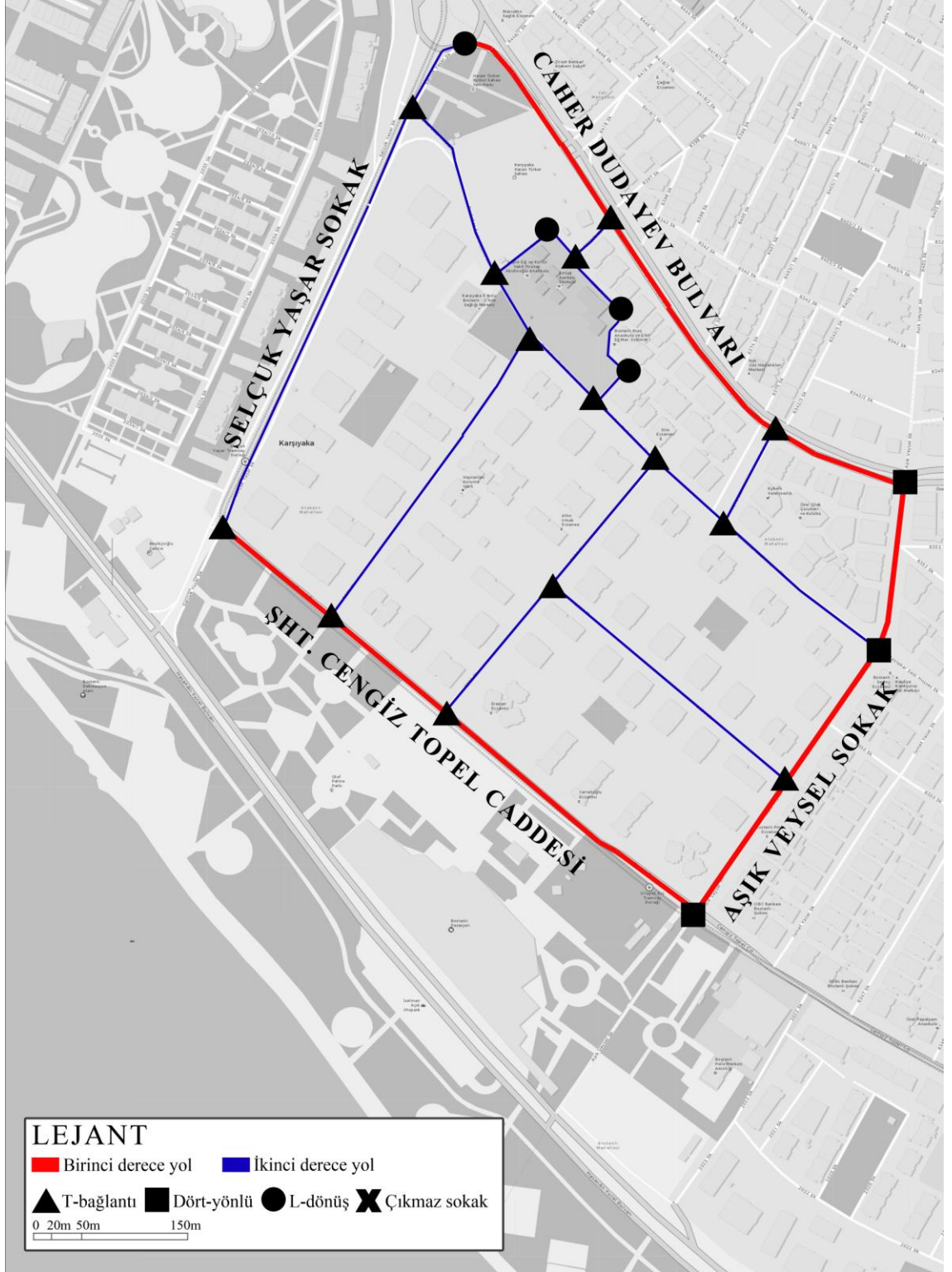

Ali Fuat İçsel Parkı

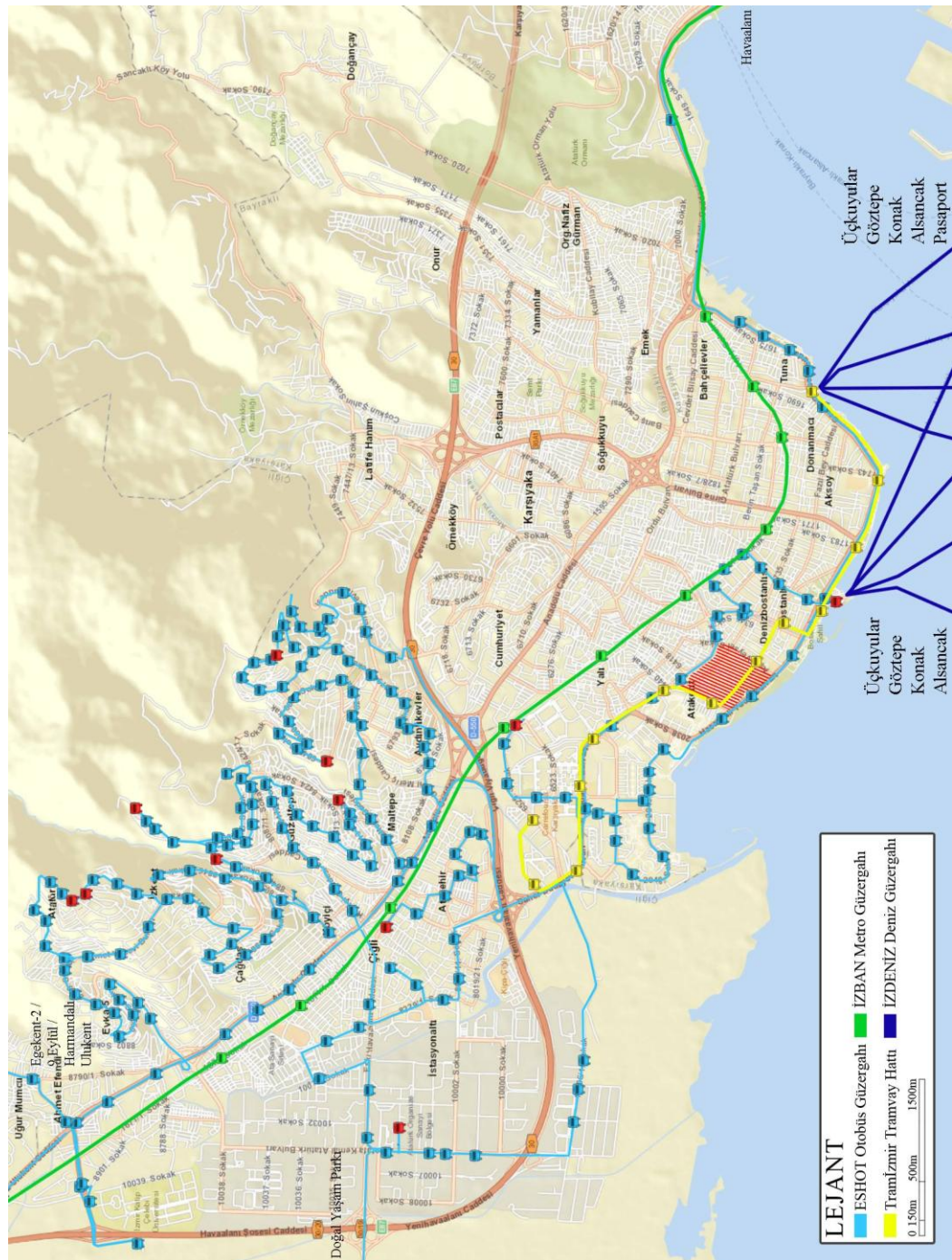

Mehmet Ali Kasalı Parkı

Şekil 4.14. Atakent Mahallesi'ndeki kamusal mekanlardan fotoğraflar

Şekil 4.15. Atakent Mahallesi'nin sokak dokusu

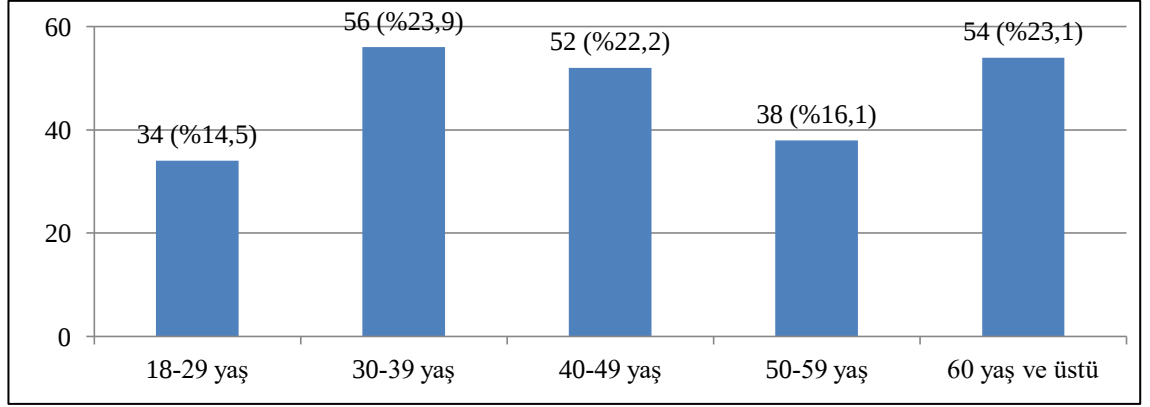

4.2. Anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular

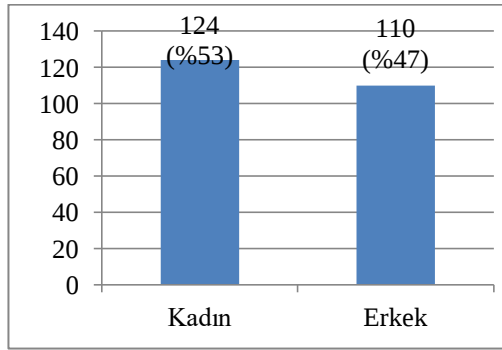
Araştırmada elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Kullanılan Likert tipi ölçeği normal dağılmaktadır. Normal dağılıma uygunluk Q-Q Plot çizimi ile incelenmiştir (Y.H. Chan, 2003). Kullanılan verilerin normal dağılım göstermesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 3,00$ arasında olmasına gerekmektedir (Shao, 2002). Aykırı değerler, hata varyansının değerini arttırdığından istatistiksel testlerin geçerliliği üzerinde de etkili olmaktadır. Bu nedenle, istatistiksel testler uygulanmadan önce veri setlerinde aykırı değerlerin mevcut olup olmadığına bakılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek amacıyla “Güvenilirlik Analizi” ve yapı geçerliliğini test etmek için “Açıklayıcı Faktör Analizi” yapılmıştır. İki sürekli değişken arasındaki ilişki olup olmadığını test etmek için de korelasyon analizi yapılmıştır. Normal dağılıma sahip olan ölçeklerin istatistik değerlendirmelerinde parametrik testler kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı Bağımsız T-testi (Independent T-test), ikiden fazla grup ortalamaları karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Fark yaratan grubu bulmak için ise Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Yaygın olarak kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden olan Bonferroni eşit örneklem sayısı ilkesi gerektirmemesi sebebiyle tercih edilmiştir (Miller, 1969). Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için Ki-kare Analizi uygulanmıştır.

4.2.1. Demografik özellikler

Katılımcıların yaş ortalamaları %14,5’i 18-29 yaş grubu (34 kişi), %23,9’u 30-39 yaş grubu (56 kişi); %22,2’si 40-49 yaş grubu (52 kişi); %16,1’i 50-59 yaş grubu (38 kişi) ve %23,1’i 60 yaş ve üstü grubu (54 kişi) olarak dağılmaktadır (Şekil 4.17). Örnekleme oluşturan 234 katılımcı içerisinde %53’ü kadın (124 kişi), %47’si ise erkektir (110 kişi) (Şekil 4.18).

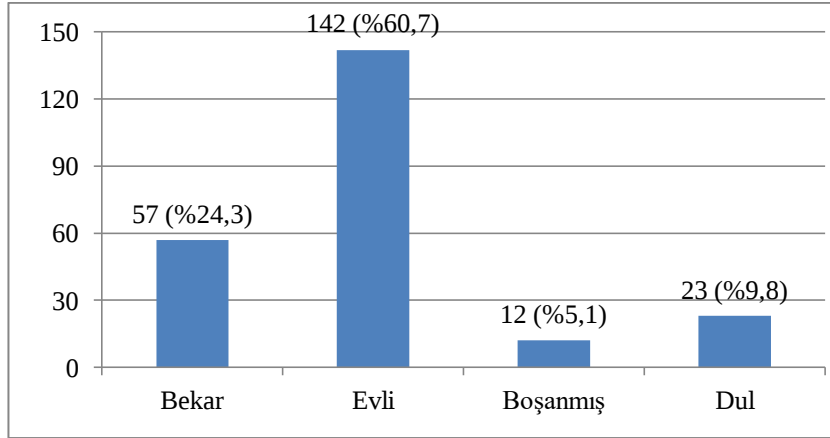

Şekil 4.17. Anket katılımcılarının yaş aralıkları kişi sayısı.

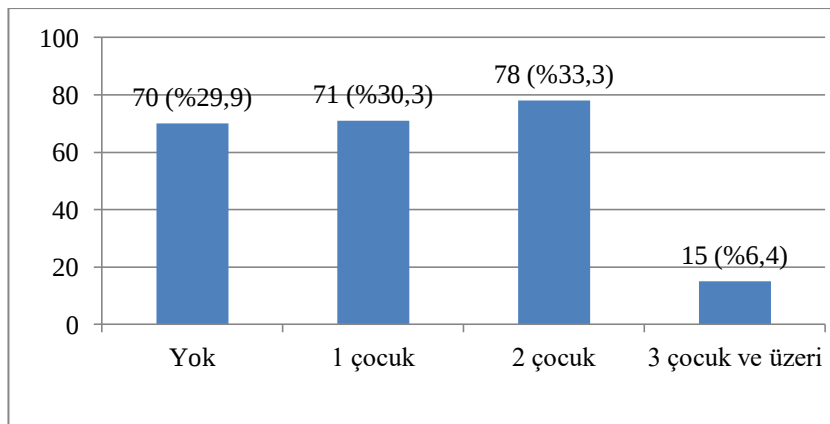

Şekil 4.18. Anket katılımcılarının cinsiyet dağılımı

Katılımcıların yaşam döngülerindeki konumlarını gözlemlemek için medeni durumları ve çocuk sayıları incelenmiştir. Medeni durum bakımından katılımcıların çoğunluğu %60,7'lik oran ile evli grubunda (142 kişi) yer almaktadır. Diğer gruplar ise %24,3 oran ile bekar (57 kişi), %5,1 oran ile boşanmış (12 kişi) ve %9,8 oran ile dul (23 kişi) olduklarını bildirmiştir (Şekil 4.19). Çocuk sayısına bakıldığında %33,3 oranında 2 çocuklu katılımcılar (78 kişi) görülmekteyken 1 çocuk sahibi oranı %30,3 (71 kişi) ve çocuğu olmayan grup da %29,9 (70 kişi) şeklinde dağılarak birbirine görece yakın bir dağılım göstermektedir. Çocuk sayısını 3 ve üzeri olarak bildiren %6,4 (15 kişi) grup ise dağılım içerisinde en az temsil edilmektedir (Şekil 4.20).

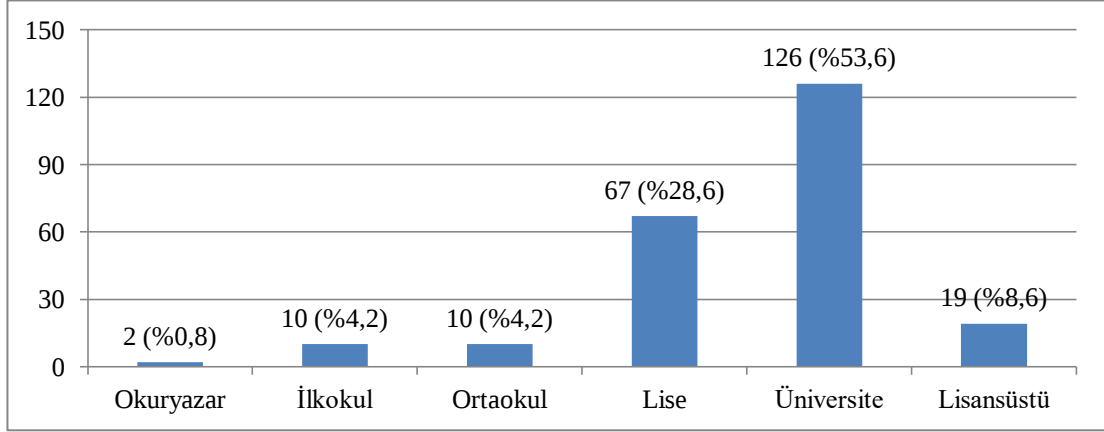
Şekil 4.19. Anket katılımcılarının medeni durumu

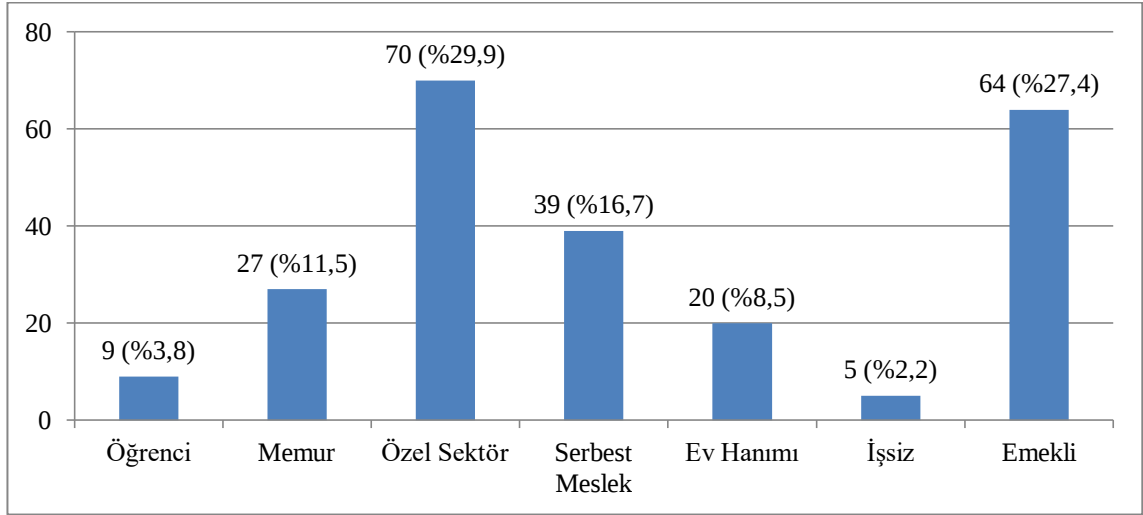
Şekil 4.20. Anket katılımcılarının çocuk sayısı

Katılımcıların sosyal düzeylerinin belirlenmesi için eğitim durumları incelenmiştir. En yüksek bölümü %53,6 oran ile üniversite mezunları (126 kişi) oluştururken, lise grubu (67 kişi) %28,6 oranıyla ikinci sırada yer almaktadır. Okuryazar grubu %0,8 (2 kişi); ilkokul mezunu grubu %4,2 (10 kişi) ve ortaokul mezunu grubu %4,2 (10 kişi) değerleriyle düşük bir oranda temsil edilmektedir (Şekil 4.21). Sosyo-ekonomik düzeye dair tespitler için diğer bir gösterge olan işgücüne katılım ve bulundukları sektöre dair bilgiler toplanmıştır. Bu kapsamda katılımcılar içerisinde en yüksek oranla %29,9 ile özel sektör çalışanları (70 kişi) yer alırken, bu grubu %27,4 oranıyla emekli grubu (64 kişi) ve %16,7 oranıyla serbest meslek sahipleri (39 kişi) takip etmektedir. Kamu sektöründe çalışan grubun ise %11,5 oranındadır (27 kişi). İşgücüne aktif olarak katılmayan katılımcıların genel grup oranları içerisinde %27,4'ünü emekli grubu (64

kişi); %8,5 oranında ev hanımı (20 kişi) ve %3,8 oran ile öğrenci (9 kişi) grupları oluşturmaktadır (Şekil 4.22).

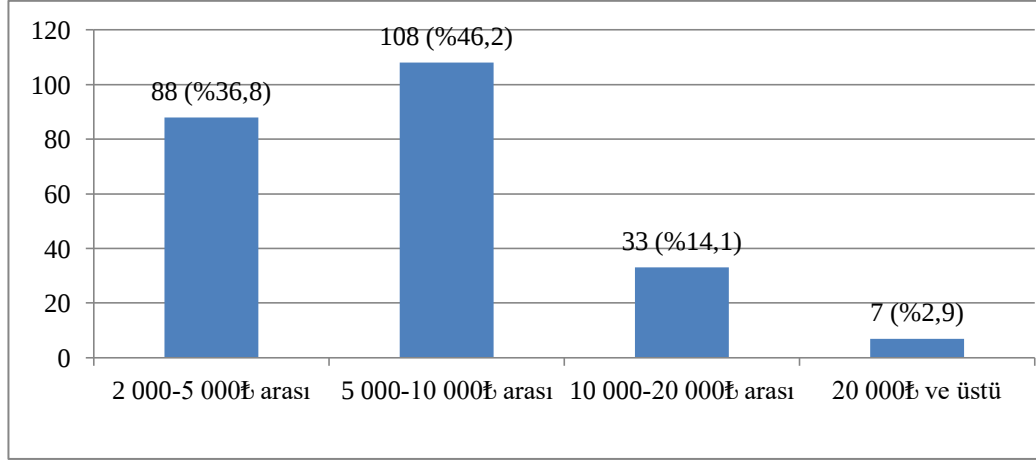

Şekil 4.21. Anket katılımcılarının eğitim durumu

Şekil 4.22. Anket katılımcılarının işgücüne katılım durumları

Katılımcıların ekonomik düzeyleri hanehalkı toplam gelirine göre incelendiğinde, 5 000-10 000 ₺ arası gelire sahip olan grubun %46,2 oran ile (108 kişi) çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu grubu, 2 000-5 000 ₺ gelir düzeyi %36,8 (88 kişi) ve 10 000-20 000 ₺ grubu %14,1 (33 kişi) oranıyla takip etmektedir (Şekil 4.23). Çalışmanın gerçekleştirildiği tarihte net asgari ücret 2 020,90 ₺'dir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2019).

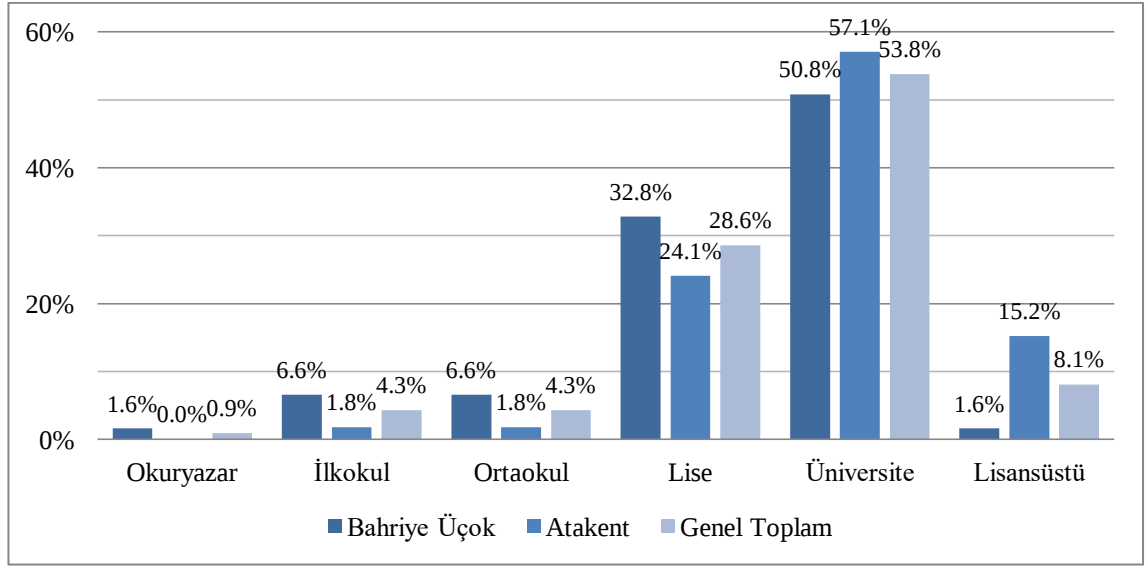
Şekil 4.23. Anket katılımcılarının hanehalkı toplam gelirleri

Katılımcıların bulundukları mahalleye göre demografik özelliklerinin dağılımı Çizelge 4.4'te verilmiştir. İki mahalle katılımcılarının demografik özellikleri arasında ilişki olup olmadığını test etmek için Ki-kare Analizi (Chi-square Analysis) uygulanmıştır. Ki-kare Analizi sonucuna göre, iki mahalle arasında eğitim durumu ($p=0,000$; $p<0,05$) ve hanehalkı toplam geliri ($p=0,000$; $p<0,05$) değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. Ki-kare analizi sonucunda anlamlı fark çıkan eğitim durumuna dair karşılaştırmaya Şekil 4.24'te yer verilmektedir. Buna göre, Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki katılımcıların eğitim seviyesi gruplarından okuryazar, ilkokul, ortaokul ve lise mezunları istatistiksel olarak Atakent Mahallesi'nden fazla iken, Atakent Mahallesi'ndeki katılımcıların üniversite ve lisansüstü eğitimi bakımından Bahriye Üçok Mahallesi'ne göre daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Ki-kare analizi sonucunda anlamlı fark çıkan gelir durumuna dair karşılaştırmaya ise Şekil 4.25'te yer verilmektedir. Buna göre, Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki katılımcıların hanehalkı toplam geliri bakımından en yüksek orana sahip grup %54,9 ile 2 000-5 000 ₺ arası iken, Atakent Mahallesi katılımcılarının hanehalkı toplam geliri açısından en yüksek orana sahip 5 000-10 000₺ arası grup %54,5 olarak yer almaktadır. Diğer hanehalkı gelir grupları karşılaştırıldığında da Atakent katılımcılarının hanehalkı toplam gelirlerinin Bahriye Üçok Mahallesi'nden yüksek olduğu görülmektedir.

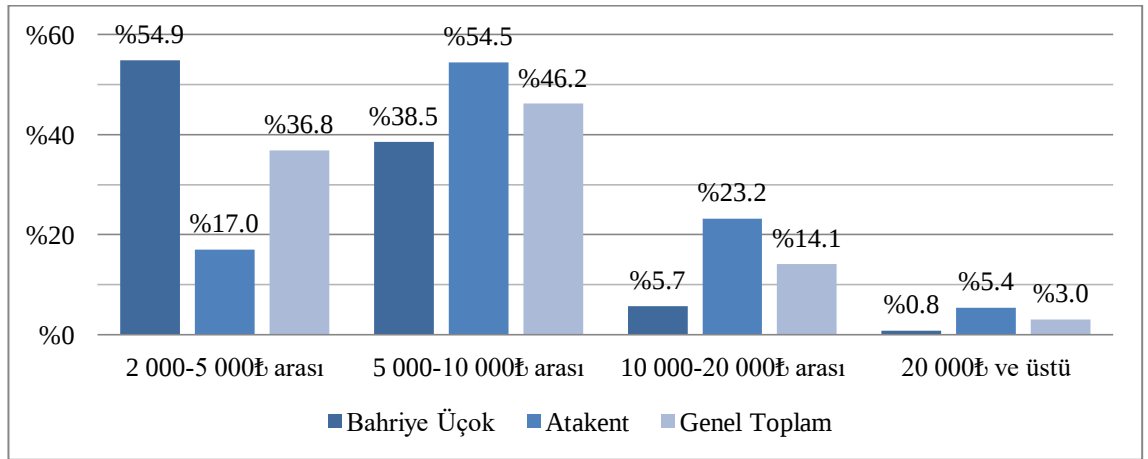
Çizelge 4.4. Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı

		Bahriye Üçok		Atakent		Toplam		p
Değişkenler		n	%	n	%	n	%	
Cinsiyet	Kadın	68	55,7	56	50,0	124	53,0	0,380
	Erkek	54	44,3	56	50,0	110	47,0	
Yaş Aralığı	60 yaş ve üstü	27	22,1	27	24,1	54	23,1	0,444
	50-59 yaş arası	25	20,5	13	11,6	38	16,1	
	40-49 yaş arası	27	22,1	25	22,3	52	22,2	
	30-39 yaş arası	26	21,3	30	26,8	56	23,9	
	18-29 yaş arası	17	13,9	17	15,2	34	14,5	
	Bekar	31	25,4	26	23,2	57	24,4	
Medeni Durum	Evli	74	60,7	68	60,7	142	60,7	0,225
	Boşanmış	3	2,5	9	8,0	12	5,1	
	Dul	14	11,5	9	8,0	23	9,8	
Çocuk Sayısı	Yok	38	31,1	32	28,6	70	29,9	0,554
	1 çocuk	37	30,3	34	30,4	71	30,3	
	2 çocuk	37	30,3	41	36,6	78	33,3	
	3 çocuk ve üzeri	10	8,2	5	4,5	15	6,4	
	Okuryazar	2	1,6	0	0,0	2	0,9	
Eğitim Durumu	İlkokul	8	6,6	2	1,8	10	4,3	0,000*
	Ortaokul	8	6,6	2	1,8	10	4,3	
	Lise	40	32,8	27	24,1	67	28,6	
	Üniversite	62	50,8	64	57,1	126	53,8	
	Lisansüstü	2	1,6	17	15,2	19	8,1	
	Öğrenci	4	3,3	5	4,5	9	3,8	
Sektör	Memur	14	11,5	13	11,6	27	11,5	0,240
	Özel Sektör	32	26,2	38	33,9	70	29,9	
	Serbest Meslek/Esnaf	16	13,1	23	20,5	39	16,7	
	Ev Hanımı	14	11,5	6	5,4	20	8,5	
	İşsiz	3	2,5	2	1,8	5	2,1	
	Emekli	39	32,0	25	22,3	64	27,4	
	2 000-5 000 ₺	67	54,9	19	17,0	88	36,8	
	5 000-10 000 ₺	47	38,5	61	54,5	108	46,2	
Hanenin Toplam Geliri	10 000-20 000 ₺	7	5,7	26	23,2	33	14,1	0,000*
	20 000 ₺ ve üzeri	1	0,8	6	5,4	7	3,0	
	Toplam	122	100,0	112	100,0	234	100,0	

*p<0,05

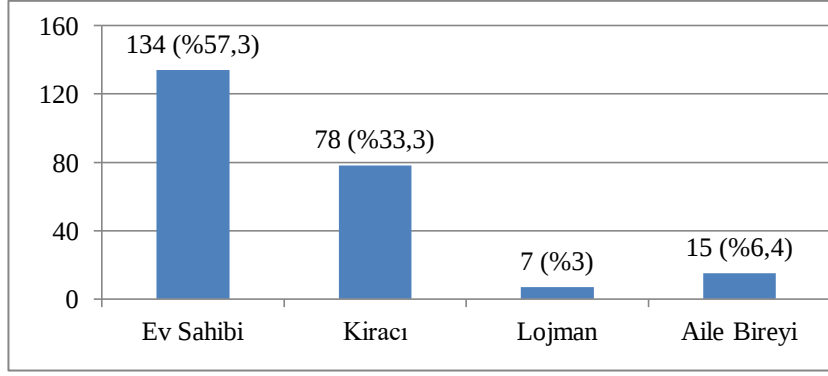

Şekil 4.24. Bulundukları alana göre anket katılımcıları arasındaki eğitim durumu karşılaştırması

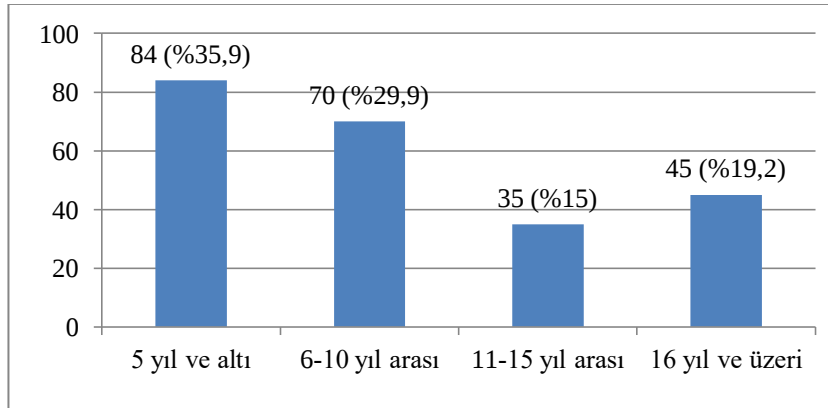
Şekil 4.25. Bulundukları alana göre anket katılımcıları arasındaki hanehalkı toplam geliri karşılaştırması

Katılımcıların ikamet ettikleri konuta dair bireysel özellikleri incelenmiştir. Katılımcıların konut mülkiyeti ele alındığında %57,3'lük bölümün ev sahibi (134 kişi) ve %33,3'lük oranın kiracı (78 kişi) olduğu tespit edilmiştir. Konutun bir aile üyesine ait olduğunu belirten grup %6,4'lük bölümü (15 kişi) oluştururken ve %3'lük bölümü (7 kişi) ise lojman olduğunu belirtmiştir. Örneklem alanlarına dair konut mülkiyetinin genel dağılımları Şekil 4.26'da görülmektedir.

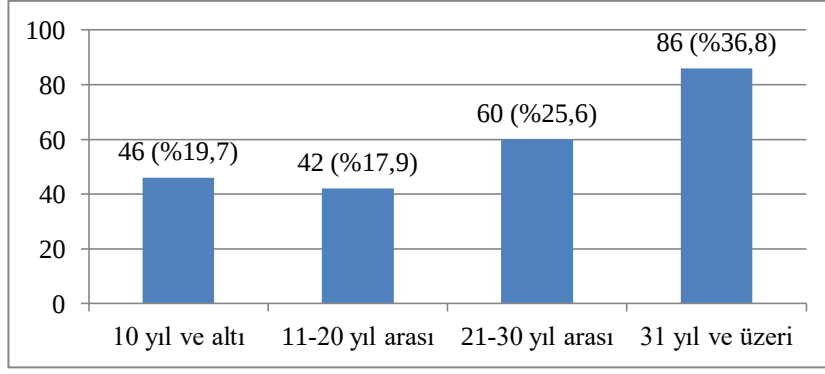

Şekil 4.26. Anket katılımcılarının konut mülkiyetleri

Katılımcıların konutta ikamet ettikleri süre aralıkları incelenmiştir. Katılımcılar arasında en yüksek orana sahip grup olarak %35,9'unun 5 yıl ve daha az bir süredir (84 kişi) bu konutta ikamet etmekte olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %29,9'unun 6-10 yıl arasında (70 kişi); %15'inin 11-15 yıl arasında (35 kişi) ve %19,2'sinin (45 kişi) ise 16 yıldan uzun süredir konutta ikamet ettiği görülmüştür (Şekil 4.27). Katılımcıların İzmir'de ikamet süreleri incelenmiştir. Katılımcılar arasında en yüksek orana sahip grup olarak %36,8'inin (86 kişi) 31 yıl ve üzerinde İzmir'de ikamet etmekte olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %19,7'sinin (46 kişi) 10 yıl ve daha az; %17,9'unun (42 kişi) 11-20 yıl arasında ve %25,6'sının (60 kişi) ise 21-30 yıl arasında İzmir'de ikamet etmekte olduğu görülmüştür (Şekil 4.28).

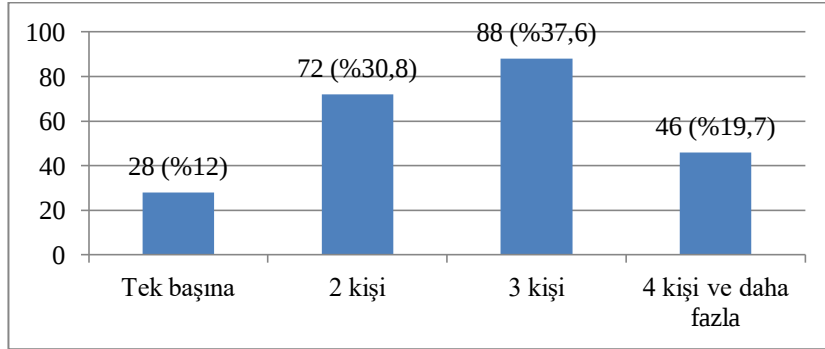

Şekil 4.27. Anket katılımcılarının konutta ikamet süresi

Şekil 4.28. Anket katılımcılarının İzmir’de ikamet süresi

Katılımcıların ikamet ettikleri konutta yaşayan kişi sayısı incelenmiştir. Katılımcılar içerisinde en yüksek orana sahip grup olarak %37,6’sı (88 kişi) hanede 3 kişi yaşamaktadır. Bu grubu %30,8’lik oran ile (72 kişi) 2 kişi yaşayan grup takip etmektedir. Katılımcıların %19,7’si (46 kişi) konutta 4 kişi ve üzeri yaşadığını bildirirken; katılımcıların %12’sinin (28 kişi) tek başına yaşadığı görülmektedir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Anket katılımcılarının ikamet ettikleri konutta yaşayan kişi sayısı

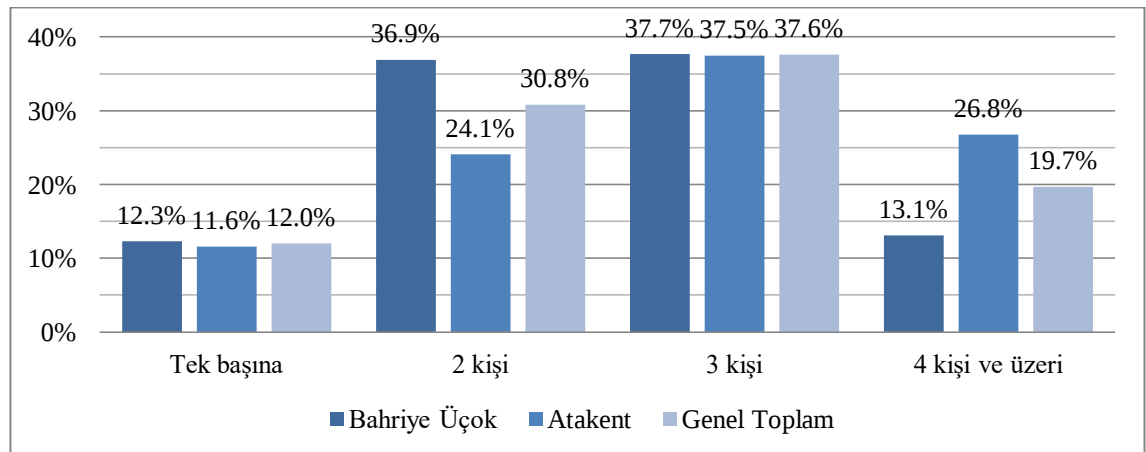
Katılımcıların konut alanı geçmişi ve hane yapısı özelliklerinin bulundukları mahalleye göre dağılımı Çizelge 4.5’te verilmiştir. Katılımcıların konut alanı geçmişi ve hane yapısı özelliklerinin bulundukları mahalle ile arasında ilişki olup olmadığını test etmek için Ki-kare Analizi uygulanmıştır. Ki-Kare Analizi sonucuna göre, iki mahalle arasında yalnızca konutta yaşayan kişi sayısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,034$; $p<0,05$). Buna göre konutta tek başına (%12,3 ve %11,6) veya 3 kişi (%37,7 ve %35,5) yaşayan gruplarda istatistiksel ve matematiksel olarak büyük

bir fark görülmemesine rağmen, Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki 2 kişilik hane grubu %36,9 (45 kişi) iken Atakent Mahallesi'nde %24,1'dir (27 kişi). 4 kişi ve üzeri konutta yaşayan kişi sayısına bakıldığında ise Bahriye Üçok Mahallesi'nde oran %13,1 (16 kişi) iken Atakent Mahallesi'nde %26,8 (30 kişi) olarak yer almaktadır (Şekil 4.30).

Çizelge 4.5. Katılımcıların konut alanı geçmişi ve hane yapısı özelliklerine göre dağılımı

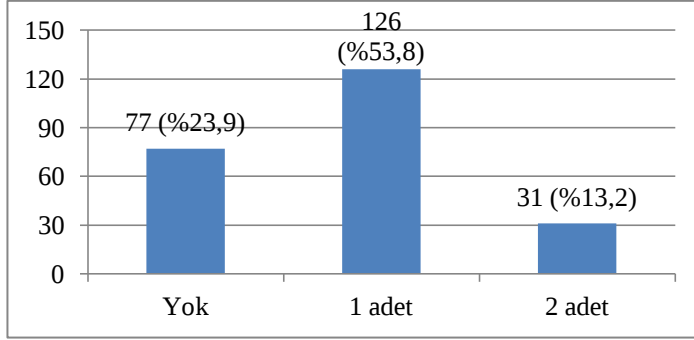
		Bahriye Üçok		Atakent		Toplam		p
Değişkenler		n	%	n	%	n	%	
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	70	57,4	64	57,1	134	57,3	0,214
	Kiracı	42	34,4	36	32,1	78	33,3	
	Lojman	1	0,8	5	5,4	7	3,0	
	Aile Bireyinin	9	7,4	6	5,4	15	6,4	
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	38	31,1	46	41,1	84	35,9	0,406
	6-10 yıl	38	31,1	32	28,6	70	29,9	
	11-15 yıl	19	15,6	16	14,3	35	15,0	
	16 yıl ve üzeri	27	22,1	18	16,1	45	19,2	
İzmir'de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	27	22,1	19	17,0	46	19,7	0,194
	11-20 yıl	18	14,8	24	21,4	42	17,9	
	21-30 yıl	27	22,1	33	29,5	60	25,6	
	31 yıl ve üzeri	50	41,0	36	32,1	86	36,8	
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	15	12,3	13	11,6	28	12,0	0,034*
	2 kişi	45	36,9	27	24,1	72	30,8	
	3 kişi	46	37,7	42	37,5	88	37,6	
	4 kişi ve üzeri	16	13,1	30	26,8	46	19,7	
Toplam		122	100,0	112	100,0	234	100,0	

*p<0,05

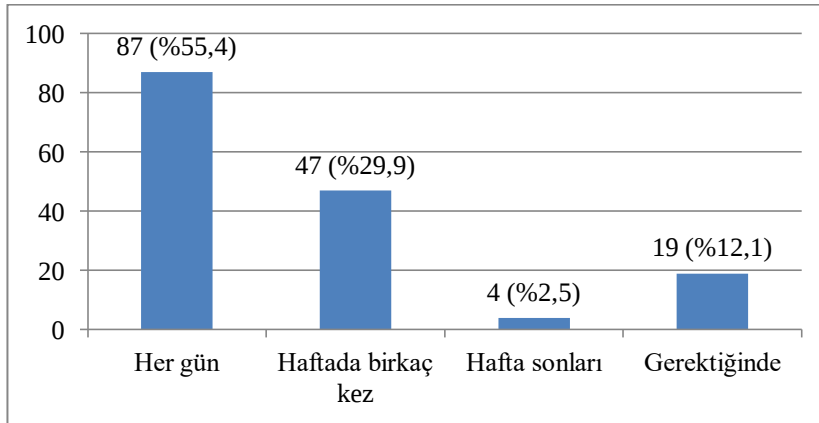
Şekil 4.30. Konutta yaşayan kişi sayısına göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma

Hanede bulunan araç sayısı incelendiğinde en yüksek grup olarak bir araca sahip hane %53,8 ile oranıyla (126 kişi) yer almaktadır. Hanede iki aracın bulunduğu grup %13,2’lik orana (31 kişi) sahip olduğu tespit edilirken, katılımcıların %23,9’unun (77 kişi) hanesinde araç bulunmamaktadır (Şekil 4.31).

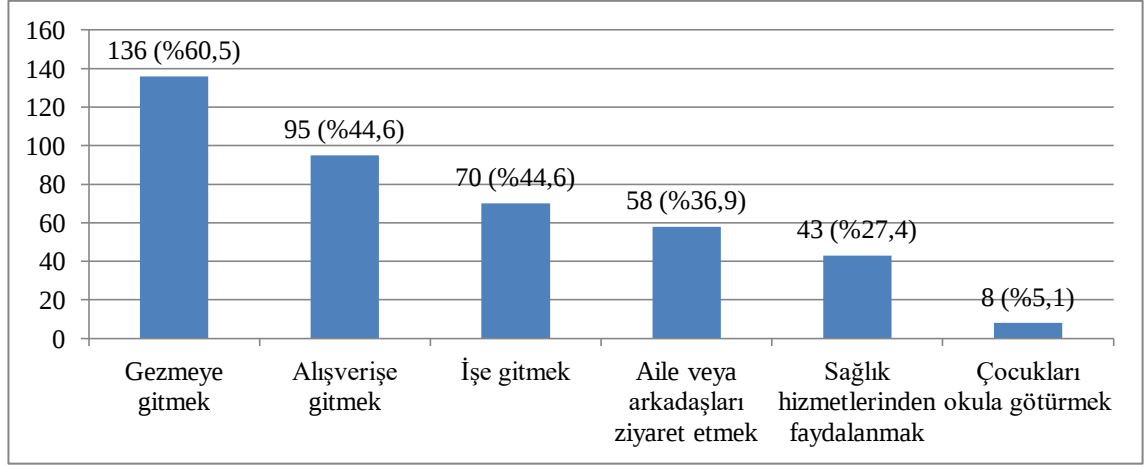

Şekil 4.31. Anket katılımcılarının hanesinde bulunan araç sayısı

Hanede en az bir araç bulunan katılımcıların araç kullanım özellikleri incelenmiştir. Katılımcıların %55,4’ü (87 kişi) araçlarını her gün; %29,9’u (47 kişi) haftada birkaç kez, %2,5’i (4 kişi) hafta sonları ve %12,1’i ise (19 kişi) gerektiğinde kullandıklarını belirtmiştir (Şekil 4.32). Araç sahibi kullanıcıların %86,6’sı (136 kişi) gezmeye gitmek, %60,5’i (95 kişi) alışverişe gitmek, %44,6’sı (70 kişi) işe gitmek, %36,9’u (58 kişi) aile ve arkadaşlarını ziyaret etmek, %27,4’ü (43 kişi) sağlık hizmetlerinden faydalanmak ve %5,1’i (8 kişi) çocukları okula götürmek amacıyla araçlarını kullandıklarını belirtmiştir (Şekil 4.33).

Şekil 4.32. Anket katılımcılarının araç kullanım sıklığı

Şekil 4.33. Anket katılımcılarının araç kullanım amaçları

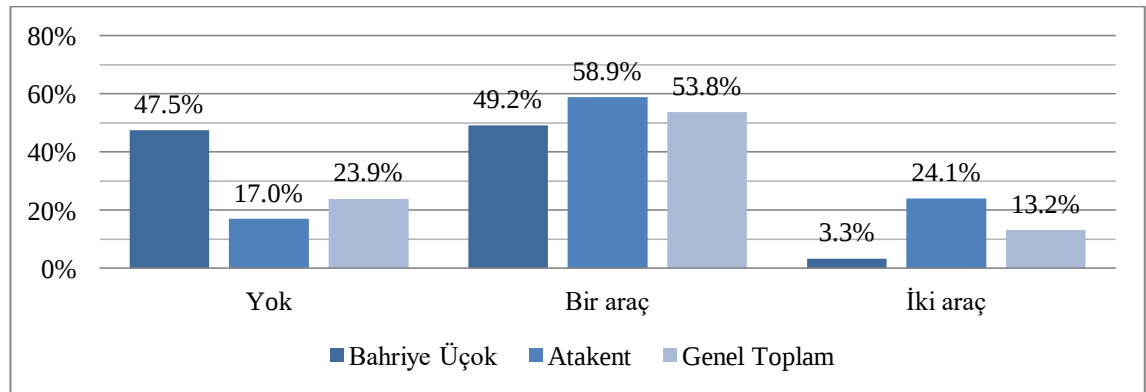
Anket katılımcılarının araç sahiplikleri, araç kullanım sıklıklarına ve kullanma amaçlarının bulundukları mahalleye göre dağılımı Çizelge 4.6’da verilmiştir. İki mahalle katılımcılarının araç kullanma sıklıkları ve amaçları arasında ilişki olup olmadığını test etmek için Ki-kare Analizi uygulanmıştır. Ki-kare Analizi sonucuna göre, iki mahalle arasında hanedeki araç sayısında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,000$; $p<0,05$) (Şekil 4.34). Bahriye Üçok Mahallesi’nde hanede aracı olmayan oran %47,5 (58 kişi) iken Atakent’te yalnızca %17 (19 kişi) olduğu görülmektedir. Hanede bir aracı bulunanların oranı Bahriye Üçok Mahallesi’nde %49,2 (60 kişi) iken Atakent Mahallesi’nde %58,9’dur (66 kişi). Hanede iki aracı bulunan gruba bakıldığında ise Bahriye Üçok %3,3’lük (4 kişi) düşük bir orana sahipken Atakent’te bu oran %24,1’dir (27 kişi). Hane başına düşen araç sayısı hesaplandığında Bahriye Üçok Mahallesi’nde ortalama 0,55 iken Atakent Mahallesi’nde ortalamanın 0,93 olduğu görülmektedir. Hanede en az bir araç bulunan katılımcıların bulundukları mahalleye göre analiz edildiğinde ise, araç kullanma sıklığı ($p=0,013$; $p<0,05$) (Şekil 4.35) ve araç kullanma amacı başlığı altında alışverişe gitmek ($p=0,010$; $p<0,05$) ve gezmeye gitmek ($p=0,034$; $p<0,05$) alt başlıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir (Şekil 4.36). Araç kullanım sıklığında haftada birkaç kez kullanan gruplara bakıldığında Bahriye Üçok %18,8’lik (12 kişi) orana sahipken, Atakent Mahallesi’nin %37,6 (25 kişi) olduğu; aracı düzenli olarak değil de gerektiğinde kullananlara bakıldığında ise Bahriye Üçok Mahallesi’nin %20,3 (13 kişi) ve Atakent Mahallesi’nin %6,5 oranında (6 kişi) olduğu gözlenmektedir. Aracı kullanma amaçlarından alışverişe gitmek alt eylemi

incelendiğinde Bahriye Üçok Mahallesi %48,8’lik bir orana (31 kişi) sahipken Atakent Mahallesi %68,8 ile (64 kişi) daha yüksek bir orana sahiptir. Yine araç kullanım amaçlarından gezmeye gitmek başlığında ise Bahriye Üçok Mahallesi %79,9’luk orana (51 kişi) sahipken Atakent %91,4’lük bir orana (85 kişi) sahiptir.

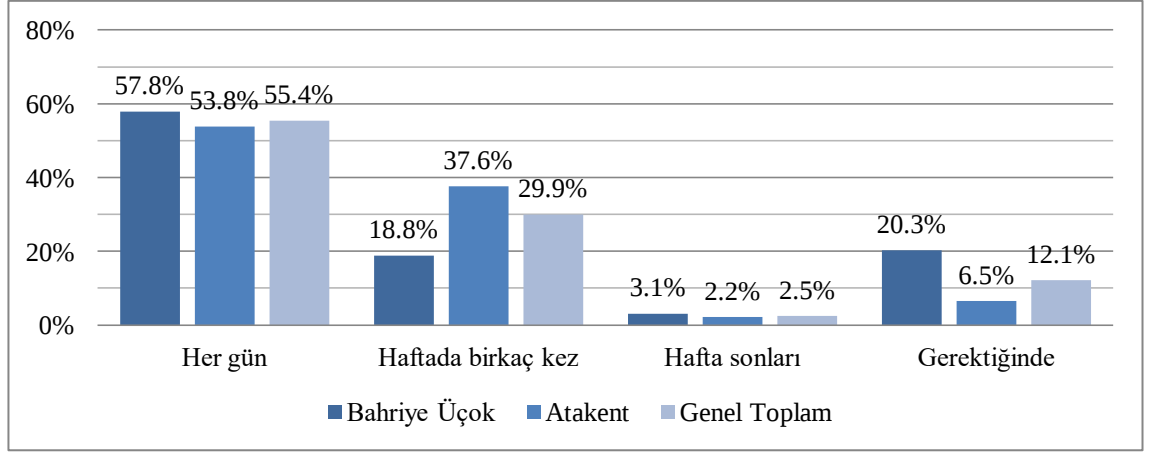
Çizelge 4.6. Araştırmaya katılan katılımcıların araç kullanma sıklıklarına ve amaçlarına göre dağılımı

			Bahriye Üçok		Atakent		Toplam		p
Demografik Özellikler			n	%	n	%	n	%	
Hanedeki Sayısı	Araç	Yok	58	47,5	19	17,0	77	23,9	0,000*
		Bir araç	60	49,2	66	58,9	126	53,8	
		İki araç	4	3,3	27	24,1	31	13,2	
Araç Sıklığı	Kullanım	Her gün	37	57,8	50	53,8	87	55,4	0,013*
		Haftada birkaç kez	12	18,8	35	37,6	47	29,9	
		Hafta sonları	2	3,1	2	2,2	4	2,5	
		Gerektiğinde	13	20,3	6	6,5	19	12,1	
İşe gitmek		Evet	30	46,9	40	43,0	70	44,6	0,632
		Hayır	34	53,1	53	57,0	87	55,4	
Çocukları götürmek	okula	Evet	5	7,8	3	3,2	8	5,1	0,199
		Hayır	59	92,2	90	96,8	149	94,9	
Alışverişe gitmek		Evet	31	48,4	64	68,8	95	60,5	0,010*
		Hayır	33	51,6	29	31,2	62	39,5	
Sağlık hizmetlerinden faydalanmak		Evet	16	13,1	27	29,0	43	27,4	0,578
		Hayır	48	39,3	66	71,0	114	72,6	
Gezmeye gitmek		Evet	51	79,7	85	91,4	136	86,6	0,034*
		Hayır	13	20,3	8	8,6	21	13,4	
Aile ve arkadaşları ziyaret etmek		Evet	22	34,4	36	38,7	58	36,9	0,580
		Hayır	42	65,6	57	61,3	99	63,1	
Toplam			64	100,0	93	100,0	157	100,0	

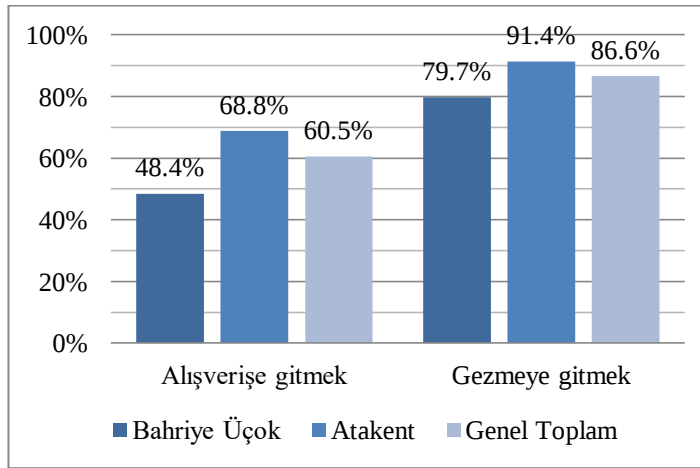
*p<0,05

Şekil 4.34. Hanedeki araç sayısına göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma

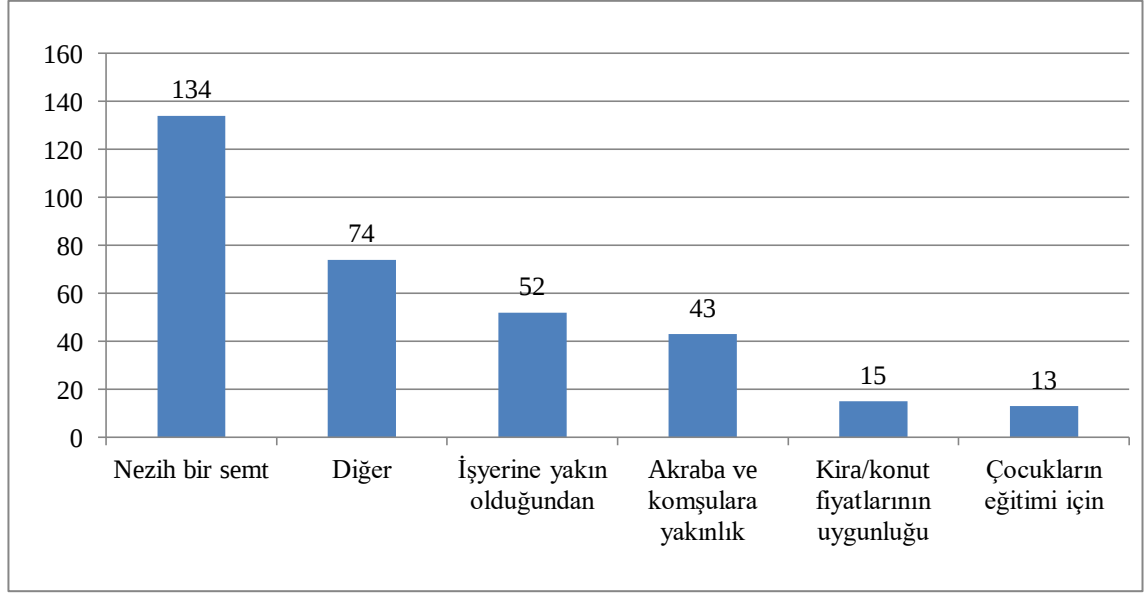

Şekil 4.35. Araç kullanım sıklığı göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma

Şekil 4.36. Araç kullanım amaçlarına göre örneklem alanları arasındaki farklılaşma

Katılımcıların ikamet etmekte oldukları semti seçme sebepleri incelendiğinde %57,3'ü (134 kişi) nezih bir semt olduğunu söylerken, %22,2'si (52 kişi) iş yerine yakın olduğundan ve %18,4'ü (43 kişi) akraba ve arkadaşlara yakınlık nedeniyle olduğunu belirtmiştir (Şekil 4.37). Araştırmaya katılan iki mahalle katılımcılarının bu semti seçme sebeplerine göre dağılımı Çizelge 4.7'de verilmiştir. İki mahalle katılımcılarının bu semti seçme sebepleri arasında ilişki olup olmadığını test etmek için Ki-kare Analizi uygulanmıştır. Ki-kare Analizi sonucuna göre, semti seçme nedenleri arasından “Diğer” seçeneği belirten kişiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,003$; $p<0,05$).

Şekil 4.37. Anket katılımcılarının Bahriye Üçok Mahallesi’ni tercih etme sebepleri

Çizelge 4.7. Katılımcıların oturdukları semti seçme sebeplerine göre dağılımı

		Bahriye Üçok		Atakent		Toplam		p
Değişkenler		n	%	n	%	n	%	
Akraba ve arkadaşlara yakınlık	Evet	20	16,4	23	20,5	43	18,4	0,414
	Hayır	102	83,6	89	79,5	191	81,6	
Kira/konut fiyatlarının uygunluğu	Evet	10	8,2	5	4,5	15	6,4	0,244
	Hayır	112	91,8	107	95,5	219	93,6	
Çocukların eğitimi için	Evet	9	7,4	4	3,6	13	5,6	0,204
	Hayır	113	92,6	108	96,4	221	94,4	
İşyerine yakın olduğundan	Evet	27	22,1	25	22,3	52	22,2	0,972
	Hayır	95	77,9	87	77,7	182	77,8	
Nezih bir semt	Evet	73	59,8	61	54,5	134	57,3	0,407
	Hayır	49	40,2	51	45,5	100	42,7	
Diğer	Evet	28	23,0	46	41,1	74	31,6	0,003*
	Hayır	94	77,0	66	58,9	160	68,4	
Toplam		122	100,0	112	100,0	234	100,0	

*p<0,05

4.2.2. Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliği etkileyen bileşenlerinin belirlenmesi

Araştırmada kullanılan modelin istatistik tutum ölçeği kapsamında yapı geçerliliğine sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla faktör analizi kullanılmıştır. Aynı zamanda, kavramsal çerçeve kapsamında belirlenen ana bileşenler içerisinde gizli bir boyut olup

olmadığını tespit etmek için elde edilen veri kümesine faktör analizi uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığını test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. KMO değeri olarak 0,5-1,0 arası değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilmektedir (Altunışık ve diğerleri, 2010). Analiz sonucunda KMO değerinin 0,859 olarak belirlenmiş ve örneklemin faktör analizi yapmak için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Bartlett Küresellik testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen Ki-Kare değerinin kabul edilebilir olduğu görülmüştür ($\chi^2(780) = 4036,320$; $p=0,000$; $p<0,01$). Kullanılan ölçeğin faktör desenini ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) ve döndürme olarak dik döndürme yöntemlerinden Varimax seçilmiştir. Ölçeğin faktör desenini ortaya koymada faktör yük değerlerinin 0,35'in üstünde ve özdeğer (Eigenvalue) düzeyi 1 olarak belirtilmiştir. Varimax döndürmesi sonucunda maddeler toplam 10 faktör bileşeni altında toplanmıştır. Bu faktörler, toplam varyansın %70,94'ünü açıklamaktadır. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli olarak kabul edildiğinden (Büyüköztürk, 2007), çalışmanın yeterli varyansa sahip olduğu varsayılmıştır. Analizler sonucunda ortaya çıkan faktör bileşenleri sırasıyla F1_Açık Mekan, F2_Aidiyet, F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları, F4_Komşuluk, F5_ Günlük Aktiviteler, F6_Katılım, F7_Erişim ve Kültürel Donatı, F8_ Güvenlik, F9_Yaya Güvenliği, F10_Eğitim Donatıları olarak yeniden tanımlanmıştır. Açık mekan bileşeni, açıklayıcı faktör analizinde veri kümesini en yüksek düzeyde açıklayan faktör olarak belirlenmiştir (Çizelge 4.8).

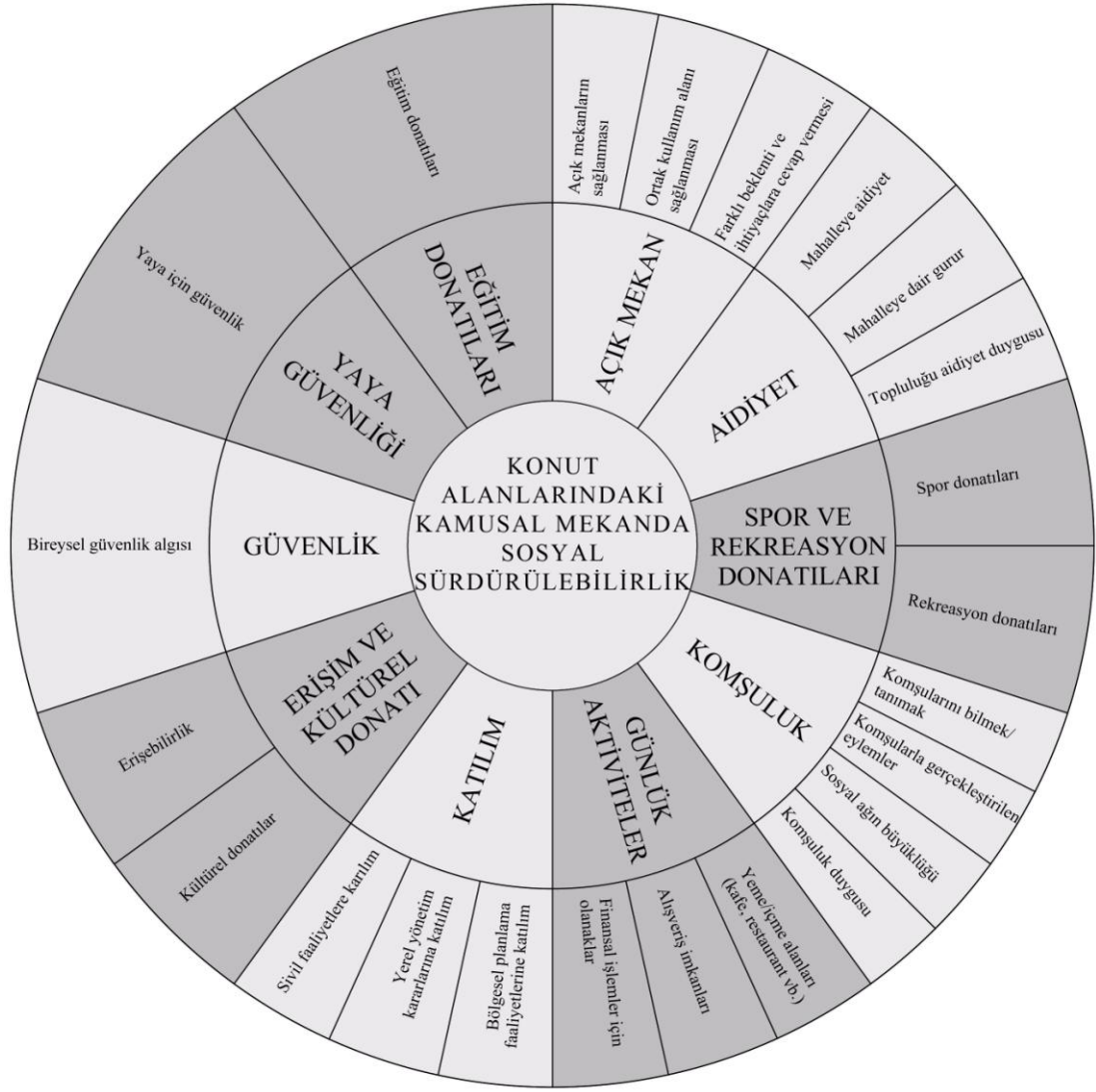
Çizelge 4.8. Araştırmada kullanılan ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonuçları

Maddeler	F1_ACIK MEKAN	F2_ AIDİYET	F3_SPOR VE REKREASYON DONATILARI	F4_ KOMŞULUK	F5_GÜNLÜK AKTİVİTELER	F6_ KATILIM	F7_ERİŞİM ve KÜLTÜREL DONATI	F8_ GÜVENLİK	F9_YAYA GÜVENLİĞİ	F10_EĞİTİM DONATILARI
S18 acik parkbelenli	0.804									
S17 acik park	0.799									
S19 acik yeterliacik	0.795									
S16 acik yesilalan	0.634									
S20 acik farkligrup	0.626									
S21 acik genelhiyac	0.495								0.365	
S22 acik hersaat	0.462		0.361							
S25 aid cevreyasamsekli		0.778								
S26 aid kendimgibi		0.772								
S23 aid cevreyait		0.752								
S27 aid insanyasamsekli		0.724								
S24 aid gurur		0.635			0.413					
S11 don gencstis			0.843							
S12 don spor			0.829							
S10 don cocukstis			0.783							
S28 kom kisitanima				0.815						
S30 kom komsu				0.804						
S39 kat komstuekinlik				0.707						
S28 aid dostlukbagi				0.664						
S08 don gunlukalisveris					0.830					
S07 don magaza					0.764					
S14 don yemeieme					0.634					
S09 don finans					0.548					
S43 kat planlama						0.807				
S41 kat siviltoplum						0.733				
S42 kat karar						0.703				
S40 kat demek						0.655				
S02 eris hervere							0.819			
S03 eris ulasim							0.705			
S01 eris yuruyerek							0.635			
S13 don sahnesanat			0.376				0.392			
S15 don kulturel			0.378				0.383			0.368

Çizelge 4.8. Araştırmada kullanılan ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonuçları (devam)

Maddeler	F1_ACIK MEKAN	F2_AIDIYET	F3_SPOR ve REKREASYON DONATILARI	F4_KOMŞULUK	F5_GÜNLÜK AKTİVİTELER	F6_KATILIM	F7_ERİŞİM ve KÜLTÜREL DONATI	F8_GÜVENLİK	F9_YAYA GÜVENLİĞİ	F10_EĞİTİM DONATILARI
S36 guv günduz								0,831		
S37 guv gece								0,817		
S38 guv cocuk								0,716		
S34 guv aractrafigi									0,877	
S35 guv farklikullanici							0,373		0,825	
S04 eris kaldirim									0,442	
S06 don egitim										0,828
S05 don okuloncesi										0,805
Açıklanan Varyans (%)	10,407	9,151	7,594	7,251	6,927	6,715	6,249	6,070	5,577	5,001
Toplam Açıklanan Varyans (%)= 70,942										
Öz Değer (λ)	10,859	4,308	2,791	2,051	1,884	1,542	1,442	1,336	1,099	1,066
KMO =0,859; γ²(780) =4 036,320; Bartlett Küresellik Testi (p) = 0,000										

Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan bileşenler Şekil 2.11’de sunulan kavramsal çerçeveden farklı bir strüktüre sahiptir. Kavramsal çerçeveden farklı çıkan bileşenler Şekil 4.38’de koyu biçimde işaretlenmiştir. Aidiyet, komşuluk ve katılım bileşenleri alt başlıklarını korurken; faktör analiz sonucunda sosyal altyapı ve güvenlik konularında yer alan alt başlıkların aslında ana bileşenler olarak ve bazı alt bileşenlerin de katılımcılar tarafından birlikte algılandığı görülmüştür. Bu kapsamda, sosyal altyapı bileşeni altında bulunan açık mekan, spor ve rekreasyon donatıları, günlük aktiviteler ve eğitim donatıları alt başlıkları ana bileşenler olarak algılanmaktadır. Yine sosyal donatı altında yer alan kültürel donatı alt başlığı da erişilebilirlik ile birlikte değerlendirilmektedir. Güvenlik ana bileşeni altında bulunan yaya güvenliği ise yine ayrı bileşen olarak özelleştiği görülmektedir. Ayrıca komşuluk bileşeninden bahsedilirken, komşuluk duygusu alt başlığında yargı cümlelerine katılımları likert ölçeğinde subjektif olarak; komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı alt başlığı yargı cümlelerine zaman sıklığı bakımından likert ölçeğinde subjektif olarak ve sosyal ağın büyüklüğü alt başlığı ise açık uçlu sayısal değerler ile objektif olmak üzere farklı şekillerde ölçüldüğü vurgulanmalıdır. Dolayısıyla, gerek veri yapısı gerekse alt bileşenlere dair soruların cevap strüktürü dolayısıyla yalnızca komşuluk duygusu faktör analizi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Çalışmanın devamında yer alan diğer analizler yeni bileşenler kapsamında ve farklı strüktüre sahip alt bileşenler ise ayrı biçimde ele alınarak tartışılmaktadır.

Şekil 4.38. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan ana bileşenler ve alt başlıkları

İstatistik tutum ölçeği olarak iç tutarlılık bağlamında, Chronbach Alfa (α) güvenilirliğine bakılmıştır. Güvenilirlik analizi her bir ölçme aracının kavramsal yapıyı tutarlı şekilde ölçüp ölçmediğinin belirlenmesi için tüm faktörlere uygulanmıştır. Chronbach Alfa güvenilirlik değerlerinin (α) 0,60'tan büyük olması kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini (Özdamar, 1999) ve yapı geçerliliğini işaret etmektedir (Baykul, 1979). Alt boyutların alfa değerleri açık mekan için 0,868, aidiyet için 0,869, spor ve rekreasyon donatıları için 0,920, komşuluk için 0,841, günlük aktiviteler için 0,761, katılım için 0,855, erişim ve kültürel donatı için 0,710, güvenlik için 0,817, yaya güvenliği için 0,786 ve eğitim donatıları için 0,840 olarak

tespit edilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların güvenilirlikleri gerek ölçek gerekse alt boyutlar olarak ayrı ayrı değerlendirildiğinde yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.9). Bu da çalışmada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılıklarının yeterli olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.9. Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlik analiz sonuçları

	Toplam Madde Korelasyonu
F1_AÇIK MEKAN $\alpha=0,868$ (n=226)	
S16_acik_yesilalan	0,699
S17_acik_park	0,799
S18_acik_parkbeklenti	0,793
S19_acik_yeterliacik	0,733
S20_acik_farkligrup	0,669
S21_acik_genelihtiyac	0,367
S22_acik_hersaat	0,516
F2_AİDİYET $\alpha=0,869$ (n=219)	
S23_aid_cevreyeait	0,684
S24_aid_gurur	0,616
S25_aid_cevreyasamsekli	0,746
S26_aid_kendimgibi	0,766
S27_aid_insanyasamsekli	0,684
F3_SPOR ve REKREASYON DONATILARI $\alpha=0,920$ (n=215)	
S10_don_cocuktesis	0,817
S11_don_genctesis	0,853
S12_don_spor	0,843
F4_KOMŞULUK $\alpha=0,841$ (n=216)	
S28_aid_dostlukbagi	0,611
S29_kom_kisitanima	0,769
S30_kom_komsu	0,786
S39_kat_komsuetkinlik	0,547
F5_GÜNLÜKAKTİVİTELER $\alpha=0,761$ (n=230)	
S07_don_magaza	0,648
S08_don_gunlukalisveris	0,703
S09_don_finans	0,503
S14_don_yemeicme	0,449
F6_KATILIM $\alpha=0,855$ (n=162)	
S40_kat_dernek	0,654
S41_kat_siviltoplum	0,704
S42_kat_karar	0,728
S43_kat_planlama	0,705
F7_ERİŞİM VE KÜLTÜREL DONATI $\alpha=0,710$ (n=213)	
S01_eris_yuruyerek	0,535
S02_eris_heryere	0,604
S03_eris_ulasim	0,513
S13_don_sahnesanat	0,357
S15_don_kulturel	0,429

Çizelge 4.9. Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının güvenirlik analiz sonuçları (devam)

F8 GÜVENLİK $\alpha=0,817$ (n=232)	
S25_guv_gunduz	0,723
S37_guv_gece	0,718
S38_guv_cocuk	0,609
F9 YAYA GÜVENLİĞİ $\alpha=0,786$ (n=233)	
S04_eris_kaldirim	0,399
S34_guv_aractrafigi	0,802
S35_guv_farklikullanici	0,718
F10 EĞİTİM DONATILARI $\alpha=0,840$ (n=203)	
S05_don_okuloncesi	0,725
S06_don_egitim	0,725
Toplam Güvenirlik $\alpha=0,929$	

4.2.3. Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi

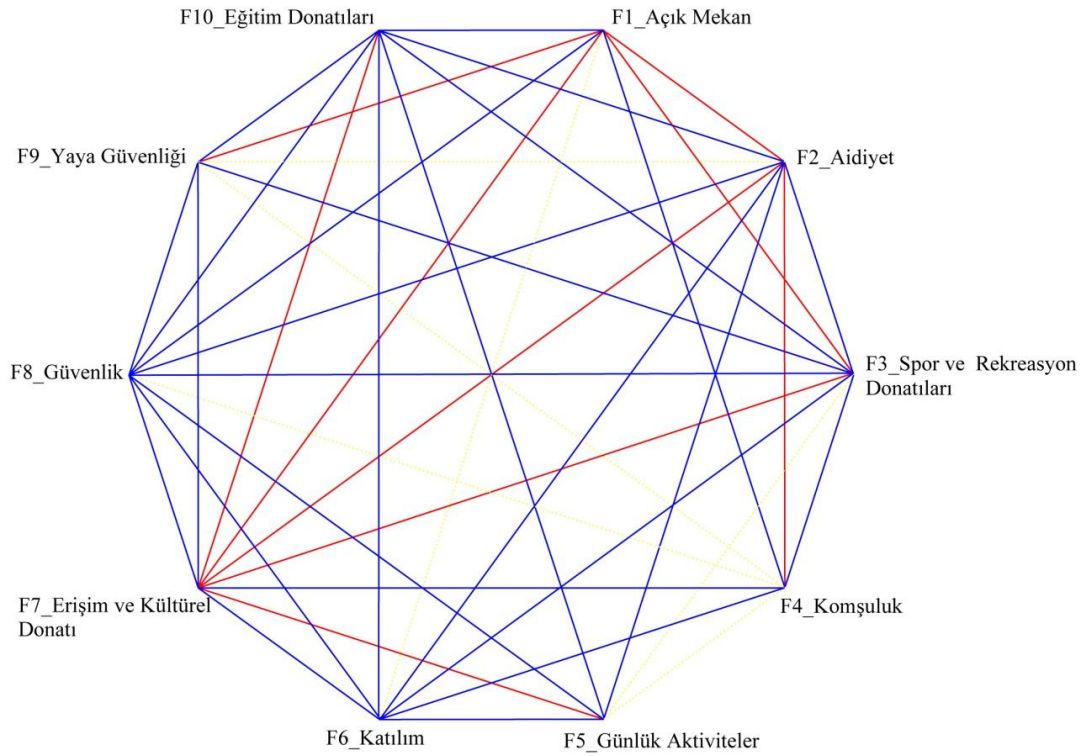
Araştırmada kullanılan ölçeğin boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını test etmek ve eğer ilişki varsa bu ilişkinin derecesini belirlemek için Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Korelasyon katsayısı hesaplanmadan önce serpilme grafikleri yapılarak doğrusal ilişkinin varlığı ve ölçeğin boyutlarının normal dağılımı kontrol edilmiştir. Ölçeğin birçok boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$) (Çizelge 4.10). Boyutlar arasındaki ilişkiler için Evans (1996) tarafından önerilen r değeri için 0,00-0,19 “çok zayıf”, 0,20-0,39 “zayıf”, 0,40-0,59 “orta”, 0,60-0,79 “güçlü”, 0,80-1,0 “çok güçlü” değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Bu kapsamda, bileşenlerin arasındaki orta, zayıf ve çok zayıf ilişkiler ağı Şekil 4.39’da gösterilmiştir.

Çizelge 4.10. Araştırmada kullanılan ölçğin boyutları arasındaki ilişki

	F1_AÇIK MEKAN	F2_ Aldiyet	F3_SPOR VE REKREASYO N	F4_ KOMŞULUK AKTİVİTELER	F5_GÜNLÜK KATILIM	F6_ KATILIM	F7_ERİŞİM ve KÜLTÜREL DONATI	F8_ GÜVENLİK	F9_YAYA GÜVENLİĞİ	F10_EĞİTİM DONATILAR
	1	0,402**	0,571**	0,283**	0,104	0,199**	0,422**	0,365**	0,550**	0,379**
p		0,000	0,000	0,000	0,112	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,402**	1	0,332**	0,525**	0,357**	0,384**	0,435**	0,282**	0,166*	0,242**
p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,011	0,000
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,571**	0,332**	1	0,221**	0,189**	0,307**	0,437**	0,321**	0,322**	0,376**
p		0,000	0,000	0,001	0,004	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
n	225	225	225	225	225	217	225	225	225	215
	0,283**	0,525**	0,221**	1	0,196**	0,373**	0,239**	0,161*	0,132*	0,115
p		0,000	0,001	0,000	0,003	0,000	0,000	0,014	0,044	0,091
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,104	0,357**	0,189**	0,196**	1	0,374**	0,463**	0,353**	0,018	0,297**
p		0,000	0,004	0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,784	0,000
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,199**	0,384**	0,307**	0,373**	0,374**	1	0,397**	0,287**	0,110	0,260**
p		0,003	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,101	0,000
n	225	225	217	225	225	225	225	225	225	209
	0,422**	0,435**	0,437**	0,239**	0,463**	0,397**	1	0,277**	0,215**	0,408**
p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,365**	0,282**	0,321**	0,161*	0,353**	0,287**	0,277**	1	0,367**	0,267**
p		0,000	0,000	0,014	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,550**	0,166*	0,322**	0,132*	0,018	0,110	0,215**	0,367**	1	0,276**
p		0,000	0,011	0,044	0,784	0,101	0,001	0,000	0,000	0,000
n	234	234	225	234	234	225	234	234	234	217
	0,379**	0,242**	0,376**	0,115	0,297**	0,260**	0,408**	0,267**	0,276**	1
p		0,000	0,000	0,091	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
n	217	217	215	217	217	209	217	217	217	217

** Korelasyon 0,01 seviyesinde anlamlıdır (2-tailed)

*Korelasyon 0,05 seviyesinde anlamlıdır (2-tailed).

Şekil 4.39. Araştırmada kullanılan ölçeğin boyutları arasındaki ilişki ağının gösterilmesi (Kırmızı: Orta düzeyde pozitif ilişki; Mavi: Zayıf düzeyde pozitif ilişki; Sarı: Çok zayıf düzeyde pozitif ilişki)

F1_Açık Mekan bileşeni ile F2_ Aidiyet ($r=0,402$; $p<0,05$), F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları ($r=0,571$; $p<0,05$), F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($r=0,422$; $p<0,05$) ve F9_Yaya Güvenliği ($r=0,550$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon vardır. F1_Açık Mekan bileşeni ile F4_ Komşuluk ($r=0,283$; $p<0,05$), F8_ Güvenlik ($r=0,365$; $p<0,05$) ve F10_Eğitim donatıları ($r=0,379$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır. F1_Açık Mekan bileşeni ile F6_ Katılım ($r=0,199$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde çok zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F2_ Aidiyet bileşeni ile F4_ Komşuluk ($r=0,525$; $p<0,05$) ve F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($r=0,435$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon vardır. F2_ Aidiyet bileşeni ile F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları ($r=0,332$; $p<0,05$), F5_ Günlük Aktiviteler ($r=0,357$; $p<0,05$), F6_ Katılım ($r=0,384$; $p<0,05$), F8_ Güvenlik ($r=0,282$; $p<0,05$) ve F10_Eğitim Donatıları ($r=0,242$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde

zayıf düzeyde korelasyon vardır. F2_Aidiyet bileşeni ile F9_Yaya Güvenliği ($r=0,166$; $p<0,01$) arasında pozitif yönde çok zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları bileşeni ile F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($r=0,437$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon vardır. F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları bileşeni ile F4_Komşuluk ($r=0,221$; $p<0,05$), F6_Katılım ($r=0,307$; $p<0,05$), F8_Güvenlik ($r=0,321$; $p<0,05$), F9_Yaya Güvenliği ($r=0,322$; $p<0,05$) ve F10_Eğitim Donatıları ($r=0,376$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır. F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları ve F5_Günlük Aktiviteler ($r=0,189$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde çok zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F4_Komşuluk bileşeni ile F6_Katılım ($r=0,373$; $p<0,05$) ve F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($r=0,239$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır. F4_Komşuluk bileşeni ile F5_Günlük Aktiviteler ($r=0,196$; $p<0,05$), F8_Güvenlik ($r=0,161$; $p<0,01$) ve F9_Yaya Güvenliği ($r=0,132$; $p<0,01$) bileşenleri arasında pozitif yönde çok zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F5_Günlük Aktiviteler bileşeni ile F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($r=0,463$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon vardır. F5_Günlük Aktiviteler bileşeni ile F6_Katılım ($r=0,374$; $p<0,05$), F8_Güvenlik ($r=0,353$; $p<0,05$) ve F10_Eğitim Donatıları ($r=0,297$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F6_Katılım bileşeni ile F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($r=0,397$; $p<0,05$), F8_Güvenlik ($r=0,287$; $p<0,05$) ve F10_Eğitim Donatıları ($r=0,260$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F7_Erişim ve Kültürel Donatı bileşeni ile F10_Eğitim Donatıları ($r=0,408$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde korelasyon vardır. F7_Erişim ve Donatı bileşeni ile F8_Güvenlik ($r=0,277$; $p<0,05$) ve F9_Yaya Güvenliği ($r=0,215$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F8_ Güvenlik bileşeni ile **F9_Yaya Güvenliği** ($r=0,367$; $p<0,05$) ve **F10_Eğitim Donatıları** ($r=0,267$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır.

F9_Yaya Güvenliği bileşeni ile **F10_Eğitim Donatıları** ($r=0,276$; $p<0,05$) bileşenleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde korelasyon vardır.

4.2.4. Tanımlayıcı istatistikler

Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 4.11’de verilmiştir. Ölçekte toplam 40 madde bulunmaktadır.

- F1_Açık Mekan bileşenini tanımlayan 7 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,68\pm0,77$ olduğu tespit edilmiştir.
- F2_Aidiyet bileşenini tanımlayan 5 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,92\pm0,78$ olduğu tespit edilmiştir.
- F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları bileşenini tanımlayan 4 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,60\pm0,94$ olduğu tespit edilmiştir.
- F4_Komşuluk bileşenini tanımlayan 4 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,53\pm0,89$ olduğu tespit edilmiştir.
- F5_Günlük Aktiviteler bileşenini tanımlayan 4 madde bulunmakta olup ortalama değeri $4,53\pm0,47$ olduğu tespit edilmiştir.
- F6_Katılım bileşenini tanımlayan 4 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,60\pm0,90$ olduğu tespit edilmiştir.
- F7_Erişim ve Kültürel Donatı bileşenini tanımlayan 5 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,90\pm0,61$ olduğu tespit edilmiştir.
- F8_Güvenlik bileşenini tanımlayan 3 madde bulunmakta olup ortalama değeri $4,11\pm0,75$ olduğu tespit edilmiştir.
- F9_Yaya Güvenliği bileşenini tanımlayan 3 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,40\pm0,97$ olduğu tespit edilmiştir.
- F10_Eğitim Donatıları bileşenini tanımlayan 2 madde bulunmakta olup ortalama değeri $3,83\pm0,83$ olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.11. Araştırmada kullanılan ölçeğin ve alt boyutlarının tanımlayıcı istatistikleri

	Madde Sayısı	Min.	Maks.	Ort.	SS	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
F1_Açık Mekan	7	1,00	5,00	3,68	0,77	-0,734	0,565
F2_Aidiyet	5	1,00	5,00	3,92	0,78	-0,666	0,802
F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları	3	1,00	5,00	3,60	0,94	-0,491	-0,194
F4_Komşuluk	4	1,00	5,00	3,53	0,89	-0,506	-0,015
F5_Günlük Aktiviteler	4	2,00	5,00	4,53	0,47	-1,135	2,534
F6_Katılım	4	1,00	5,00	3,60	0,90	-,475	0,097
F7_Erişim ve Kültürel Donatı	5	1,00	5,00	3,90	0,61	-0,295	-0,009
F8_Güvenlik	3	1,00	5,00	4,11	0,75	-1,029	1,929
F9_Yaya Güvenliği	3	1,00	5,00	3,40	0,97	-0,383	-0,409
F10_Eğitim Donatıları	2	1,00	5,00	3,83	0,83	-0651	0,552

Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için katılımcıların bireysel özelliklerine dair karşılaştırma yapılmıştır. İki grup karşılaştırılması bağımsız T-testi (Independent T-test), ikiden fazla grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$) (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	68	3,66	0,56	t=0,499	0,619
	Erkek	54	3,61	0,56		
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	27	3,54	0,60	F=0,810	0,521
	50-59 yaş	25	3,69	0,52		
	40-49 yaş	27	3,79	0,49		
	30-39 yaş	26	3,58	0,64		
	18-29 yaş	17	3,59	0,51		
	Bekar	31	3,71	0,49		
Medeni Durum	Evli	74	3,62	0,58	F=0,558	0,644
	Boşanmış	3	3,32	0,35		
	Dul	14	3,68	0,61		

Çizelge 4.12. Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Çocuk Sayısı	Yok	38	3,62	0,48	F=0,295	0,829
	1 çocuk	37	3,60	0,59		
	2 çocuk	37	3,71	0,59		
	3 çocuk ve üzeri	10	3,60	0,65		
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	2,96	0,46	F=1,061	0,386
	İlkokul	8	3,78	0,31		
	Ortaokul	8	3,71	0,66		
	Lise	40	3,68	0,58		
	Üniversite	62	3,62	0,55		
	Lisansüstü	2	3,15	0,18		
Sektör	Öğrenci	4	3,60	0,54	F=0,683	0,663
	Memur	14	3,48	0,56		
	Özel Sektör	32	3,73	0,51		
	Serbest Meslek/Esnaf	16	3,74	0,52		
	Ev Hanımı	14	3,71	0,72		
	İşsiz	3	3,28	0,33		
	Emekli	39	3,59	0,57		
Haneinin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	67	3,59	0,59	F=0,883	0,452
	5 000-10 000 ₺	47	3,69	0,52		
	10 000-20 000 ₺	7	3,64	0,44		
	20 000 ₺ ve üzeri	1	4,41	0,56		

*p<0,05

Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır (Çizelge 4.13). Test sonucuna göre Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının ikamet ettikleri konuta dair özelliklerine göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Çizelge 4.13. Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	F Değeri	p
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	70	3,66	0,56	0,215	0,886
	Kira	42	3,60	0,58		
	Lojman	1	3,95	-		
	Aile Bireyinin	9	3,69	0,47		

Çizelge 4.13. Bahriye Üçok Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)

Değişkenler		n	$\bar{X}$	SS	F Değeri	p
Bu Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	38	3,47	0,57	1,907	0,132
	6-10 yıl	38	3,69	0,55		
	11-15 yıl	19	3,76	0,49		
	16 yıl ve üzeri	27	3,74	0,57		
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	27	3,39	0,53	2,654	0,052
	11-20 yıl	18	3,77	0,52		
	21-30 yıl	27	3,77	0,60		
	31 yıl ve üzeri	50	3,66	0,55		
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	15	3,72	0,62	0,276	0,843
	2 kişi	45	3,67	0,55		
	3 kişi	46	3,61	0,52		
	4 kişi ve daha fazla	16	3,56	0,68		
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	58	3,68	0,59	0,433	0,650
	Bir araç	60	3,61	0,53		
	İki araç	4	3,46	0,53		

*p<0,05

Atakent Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tespit etmek için katılımcıların bireysel özelliklerine dair karşılaştırma yapılmıştır. İki grup karşılaştırılması bağımsız T-testi (Independent T-test), ikiden fazla grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre Atakent Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (p>0,05) (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Atakent Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	56	3,7	0,45	t=0,486	0,628
	Erkek	56	3,71	0,49		
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	27	3,74	0,51	F=0,611	0,655
	50-59 yaş	13	3,89	0,43		
	40-49 yaş	25	3,76	0,43		
	30-39 yaş	30	3,67	0,49		
	18-29 yaş	17	3,66	0,49		

Çizelge 4.14. Atakent Mahallesi katılımcılarının demografik özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Medeni Durum	Bekar	26	3,65	0,49	F=0,776	0,510
	Evli	68	3,74	0,48		
	Boşanmış	9	3,70	0,37		
	Dul	9	3,93	0,44		
Çocuk Sayısı	Yok	32	3,64	0,46	F=1,341	0,265
	1 çocuk	34	3,67	0,55		
	2 çocuk	41	3,83	0,43		
	3 çocuk ve üzeri	5	3,87	0,28		
Eğitim Durumu	İlkokul	2	3,15	0,39	F=1,133	0,345
	Ortaokul	2	3,56	0,48		
	Lise	27	3,78	0,52		
	Üniversite	64	3,76	0,47		
	Lisansüstü	17	3,63	0,41		
Sektör	Öğrenci	5	3,45	0,65	F=1,232	0,296
	Memur	13	3,75	0,31		
	Özel Sektör	38	3,73	0,54		
	Serbest Meslek/Esnaf	23	3,64	0,38		
	Ev Hanımı	6	3,76	0,45		
	İşsiz	2	4,41	0,75		
	Emekli	25	3,81	0,45		
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	19	3,67	0,58	F=0,235	0,872
	5 000-10 000 ₺	61	3,77	0,45		
	10 000-20 000 ₺	26	3,71	0,45		
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,69	0,45		

*p<0,05

Atakent Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Test sonucuna göre Atakent Mahallesi katılımcılarının konutta oturma süresine göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,004$, $p<0,05$) (Çizelge 4.15). Fark yaratan grubu bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre bu konutta oturma süresi 6-10 yıl arasında olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, bu konutta oturma süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcılara göre daha fazla (+0,33) olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.15. Atakent Mahallesi katılımcılarının konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X}$	SS	F Değeri	p	Bonferroni
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	64	3,79	0,46	2,409	0,071	
	Kira	36	3,57	0,50			
	Lojman	6	3,90	0,30			
	Aile Bireyinin	6	3,90	0,40			
Bu Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az (1)	46	3,58	0,44	4,705	0,004*	2>1
	6-10 yıl (2)	32	3,91	0,46			
	11-15 yıl (3)	16	3,92	0,37			
	16 yıl ve üzeri (4)	18	3,63	0,50			
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	19	3,56	0,38	1,273	0,287	
	11-20 yıl	24	3,70	0,48			
	21-30 yıl	33	3,79	0,46			
	31 yıl ve üzeri	36	3,79	0,52			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	13	3,78	0,38	0,359	0,783	
	2 kişi	27	3,66	0,58			
	3 kişi	42	3,78	0,40			
	4 kişi ve daha fazla	30	3,71	0,51			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	19	3,61	0,42	0,831	0,439	
	Bir araç	66	3,77	0,54			
	İki araç	27	3,72	0,31			

*p<0,05

4.2.5. Ölçek bileşenlerinin katılımcıların bireysel ve sosyal ağ özelliklerine göre karşılaştırılması

Anket katılımcılarının bireysel özelliklerinden demografik, konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özellikleri ile ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için karşılaştırma yapılmıştır. İki grup karşılaştırılması bağımsız T-testi (Independent T-test), ikiden fazla grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları, ölçeğin her alt bileşenine göre aşağıda detaylı şekilde bahsedilmektedir.

Anket katılımcılarının F1_ Açık Mekan bileşeninin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,547), yaş aralığı (p= 0,864), medeni durum (p= 0,287), eğitim durumu (p= 0,979), sektör (p= 0,681) ve hanenin

toplam geliri ($p= 0,095$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F1_ Açık Mekan bileşeni ile konut alanı geçmiş özelliklerinden konut mülkiyeti ($p= 0,345$), konutta ikamet süresi ($p= 0,362$), İzmir’de ikamet süresi ($p= 0,669$) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı ($p= 0,190$) ve konutta yaşayan kişi sayısı ($p= 0,729$) ve hanedeki araç sayısı ($p= 0,451$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. F1_Açık mekan ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	124	3,65	0,84	1,515	0,547
	Erkek	110	3,71	0,70		
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	3,63	0,88	0,320	0,864
	50-59 yaş	38	3,69	0,78		
	40-49 yaş	52	3,76	0,73		
	30-39 yaş	56	3,62	0,79		
	18-29 yaş	34	3,71	0,64		
	Total	234	3,68	0,77		
Medeni Durum	Bekar	57	3,66	0,63	1,265	0,287
	Evli	142	3,63	0,84		
	Boşanmış	12	3,95	0,61		
	Dul	23	3,89	0,74		
	Total	234	3,68	0,77		
Çocuk Sayısı	Yok	70	3,64	0,68	1,601	0,190
	Bir	71	3,59	0,89		
	İki	78	3,83	0,74		
	3 ve üzeri	15	3,51	0,76		
	Total	234	3,68	0,77		
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	3,52	0,26	0,154	0,979
	İlkokul	10	3,55	0,68		
	Ortaokul	10	3,71	0,73		
	Lise	67	3,73	0,74		
	Üniversite	126	3,67	0,82		
	Lisansüstü	19	3,60	0,76		
	Total	234	3,68	0,77		
Sektör	Öğrenci	9	3,69	0,64	0,662	0,681
	Memur	27	3,52	0,71		
	Özel Sektör	70	3,71	0,73		
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,81	0,66		
	Ev Hanımı	20	3,48	1,08		
	İşsiz	5	3,91	1,00		
	Emekli	64	3,67	0,81		
	Total	234	3,68	0,77		

Çizelge 4.16. F1_Açık mekan ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	86	3,51	0,91	2,001	0,095
	5 000-10 000 ₺	108	3,74	0,69		
	10 000-20 000 ₺	33	3,83	0,61		
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,90	0,61		
	Total	234	3,68	0,77		
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	3,66	0,79	1,126	0,345
	Kira	78	3,63	0,77		
	Lojman	6	4,09	0,47		
	Aile Bireyinin	15	3,89	0,69		
	Total	234	3,68	0,77		
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	84	3,63	0,76	1,071	0,362
	6-10 yıl	70	3,75	0,71		
	11-15 yıl	35	3,81	0,67		
	16 yıl ve üzeri	45	3,55	0,94		
	Total	234	3,68	0,77		
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	46	3,62	0,75	0,519	0,669
	11-20 yıl	42	3,75	0,72		
	21-30 yıl	60	3,75	0,71		
	31 yıl ve üzeri	86	3,62	0,86		
	Total	234	3,68	0,77		
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	3,82	0,64	0,433	0,729
	2 kişi	72	3,69	0,85		
	3 kişi	88	3,64	0,75		
	4 kişi ve daha fazla	46	3,64	0,79		
	Total	234	3,68	0,77		
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	77	3,63	0,78	0,799	0,451
	Bir araç	126	3,66	0,83		
	İki araç	31	3,84	0,44		
	Total	234	3,68	0,77		

Anket katılımcılarının F2_Aidiyet bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet ($p= 0,547$), yaş aralığı ($p= 0,137$), medeni durum ($p= 0,067$), eğitim durumu ($p= 0,758$), sektör ($p= 0,164$) ve hanenin toplam geliri ($p= 0,763$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F2_Aidiyet bileşeni ile konut alanı geçmişi özelliklerinden konut mülkiyeti ($p= 0,139$), ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı ($p= 0,156$) ve konutta yaşayan kişi sayısı ($p= 0,578$) ve hanedeki araç sayısı ($p= 0,118$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcıların konutta ikamet süresine ($p= 0,004$) ve İzmir’de ikamet süresine ($p= 0,011$) göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p<0,05$). Fark yaratan grubu

bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre bu konutta oturma süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, bu konutta oturma süresi 5 yıldan daha fazla olan katılımcılara daha düşük olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, İzmir’de ikamet süresi 10 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, bu konutta oturma süresi 10 yıldan daha fazla olan katılımcılara daha düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. F2_Aidiyet ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	124	3,94	0,76	1,515	0,547	
	Erkek	110	3,90	0,81			
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	4,00	0,78	1,763	0,137	
	50-59 yaş	38	4,08	0,68			
	40-49 yaş	52	4,02	0,76			
	30-39 yaş	56	3,75	0,83			
	18-29 yaş	34	3,77	0,82			
	Total	234	3,92	0,79			
Medeni Durum	Bekar	57	3,90	0,77	2,418	0,067	
	Evli	142	3,89	0,82			
	Boşanmış	12	3,67	0,61			
	Dul	23	4,31	0,56			
	Total	234	3,92	0,79			
Çocuk Sayısı	Yok	70	3,79	0,76	1,756	0,156	
	Bir	71	3,88	0,82			
	İki	78	4,07	0,76			
	3 ve üzeri	15	4,00	0,81			
	Total	234	3,92	0,79			
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	4,18	0,60	0,524	0,758	
	İlkokul	10	3,92	0,58			
	Ortaokul	10	3,96	0,85			
	Lise	67	3,98	0,85			
	Üniversite	126	3,93	0,78			
	Lisansüstü	19	3,66	0,71			
	Total	234	3,92	0,79			
Sektör	Öğrenci	9	3,38	1,21	1,548	0,164	
	Memur	27	3,74	0,89			
	Özel Sektör	70	3,91	0,74			
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,96	0,69			
	Ev Hanımı	20	3,99	0,83			
	İşsiz	5	3,60	0,81			
	Emekli	64	4,07	0,74			
	Total	234	3,92	0,79			

Çizelge 4.17. F2_Aidiyet ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	86	3,92	0,87	0,463	0,763	
	5 000-10 000 ₺	108	3,97	0,74			
	10 000-20 000 ₺	33	3,77	0,71			
	20 000 ₺ ve üzeri	6	4,00	0,80			
	Total	234	3,92	0,79			
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	4,03	0,73	1,755	0,139	
	Kira	78	3,75	0,90			
	Lojman	6	3,90	0,45			
	Aile Bireyinin	15	3,84	0,64			
	Total	234	3,92	0,79			
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az (1)	84	3,68	0,77	4,627	0,004*	1<2
	6-10 yıl (2)	70	4,02	0,77			1<3
	11-15 yıl (3)	35	4,10	0,66			1<4
	16 yıl ve üzeri (4)	45	4,10	0,83			
	Total	234	3,92	0,79			
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az (1)	46	3,58	0,93	3,782	0,011*	1<2
	11-20 yıl (2)	42	3,98	0,79			1<3
	21-30 yıl (3)	60	4,06	0,65			1<4
	31 yıl ve üzeri (4)	86	3,98	0,74			
	Total	234	3,92	0,79			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	4,08	0,59	0,659	0,578	
	2 kişi	72	3,95	0,76			
	3 kişi	88	3,90	0,82			
	4 kişi ve daha fazla	46	3,83	0,87			
	Total	234	3,92	0,79			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	77	4,07	0,79	2,158	0,118	
	Bir araç	126	3,85	0,81			
	İki araç	31	3,83	0,63			
	Total	234	3,92	0,79			

* p<0,05

Anket katılımcılarının F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,861), yaş aralığı (p= 0,878), medeni durum (p= 0,253), eğitim durumu (p= 0,839), sektör (p= 0,979) ve hanenin toplam geliri (p= 0,183) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları bileşeni ile konut alanı geçmişi özelliklerinden konut mülkiyeti (p= 0,279), konutta ikamet süresi (p= 0,166), İzmir’de ikamet süresi (p= 0,420) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı (p= 0,691) ve konutta yaşayan kişi sayısı (p= 0,803) ve hanedeki araç sayısı (p= 0,594) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. F3_Spor ve rekreasyon donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	122	3,62	0,90	1,030	0,861
	Erkek	103	3,59	1,00		
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	49	3,60	0,96	0,299	0,878
	50-59 yaş	37	3,68	1,09		
	40-49 yaş	51	3,59	1,00		
	30-39 yaş	54	3,67	0,88		
	18-29 yaş	34	3,47	0,80		
	Total	225	3,61	0,94		
Medeni Durum	Bekar	56	3,65	0,87	1,370	0,253
	Evli	137	3,52	0,99		
	Boşanmış	12	3,92	0,75		
	Dul	20	3,87	0,92		
	Total	225	3,61	0,94		
Çocuk Sayısı	Yok	68	3,62	0,82	0,488	0,691
	Bir	68	3,50	1,07		
	İki	75	3,67	0,95		
	3 ve üzeri	14	3,71	0,85		
	Total	225	3,61	0,94		
Eğitim Durumu	Okuryazar	1	3,00	,	0,413	0,839
	İlkokul	10	3,67	0,42		
	Ortaokul	9	3,44	1,20		
	Lise	63	3,73	0,90		
	Üniversite	123	3,56	0,99		
	Lisansüstü	19	3,60	0,94		
	Total	225	3,61	0,94		
Sektör	Öğrenci	9	3,52	0,69	0,192	0,979
	Memur	26	3,62	0,80		
	Özel Sektör	69	3,55	0,93		
	Serbest Meslek-Esnaf	38	3,65	1,04		
	Ev Hanımı	20	3,52	1,08		
	İşsiz	5	3,87	0,69		
	Emekli	58	3,66	0,99		
	Total	225	3,61	0,94		
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	79	3,45	1,05	1,573	0,183
	5 000-10 000 ₺	106	3,72	0,87		
	10 000-20 000 ₺	33	3,54	0,87		
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,78	1,00		
	Total	225	3,61	0,94		
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	129	3,52	0,98	1,278	0,279
	Kira	74	3,65	0,91		
	Lojman	6	3,89	0,54		
	Aile Bireyinin	15	3,88	0,86		
	Total	225	3,61	0,94		

Çizelge 4.18. F3_Spor ve rekreasyon donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	80	3,60	0,91	1,710	0,166
	6-10 yıl	68	3,75	0,84		
	11-15 yıl	34	3,68	0,83		
	16 yıl ve üzeri	43	3,34	1,20		
	Total	225	3,61	0,94		
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	42	3,44	0,96	0,943	0,420
	11-20 yıl	41	3,59	0,88		
	21-30 yıl	59	3,57	0,86		
	31 yıl ve üzeri	83	3,73	1,02		
	Total	225	3,61	0,94		
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	25	3,77	1,08	0,331	0,803
	2 kişi	67	3,62	0,89		
	3 kişi	88	3,58	0,98		
	4 kişi ve daha fazla	45	3,54	0,89		
	Total	225	3,61	0,94		
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	70	3,69	0,96	0,521	0,594
	Bir araç	124	3,59	0,97		
	İki araç	31	3,49	0,81		
	Total	225	3,61	0,94		

Anket katılımcılarının F4_Komşuluk bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet ($p= 0,478$), yaş aralığı ($p= 0,686$), medeni durum ($p= 0,280$), eğitim durumu ($p= 0,365$), sektör ($p= 0,469$) ve hanenin toplam geliri ($p= 0,886$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F4_Komşuluk bileşeni ile hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı ($p= 0,518$) ve konutta yaşayan kişi sayısı ($p= 0,795$) ve hanedeki araç sayısı ($p= 0,865$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcıların konut alanı geçmişi özelliklerinden konut mülkiyeti ($p= 0,032$), konutta ikamet süresi ($p= 0,005$) ve İzmir’de ikamet süresi ($p= 0,035$) ile ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p<0,05$). Fark yaratan grubu bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre, konut mülkiyetine bakıldığında ev sahipleri kiracılara göre ölçek puan ortalamasında daha yüksek ortalamaya sahiptir. Konutta oturma süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, konutta oturma süresi 5 yıldan daha fazla olan katılımcılara daha düşük olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, İzmir’de ikamet süresi 10 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, bu

konutta oturma süresi 10 yıldan daha fazla olan katılımcılara daha düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.19. F4_Komşuluk ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	124	3,50	0,89	0,057	0,478	
	Erkek	110	3,58	0,91			
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	3,62	0,82	0,569	0,686	
	50-59 yaş	38	3,68	0,99			
	40-49 yaş	52	3,48	0,85			
	30-39 yaş	56	3,43	0,98			
	18-29 yaş	34	3,54	0,86			
	Total	234	3,54	0,90			
Medeni Durum	Bekar	57	3,54	0,96	1,285	0,280	
	Evli	142	3,50	0,90			
	Boşanmış	12	3,36	0,86			
	Dul	23	3,87	0,67			
	Total	234	3,54	0,90			
Çocuk Sayısı	Yok	70	3,53	0,94	0,759	0,518	
	Bir	71	3,43	0,91			
	İki	78	3,65	0,87			
	3 ve üzeri	15	3,51	0,80			
	Total	234	3,54	0,90			
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	3,75	0,35	1,094	0,365	
	İlkokul	10	3,48	0,89			
	Ortaokul	10	3,93	1,03			
	Lise	67	3,69	0,91			
	Üniversite	126	3,45	0,91			
	Lisansüstü	19	3,40	0,60			
	Total	234	3,54	0,90			
Sektör	Öğrenci	9	3,29	1,19	0,937	0,469	
	Memur	27	3,30	0,82			
	Özel Sektör	70	3,57	0,82			
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,42	0,94			
	Ev Hanımı	20	3,75	1,02			
	İşsiz	5	3,50	1,08			
	Emekli	64	3,65	0,89			
	Total	234	3,54	0,90			
Haneinin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	86	3,55	1,01	0,287	0,886	
	5 000-10 000 ₺	108	3,55	0,84			
	10 000-20 000 ₺	33	3,44	0,84			
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,67	0,70			
	Total	234	3,54	0,90			

Çizelge 4.19. F4_Komşuluk ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	3,65	0,88	2,407	0,032*	1>2
	Kira	78	3,32	0,91			
	Lojman	6	4,00	0,27			
	Aile Bireyinin	15	3,45	0,94			
	Total	234	3,54	0,90			
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az (1)	84	3,28	0,92	4,448	0,005*	1<2
	6-10 yıl (2)	70	3,60	0,87			1<3
	11-15 yıl (3)	35	3,83	0,76			1<4
	16 yıl ve üzeri (4)	45	3,71	0,89			1<4
	Total	234	3,54	0,90			
İzmir'de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az (1)	46	3,22	0,94	2,918	0,035*	1<2
	11-20 yıl (2)	42	3,52	0,94			1<3
	21-30 yıl (3)	60	3,71	0,89			1<4
	31 yıl ve üzeri (4)	86	3,61	0,83			
	Total	234	3,54	0,90			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	3,68	0,77	0,342	0,795	
	2 kişi	72	3,56	0,91			
	3 kişi	88	3,48	0,93			
	4 kişi ve daha fazla	46	3,54	0,89			
	Total	234	3,54	0,90			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	77	3,57	0,94	0,145	0,865	
	Bir araç	126	3,51	0,90			
	İki araç	31	3,58	0,77			
	Total	234	3,54	0,90			

* p<0,05

Anket katılımcılarının F5_Günlük Aktiviteler bileşeninin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,523), yaş aralığı (p= 0,479), medeni durum (p= 0,756), eğitim durumu (p= 0,077) ve sektör (p= 0,596) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F5_Günlük Aktiviteler bileşeni ile konut alanı geçmişi özelliklerinden konut mülkiyeti (p= 0,498), konutta ikamet süresi (p= 0,188), İzmir'de ikamet süresi (p= 0,978) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı (p= 0,343) ve konutta yaşayan kişi sayısı (p=0,858) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcılarının hanenin toplam geliri (p= 0,038) ve hanedeki araç sayısına (p= 0,020) göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir (p<0,05). Fark yaratan grubu bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Hanenin toplam gelirine bakıldığında 2 000-5 000 ₺ gelire sahip

katılımcıların 10 000-20 000 ₺ gelire sahip katılımcılara göre ölçek puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araç sahipliğinde ise aracı olmayan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, iki aracı olan katılımcılara göre yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. F5_Günlük aktiviteler ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	124	4,55	0,43	1,182	0,523	
	Erkek	110	4,51	0,52			
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	4,56	0,45	0,875	0,479	
	50-59 yaş	38	4,53	0,64			
	40-49 yaş	52	4,60	0,43			
	30-39 yaş	56	4,44	0,40			
	18-29 yaş	34	4,51	0,49			
	Total	234	4,53	0,48			
Medeni Durum	Bekar	57	4,54	0,44	0,396	0,756	
	Evli	142	4,52	0,50			
	Boşanmış	12	4,43	0,40			
	Dul	23	4,61	0,49			
	Total	234	4,53	0,48			
Çocuk Sayısı	Yok	70	4,45	0,49	1,116	0,343	
	Bir	71	4,56	0,53			
	İki	78	4,56	0,42			
	3 ve üzeri	15	4,63	0,42			
	Total	234	4,53	0,48			
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	5,00	0,00	2,018	0,077	
	İlkokul	10	4,25	0,91			
	Ortaokul	10	4,60	0,39			
	Lise	67	4,62	0,42			
	Üniversite	126	4,52	0,47			
	Lisansüstü	19	4,38	0,40			
	Total	234	4,53	0,48			
Sektör	Öğrenci	9	4,42	0,60	0,767	0,596	
	Memur	27	4,57	0,42			
	Özel Sektör	70	4,52	0,47			
	Serbest Meslek-Esnaf	39	4,43	0,54			
	Ev Hanımı	20	4,63	0,41			
	İşsiz	5	4,35	0,86			
	Emekli	64	4,58	0,44			
	Total	234	4,53	0,48			

Çizelge 4.20. F5_Günlük aktiviteler ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺ (1)	86	4,63	0,42	2,233	0,038*	1>3
	5 000-10 000 ₺ (2)	108	4,51	0,52			
	10 000-20 000 ₺ (3)	33	4,36	0,40			
	20 000 ₺ ve üzeri (4)	6	4,38	0,54			
	Total	234	4,53	0,48			
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	4,56	0,44	0,844	0,498	
	Kira	78	4,46	0,55			
	Lojman	6	4,63	0,41			
	Aile Bireyinin	15	4,62	0,43			
	Total	234	4,53	0,48			
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	84	4,45	0,52	1,607	0,188	
	6-10 yıl	70	4,56	0,48			
	11-15 yıl	35	4,53	0,38			
	16 yıl ve üzeri	45	4,64	0,44			
	Total	234	4,53	0,48			
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	46	4,55	0,45	0,065	0,978	
	11-20 yıl	42	4,54	0,44			
	21-30 yıl	60	4,51	0,49			
	31 yıl ve üzeri	86	4,53	0,50			
	Total	234	4,53	0,48			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	4,59	0,49	0,254	0,858	
	2 kişi	72	4,52	0,46			
	3 kişi	88	4,54	0,51			
	4 kişi ve daha fazla	46	4,49	0,45			
	Total	234	4,53	0,48			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok (0)	77	4,61	0,52	3,967	0,020*	0>2
	Bir araç (1)	126	4,53	0,46			
	İki araç (2)	31	4,33	0,39			
	Total	234	4,53	0,48			

* p<0,05

Anket katılımcılarının F6_Katılım bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,641), yaş aralığı (p= 0,679), medeni durum (p= 0,192), eğitim durumu (p= 0,784) ve sektör (p= 0,177) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F6_Katılım bileşeni ile konut alanı geçmişi özelliklerinden konut mülkiyeti (p= 0,683), konutta ikamet süresi (p= 0,472), İzmir’de ikamet süresi (p= 0,930) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı (p= 0,542) ve konutta yaşayan kişi sayısı (p= 0,433) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcılarının hanedeki hanenin toplam

geliri ($p= 0,031$) ve araç sayısına ($p= 0,005$) göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p<0,05$). Fark yaratan grubu bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre hanenin toplam gelirine bakıldığında 2 000-5 000 ₺ gelire sahip katılımcıların 10 000-20 000 ₺ gelire sahip katılımcılara göre ölçek puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araç sahipliğinde ise aracı olmayan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, en az bir aracı olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.21. F6_Katılım ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	119	3,63	0,90	0,176	0,641	
	Erkek	106	3,57	0,91			
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	53	3,55	0,96	0,578	0,679	
	50-59 yaş	37	3,80	0,86			
	40-49 yaş	50	3,52	0,98			
	30-39 yaş	52	3,58	0,84			
	18-29 yaş	33	3,63	0,85			
	Total	225	3,60	0,91			
Medeni Durum	Bekar	55	3,75	0,81	1,594	0,192	
	Evli	136	3,53	0,92			
	Boşanmış	11	3,31	1,07			
	Dul	23	3,82	0,93			
	Total	225	3,60	0,91			
Çocuk Sayısı	Yok	68	3,65	0,78	0,718	0,542	
	Bir	67	3,47	1,07			
	İki	75	3,67	0,88			
	3 ve üzeri	15	3,64	0,78			
	Total	225	3,60	0,91			
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	3,75	1,06	0,489	0,784	
	İlkokul	10	3,80	0,90			
	Ortaokul	10	3,88	0,79			
	Lise	64	3,61	0,90			
	Üniversite	121	3,58	0,90			
	Lisansüstü	18	3,40	1,05			
	Total	225	3,60	0,91			

Çizelge 4.21. F6_Katılım ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Sektör	Öğrenci	9	3,55	1,16	1,507	0,177	
	Memur	24	3,87	0,89			
	Özel Sektör	67	3,57	0,91			
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,28	0,94			
	Ev Hanımı	19	3,85	0,78			
	İşsiz	5	3,83	0,75			
	Emekli	62	3,64	0,87			
	Total	225	3,60	0,91			
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	83	3,81	0,81	2,308	0,031*	
	5 000-10 000 ₺	102	3,54	0,98			
	10 000-20 000 ₺	33	3,31	0,81			
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,36	0,92			
	Total	225	3,60	0,91			
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	130	3,67	0,84	0,573	0,683	
	Kira	74	3,48	0,98			
	Lojman	5	3,52	1,21			
	Aile Bireyinin	15	3,64	1,02			
	Total	225	3,60	0,91			
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	76	3,51	0,90	0,842	0,472	
	6-10 yıl	70	3,65	0,89			
	11-15 yıl	35	3,78	0,73			
	16 yıl ve üzeri	44	3,54	1,06			
	Total	225	3,60	0,91			
İzmir'de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	41	3,56	0,95	0,149	0,930	
	11-20 yıl	41	3,56	0,83			
	21-30 yıl	59	3,59	0,87			
	31 yıl ve üzeri	84	3,65	0,95			
	Total	225	3,60	0,91			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	27	3,82	0,92	0,917	0,433	
	2 kişi	69	3,53	0,86			
	3 kişi	85	3,64	0,95			
	4 kişi ve daha fazla	44	3,50	0,87			
	Total	225	3,60	0,91			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok (0)	73	3,85	0,92	5,408	0,005*	0>1 0>2
	Bir araç (1)	122	3,53	0,90			
	İki araç (2)	30	3,26	0,71			
	Total	225	3,60	0,91			

* p<0,05

Anket katılımcılarının F7_Erişim ve Kültürel Donatı bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,562), yaş aralığı (p= 0,555), medeni durum (p= 0,341), eğitim durumu (p= 0,479), sektör (p= 0,892) ve hanenin toplam geliri (p= 0,729) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F7_Erişim ve Kültürel Donatı bileşeni ile konut alanı geçmişi özelliklerinden konut mülkiyeti ($p= 0,756$), konutta ikamet süresi ($p= 0,160$), İzmir’de ikamet süresi ($p= 0,931$) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı ($p= 0,201$) ve konutta yaşayan kişi sayısı ($p= 0,167$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcılarının hanedeki araç sayısına göre ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p= 0,006$; $p<0,05$). Fark yaratan grubu bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre aracı olmayan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, en az bir aracı olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. F7_Erişim ve kültürel donatı ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Cinsiyet	Kadın	124	3,93	0,62	1,177	0,562	
	Erkek	110	3,88	0,62			
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	3,90	0,66	0,756	0,555	
	50-59 yaş	38	4,02	0,76			
	40-49 yaş	52	3,96	0,53			
	30-39 yaş	56	3,83	0,59			
	18-29 yaş	34	3,82	0,57			
	Total	234	3,90	0,62			
Medeni Durum	Bekar	57	3,87	0,63	1,121	0,341	
	Evli	142	3,89	0,63			
	Boşanmış	12	3,87	0,67			
	Dul	23	4,13	0,52			
	Total	234	3,90	0,62			
Çocuk Sayısı	Yok	70	3,84	0,59	1,554	0,201	
	Bir	71	3,86	0,66			
	İki	78	3,95	0,60			
	3 ve üzeri	15	4,19	0,60			
	Total	234	3,90	0,62			
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	4,47	0,19	0,904	0,479	
	İlkokul	10	3,99	0,61			
	Ortaokul	10	4,15	0,73			
	Lise	67	3,88	0,72			
	Üniversite	126	3,90	0,57			
	Lisansüstü	19	3,76	0,51			
	Total	234	3,90	0,62			

Çizelge 4.22. F7_Erişim ve kültürel donatı ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferroni
Sektör	Öğrenci	9	3,78	0,59	0,379	0,892	
	Memur	27	3,99	0,51			
	Özel Sektör	70	3,85	0,59			
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,94	0,51			
	Ev Hanımı	20	3,91	0,74			
	İşsiz	5	3,72	0,64			
	Emekli	64	3,94	0,72			
	Total	234	3,90	0,62			
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	86	3,92	0,71	0,510	0,729	
	5 000-10 000 ₺	108	3,93	0,58			
	10 000-20 000 ₺	33	3,77	0,49			
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,87	0,64			
	Total	234	3,90	0,62			
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	3,90	0,61	0,472	0,756	
	Kira	78	3,88	0,65			
	Lojman	6	3,83	0,79			
	Aile Bireyinin	15	4,09	0,47			
	Total	234	3,90	0,62			
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	84	3,78	0,62	1,739	0,160	
	6-10 yıl	70	3,99	0,61			
	11-15 yıl	35	3,92	0,54			
	16 yıl ve üzeri	45	3,97	0,67			
	Total	234	3,90	0,62			
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	46	3,85	0,67	0,148	0,931	
	11-20 yıl	42	3,93	0,63			
	21-30 yıl	60	3,92	0,59			
	31 yıl ve üzeri	86	3,91	0,61			
	Total	234	3,90	0,62			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	4,15	0,56	1,703	0,167	
	2 kişi	72	3,89	0,62			
	3 kişi	88	3,85	0,62			
	4 kişi ve daha fazla	46	3,87	0,64			
	Total	234	3,90	0,62			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok (0)	77	4,09	0,60	5,224	0,006*	0>1 0>2
	Bir araç (1)	126	3,83	0,64			
	İki araç (2)	31	3,77	0,46			
	Total	234	3,90	0,62			

* p<0,05

Anket katılımcılarının F8_Güvenlik bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,243), yaş aralığı (p= 0,857), medeni durum (p= 0,591), eğitim durumu (p= 0,061), sektör (p= 0,884) ve hanenin toplam

geliri ($p= 0,308$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F8_Güvenlik bileşeni ile konut alanı geçmiş özelliklerinden konut mülkiyeti ($p= 0,204$), konutta ikamet süresi ($p= 0,707$), İzmir’de ikamet süresi ($p= 0,917$) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı ($p= 0,059$) ve konutta yaşayan kişi sayısı ($p= 0,758$) ve hanedeki araç sayısı ($p= 0,486$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. F8_Güvenlik ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	124	4,06	0,73	2,000	0,243
	Erkek	110	4,18	0,78		
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	4,06	0,84	0,331	0,857
	50-59 yaş	38	4,11	0,95		
	40-49 yaş	52	4,22	0,62		
	30-39 yaş	56	4,09	0,62		
	18-29 yaş	34	4,13	0,80		
	Total	234	4,12	0,76		
Medeni Durum	Bekar	57	4,07	0,79	0,638	0,591
	Evli	142	4,14	0,73		
	Boşanmış	12	4,33	0,57		
	Dul	23	4,00	0,89		
	Total	234	4,12	0,76		
Çocuk Sayısı	Yok	70	3,99	0,80	2,520	0,059
	Bir	71	4,16	0,65		
	İki	78	4,26	0,70		
	3 ve üzeri	15	3,80	1,12		
	Total	234	4,12	0,76		
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	2,83	1,65	2,147	0,061
	İlkokul	10	4,00	0,92		
	Ortaokul	10	3,80	1,24		
	Lise	67	4,24	0,78		
	Üniversite	126	4,13	0,65		
	Lisansüstü	19	3,96	0,73		
	Total	234	4,12	0,76		
Sektör	Öğrenci	9	4,22	0,94	0,392	0,884
	Memur	27	4,19	0,66		
	Özel Sektör	70	4,12	0,61		
	Serbest Meslek-Esnaf	39	4,19	0,62		
	Ev Hanımı	20	4,03	0,72		
	İşsiz	5	3,73	1,42		
	Emekli	64	4,09	0,93		
	Total	234	4,12	0,76		

Çizelge 4.23. F8_Güvenlik ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	86	4,00	0,93	1,208	0,308
	5 000-10 000 ₺	108	4,20	0,60		
	10 000-20 000 ₺	33	4,13	0,72		
	20 000 ₺ ve üzeri	6	4,11	0,66		
	Total	234	4,12	0,76		
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	4,11	0,74	1,496	0,204
	Kira	78	4,10	0,78		
	Lojman	6	4,72	0,39		
	Aile Bireyinin	15	3,96	0,85		
	Total	234	4,12	0,76		
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	84	4,10	0,72	0,465	0,707
	6-10 yıl	70	4,17	0,87		
	11-15 yıl	35	4,18	0,61		
	16 yıl ve üzeri	45	4,02	0,75		
	Total	234	4,12	0,76		
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	46	4,15	0,90	0,169	0,917
	11-20 yıl	42	4,12	0,75		
	21-30 yıl	60	4,16	0,65		
	31 yıl ve üzeri	86	4,08	0,76		
	Total	234	4,12	0,76		
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	4,05	0,83	0,393	0,758
	2 kişi	72	4,08	0,79		
	3 kişi	88	4,19	0,67		
	4 kişi ve daha fazla	46	4,10	0,83		
	Total	234	4,12	0,76		
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	77	4,15	0,89	0,724	0,486
	Bir araç	126	4,14	0,70		
	İki araç	31	3,97	0,57		
	Total	234	4,12	0,76		

Anket katılımcılarının F9_Yaya Güvenliği bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet ($p= 0,371$), yaş aralığı ($p= 0,875$), medeni durum ($p= 0,484$), eğitim durumu ($p= 0,121$), sektör ($p= 0,405$) ve hanenin toplam geliri ($p= 0,479$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F9_Yaya Güvenliği bileşeni ile konut alanı geçmiş özelliklerinden konut mülkiyeti ($p= 0,895$), konutta ikamet süresi ($p= 0,709$) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı ($p= 0,812$) ve konutta yaşayan kişi sayısı ($p= 0,956$) ve hanedeki araç sayısı ($p= 0,078$) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Katılımcıların İzmir’de ikamet süresine göre ölçek puan ortalamaları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p= 0,032$, $p<0,05$). Fark yaratan grubu bulmak için Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre İzmir’de ikamet süresi 21-30 yıl arasında olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, İzmir’de 30 yıldan daha uzun süredir ikamet etmekte olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24. F9_Yaya güvenliği ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferro ni
Cinsiyet	Kadın	124	3,46	0,95	0,265	0,371	
	Erkek	110	3,34	1,00			
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	54	3,38	1,07	0,304	0,875	
	50-59 yaş	38	3,33	0,87			
	40-49 yaş	52	3,50	1,01			
	30-39 yaş	56	3,33	0,92			
	18-29 yaş	34	3,48	1,00			
	Total	234	3,40	0,98			
Medeni Durum	Bekar	57	3,27	0,99	0,820	0,484	
	Evli	142	3,43	0,98			
	Boşanmış	12	3,72	0,75			
	Dul	23	3,41	1,03			
	Total	234	3,40	0,98			
Çocuk Sayısı	Yok	70	3,35	0,91	0,319	0,812	
	Bir	71	3,38	1,05			
	İki	78	3,44	0,93			
	3 ve üzeri	15	3,60	1,18			
	Total	234	3,40	0,98			
Eğitim Durumu	Okuryazar	2	2,33	0,47	1,767	0,121	
	İlkokul	10	3,67	0,67			
	Ortaokul	10	3,13	1,34			
	Lise	67	3,54	0,92			
	Üniversite	126	3,30	1,00			
	Lisansüstü	19	3,72	0,80			
	Total	234	3,40	0,98			
Sektör	Öğrenci	9	3,52	0,88	1,032	0,405	
	Memur	27	3,22	0,93			
	Özel Sektör	70	3,58	0,86			
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,35	0,90			
	Ev Hanımı	20	3,60	1,20			
	İşsiz	5	3,53	1,46			
	Emekli	64	3,23	1,05			
	Total	234	3,40	0,98			

Çizelge 4.24. F9_Yaya güvenliği ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p	Bonferro ni
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	86	3,27	1,09	0,875	0,479	
	5 000-10 000 ₺	108	3,44	0,90			
	10 000-20 000 ₺	33	3,63	0,93			
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,39	0,80			
	Total	234	3,40	0,98			
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	134	3,45	0,98	0,273	0,895	
	Kira	78	3,33	0,96			
	Lojman	6	3,56	0,89			
	Aile Bireyinin	15	3,29	1,13			
	Total	234	3,40	0,98			
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	84	3,33	0,94	0,462	0,709	
	6-10 yıl	70	3,48	1,03			
	11-15 yıl	35	3,50	0,81			
	16 yıl ve üzeri	45	3,35	1,09			
	Total	234	3,40	0,98			
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az (1)	46	3,27	1,13	2,975	0,032*	2>3
	11-20 yıl (2)	42	3,33	0,79			
	21-30 yıl (3)	60	3,72	0,87			
	31 yıl ve üzeri (4)	86	3,29	1,00			
	Total	234	3,40	0,98			
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	28	3,33	0,91	0,106	0,956	
	2 kişi	72	3,45	0,93			
	3 kişi	88	3,40	1,01			
	4 kişi ve daha fazla	46	3,38	1,04			
	Total	234	3,40	0,98			
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	77	3,25	1,06	2,580	0,078	
	Bir araç	126	3,42	0,96			
	İki araç	31	3,71	0,75			
	Total	234	3,40	0,98			

* p<0,05

Anket katılımcılarının F10_Eğitim Donatıları bileşenin ortalaması ile demografik, sosyal ve ekonomik düzey özelliklerinden cinsiyet (p= 0,371), yaş aralığı (p= 0,658), medeni durum (p= 0,652), eğitim durumu (p= 0,153), sektör (p= 0,357) ve hanenin toplam geliri (p= 0,937) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, F10_Eğitim Donatıları bileşeni ile konut alanı geçmiş özelliklerinden konut mülkiyeti (p= 0,626), konutta ikamet süresi (p= 0,141), İzmir’de ikamet süresi (p= 0,444) ve hane yapısı özelliklerinden çocuk sayısı (p= 0,704) ve konutta yaşayan kişi sayısı (p= 0,439) ve hanedeki araç sayısı (p= 0,238) arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Çizelge 4.25).

Çizelge 4.25. F10_Eğitim donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Cinsiyet	Kadın	117	3,89	0,88	0,265	0,371
	Erkek	100	3,77	0,78		
Yaş aralığı	60 yaş ve üstü	48	3,78	0,86	0,607	0,658
	50-59 yaş	35	4,00	0,83		
	40-49 yaş	52	3,84	0,94		
	30-39 yaş	53	3,85	0,74		
	18-29 yaş	29	3,69	0,80		
	Total	217	3,83	0,84		
Medeni Durum	Bekar	53	3,76	0,81	0,545	0,652
	Evli	135	3,83	0,85		
	Boşanmış	11	3,86	1,03		
	Dul	18	4,06	0,75		
	Total	217	3,83	0,84		
Çocuk Sayısı	Yok	62	3,73	0,76	0,469	0,704
	Bir	66	3,89	0,95		
	İki	75	3,88	0,83		
	3 ve üzeri	14	3,79	0,67		
	Total	217	3,83	0,84		
Eğitim Durumu	Okuryazar	0	,	,	1,692	0,153
	İlkokul	10	3,60	0,94		
	Ortaokul	9	4,22	0,79		
	Lise	61	3,83	0,78		
	Üniversite	118	3,89	0,78		
	Lisansüstü	19	3,47	1,22		
	Total	217	3,83	0,84		
Sektör	Öğrenci	8	3,31	0,88	1,112	0,357
	Memur	25	3,60	1,06		
	Özel Sektör	64	3,83	0,83		
	Serbest Meslek-Esnaf	39	3,92	0,73		
	Ev Hanımı	19	3,87	0,90		
	İşsiz	5	4,10	0,55		
	Emekli	57	3,92	0,79		
	Total	217	3,83	0,84		
Hanenin Toplam Geliri	2 000-5 000 ₺	76	3,89	0,91	0,202	0,937
	5 000-10 000 ₺	101	3,83	0,81		
	10 000-20 000 ₺	33	3,74	0,83		
	20 000 ₺ ve üzeri	6	3,75	0,42		
	Total	217	3,83	0,84		
Konut Mülkiyeti	Ev Sahibi	127	3,81	0,87	0,651	0,626
	Kira	69	3,82	0,80		
	Lojman	6	3,75	0,52		
	Aile Bireyinin	14	4,18	0,82		
	Total	217	3,83	0,84		

Çizelge 4.25. F10_Eğitim donatıları ölçek ortalamasının katılımcıların bireysel özelliklerine göre karşılaştırılması (devam)

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	t/F Değeri	p
Konutta İkamet Süresi	5 yıl ve daha az	73	3,75	0,80	1,838	0,141
	6-10 yıl	67	3,99	0,75		
	11-15 yıl	34	3,62	0,92		
	16 yıl ve üzeri	43	3,91	0,92		
	Total	217	3,83	0,84		
İzmir’de İkamet Süresi	10 yıl ve daha az	38	3,83	0,65	0,896	0,444
	11-20 yıl	42	3,80	0,89		
	21-30 yıl	57	3,71	0,91		
	31 yıl ve üzeri	80	3,94	0,84		
	Total	217	3,83	0,84		
Konutta Yaşayan Kişi Sayısı	Tek başına	24	3,98	0,87	0,905	0,439
	2 kişi	64	3,75	0,80		
	3 kişi	84	3,91	0,83		
	4 kişi ve daha fazla	45	3,73	0,88		
	Total	217	3,83	0,84		
Hanedeki Araç Sayısı	Yok	64	3,96	0,88	1,444	0,238
	Bir araç	122	3,81	0,83		
	İki araç	31	3,66	0,77		
	Total	217	3,83	0,84		

Anket katılımcılarının sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısı ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı ile ölçeğin bileşenlerinin arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile karşılaştırma yapılmıştır. Analiz sonucuna göre sosyal ağın büyüklüğünün alt boyutlarından isimle bilinen komşu sayısı ile F1_Açık Mekan ($p=0,004$; $p<0,05$), F2_Aidiyet ($p=0,001$; $p<0,05$), F4_Komşuluk ($p=0,000$; $p<0,05$), F6_Katılım ($p=0,027$; $p<0,05$), F8_Güvenlik ($p=0,001$; $p<0,05$) ve F9_Yaya Güvenliği ($p=0,041$; $p<0,05$) ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür. İstatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunan alt boyutlarda fark yaratan grubu bulmak için ise Post-Hoc testlerinden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır (Çizelge 4.26). Diğer bileşenler ile karşılaştırıldığında F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları ($p=0,163$; $p>0,05$), F5_Günlük Aktiviteler ($p=0,222$; $p>0,05$), F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($p=0,115$; $p>0,05$) ve F10_Eğitim Donatıları ($p=0,247$; $p>0,05$) alt boyutlarında anlamsal bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Sosyal ağın büyüklüğü bakımından isimle bilinen komşu sayısına dair alt gruplar karşılaştırıldığında **F1_Açık Mekan** bileşenini 20 kişi ve üstü olan 3. grubun ($\bar{X}=3,86$) en yüksek değerlendirdiği görülmektedir. Bonferroni analizine göre, 0-9 kişi arası olan 1. grup ve 10-19 kişi arası olan 2. grup arasında fark görülmemektedir. 20 kişi ve üstü olan 3. grubun, F1_Açık Mekan bileşenini 10-19 kişi olan 2. gruptan +0,38 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. **F2_Aidiyet** bileşenini 20 kişi ve üstü olan 3. grubun ($\bar{X}=4,13$) en yüksek değerlendirdiği görülmektedir. 0-9 kişi arası olan 1. grup ve 10-19 kişi arası olan 2. grup arasında fark görülmemektedir. 20 kişi ve üstü olan 3. grubun F2_Aidiyet bileşenini 0-9 kişi arası olan 1. grup'tan +0,38 puan ve 10-19 kişi olan 2. gruptan +0,36 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirdiği tespit edilmektedir. **F4_Komşuluk** bileşenini 20 kişi ve üstü olan 3. grubun ($\bar{X}=4,13$) en yüksek ortalama ile değerlendirdiği görülmektedir. Bonferroni analizi sonuçlarına göre, 20 kişi ve üstü olan 3. grubun F4_Komşuluk bileşenini 0-9 kişi arası olan 1. grup'tan +0,78 puan ve 10-19 kişi arası olan 2. gruptan +0,37 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. **F6_Katılım** bileşenini 0-9 kişi olan 1. grubun ($\bar{X}=3,86$) en yüksek ortalama ile değerlendirdiği görülmektedir. Sonuçlara göre 10-19 kişi arası olan 2. grup ve 20 kişi ve üstü olan 3. grup arasında fark görülmemektedir. F6_Katılım bileşenini 0-9 kişi olan 1. grup, 10-19 kişi olan 2. gruptan +0,45 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. **F8_Güvenlik** bileşenini 10-19 kişi olan 2. gruba kıyasla 0-9 kişi arası olan 1. grup +0,40 puan ve 20 kişi ve üstü olan 3. grup +0,44 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. **F9_Yaya Güvenliği** bileşenini 20 kişi ve üstü olan 3. grubun ($\bar{X}=3,57$) en yüksek ortalama ile değerlendirdiği görülmektedir. Bonferroni analizine göre, 0-9 kişi arası olan 1. grup ve 10-19 kişi arası olan 2. grup arasında fark görülmemektedir. F9_Yaya Güvenliği bileşenini 20 kişi ve üstü olan 3. grubun 10-19 kişi olan 2. gruptan 0,35 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir.

Çizelge 4.26. Anket katılımcılarının sosyal ağ özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısına göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

Değişkenler		n	$\bar{X}$	SS	F	p	Bonfer roni
F1_Açık Mekan	0-9 kişi (1)	50	3,62	0,89	5,691	0,004*	3>2
	10-19 kişi (2)	80	3,48	0,71			
	20 kişi ve üstü (3)	104	3,86	0,72			
	Toplam	234	3,68	0,77			
F2_Aidiyet	0-9 kişi (1)	50	3,73	1,00	7,534	0,001*	3>2 3>1
	10-19 kişi (2)	80	3,75	0,80			
	20 kişi ve üstü (3)	104	4,13	0,57			
	Toplam	234	3,92	0,78			
F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları	0-9 kişi (1)	46	3,72	0,99	1,828	0,163	
	10-19 kişi (2)	77	3,44	0,88			
	20 kişi ve üstü (3)	102	3,67	0,95			
	Toplam	225	3,60	0,94			
F4_Komşuluk	0-9 kişi (1)	50	3,05	1,04	14,707	0,000*	3>2 3>1 2>1
	10-19 kişi (2)	80	3,46	0,85			
	20 kişi ve üstü (3)	104	3,83	0,72			
	Toplam	234	3,53	0,89			
F5_Günlük Aktiviteler	0-9 kişi (1)	50	4,59	0,49	1,514	0,222	
	10-19 kişi (2)	80	4,45	0,45			
	20 kişi ve üstü (3)	104	4,55	0,48			
	Toplam	234	4,53	0,47			
F6_Katılım	0-9 kişi (1)	45	3,86	0,98	3,677	0,027*	1>2
	10-19 kişi (2)	78	3,41	0,92			
	20 kişi ve üstü (3)	102	3,62	0,82			
	Toplam	225	3,60	0,90			
F7_Erişim ve Kültürel Donatı	0-9 kişi (1)	50	4,02	0,66	2,181	0,115	
	10-19 kişi (2)	80	3,79	0,61			
	20 kişi ve üstü (3)	104	3,92	0,59			
	Toplam	234	3,90	0,61			
F8_Güvenlik	0-9 kişi (1)	50	4,27	0,82	6,949	0,001*	1>2 3>2
	10-19 kişi (2)	80	3,87	0,77			
	20 kişi ve üstü (3)	104	4,23	0,65			
	Toplam	234	4,11	0,75			
F9_Yaya Güvenliği	0-9 kişi (1)	50	3,33	1,13	3,234	0,041*	3>2
	10-19 kişi (2)	80	3,22	0,95			
	20 kişi ve üstü (3)	104	3,57	0,88			
	Toplam	234	3,40	0,97			
F10_Eğitim Donatıları	0-9 kişi (1)	43	4,02	0,82	1,410	0,247	
	10-19 kişi (2)	73	3,76	0,75			
	20 kişi ve üstü (3)	101	3,80	0,89			
	Toplam	217	3,83	0,83			

*p<0,05

Sosyal ağ özelliklerinden aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı ve ölçeğin alt boyutları arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre

katılımcılarının aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı ile F1_Açık Mekan ($p=0,046$; $p<0,05$), F2_Aidiyet ($p=0,000$; $p<0,05$) ve F4_Komşuluk ($p=0,000$; $p<0,05$) ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunan alt boyutlarda fark yaratan grubu bulmak için ise Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Diğer ölçekler ile ilişkilerine bakıldığında F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları ($p=0,587$; $p>0,05$), F5_Günlük Aktiviteler ($p=0,846$; $p>0,05$), F6_Katılım ($p=0,494$; $p>0,05$), F7_Erişim ve Kültürel Donatı ($p=0,402$; $p>0,05$), F8_Güvenlik ($p=0,066$; $p>0,05$), F9_Yaya Güvenliği ($p=0,123$; $p>0,05$) ve F10_Eğitim Donatıları ($p=0,335$; $p>0,05$) alt boyutlarında anlamsal bir farklılaşma olmadığı görülmektedir.

Sosyal ağın büyüklüğü bakımından aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına dair alt gruplar karşılaştırıldığında **F1_Açık Mekan** bileşenini en yüksek ortalama ile “Çok sayıda kişiyle görüşenler” olan 3. grubun ($\bar{X}=4,05$) değerlendirdiği görülmektedir. Bonferroni analizi sonuçlarına göre, “Az sayıda kişiyle görüşenler” olan 1. grup ve “Orta sayıda kişiyle görüşenler” olan 2. grup arasında fark görülmemektedir. “Çok sayıda kişiyle görüşenler” olan 3. grubun, F1_Açık Mekan bileşenini “Az sayıda kişiyle görüşenler” olan 1. gruptan +0,45 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. **F2_Aidiyet** bileşenini en yüksek ortalama ile “Çok sayıda kişiyle görüşenler” olan 3. grubun ($\bar{X}=4,13$) değerlendirdiği görülmektedir. Bonferroni analizi sonuçlarına göre, “Çok sayıda kişiyle görüşenler” olan 3. grubun, F2_Aidiyet bileşenini “Az sayıda kişiyle görüşenler” olan 1. gruptan +0,52 ve “Orta sayıda kişiyle görüşenler” olan 2. grup’tan +0,09 daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. “Orta sayıda kişiyle görüşenler” olan 2. grup ise, az sayıda kişiyle görüşenler olan 1. gruptan +0,43 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmiştir. **F4_Komşuluk** bileşenini en yüksek ortalama ile “Çok sayıda kişiyle görüşenler” olan 3. grubun ($\bar{X}=4,05$) değerlendirdiği görülmektedir. Bonferroni analizi sonuçlarına göre, “Çok sayıda kişiyle görüşenler” olan 3. grubun F4_Komşuluk bileşenini “Az sayıda kişiyle görüşenler” olan 1. gruptan +0,82 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir. “Orta sayıda kişiyle görüşenler” olan 2. grup ise, “Az sayıda

kişiyile görüşenler” olan 1. gruptan +0,76 puan daha yüksek bir ortalama ile değerlendirmektedir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. Anket katılımcılarının sosyal ağ özelliklerinden aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Değişkenler	n	$\bar{X}$	SS	F	p	Bonferro ni
F1_Açık Mekan	Az sayıda kişiyile görüşenler (0-5 kişi) – (1)	142	3,60	0,79	3,125	0,046*	3>1
	Orta sayıda kişiyile görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	3,73	0,76			
	Çok sayıda kişiyile görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	4,05	0,57			
	Toplam	234	3,68	0,77			
F2_Aidiyet	Az sayıda kişiyile görüşenler (0-5 kişi) – (1)	142	3,74	0,83	9,907	0,000*	3>2 3>1 2>1
	Orta sayıda kişiyile görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	4,17	0,61			
	Çok sayıda kişiyile görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	4,26	0,59			
	Toplam	234	3,92	0,78			
F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları	Az sayıda kişiyile görüşenler (0-5 kişi) – (1)	137	3,57	0,92	0,535	0,587	
	Orta sayıda kişiyile görüşenler (6-12 kişi) - (2)	70	3,61	1,02			
	Çok sayıda kişiyile görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	18	3,81	0,80			
	Toplam	225	3,60	0,94			
F4_Komşuluk	Az sayıda kişiyile görüşenler (0-5 kişi) – (1)	142	3,23	0,89	24,879	0,000*	3>2 3>1 2>1
	Orta sayıda kişiyile görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	3,99	0,68			
	Çok sayıda kişiyile görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	4,05	0,58			
	Toplam	234	3,53	0,89			
F5_Günlük Aktiviteler	Az sayıda kişiyile görüşenler (0-5 kişi) – (1)	142	4,51	0,46	0,167	0,846	
	Orta sayıda kişiyile görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	4,55	0,52			
	Çok sayıda kişiyile görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	4,52	0,38			
	Toplam	234	4,53	0,47			
F6_Katılım	Az sayıda kişiyile görüşenler (0-5 kişi) – (1)	134	3,54	0,91	0,707	0,494	
	Orta sayıda kişiyile görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	3,68	0,89			
	Çok sayıda kişiyile görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	18	3,69	0,92			
	Toplam	225	3,60	0,90			

Çizelge 4.27. Anket katılımcılarının sosyal ağ özelliklerinden aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması (devam)

Değişkenler		n	$\bar{X}$	SS	F	p	Bonferro ni
F7_Erişim Kültürel Donatı	ve Az sayıda kişiyle görüşenler (0-5 kişi) - (1)	142	3,88	0,62	0,914	0,402	
	Orta sayıda kişiyle görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	3,96	0,59			
	Çok sayıda kişiyle görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	3,76	0,64			
	Toplam	234	3,90	0,61			
F8_Güvenlik	Az sayıda kişiyle görüşenler (0-5 kişi) - (1)	142	4,03	0,70	2,744	0,066	
	Orta sayıda kişiyle görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	4,19	0,85			
	Çok sayıda kişiyle görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	4,42	0,56			
	Toplam	234	4,11	0,75			
F9_Yaya Güvenliği	Az sayıda kişiyle görüşenler (0-5 kişi) - (1)	142	3,30	0,96	2,115	0,123	
	Orta sayıda kişiyle görüşenler (6-12 kişi) - (2)	73	3,53	0,99			
	Çok sayıda kişiyle görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	3,64	0,89			
	Toplam	234	3,40	0,97			
F10_Eğitim Donatıları	Az sayıda kişiyle görüşenler (0-5 kişi) - (1)	130	3,89	0,71	1,100	0,335	
	Orta sayıda kişiyle görüşenler (6-12 kişi) - (2)	68	3,77	1,00			
	Çok sayıda kişiyle görüşenler (13 kişi ve üstü) - (3)	19	3,63	0,94			
	Toplam	217	3,83	0,83			

*p<0,05

4.2.6. Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinin ölçek bileşenlerine göre karşılaştırılması

Anket katılımcılarının bulundukları mahalleye göre ölçeğin bileşenlerini değerlendirme ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız T-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre iki mahalle katılımcıların arasında F1_Açık Mekan, F5_Günlük Aktiviteler, F6_Katılım, F7_Erişim ve Kültürel Donatı ve F9_Yaya Güvenliği bileşenlerde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p<0,05$) (Çizelge 4.28). Alanların bileşenlere göre karşılaştırmasına dair detaylar aşağıda verilmektedir. Ölçeğin bileşenlerinin araştırma alanlarına göre puan ortalamaları star-web model ile Şekil 4.40'ta görselleştirilmiştir.

İki mahalle katılımcıları arasında **F1_Açık Mekan** bileşeninde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,000$; $p<0,05$). Atakent Mahallesi'nin açık mekan puan ortalaması ($3,91\pm0,60$), Bahriye Üçok Mahallesi'nin puan ortalamasına ($3,46\pm0,86$) göre 0,45 daha yüksek olduğu görülmektedir.

İki mahalle katılımcılarının **F2_Aidiyet** bileşenini değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p=0,293$; $p>0,05$).

Katılımcıların **F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları** bileşenini değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p=0,116$; $p>0,05$).

Test sonucuna göre katılımcıların **F4_Komşuluk** bileşenini değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p=0,293$; $p>0,05$).

Test sonucuna göre **F5_Günlük Aktiviteler** bileşeninde iki alan arasında istatistiksel anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,000$; $p<0,05$). Bahriye Üçok Mahallesi'nin günlük aktiviteler bileşeni puan ortalamasının ($4,65\pm0,43$), Atakent Mahallesi'ne göre ($4,39\pm0,48$) 0,26 puan daha fazla olduğu görülmektedir.

İki mahalle katılımcılarının **F6_Katılım** bileşeni değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,000$; $p<0,05$). Bahriye Üçok Mahallesi'nin katılım bileşeni puan ortalamasının ($3,88\pm0,79$), Atakent Mahallesi'ne göre ($3,29\pm0,92$) 0,59 puan daha fazla olduğu görülmektedir.

Test sonucuna göre iki mahalle katılımcılarının **F7_Erişim ve Kültürel Donatı** bileşenini değerlendirmesinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,000$; $p<0,05$). Bahriye Üçok Mahallesi'nin erişim ve kültürel donatı bileşeni puan ortalamasının ($4,02\pm0,65$), Atakent Mahallesi'ne göre ($3,77\pm0,55$) 0,25 puan daha fazla olduğu görülmektedir.

İki mahalle katılımcılarının **F8_Güvenlik** bileşeni puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p=0,488$; $p>0,05$).

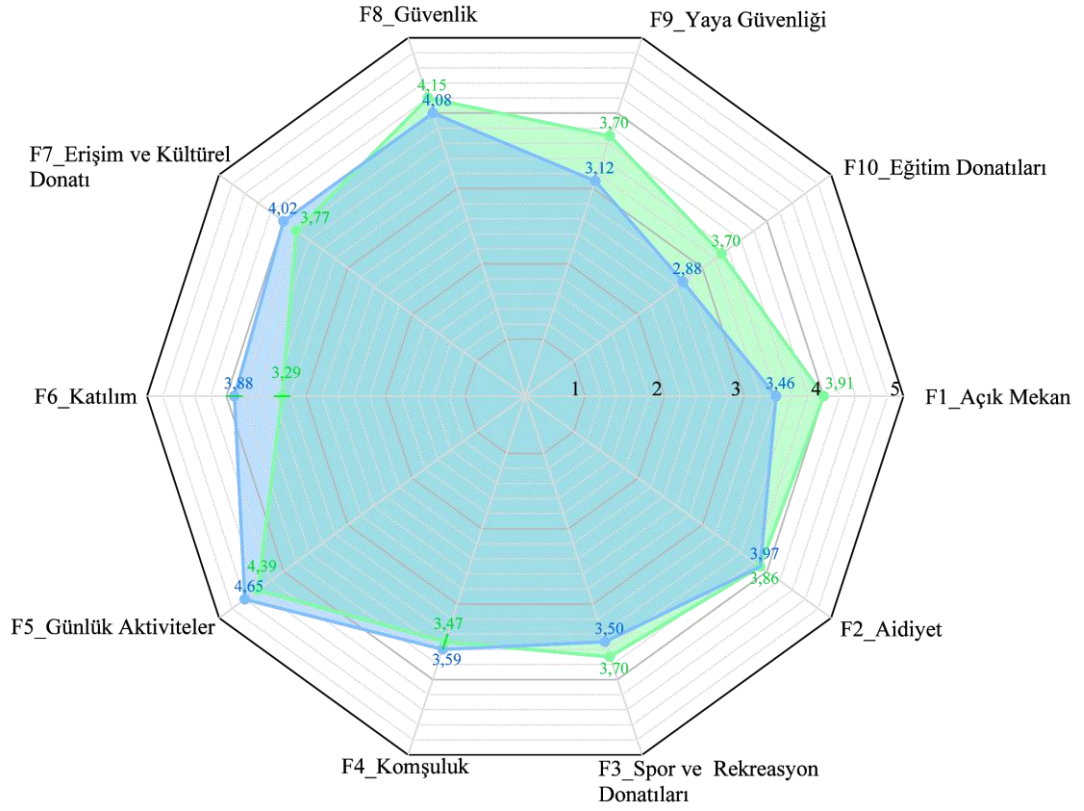
İki mahalle katılımcılarının **F9_Yaya Güvenliği** bileşeni puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,000$; $p<0,05$). Atakent Mahallesi'nin yaya güvenliği bileşeni puan ortalamasının ($3,70\pm0,76$), Bahriye Üçok Mahallesi'ne göre ($3,12\pm1,06$) 0,58 puan daha fazla olduğu görülmektedir.

Test sonucuna göre iki mahalle katılımcıların **F10_Eğitim Donatıları** bileşenin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir ($p=0,396$; $p>0,05$).

Çizelge 4.28. Ölçeğin bileşenlerinin araştırma alanına göre karşılaştırması

Ölçek ve Alt Boyutları	Grup	n	$\bar{X}$	SS	t	p
F1_Açık Mekan	Bahriye Üçok	122	3,46	0,86	-4,627	0.000*
	Atakent	112	3,91	0,60		
F2_Aidiyet	Bahriye Üçok	122	3,97	0,87	1,054	0,293
	Atakent	112	3,86	0,67		
F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları	Bahriye Üçok	113	3,50	1,03	-1,578	0,116
	Atakent	112	3,70	0,82		
F4_Komşuluk	Bahriye Üçok	122	3,59	0,91	1,054	0,293
	Atakent	112	3,47	0,87		
F5_Günlük Aktiviteler	Bahriye Üçok	122	4,65	0,43	4,159	0.000*
	Atakent	112	4,39	0,48		
F6_Katılım	Bahriye Üçok	117	3,88	0,79	5,184	0.000*
	Atakent	108	3,29	0,92		
F7_Erişim ve Kültürel Donatı	Bahriye Üçok	122	4,02	0,65	3,102	0.000*
	Atakent	112	3,77	0,55		
F8_Güvenlik	Bahriye Üçok	122	4,08	0,83	-0,694	0,488
	Atakent	112	4,15	0,65		
F9_Yaya Güvenliği	Bahriye Üçok	122	3,12	1,06	-4,796	0.000*
	Atakent	112	3,70	0,76		
F10_Eğitim Donatıları	Bahriye Üçok	107	3,88	0,84	0,851	0,396
	Atakent	110	3,78	0,83		

* $p<0,05$

Şekil 4.40. Bileşen ortalamalarının araştırma alanına göre star-web model ile gösterilmesi (Bahriye Üçok: mavi; Atakent: yeşil)

Katılımcıların bulundukları araştırma alanına göre komşuluk ilişkileri ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız t-testi (Independent T-test) uygulanmıştır. Test sonucuna göre iki mahalle katılımcıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p=0,001$; $p<0,05$) (Çizelge 4.29). Atakent Mahallesi'nin komşuluk ilişkileri puan ortalaması 3,24 ($\pm 0,92$) iken, Bahriye Üçok Mahallesi'nin 2,84 ($\pm 0,84$) puan ortalamasından 0,40 puan daha fazla olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.29. Katılımcıların komşuluk ilişkilerine göre değerlendirme ortalamaları

Değişken		n	$\bar{X}$	SS	t	p
Komşuluk ilişkileri	Bahriye Üçok	122	2,84	0,84	3,519	0,001*
	Atakent	112	3,24	0,92		
Toplam		234	3,03	0,90		

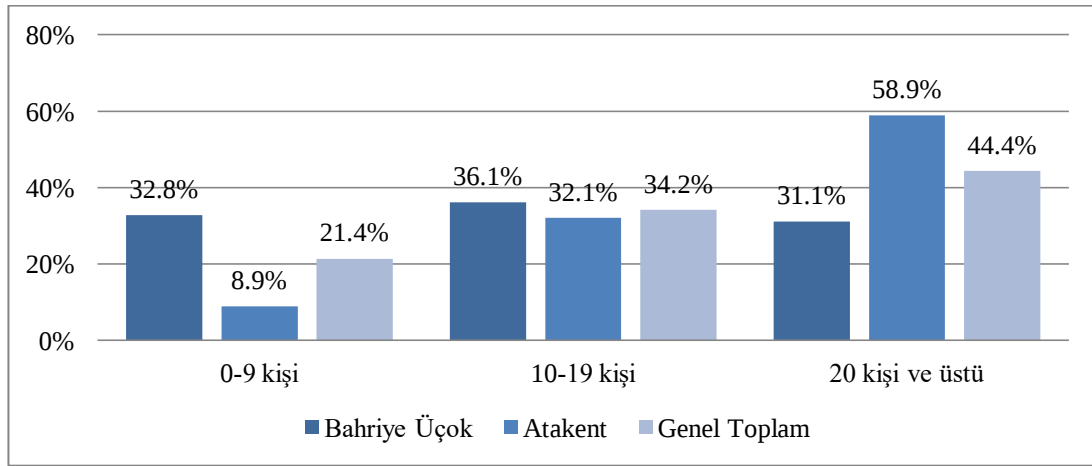
Katılımcıların sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısı ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı ile araştırma alanı arasında ilişki olup olmadığını test etmek için Ki-kare Analizi (Chi-square Analysis) uygulanmıştır. Ki-kare Analizi sonucuna göre, bulundukları araştırma alanı ile isimle bilinen komşu sayısı ($p=0,006$; $p<0,05$) ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı ($p=0,000$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir (Çizelge 4.30). Buna göre, Bahriye Üçok Mahallesi'nde 0-9 kişi arasındaki isimle bilinen komşu sayısı oranı %32,8 iken, Atakent Mahallesi'nde %8,9 olduğu görülmektedir. İsimle bilinen komşu sayısının 20 kişi ve üstü olduğu grupta ise Bahriye Üçok Mahallesi %31,1 oranında iken Atakent Mahallesi'nde bu oranın %58,9 olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 4.41). Aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı karşılaştırıldığında ise, Bahriye Üçok Mahallesi'nde az sayıda kişiyle görüşenler (0-5 kişi) %68 iken, Atakent Mahallesi'nde %52,7'dir. Orta sayıda kişiyle görüşenlerin (6-12 kişi) oranı Bahriye Üçok Mahallesi'nde %28,7 iken, Atakent Mahallesi'nde %33,9'dur. Çok sayıda kişiyle görüşülenler (13 kişi ve üstü) grubuna bakıldığında ise Bahriye Üçok Mahallesi %3,3'lük bir orana sahip iken Atakent Mahallesi'nde bu oranın %13,4 olduğu görülmektedir (Şekil 4.42). Bu sosyal ağın büyüklüğü alt ortalamalarına bakıldığında ise, Bahriye Üçok Mahallesi isimle bilinen komşu sayısı ortalaması 15,6 iken görüşülen komşu sayısı 5,6'dır. Atakent Mahallesi'nde isimle bilinen komşu sayısı ortalaması 22,8 iken görüşülen komşu sayısı 7,7'dir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.30. Araştırmaya katılan katılımcıların sosyal ağın büyüklüğü ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı özelliklerine göre dağılımı

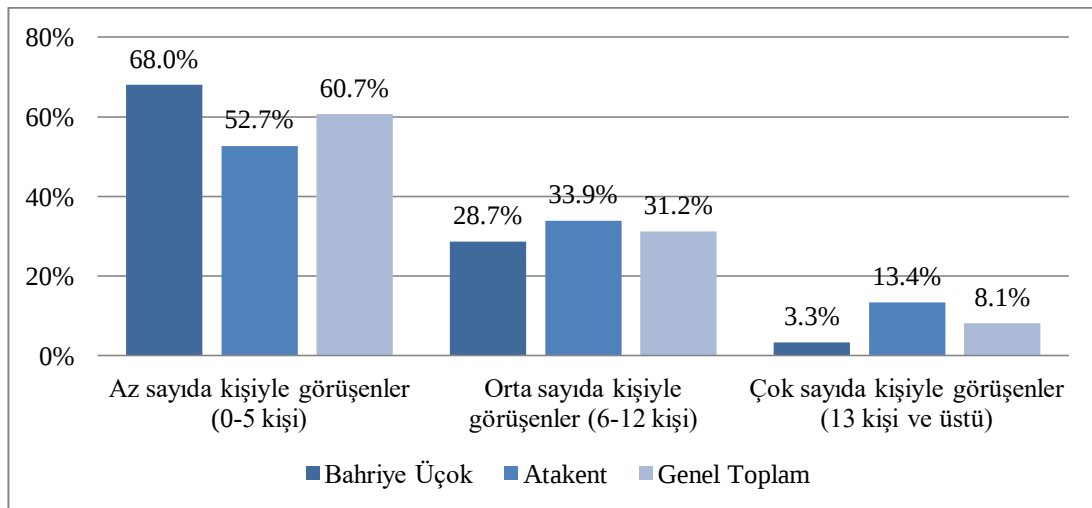
		Bahriye Üçok		Atakent		Toplam		p
Değişkenler		n	%	n	%	n	%	
İsimle bilinen komşu sayısı	0-9 kişi	40	32,8	10	8,9	50	21,4	0,000*
	10-19 kişi	44	36,1	36	32,1	80	34,2	
	20 kişi ve üstü	38	31,1	66	58,9	104	44,4	
Görüşülen komşu sayısı	Az sayıda kişiyle görüşenler (0-5 kişi)	83	68,0	59	52,7	142	60,7	0,006*
	Orta sayıda kişiyle görüşenler (6-12 kişi)	35	28,7	38	33,9	73	31,2	
	Çok sayıda kişiyle görüşenler (13 kişi ve üstü)	4	3,3	15	13,4	19	8,1	
	Toplam	122	100,0	112	100,0	234	100,0	

Çizelge 4.31. Araştırmaya katılan katılımcıların sosyal ağıın büyüklüğü ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi ortalamaları

		Min.	Maks	Ort.	SS
İsimle bilinen komşu sayısı	Bahriye Üçok	2	60	15,6	12,8
	Atakent	2	60	22,8	0,78
	<i>Toplam</i>	2	60	19,0	13,5
Görüşülen komşu sayısı	Bahriye Üçok	1	16	5,6	13,2
	Atakent	1	25	7,7	4,8
	<i>Toplam</i>	1	25	6,6	4,2

Şekil 4.41. Anket katılımcılarının bulundukları mahalleye göre sosyal ağıın büyüklüğü oranları

Şekil 4.42. Anket katılımcılarının bulundukları mahalleye göre aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısı arasındaki farklılaşma oranları

4.3. Tartışma

Çalışmanın amaç ve hedefleri doğrultusunda, öncelikli olarak kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik kavramlarını konu alan literatür araştırması yapılmıştır. Araştırma sonucunda, çok disiplinli doğası gereği kamusal mekana yaklaşım biçiminde görüş farklılıklarına ve birçok bakış açısına rastlanırken, tanımlanmasında ve tipolojik sınıflandırmasında da bu bakış açılarının yansıması olarak çeşitliliğe rastlanılmıştır. Benzer şekilde, sosyal sürdürülebilirliğin felsefi ve politik fikirler ile toplumsal farklılıklara göre değişkenlik göstermesinden dolayı tanımı, bileşenleri ve ölçüm kriterleri bakımından fikir birliği sağlanamadığı görülmüştür. Teorik ve metodolojik çalışmaların bağlam-tabanlı şekilde gerçekleşmesinden dolayı farklı kavramsal çerçevelere rastlanmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik literatüründeki farklı kentsel ölçeklerdeki kavramsal çerçeveler ve değerlendirme yöntemleri incelenerek, öncelikle mimarlık disiplini, sonrasında ise konut alanlarındaki kamusal mekan göz önünde bulundurularak sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri tespit edilmiştir. Bu kapsamda, çalışmanın öncelikli hedefi ve ilk araştırma sorusu olan konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliği etkileyen bileşenleri erişilebilirlik, sosyal altyapı, aidiyet, komşuluk, güvenlik ve katılım olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamındaki diğer bir araştırma sorusu olan kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiye dair araştırma modelinin çözümlenmesi için kavramsal çerçevede yer alan altı ana bileşen kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik literatüründe tekrar taranmıştır. Her bir bileşene dair tanımlara yer verilmiş, konut alanlarına, sosyal sürdürülebilirliğe veya diğer ana bileşenlere sunduğu katkılar açıklanmış ve bu bileşenlerin ölçülmesinde kullanılan bazı yöntemlerden bahsedilmiştir. Kavramsal çerçevedeki ana bileşenlerin ölçüm kriterlerinin oluşturulabilmesi için alt başlıkları belirlenmiştir. Bu kapsamda erişilebilirlik bileşeni, kamusal tesislere erişim, ulaşım bağlantıları ve sirkülasyon örüntüsü-sokak bağlantısallığı alt başlıklarından oluşmaktadır. Sosyal altyapı bileşeninin sosyal donatılar ve açık mekanlar kapsamında ele alınması uygun görülmüştür. Bu bağlamda sosyal donatılar, günlük yaşam pratiklerinin sağlanması

(örn. iş faaliyetlerine yakınlık, okul), ticari faaliyetlere yakınlık (örn. perakende mağazaları, bankalar, süpermarket, köşe dükkânı), kamu hizmeti veren tesislerin sağlanması (örn. sağlık hizmetleri, doktor, postane vb.) ve sosyal donatıların sağlanması (örn. spor tesisleri- restoran/kafe, kütüphane/ müze-sergi alanı, çocuklar ve gençler için tesis) alt başlıklarından oluşmaktadır. Açık mekanlar ise, açık mekanların sağlanması, ortak kullanım alanı sağlanması, farklı beklenti ve ihtiyaçlara cevap vermesi aracılığıyla ele alınmıştır. Aidiyet bileşeni, mahalleye aidiyet, mahalleye dair gurur ve topluluğa aidiyet duygusu alt başlıkları üzerinden araştırılmıştır. Komşuluk bileşeni, komşuluk duygusu, komşularını bilmek/tanımak, komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı ve sosyal ağın büyüklüğü alt başlıkları aracılığıyla incelenmiştir. Güvenlik bileşeni, bireysel güvenlik algısı (gündüz ve gece) ve yaya güvenliği aracılığıyla taranmıştır.

Çalışmanın araştırma soruları arasında yer alan kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin araştırılmasında kullanılmak üzere bir çerçeve geliştirebilmek için alt bileşenlere dair yapılan literatür taraması ışığında veri toplama teknikleri belirlenmiştir. Kavramsal çerçevedeki her bir bileşene ilişkin alt bileşeni değerlendirmeye yönelik olarak mekansal analiz, anket çalışması ya da her iki yöntem birlikte kullanılmıştır. Mekansal analizler, belirlenen araştırma alanlarındaki kat yükseklikleri, fonksiyon, alan içerisindeki kamusal mekanlar, sokak bağlantısalılığı ve ulaşım bağlantıları gibi nesnel faktörleri içermektedir. Anket çalışmasının hazırlanmasında bileşenlerin alt başlıklarına dair soru kümelerini oluşturmak için literatürdeki farklı araştırma enstrümanları derinlemesine değerlendirilerek ilgili bölümlerinden faydalanılmıştır. İki bölümden oluşan anket föyünde, birinci bölümünde demografik bilgilere yer verilirken ikinci bölümde bileşenlere dair sorular yöneltilmiştir. İkinci bölüm, katılımcıların bulundukları alan ile sınırlı olmak üzere kavramsal çerçevedeki ana bileşenlere dair öznel görüşlerini ve algılarını ortaya koymaktadır.

Araştırma yönteminin sınanması için İzmir, Karşıyaka ilçesinde sınırları içerisinde kentsel gelişim sürecinde planlı bir imar süreci geçirmesi, farklı tipolojilerde kamusal mekanların varlığı, sosyal donatı ve açık mekan çeşitliliği, kişi başına düşen yeşil

alan, nüfusu, idari alanı ve brüt yoğunluk kriterleri göz önünde bulundurularak Bahriye Üçok ve Atakent mahalleleri araştırma alanı olarak seçilmiştir. Mekansal analizler sonucunda, Bahriye Üçok Mahallesi karma kullanım yoğunluğu ve günlük aktivitelere erişim imkanlarının yüksek olması özelliği ile öne çıkarken, Atakent Mahallesi açık mekanların varlığı ve kişi başına düşen yeşil alan özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Sosyal donatılar bağlamında her iki alanda da ilköğretim düzeyinde eğitim tesisi, birinci basamak sağlık tesisi ve spor tesisi bulunmaktadır. Bahriye Üçok Mahallesi'nde kültürel donatı mevcut iken, Atakent Mahallesi'nde ise rekreasyon donatıları bulunmaktadır. Sokak bağlantısalılığı açısından bakıldığında, sokak ağının birbirileri ile olan kesişim türlerine göre puanlandırılması sonucunda Bahriye Üçok Mahallesi 89 kesişim noktası üzerinden hesaplanan ortalaması 2,6 iken, Atakent Mahallesi 20 kesişim noktası üzerinden hesaplanan ortalaması da 2,6 çıkmıştır. İki alanda da farklı adette kesişim noktası bulunmasına rağmen ortalamalarının aynı çıkması tesadüfidir.

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin kullanıcıları tarafından değerlendirmesi için hazırlanan anket çalışması, iki araştırma alanında rassal olarak seçilen 275 kişiye uygulanarak 234 adet anket çalışması değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen veriler tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Kavramsal çerçevedeki ana bileşenlerin oluşturduğu ölçeğin güvenirliliğini test etmek için güvenirlik analizi ve yapı geçerliliğini test etmek için açıklayıcı faktör analizi yöntemlerinden faydalanılmıştır. Niceliksel verileri karşılaştırmak için iki grup arasındaki farklar Bağımsız T-testi ve ikiden fazla grup karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Fark yaratan grupları tespit etmek amacıyla Post-Hoc testlerden Bonferroni ikili karşılaştırma testi uygulanmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için Ki-kare Analizi kullanılmıştır. Ana bileşenler arasındaki ilişki olup olmadığını test etmek için korelasyon analizi yapılmıştır.

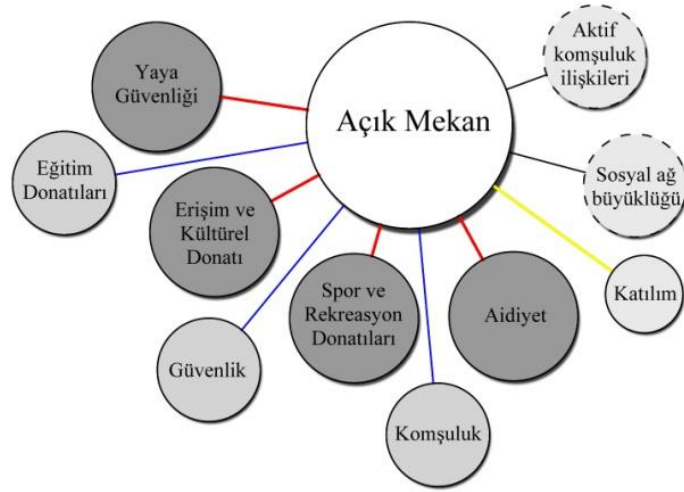
Kavramsal çerçevedeki ana bileşenlere dair veri seti üzerinde uygulanan faktör analizi sonucunda belirlenen bileşenlerin içerisinde gizli boyutlar olduğu tespit edilmiştir. Analizler sonucunda ortaya çıkan faktör bileşenleri F1_Açık Mekan,

F2_Aidiyet, F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları, F4_Komşuluk, F5_ Günlük Aktiviteler, F6_ Katılım, F7_Erişim ve Kültürel Donatı, F8_ Güvenlik, F9_Yaya Güvenliği ve F10_Eğitim Donatıları olarak yeniden tanımlanmıştır. Kavramsal çerçevedeki ana bileşenlerden farklı çıkan boyutlar, kavramsal çerçevedeki bileşenlerin alt başlıkları ile tutarlık göstermektedir. Bu kapsamda, kavramsal çerçevede alt başlık olarak ele alınan açık mekan, spor ve rekreasyon donatıları, günlük aktiviteler ve eğitim donatıları sosyal donatıların bir alt kategorisi olarak değil, ana bileşen olarak algılandığı tespit edilmiştir. Bunun yanında, yaya güvenliği de bireysel güvenlik algısından ayrı algılanırken, sosyal donatının alt başlıklarından olan kültürel donatı alt başlığının da erişilebilirlik bileşeni ile birlikte değerlendirildiği görülmüştür. Aidiyet, komşuluk ve katılım bileşenlerinde ise bir farklılık olmamıştır. Kavramsal çerçeve oluşturulurken araştırmacı olarak her ne kadar bu başlıkları teorik olarak sınıflandırmada bir araya getirme ve kategorize etme eğilimi olsa da, kullanıcıların mesleki disiplin çerçevesi dışındaki bakış açısında algılamalarından dolayı ayrı değerlendirmeleri olağan karşılanmaktadır.

Araştırma sorularından olan kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini belirlemede bileşenlerin birbiri ile olan ilişkilerini tespit etmek için açıklayıcı faktör analizi başlangıç aşamasını oluşturmaktadır. Analizin bir sonraki basamağında, bu bileşenler arasındaki ilişkilerin varlığını test etmek ve ilişkinin derecesini belirlemek için yapılan korelasyon testi neticesinde çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu aşamada, sosyal donatılar bileşeninin alt başlıklarına ayrışması, bu ilişkilerin daha özelleşmiş şekilde ortaya konmasına neden olmaktadır. Zayıf ve çok zayıf düzeyde pozitif yönde birçok ilişki tespit edilmesine rağmen orta düzeydeki ilişkiler bileşenler açısından daha belirgin ilişkileri göstermektedir. Bu kapsamda, açık mekanların aidiyet, spor ve rekreasyon donatıları, erişim ve kültürel donatılar ile yaya güvenliği ile orta düzeydeki ilişkisi; erişim ve kültürel donatıların aidiyet, spor ve rekreasyon alanları, günlük aktiviteler ve eğitim donatıları ile kurduğu ilişki öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda, açık mekanların aidiyet, spor ve rekreasyon alanları, erişim ve kültürel donatılar ve yaya güvenliği başlıkları ile orta düzeyde pozitif yönde ilişki kurması ve

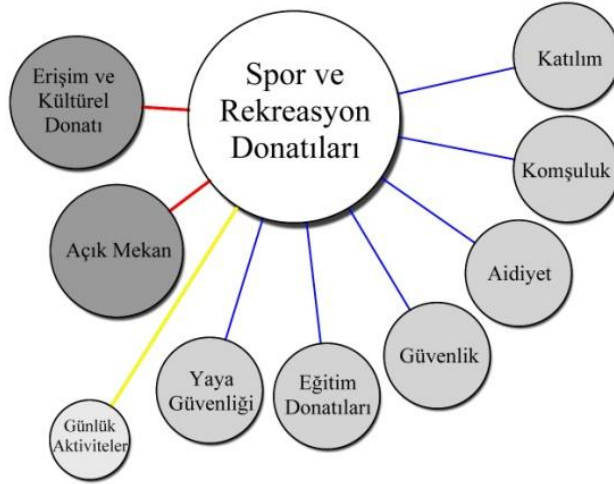
komşuluk, güvenlik ve eğitim donatıları ile zayıf düzeyde pozitif yönde ilişki kurması kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliği etkilediği varsayımını desteklemektedir (Şekil 4.43). Bu sonuçlar aynı zamanda literatürde bulunan açık mekanların sosyal etkileşim ihtimali sağlayarak etkileşimi artırdığı konusundaki çalışmalarla da tutarlılık göstermektedir (Jabareen, 2006; Chan ve Lee, 2008). Açık mekanların aidiyet duygusunu geliştirdiği ve sosyal ağlar oluşmasına katkı sağladığı varsayımlarıyla da uyumludur (Chan ve Lee, 2008; Bridge, 2002). Benzer şekilde, açık mekanlar ve güvenlik algısı arasındaki pozitif ilişki olduğu sonucunu da desteklemektedir (Karuppannan ve Sivam, 2011).

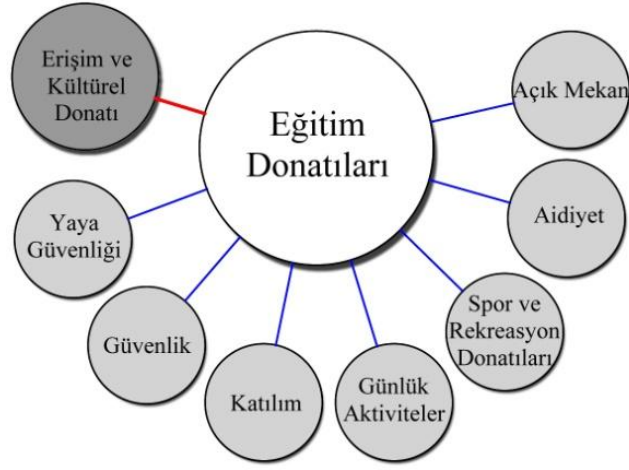
Şekil 4.43. Açık mekanın diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi: zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma)

Çalışmanın başlangıcında kavramsal çerçevede sosyal altyapı olarak kurgulanan farklı tipolojilerdeki donatılar spor ve rekreasyon donatıları, erişim ve kültürel donatılar, eğitim donatıları ve günlük aktiviteler farklı bileşenler olarak ayrılmıştır. Bu donatıların diğer bileşenler ile kurduğu farklı düzeydeki pozitif ilişkiler ile sosyal sürdürülebilirliği etkilemedeki kompleks ilişkileri ortaya konmuştur. Kentlerin ve topluluklarının refahı sosyal altyapılarına bağlıdır (Enyedi, 2002). Sosyal donatıların eğitim ve sağlık hizmetleri gibi kamu hizmetlerinin insanların temel ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra kültürel ve rekreasyonel sosyal altyapı, kentsel yaşam ve toplum üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Lan, Gong, Da ve Wen, 2020). Sosyal altyapı, sosyal ağların ve etkileşimin geliştirilmesine önemli ölçüde katkıda

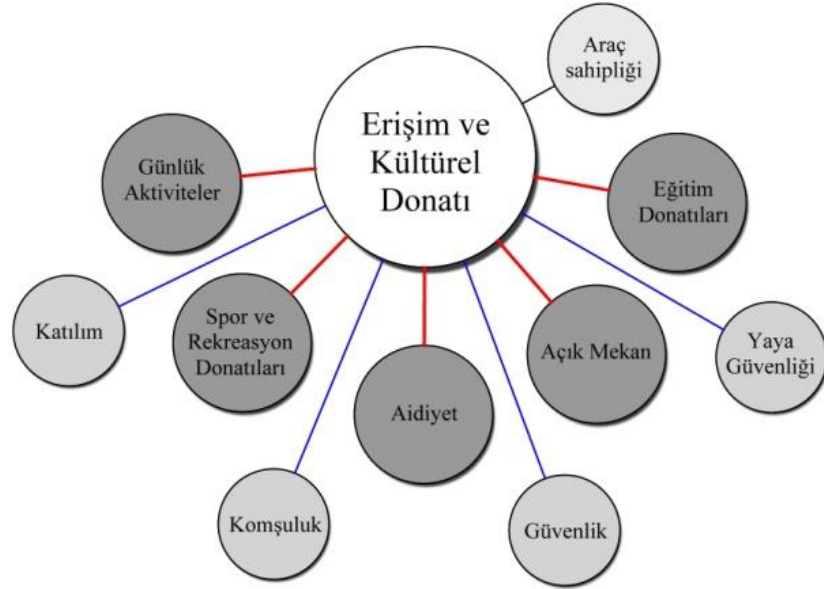
bulunmaktadır (Karuppannan ve Sivam, 2011). Aynı zamanda sosyal altyapı, aidiyet ve toplumsal bağlılığı artırmaktadır (Chan ve Lee, 2008; Bramley ve diğerleri, 2009). Bu bağlamda, çalışmanın sonuçlarına göre spor ve rekreasyon donatılarının aidiyet, komşuluk, güvenlik, yaya güvenliği ve katılım bileşenleri ile pozitif ilişkiler kurması bu hipotezleri desteklemektedir (Şekil 4.44). Yine benzer şekilde, eğitim donatılarının artmasıyla aidiyet, güvenlik, yaya güvenliği ve katılımın artması da sosyal donatıların önemini teyit etmektedir (Şekil 4.45). Erişim ve kültürel donatıların komşuluk, güvenlik, yaya güvenliği ve katılım ile pozitif ilişkisinin yanı sıra diğer bileşenlere göre aidiyet ile daha güçlü bir ilişki kurması ve diğer sosyal altyapı bileşenleri ile de bu güçlü ilişkiyi sürdürmesi sosyal sürdürülebilirlik için önemini pekiştirmektedir (Şekil 4.46). Fakat, bu sosyal altyapı bileşenlerinin sosyal ağın büyüklüğü veya aktif komşuluk ilişkilerine göre herhangi bir farklılaşma göstermemesi affektif duygulara katkısının davranış biçimine dönüşemediğini göstermektedir.

Şekil 4.44. Spor ve rekreasyon donatılarının diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (*Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf*)

Şekil 4.45. Eğitim donatılarının diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf)

Şekil 4.46. Erişim ve kültürel donatının diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma)

Konut alanlarında günlük aktiviteler için mekanların sunulması karma arazi kullanımının bir sonucu olarak görülebilir. Günlük aktivitelere yönelik mekanların sağlanması çeşitli destinasyonlar sağlayarak yürümeyi teşvik etmektedir (Cattell, 2001; Lund, 2002). Dolayısıyla günlük aktiviteler, gerek bu mekanlara erişimde gerekse bu mekanların kullanımı esnasında sakinler arasında sosyal etkileşimi teşvik ederek sosyal ağlara ve topluluk duygusuna katkıda bulunmaktadır (Leyden, 2003; Chan ve Lee, 2007; Adams, Holding, ve Kimball, 2012; Low ve Smart, 2020).

Ancak, korelasyon analizine göre, günlük aktiviteler ile komşuluk duygusu arasında çok zayıf ilişki bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, günlük aktivitelerin sosyal ağı büyüklüğüne dair değişkenlere göre bir farklılık göstermemesi literatürde bulunan çalışmaları yeterince desteklememektedir (Şekil 4.47). Bunlara ek olarak, karma arazi kullanımında günlük aktiviteler daha iyi erişim sağlarken cadde canlılığını ve yürünebilir bir topluluğu destekleyerek sokak düzeyinde doğal gözetim sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak güvenlik duygusu artmaktadır (Schwanke, 2003; J. Jacobs, 2015). Yapılan analizlere göre günlük aktiviteler ve güvenlik arasındaki ilişki zayıf olmasına rağmen bulgular mevcut literatür ile tutarlılık göstermektedir.

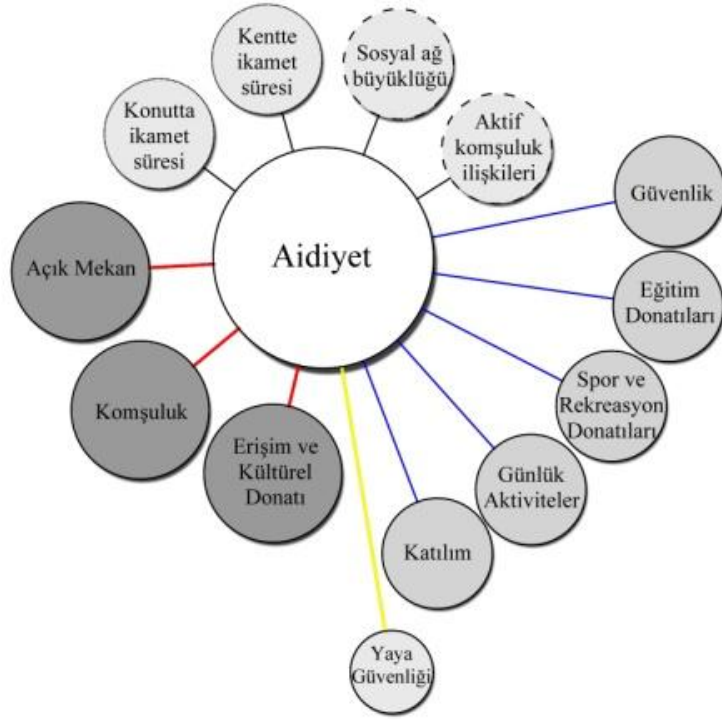
Şekil 4.47. Günlük aktivitelerin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi: zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma)

Çalışma kapsamında komşuluk, aidiyet ve güvenlik bileşenleri ayrı ayrı değerlendirilmiş olsalar da birbirleri ile kompleks ilişkileri nedeniyle birlikte tartışılmaktadır. Öncelikle, çalışmada konut alanlarındaki topluluk duygusu komşuluk üzerinden ele alınmıştır. Dolayısıyla topluluk duygusu ve diğer bileşenler ile literatürdeki varsayımlar ve bulgular bu kapsamda değerlendirilmektedir. Topluluk duygusu temelde yüz yüze etkileşimlerin bir sonucu olarak görüldüğünden aidiyet, güvenlik ve katılım ile arasında pozitif ilişki vardır (Goffman, 1967; Lemert ve Branaman, 1997; J. Jacobs, 2015). Shaftoe'ya (2000) göre sosyal etkileşim,

aidiyeti artırmakta ve bu da topluluk duygusunun artmasını sağlamaktadır. Dinnie, Brown ve Morris'e (2013) göre ise aidiet sosyal ağların oluşmasına katkı sağlamakta ve sosyal ilişkileri güçlendirmektedir. Lund'ın (2002; 2003) yaptığı araştırmaya göre topluluk duygusu ve mahallede algılanan güvenlik arasında pozitif ilişki vardır. Kendini daha güvende hisseden sakinler daha fazla sosyal etkileşime girmektedir (Dempsey ve diğerleri, 2012). Benzer şekilde, güvenlik duygusu topluluk duygusunu arttırmakta ve aidiyete katkı sağlamaktadır (Shaftoe, 2000; Nash ve Christie, 2003). Bu bağlamda, komşuluk bileşeninin aidiet, güvenlik ve katılım ile farklı düzeylerde pozitif ilişki kurması ve sosyal ağın büyüklüğü ile aktif komşuluk ilişkilerine göre farklılık göstermesi önceki çalışmalar ile tutarlılık göstermektedir (Şekil 4.48, Şekil 4.49, Şekil 4.50). Bunun yanında, hem komşuluk duygusunun hem de aidietin konutta ve kentte ikamet süresi, sosyal ağın büyüklüğü ve aktif komşuluk ilişkilerine göre farklılık göstermesi çalışmanın elde ettiği önemli bulgulardan biridir. Komşuluk duygusu aynı zamanda konut mülkiyetine göre farklılık gösterirken; güvenlik duygusu ise sosyal ağın büyüklüğü ve aktif komşuluk ilişkilerine göre farklılık göstermektedir. Bunun yanında yaya güvenliği kentte ikamet süresine göre farklılık göstermektedir (Şekil 4.51).

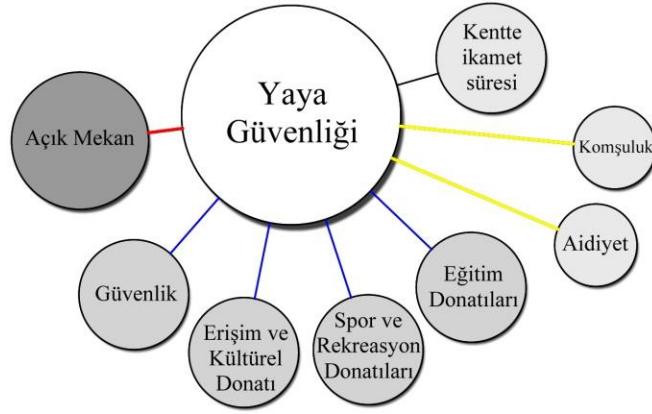
Şekil 4.48. Komşuluğun diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma)

Şekil 4.49. Aidiyetin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA’ya göre farklılaşma)

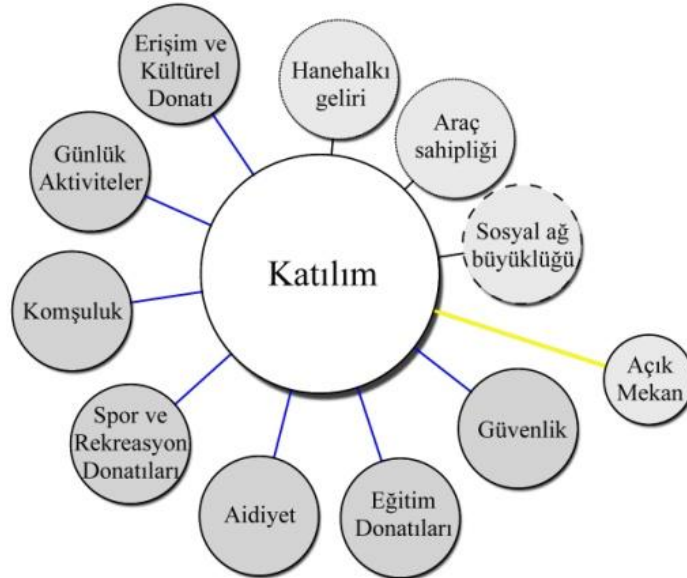

Şekil 4.50. Güvenliğin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA’ya göre farklılaşma)

Şekil 4.51. Yaya güvenliğinin diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma)

Kentsel planlamaya dahil olan sakinler topluluğun bir parçası olduklarını hissettiğinden aidiyet duyguları artmaktadır (Ng, Cook ve Chui, 2001). Bu bağlamda, katılımcılık bileşeninin komşuluk ve aidiyet bileşenleri ile zayıf da olsa pozitif bir ilişki kurması hipotezi destekler niteliktedir. Bunun yanında, katılım sosyal ağın büyüklüğüne göre farklılık gösterirken, bireysel özelliklerden olan hanehalkı geliri ve araç sahipliği de katılımcılık değerlendirmesinde farklılaşmaya sebep olmaktadır (Şekil 4.52).

Şekil 4.52. Katılımın diğer bileşenler ile kurduğu pozitif ilişkiler (Kırmızı: orta; Mavi:zayıf; Sarı: Çok zayıf; Gri: ANOVA'ya göre farklılaşma)

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin anket katılımcılarının demografik, konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için karşılaştırma yapılmıştır. Bu kapsamda, F1_ Açık Mekan, F3_Spor ve Rekreasyon Donatıları, F8_Güvenlik ve F10_Eğitim Donatıları bileşenin ortalaması ile demografik özelliklerinden arasında herhangi bir istatistiksel anlamlı fark bulunamamıştır. F2_Aidiyet ve F4_Komşuluk bileşenlerinde konutta ve İzmir’de ikamet süresine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Her iki bileşende de konutta ikamet süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, bu konutta oturma süresi 5 yıldan daha fazla olan katılımcılara daha düşük olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde, İzmir’de ikamet süresi 10 yıl ve daha az olan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, İzmir’de ikamet süresi 10 yıldan daha fazla olan katılımcılara daha düşük olduğu görülmüştür. Bu örneklem bağlamında, ilgili kentte 10 yıl ve üzeri zamandır, konutta ise 5 yıl ve üzeri zamandır ikamet etmek aidiyet ve komşuluk duygusunun oluşmasını olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısıyla aidiyet ve komşuluk duygusu için konutta ikamet süresi eşiğinin 5 yıl; kentte ikamet süresi eşiğinin 10 yıl olduğu düşünülebilir.

Buna ek olarak, F4_Komşuluk bileşeninde konut mülkiyetine göre bir fark görülmesi, ev sahiplerinin komşuluğa kiracılardan daha çok önem verdiği, kiracılık durumunun komşuluk duygusunu azalttığı söylenebilir. F5_Günlük Aktiviteler ve F6_Katılım bileşenleri ise hanenin toplam geliri ve hanedeki araç sayısına göre farklılık göstermektedir. Hanenin toplam gelirin 2 000-5 000 ₺ gelire sahip katılımcıların 10 000-20 000 ₺ gelire sahip katılımcılara göre bileşenleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Araç sahipliğinde ise aracı olmayan katılımcıların ölçek puan ortalamasının, aracı olan katılımcılara göre yüksek olduğu görülmektedir. Bireylerin bölgelerindeki günlük aktivite imkanlarını değerlendirmelerinde sosyo-ekonomik düzeylerinin ve bireysel imkanlarının etkili olduğunu söylemek mümkündür. F7_Erişim ve Kültürel Donatı bileşeni hanedeki araç sayısına göre farklılık göstermekte; aracı olmayan katılımcıların değerlendirmesinin, en az bir aracı olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Aracı olmayan bireylerin bölgeyi yaya olarak kullanmalarının sonucunda bulundukları çevreyi daha

iyi deneyimledikleri, mevcut imkanları daha iyi tanıdığı ve daha pozitif değerlendirdiği söylenebilir. F9_Yaya Güvenliği bileşeninin değerlendirmesi ise İzmir’de ikamet süresine göre farklılaşmış; İzmir’de ikamet süresi 21-30 yıl arasında olan katılımcılar, İzmir’de 30 yıldan daha uzun süredir ikamet etmekte olan katılımcılara göre daha yüksek değerlendirmiştir.

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerinin araştırma alanına göre karşılaştırması yapılmadan önce, Atakent ve Bahriye Üçok mahalleleri katılımcıları arasında demografik, konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özelliklerine göre mahallenin kendi içerisinde ölçek puan ortalamalarına göre bir farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için karşılaştırma yapılmıştır. Her bir araştırma alanının kendi içerisinde yapılan bu analizler sonucunda yalnızca Atakent Mahallesi’nde konutta ikamet süresi 5 yıl ve daha az olan katılımcıların bileşen genel ortalamasının 5 yıldan fazladır aynı konutta ikamet etmekte olan Atakent sakinlerine göre daha düşük düzeyde değerlendirdiği görülmüştür. Bu kapsamda, her araştırma alanı içerisindeki katılımcıların mahallenin genel değerlendirme eğilimini devam ettirdiği, aykırı grupların bulunmadığı ve katılımcıların kullanıcı profili olarak kendi mahalleleri ile tutarlılık gösterdiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Araştırma alanları Atakent ve Bahriye Üçok mahallelerinde yapılan anket çalışmasında iki alanın katılımcılarının arasında bir profil farklılaşması olup olmadığını tespit etmek için demografik, konut alanı geçmişi, hane yapısı ve araç kullanımı özellikleri karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmada demografik değişkenler içerisinde eğitim durumu ve hanenin toplam gelirinin farklılaşması nedeniyle Atakent Mahallesi’nin sosyo-ekonomik düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konut alanı geçmişi özellikleri kapsamında ise konut mülkiyeti, konutta ikamet süresi, İzmir’de ikamet süresi ve konutta yaşayan kişi sayısı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda konutta yaşayan kişi sayısında farklılaşma bulunarak, farklılaşan grubun Bahriye Üçok Mahallesi’nde 2 kişi ve Atakent Mahallesi’nde ise 4 kişi ve üzeri olduğu görülmektedir. Farklılaşmanın nedenleri arasında çalıştığı sektör parametresinde istatistiksel olarak farklılaşma

olmamasına rağmen Bahriye Üçok Mahallesi'nde bulunan emekli katılımcı profilinin daha yüksek olmasıyla açıklanabilir. Bu da Bahriye Üçok Mahallesi'nde ikamet etmekte olanların emekli ve iki kişilik hane yapısına, Atakent Mahallesi'nde ise 4 ve üzeri kişinin yaşadığı çekirdek aile yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

İki araştırma alanı arasında araç sahipliği karşılaştırıldığında ise aracı olmayan, bir veya iki aracı bulunan tüm gruplarda anlamsal farklılıkların olduğu görülmektedir. Hanede bulunan araç sayısına bakıldığında Bahriye Üçok Mahallesi'nde hane başına düşen araç sayısı 0,55 iken Atakent Mahallesi'nde 0,93 olması sosyo-ekonomik düzey ile tutarlılık göstermesine rağmen, katılımcıların yaşam döngülerindeki konumları ya da alanın erişilebilirlik imkanları ve alanda çeşitli donatı ve hizmetlerin sağlanması sonucundaki bireysel gereksinimler gibi farklı konularla da ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Hanede en az bir aracı bulunan katılımcılar araç kullanma sıklıkları ve araç kullanım amaçları açısından bulundukları alana göre karşılaştırılmıştır. Araç kullanım amaçları işe gitmek, çocukları okula götürmek, alışverişe gitmek, sağlık hizmetlerinden faydalanmak, gezmeye gitmek, aile ve arkadaşları ziyaret etmek gibi eylemlerle detaylandırılarak, araç kullanım amaçlarının mekansal analiz ve anket çalışması sonucunda alanın sunduğu fiziksel özelliklere dair katılım düzeyleri ile tutarlılığını da gözlemlemek amacıyla karşılaştırılmıştır. Farklılaşan gruplar arasında, Atakent Mahallesi katılımcıları araçlarını haftada birkaç kez kullanırken, Bahriye Üçok Mahallesi katılımcıları düzenli kullanımdan ziyade sadece gerekli gördüklerinde kullanma yönünde farklılaşmaktadır. Bu kapsamda, araç kullanım amaçları arasında Atakent Mahallesi'nde katılımcılar alışverişe ve gezmeye gitmek konusunda farklılaşırken alışveriş ve rekreasyon imkanlarından faydalanmak için ikamet ettikleri alanın dışarısına seyahat ettikleri sonucunu göstermektedir.

Kavramsal çerçevedeki ana bileşenlere ilişkin belirlenen alt hipotezlerin sonuçları ise şu şekildedir (Çizelge 4.31):

Erişilebilirlik ile ilgili alt hipotezler:

- “*Erişilebilirlik, sosyal donatıların, günlük temel gereksinimlere yönelik tesislerin ve açık mekanların kullanımını arttırmaktadır.*” hipotezi göz önünde bulundurulduğunda, erişim ve kültürel donatıların birlikte algılanması bu hipotezi desteklemektedir. Aynı zamanda, bu bileşen ile günlük aktiviteler, spor ve rekreasyon donatıları, açık mekanlar ve eğitim donatıları arasındaki orta düzeydeki pozitif ilişki hipotezi doğrulamaktadır.

- “*Konut alanlarında erişilebilirliğin sağlanması bireylerin plansız etkileşimlerine sebep olarak sosyal ağın oluşumuna ve gelişimine pozitif yönde katkı sağlamaktadır.*” hipotezi göz önünde bulundurulduğunda erişim ve kültürel donatı bileşeni ile komşuluk arasında zayıf yönde pozitif yönde ilişki olması hipotezi kısmen doğrular niteliktedir. Fakat, sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısına ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre erişim ve kültürel donatılar ölçek puan ortalamalarında farklılık görülmemesi mevcut örneklem bağlamında bu hipotezi çürütmektedir.

- “*Karma arazi kullanımı erişilebilirliğin arttırmaktadır. Karma arazi kullanımı sağlanamadığında mekanize erişim (genellikle özel otomobil) ile karşılanmaktadır.*” hipotezi kapsamında Atakent Mahallesi’nde karma arazi kullanımının düşük ve araç kullanım sıklığının daha fazla olması hipotezi desteklemektedir.

- “*Sokak ağı içerisindeki kesişimlerin T kavşak olarak tasarlanması bölgenin yaya güvenliğini artırmaktadır.*” hipotezi doğrultusunda gerek Bahriye Üçok Mahallesi’ndeki gerekse Atakent Mahallesi’ndeki sokak kesişimlerinin büyük çoğunluğunun (%65,1 ve %70) T kavşak olmasına rağmen yaya güvenliği açısından Atakent Mahallesi’nin daha yüksek değerlendirilmesi yaya güvenliği açısından T-kavşak tasarımının tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda yaya güvenliği algısının temelinde farklı dominant faktörler olduğunu düşündürmekte ve T-kavşak hipotezini tam olarak doğrulayamamaktadır. Bunun yanında, iki araştırma alanının da sokak bağlantısallık ortalamasının tesadüfi olarak aynı çıkması vurgulanmalıdır. Buna rağmen, Bahriye Üçok Mahallesi’ndeki sokak dokusunun daha yoğun ve Atakent Mahallesi’ne göre bölge içerisinde geçen cadde ve

bulvarların daha fazla olması nedeniyle daha fazla motorlu taşıt trafiğine maruz kalması daha düşük yaya güvenliğini açıklayabilir.

Sosyal donatılar ile ilgili alt hipotezler:

- “*Sosyal donatıların sağlanması sosyal etkileşim arttırmakta ve sosyal ağın geliştirilmesi sağlamaktadır.*” hipotezine bakıldığında, sosyal ağın büyüklüğü özelliklerine göre sosyal donatı bileşenlerinden spor ve rekreasyon donatıları, günlük aktivite, erişim ve kültürel donatı ve eğitim tesisleri değerlendirmelerinde herhangi bir ölçek puan ortalamasında farklılık görülmemesi mevcut örneklem bağlamında bu hipotezi çürütmektedir.

- “*Sosyal donatılar, aidiyet duygusunu arttırmaktadır.*” hipotezi kapsamında, aidiyet bileşeninin spor ve rekreasyon donatıları, günlük aktiviteler, erişim ve kültürel donatıları ve eğitim donatıları ile zayıf düzeyde ve açık mekanlar ile orta düzeyde pozitif yönde ilişki kurması bu hipotezi kısmen doğrular niteliktedir.

- “*Açık mekanlar, sosyal etkileşimi artırarak sosyal ağların gelişmesinde rol oynamaktadır.*” hipotezine bakıldığında, sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısına ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre açık mekan bileşeninin ortalamasının anlamsal farklılık göstermesi bu hipotezi doğrulamaktadır.

- “*Açık mekanın yokluğunda sosyal etkileşim ve topluluk duygusu azalmaktadır.*” hipotezinde Bahriye Üçok Mahallesi’nde bulunan mevcut açık mekanların Atakent Mahallesi’ne göre daha az olması ve yine sosyal etkileşim ve komşuluk ilişkileri bağlamında daha düşük ortalamalar sergilemesi bu hipotezi destekler niteliktedir.

Aidiyet, Komşuluk ve Güvenlik ile ilgili alt hipotezler:

- “*Aidiyet duygusu suça karşı korkunun azalmasını sağlayarak güvenlik duygusunu arttırmaktadır.*” hipotezi ele alındığında aidiyet bileşeninin güvenlik bileşeni ile zayıf ve yaya güvenliği bileşeni ile çok zayıf düzeyde pozitif ilişki kurması hipotezi kısmen doğrular niteliktedir.

- “*Aidiyet duygusu sosyal ağların gelişmesini sağlamaktadır.*” hipotezi kapsamında, aidiyet ile komşuluk duygusu arasında orta düzeyde pozitif ilişki

olması; sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısına ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre aidiyet ölçek puan ortalamalarında farklılık göstermesi hipotezi doğrulamaktadır.

- “*Sosyal ağlar, kişilerin bulundukları bölgedeki pozitif güvenlik algısını artırmaktadır.*” hipotezi bağlamında, komşuluk duygusunun güvenlik bileşeni ile çok zayıf düzeyde ilişki kurması hipotezi kısmen doğrulamaktadır. Yine, sosyal ağın büyüklüğü özelliklerine göre güvenlik bileşeninin değerlendirilmesinde anlamlı farklılaşma olması bu hipotezi desteklemektedir.

- “*Sosyal ağlar, aidiyet duygusunu artırmaktadır.*” hipotezine bakıldığında, komşuluk duygusunun aidiyet ile orta düzeyde pozitif yönde ilişki kurması bu hipotezi doğrulamaktadır. Ek olarak, sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinden isimle bilinen komşu sayısına ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre aidiyet bileşeninin değerlendirmesinde anlamlı farklılık olması bu hipotezi desteklemektedir.

- “*Konut alanlarındaki yeşil alanlar pozitif güvenlik algısını artırmaktadır.*” hipotezi değerlendirildiğinde, Bahriye Üçok ve Atakent mahalleleri arasında kişi başına düşen yeşil alan açısından büyük bir fark bulunmasına rağmen güvenlik bileşeni ölçek puan ortalamasında anlamlı farklılaşma olmaması mevcut örneklem bağlamında bu hipotezi desteklememektedir.

Çizelge 4.32. Çalışma kapsamında test edilen hipotezlerin listelenmesi

	HİPOTEZ	DOĞRULAMA ARACI	HİPOTEZ DOĞRULANMA DURUMU
Erişilebilirlik	Erişilebilirlik, sosyal donatıların kullanımını artırmaktadır.	Korelasyon analizi	Doğrulanmıştır
	Erişilebilirlik, günlük temel gereksinimlere yönelik tesislerin kullanımını artırmaktadır.	Korelasyon analizi	Doğrulanmıştır
	Erişilebilirlik, açık mekanların kullanımını artırmaktadır.	Korelasyon analizi	Doğrulanmıştır
	Erişilebilirlik sosyal ağın oluşumunu ve gelişimini artırmaktadır.	ANOVA testi	Doğrulanmamıştır
	Erişilebilirlik, karma arazi kullanımında yükselmektedir.	Mekansal analiz – Bağımsız T-testi	Doğrulanmıştır
	Sokak ağındaki kesişimlerin T kavşak olarak tasarlanması yaya güvenliğini artırmaktadır.	Mekansal analiz- Bağımsız T-testi	Doğrulanmamıştır

Çizelge 4.32. Çalışma kapsamında test edilen hipotezlerin listelenmesi (devam)

	HİPOTEZ	DOĞRULAMA ARACI	HİPOTEZ DOĞRULANMA DURUMU
Sosyal donatılar	Sosyal donatılar sosyal ağların gelişmesini sağlamaktadır.	ANOVA testi	Doğrulanmamıştır
	Sosyal donatılar, aidiyet duygusunu arttırmaktadır.	Korelasyon analizi	Kısmen doğrulanmıştır
	Açık mekanlar, sosyal ağların gelişmesini sağlamaktadır.	ANOVA testi	Doğrulanmıştır
	Açık mekanın yokluğunda sosyal etkileşim ve topluluk duygusu azalmaktadır.	Mekansal analiz-Bağımsız T-testi	Doğrulanmıştır
Aidiyet, komşuluk ve Güvenlik	Aidiyet duygusu güvenlik algısını arttırmaktadır.	Korelasyon analizi	Kısmen doğrulanmıştır
	Aidiyet duygusu sosyal ağların gelişmesini sağlamaktadır.	ANOVA testi	Doğrulanmıştır
	Sosyal ağlar güvenlik algısını arttırmaktadır.	ANOVA testi	Doğrulanmıştır
	Yeşil alan güvenlik algısını arttırmaktadır.	Mekansal analiz-Bağımsız T-testi	Kısmen doğrulanmıştır

Araştırma yönteminin sınanmasında, açıklayıcı faktör analizi sonucunda yeniden düzenlenen kavramsal çerçevedeki bileşenler bağlamında farklı mekansal özelliklere sahip iki farklı konut alanındaki karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Araştırma alanlarındaki ölçek ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Bu kapsamda, açık mekan, günlük aktiviteler, katılım, erişim ve kültürel donatı ile yaya güvenliği bileşenlerinin konut alanına göre farklı ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. Bileşenlere göre elde edilen sonuçlar şu şekilde yorumlanmaktadır:

- Açık mekan bileşeni kapsamında Atakent Mahallesi’nde açık mekanların varlığı ve kişi başına düşen yeşil alan özelliklerinin Bahriye Üçok Mahallesi’ne göre daha fazla olması ile anket sonuçları arasında tutarlılık gözlenmektedir.
- Günlük aktiviteler bileşeni kapsamında Bahriye Üçok Mahallesi’nde karma kullanımın daha yoğun olması nedeniyle katılımcı değerlendirme ortalamalarının Atakent Mahallesi’ne göre daha fazla olması tutarlılık göstermektedir. Yine bu durum katılımcıların araç kullanım amaçları arasında alışverişe gitmek alt eyleminin

alana göre farklılık göstermesi ve günlük aktiviteler bileşeninin hanehalkı geliri ve araç sahipliğine göre farklılık göstermesiyle tutarlılık göstermektedir.

- Katılım bileşeni aidiyet, spor ve rekreasyon alanları, komşuluk, güvenlik ve eğitim donatıları bileşenleri ile zayıf düzeyde pozitif ilişki kurmaktadır. Bu bileşenler çalışma alanına göre farklılık göstermemesine rağmen katılım bileşeni alana göre farklılık göstermektedir. Katılım bileşeninin demografik özelliklerden hanehalkı geliri ve araç sahipliğine göre farklılık göstermesi, Atakent ve Bahriye Üçok mahallelerinin bu bireysel özelliklerde de farklılaşması katılım konusundaki farklılaşmanın nedeni olarak demografik farklılığın etkisi olduğunu düşündürmektedir.

- Erişim ve kültürel donatı bileşeni ele alındığında, iki alanın sokak geçirgenliği ortalamasının aynı olmasına rağmen, Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki karma kullanımın katılımcıların yürüyerek ihtiyaçlarına erişebilmesi ve çevreye ulaşımın daha çeşitli olması nedeniyle Atakent Mahallesi'nden yüksek değerlendirilmesi konusunda mekansal analizler ile anket sonuçları arasında tutarlılık görülmektedir. Ulaşım bağlantıları kapsamında değerlendirildiğinde, Bahriye Üçok Mahallesi'nde yer alan raylı taşıma sistemi İZBAN ile bölgeyi kentin daha geniş bir bölgesine ulaştırırken, Atakent Mahallesi içerisinde yer alan raylı taşıma sistemi TRAMİZmir daha yerel ölçekte kalmaktadır. Bu sonuç, yine anket aracılığıyla Bahriye Üçok Mahallesi'nin erişim bileşenini daha yüksek değerlendirmesi ile tutarlılık göstermektedir. Toplu taşımada otobüs duraklarından geçen güzergahlar değerlendirildiğinde ise her iki mahalledeki duraklarda da aynı sayıda otobüs hattı bulunmasına rağmen Bahriye Üçok Mahallesi'nin Karşıyaka ilçesindeki diğer mahallelerin ve Atakent'in ise Çiğli ilçesindeki mahallelerin vapur iskelelerine erişimi için toplayıcı aks olarak kullanıldığı ve mahalle sakinlerinin daha geniş bölgeye erişimi için deniz ya da raylı ulaşım gibi alternatif ulaşım seçeneklerini kullanması gerektiği tespit edilmiştir. Buna ek olarak, erişim ve kültürel donatı bileşeni demografik özelliklerden araç sahipliğine göre farklılık göstermektedir. Atakent Mahallesi'nin araç sahipliği konusunda Bahriye Üçok Mahallesi'nden farklılığının erişilebilirlik değerlendirmelerine yansımaları da uyumluluk göstermektedir.

- Yaya güvenliği bileşeni kapsamında, Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki sokakların ve kesişim noktalarının fazlalığı ile aynı zamanda bölgeyi çevreleyen bulvarın bazılarının da ilçenin ana arterlerinden olması nedeniyle daha fazla araç trafiğine maruz kalarak yaya güvenliğinin daha düşük algılandığı düşünülmektedir.

- Komşuluk bileşeni, anket çalışmasında komşuluk duygusu ve komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı alt başlıklarında subjektif olarak; sosyal ağın büyüklüğü alt başlığında ise objektif olmak üzere iki farklı biçimde ölçülmüştür. Komşuluk ilişkileri bağlamında komşularla gerçekleştirilen eylemler ve sıklığı değişkeninde iki alan arasında fark bulunmuş olup Atakent Mahallesi'nin komşuluk ilişkilerinde daha yoğun olduğu görülmüştür. Sosyal ağın büyüklüğü özelliklerinin alt başlıkları değerlendirildiğinde ise yine Atakent Mahallesi'nde isimle bilinen komşu sayısının ve aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısının da gerek aralık gruplarında gerekse ortalamalarda yüksek olduğu görülmüştür. Zaman ve duygusal enerji yönetimi bakımından psikologların sempati grubu olarak bahsettikleri sosyal ağ 12,9 kişiden oluşmaktadır (Buys ve Larson, 1979). Bireylerin 13 kişi ve üzeri ile aktif olarak görüşmesi mümkün olmadığı için, Atakent Mahallesi içerisindeki bazı komşuluk ilişkilerinin ve görüşmelerin grup şeklinde yapıldığı düşünülmektedir. Bu durumun sebepleri arasında açık mekanların varlığının bireylerin kalabalık gruplar şeklinde bir araya gelmesini desteklemesi olduğu düşünülmektedir. Bu hipotez ileriki çalışmalar ile desteklenmelidir. Karma kullanım ve günlük aktiviteler bağlamında Bahriye Üçok Mahallesi daha avantajlı durumda olmasına rağmen sosyal ağın büyüklüğü veya komşuluk ilişkileri bağlamında anket sonuçlarına yansımamaktadır. Literatürde bulunan perakende mağazası, süpermarket ve kafe gibi farklı işletme faaliyetleri bireylerin günlük yaşam operasyonları esnasında sosyal etkileşimde bulunmaları ve günlük rutinler içerisinde spontane karşılaşmaları sağlamaları durumu ile açık mekanların sosyal etkileşimi geliştirme ve iyileştirmedeki gücü ile sosyal etkileşim ve topluluk duygusuna sağladığı katkılar açısından, açık mekanların bu örneklem bağlamında daha etkili bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. Bunlara ek olarak, Atakent Mahallesi'nde komşuluk ilişkileri daha yoğun ve sosyal ağ daha büyük olmasına rağmen, komşuluk duygusu bağlamında iki bölge arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaması her

iki bölgedeki insanların da komşuluk kavramına dair öznel algılarının bölgedeki mevcut komşuluk duygusu ile uyumlu olduğunu düşündürmektedir.

- Son olarak, araştırma alanından bağımsız olarak sosyal ağın büyüklüğü özelliklerine göre açık mekan, aidiyet, komşuluk, katılım, güvenlik ve yaya güvenliği ölçek puan ortalamaları değişiklik göstermektedir. Yine benzer şekilde, aktif komşuluk ilişkileri içerisinde olunan kişi sayısına göre açık mekan, aidiyet ve komşuluk ölçek puan ortalamalarında farklılık görülmektedir. Bu da literatürde bulunan sosyal ağlar, açık mekan, aidiyet duygusu ve güvenlik gibi bileşenler arasında pozitif ilişki olduğunu söyleyen çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Bridge, 2002; Jabareen, 2006; Chan ve Lee, 2008; Karuppanan ve Sivam, 2011).

Konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi için oluşturulan model önerisi sonucunda araştırma soruları cevaplanmış, oluşturulan hipotezler test edilmiş ve elde edilen bulgular ortaya konarak tartışılmıştır. Bunlara ek olarak, tüm bu bulgular ve araştırma sürecindeki gözlemler ışığında Türkiye örneği ele alındığında kamusal mekanın kuramsal temellerine dair de bir değerlendirme yapmak mümkündür. Öncelikle, kamusal-özel ikilisinin antik çağdan başlayan tarihi ve 17. yüzyıl ile 20. yüzyılın ikinci yarısındaki kırılmaları batı kökenli ve demokrasi temelli söylemler aracılığıyla gerçekleştiğinden bu tartışmalar Türk sosyal, politik ve ekonomik sistemlerinin farklılarından kaynaklı olarak doğrudan karşılığını bulamamaktadır. Dolayısıyla, henüz yüz yıllık bir demokrasi tarihine sahip bir kültürün hem akademik literatüründe hem de günlük kullanım dilinde kamusallığın karşılığını bulmaya çalışırken ortaya çıkan kavramsal karmaşa –kamu mülkiyetinin devlet kurumları ile özdeşleştirilmesi, kamunun erişimine açık olan donatıların umumi bina olarak bahsedilmesi, kamu hizmeti veren yapıların umumi hizmet kapsamında mevzuata girmesi gibi- kamusallık paradigmasının batılı yapısının Türk kültüründe hem bir düşünce alanı hem de bir mekan tipi olarak tarihsel karşılığını bulamamasıyla ortaya çıkmaya başlamaktadır.

Her kültürde karmaşık bir faktör kümesinden oluşan; fiziksel, sosyal, politik ve ekonomik gerçeklerden ortaya çıkan bir kamusal-özel profili olduğu (Carr ve diğerleri, 1992) göz önünde bulundurulduğunda, Türk kültüründe batılı kamusal

mekan tiplerinden farklı olarak yine bir düşünce alanı olarak karşılaşılmasa da mahalle kültürünün ve mahallenin barındırdığı kamusal mekanların bu işlevlerin bazılarını yerine getirdiğini düşünmek mümkündür. Dolayısıyla, Türkiye’de konut alanlarındaki kamusal mekanlardan bahsedildiğinde tarihi Türk kentindeki mahalle içerisinde bulunan eğitim, sağlık, kültür donatıları ile ticari ve yeşil alanlar gibi sosyal altyapılarla sağlanan fonksiyonların günümüz konut alanlarındaki kamusal mekanlarından beklentilerle de örtüştüğü görülmektedir. Fakat, tarihsel bir planlama kültürü olarak mahalle yaklaşımının ve ortaya koyduğu mekansal ölçeğin modern ve post-modern dönemde Türk kentindeki konut alanlarında devam ettirilemediği açıktır. Bilhassa bu çalışmadaki araştırma alanları ele alındığında, planlı yerleşim alanları olmasına rağmen, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinin verildiği donatılar görece yeterli biçimde konut alanları içinde yer almasına rağmen günlük aktivite, açık mekan ve yeşil alan gibi konularda yetersizlikler görülmektedir. Gelişimi 1970’li yıllarda başlayan ve 1980 sonrasında çevresinde bulvarların açılmasıyla apartmanlaşan Bahriye Üçok Mahallesi’ndeki açık mekan ve yeşil alan yetersizliği ve 1990 yılı sonrasında yerleşimin gerçekleştiği Atakent Mahallesi’ndeki günlük aktivitelere dair yetersizlik bu planlama kültürünün sürdürülemediğini gösterirken, aynı zamanda planlamaları arasında 20 yıllık kısa bir süre zarfına rağmen kamusal mekana dair farklı eksiklere ve sorunlara sebep olduğu görülmektedir. Bu dönemlerde, artan konut ihtiyacına hızlı cevap verilmesi için yapılan yasal düzenlemelerin ve uygulamaların (Kat Mülkiyeti Kanunu gibi) sosyal altyapı eksikleriyle sonuçlandığı ve günümüz toplumları üzerindeki olumsuz etkileri halen çözülemediği görülmektedir.

Kamusal mekana dair bir diğer değerlendirme de Amerikan yaşam tarzını ve kullanım biçimlerinden topluluk bahçesi, tahsisli bahçeler veya kilise bahçesi gibi (dini kültürel karşılığı olarak cami düşünülebilir) mekansal tipolojilerin yine Türkiye’de karşılığını bulamadığına yöneliktir. Kültürler arası diğer bir konu da, Batı toplumlarındaki kamusal mekanın kullanımındaki sorunlardan olan sosyal ayrışma ve dışlamadır. Osmanlı Devleti döneminden beri farklı etnik grupların bir arada yaşadığı bir coğrafya olması sebebiyle bu tür sorunların Türk kültüründe toplumsal bir sorun olarak yer almamıştır. Yine de son on yıllık dönem içerisindeki mülteci

sorununun bu tabloda değişiklik yapma potansiyeli olduğundan da bahsedilmelidir. Bunun yanında, 1980 sonrası dönemdeki neo-liberal politikaların uzantısı olan kamusal mekanın özelleştirilmesi, metalaşması ve ticarileşmesi problemleri “kamusal mekanda sosyal ayrışma”dan ziyade “kamusal mekan ile sosyal ayrışma” olarak küresel ölçekte yaşanan sosyo-mekansal problemlerin yansıması olarak, bu iki örneklem alanında olmasa da, maalesef Türkiye’de de yaşanmaktadır.

5. SONUÇ

Teoride ve pratikte değişmeye devam eden küresel gündem çeşitli kentsel sorunlardan ve mücadele süreçlerinden etkilenmektedir. Yaşanan mücadele süreçleri ve sonuçlarının toplumlar ve sosyal yaşam üzerindeki olumsuz etkileri yaygın olarak kabul görmektedir. Bu farkındalığın dünya genelinde artması ve çeşitli küresel, ulusal ve bölgesel platformlarda sıklıkla ifade edilmesiyle sadece çevresel ve ekonomik olarak değil, sosyal olarak da sürdürülebilir kentler inşa etmek küresel ajandanın en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma hedef ve stratejilerinin oluşturulduğu tüm kaynaklarda örnekleri görülen; sürdürülebilir kentler ve topluluklar (Birleşmiş Milletler, 2015), herkes için sürdürülebilir kentler ve yerleşimlerin oluşturulması (UN Habitat, 2017), toplumun tüm kesimlerinin kamusal mekanlara erişiminin sağlanması (Cumhurbaşkanlık Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019), kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve güçlü toplumlar yaratılması (İZKA, 2015) hedefleri neticesinde artık toplulukların da kentlerin sürdürülebilirliğinin ayrılmaz bir parçası olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır.

Çeşitli kentsel eğilimler, dinamikler, teknolojiler ve hedefler nedeniyle zaman içinde değişmeye devam etmekte olan kamusal mekan, sosyal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli bir yere sahiptir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması yönünde adımların atılmasına destek olan kapsayıcı ve adil kamusal mekanlar yaratabilmek, sürdürülebilirliğin temel kriterlerinin bilincinde olan toplulukların gelişmesini sağlamak ve kentsel ölçekteki sosyal sürdürülebilirliğin iki temel bileşeni olan kamusal mekan ve kullanıcısı arasındaki etkileşimi çözümleyebilmek için hangi kavramların nasıl algılandığını ve yorumlandığını tespit ederek değerlendirmek çözüm önerilerinin geliştirilebilmesinde önemli bir adım niteliğindedir.

Bu bağlamda, çalışmanın amacı konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğe hangi biçimde ve ne ölçüde katkı sağladığını ve bu bileşenlerin birbiri ile ne şekilde ilişki kurduğunu tespit etmek olmuştur. Bu kapsamda, konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik bileşenlerini ve değerlendirme kriterlerini belirlemek, kamusal mekan ile sosyal sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıyı araştırmak ve sosyal sürdürülebilirliği kamusal mekan

aracılığıyla geliştirmek için bir kavramsal çerçeve oluşturulması çalışmanın ana hedeflerinden olmuştur. Araştırma modeli kapsamında veri toplama teknikleri olarak mekansal analiz ve anket çalışması belirlenmiş, örneklem alanı olarak belirlenen İzmir ili Karşıyaka ilçesine bağlı Bahriye Üçok ve Atakent mahallelerinden toplanan veriler analiz edilmiştir. Bu çalışma sonucunda, konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili hangi boyutlar ve faktörlerle öne çıktığı ortaya konulmuştur. Bu aşamada, yapılan çalışmanın amacına ulaştığı ve çalışmaya başlarken oluşturulan araştırma sorularının cevaplandığı düşünölmektedir. Bununla birlikte, elde edilen bulgular neticesindeki tartişmaların ortaya çıkardığı yeni varsayımların gelecek çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir. Bu tez çalışması kapsamında oluşturulan kavramsal çerçevenin ve araştırma modelinin ortaya koyduğu sonuçların gelecekte kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili yapılacak çalışmalar için bir rehber niteliğinde olduğu ve basamak oluşturacağı düşünölmektedir.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen araştırma modeli ve bu modelin örnek alanlarda uygulanmasıyla elde edilen sonuçlar merkezi ve yerel yönetimlere, kent üzerinde çalışan araştırmacılara, tasarımcılara, plancılara ve mimarlara sosyal sürdürülebilirliği iyileştirecek programlar tasarlamaları ve uygulamaları konularında yol gösterici niteliktedir. Önerilen araştırma modeli, mahalle ölçeğinde kamusal mekanlar için bir kullanım sonrası değerlendirme aracı olarak sosyal sürdürülebilirliğin geliştirilmesine yönelik yapılacak çalışmalarda önemli bir yere sahiptir. Konut alanlarında gerçekteştirilecek olan kentsel dönüşümler, geliştirme çalışmaları veya farklı mekansal müdahaleler için değerli bilgiler sunduğundan mevcut konut alanlarında kamusal mekanlar aracılığıyla sosyal sürdürülebilirliği değerlendirmek ve geliştirmek için bu araştırma modelinin kullanılması önerilebilir. Ayrıca bu model, ileride gerçekteştirilecek çalışmalarla geliştirilmesiyle kentsel tasarım ve planlamanın ilk basamaklarında kullanılabilecek bir kılavuz olma potansiyeline sahiptir. Veri setini genişletmek ve çalışmanın bulgularını Türkiye'deki diğer kentlerden veya diğer ölkelerden elde edilen bulgularla karşılaştırmak, tasarım parametrelerinin oluşturulmasında daha net sonuçlar sağlayabilir. Dünyanın farklı coğrafyalarında ve kültürlerinde, hatta kentlerin ve ilçelerin kendi mekansal

dinamikleri içerisinde dahi, farklı ihtiyaçlar ve beklentiler olduğu için her topluma uygun olan ideal bir sosyal sürdürülebilirlik reçetesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, araştırma modelinden elde edilen sonuçlara göre çözüm önerileri sunulurken ilgili tüm aktörlerin katılımlarının sağlanabildiği ortak akıl arama platformlarının oluşturulması gerekliliği özellikle vurgulanmalıdır.

Tez çalışması kapsamında önerilen model ve modelin örnek alanlarda uygulanması sonucunda belirlendiği üzere konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması üzerinde çeşitli katkıları bulunmaktadır. Bu katkıların kentli hayatına kazandırılması için tezin kavramsal çerçevesinde yer alan; erişilebilirlik, sosyal donatılar, açık mekanlar ve günlük aktiviteler bileşenlerinin konut alanlarındaki gereklilikleri yerine getirilmesi gerekmektedir. Böylelikle sosyal ve çevresel eşitliğe sahip bir toplumsal ortam yaratılabilir ve toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlanabilir. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlara dayanarak konut alanlarında sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için kamusal mekanlara dair aşağıdaki hususlara öncelikli olarak dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir:

Erişilebilirlik; bir coğrafi hareketlilik özgürlüğü olarak bir konumdan diğerine erişim seçeneklerinde yürüme, bisiklet veya toplu taşıma gibi alternatif ulaşım modlarını içermelidir. Konut ve istihdam ile kullanıcılar ve hizmetler arasındaki hayati bağlantı olarak kentsel ulaşım, kentlerin gelişimi için kritik öneme sahiptir. Hükümetler ve yerel yönetimler, ulaşımı tüm kent sakinleri için erişilebilir hale getirmelidir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de kentsel ulaşım yapılan yatırımlar, çoğunlukla diğer ulaşım biçimlerinden feragat edilerek, motorlu araçlar için yol kapasitesini arttırmaya hizmet etmektedir. Bisiklet ve yaya trafiğine yönelik destekler ile toplu taşıma için düşük maliyetli erişim yollarının sağlanması bu stratejiye dahil edilmelidir.

Sosyal donatılar; farklı sosyal grupların ihtiyaçlarına cevap veren ve gelecekteki ihtiyaçları da göz önünde bulunduran bir biçimde çeşitliliği desteklemelidir. Hükümetler ve yerel yönetimler, sosyal altyapıyı geliştirmek ve kısıtlanan hizmetleri sunmak için çaba sarf etmeli; imar planlarında gerekli alanların ayrılması

sağlanmalıdır. Sosyal altyapı, eğitim ve sağlık gibi temel insan haklarının kullanımını teşvik etmesinin yanı sıra sosyal ve kültürel gelişmeyi de desteklemektedir. Sosyal altyapının toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen biçimde tasarlanması ve yönetilmesi sağlanmalıdır.

Günlük aktivitelere yönelik mekanlar aracılığıyla sağlanan hizmetler, günlük hayattaki temel ihtiyaçların karşılanması için büyük bir öneme sahiptir. Kentsel aktiviteleri konut, ticari, endüstriyel ve rekreasyonel gibi arazi kullanım fonksiyonlarına göre sınıflandırmanın ve insan davranışlarını kent içerisinde farklı alanlara ayıran imar uygulamalarının günümüz kentleri ve toplulukları üzerindeki dezavantajları daha net görüldüğü için bu artık tercih edilmeyen bir stratejidir (Raman ve Roy, 2019). Konut alanlarında günlük yaşam operasyonlarını teşvik etmenin en iyi yollarından biri karma arazi kullanımıdır. Karma arazi kullanımı sonucunda günlük yaşam operasyonlarının gerçekleştirilebileceği farklı yerler sağlanmalı ve sunulan çeşitli hizmetler ile sakinlerin temel ihtiyaçları karşılanmalıdır. Bu bağlamda, yeni veya gelişmekte olan yerleşim alanlarındaki ticari faaliyetlere yönelik hizmet talebini ve arzını öngörebilmek için ayrıntılı analizler yapılarak karma kullanım sağlanmalıdır. Mevcut konut alanlarında ise halihazırda var olan altyapıdan yararlanmak ve yeni donatı/yapı ihtiyacını en aza indirmek için mevcut fırsatlar değerlendirilmelidir. Topluluk, bölge veya ilçedeki ihtiyaçlar ve talepler belirlenerek yatay veya dikey karma kullanım alanları sunulmalıdır.

Açık mekanlar ve yeşil alanlar için, geleneksel olarak kişi başına düşen metrekare belirlenerek kurgulanan planlama standartlarının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Açık mekanların ve yeşil alanların mekansal standartların ötesinde, kullanıldığı toplulukların beklenti ve ihtiyaçlarına göre zenginleştirilmesi önemlidir. Her topluluğun kendine özgü bir karakteri olduğu için açık mekan planlanması ve tasarımı toplumsal çeşitliliği desteklemelidir. Ayrıca topluluklar ve rekreasyonel talepleri zaman içerisinde değişebilmektedir. Kamusal mekanlar hizmet ettikleri toplumun değişen gereksinimleri ve beklentileri ile bağdaşmalıdır. Çok işlevli ve esnek açık mekanlar, bu değişikliklere uyum sağlayarak, çeşitli kullanıcıların farklı zamanlarda aynı mekanı kullanabilmesine katkı sağlamaktadır. Açık mekanların en

önemli yönlerinden biri sosyal etkileşimi teşvik etmesidir. Açık mekan, hem yeni ilişkiler kurmak hem de mevcut ilişkileri sürdürmek için önemli bir karşılaşma ve buluşma alanıdır. Örneğin oyun alanlarında karşılaşan ebeveynler, parkta köpek gezdirirken tanışan insanlar veya spor yapan çocuklar ve yetişkinler gibi kullanıcı ve gerçekleştirilen aktivitesi fark etmeksizin, iyi tasarlanmış açık mekanlar sosyal etkileşimi teşvik ederek toplulukların inşa edilmesine ve güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, açık mekanlar ve yeşil alanlar insanların günlük yaşamları için duygusal bir anlam da taşıyabilmektedir. Açık mekanların başarısı sadece erişilebilirliğinin veya sağladıkları rekreasyonel faaliyetlerin bir sonucu değil, bireyleri içinde bulundukları topluluk, çevre ve tarihleriyle kurdukları bağlara katkı sağlamasına da bağlıdır.

Kentsel sürdürülebilirlik, kentsel gelişimin olası kalıpları ve eğilimleri hakkında kapsamlı bilgi, sürekli iyileştirme, gözlem, denetleme ve değerlendirme ile yeniden uygulama gerektirmektedir. Gelecek nesiller için kentleri kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak, katılımcı bir ortamda bütüncül yaklaşımlarla geliştirilen esnek çözümlerle mümkün olabilir. Sürdürülebilir kalkınma konusundaki küresel tartışmalar, yeni yönetim yapılarının gerekliliğini vurgulayarak katılımı başarılı karar alma için ana kriter olarak belirlemektedir. Bu çalışma da benzer şekilde, kentsel mekanlara yönelik kararlarda vatandaş katılımının değerinin altını çizmektedir. Aktif katılımın sağlanabildiği çalışmalarla, geleneksel kentsel planlama yöntemlerinde önemli iyileştirmeler sağlanabilir. Toplumun karar verme sürecine katılımı, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler için, günlük yaşamdaki kentsel deneyimin gerçekliklerinden kopuk politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamaların yanı sıra gelecekteki birçok olası problemi de önleme potansiyeline sahiptir.

Bu çalışmanın sonuçları, özellikle İzmir gibi gelişmekte olan kentlerde kentsel planlama, yenileme veya dönüşüm projesi olması fark etmeksizin, Türkiye’de gelecekteki kamusal mekanlara ve yerleşim alanlarına rehberlik etme potansiyeline sahiptir. Tez kapsamında geliştirilen modelin örnek alanda sınanması sonucunda elde edilen bulguların uygulama çalışmalarında nasıl değerlendirilebileceğine yönelik

yorumlar bu çalışmanın yerel ölçekteki sonuçlarını oluşturmaktadır. Öncelikle Bahriye Üçok Mahallesi'nde kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılması ve açık mekanların iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yaya güvenliği algısını etkilediği için ticari kullanım yoğunluğu azaltılmalı; ancak, bu yoğunluğu azaltmasında gerekli eşik ek araştırmalar ile desteklenmelidir. Bunun aksine, Atakent Mahallesi'nde günlük aktiviteler için daha fazla yer ayrılmalıdır. Katılım araçları, bu alanlarda istenen değişiklikleri elde etmek için hayati öneme sahiptir. Araştırma alanlarında farklılık görülmeyen sosyal donatı bileşeni ya da diğer alana göre kullanıcıları tarafından daha yüksek değerlendirilen erişilebilirlik, açık mekanlar ve günlük aktivite mekanlarının ise gelecekteki beklentilere ve değişimlere dair adaptasyonlarının sağlanması gerektiği de vurgulanmalıdır.

Alan çalışma sonuçlarına dair dikkate alınması gereken bir diğer nokta da, ikamet edenlerin sosyo-demografik yapısı ve hanehalkı özellikleridir. Bu bağlamda, özellikle Bahriye Üçok Mahallesi'ndeki iki kişilik aile yapısı ile Atakent Mahallesi'ndeki dört kişilik aile yapısına dair istatistiksel farklılıklar, sosyo-ekonomik düzey, araç sahipliği ve kullanım sıklığı gibi farklılıkları kamusal mekanların kullanımını ve algılama biçimini de etkilemektedir. Dolayısıyla, kamusal mekanlara mikro ölçekte yapılacak müdahalelerde farklı kullanıcı ve grupların olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Yine toplumun karar alma sürecine katılımı, bu konut alanlarındaki kamusal mekan özelliklerinin mevcuttaki toplulukların ihtiyaç ve beklentilerine daha uygun hale gelmesini sağlayabilir. Uygulama çalışması sonucunda ön plana çıkan kamusal mekanın erişilebilirlik, sosyal donatılar, açık mekanlar ve günlük aktiviteler bileşenleri bağlamında geliştirilen öneriler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Çizelge 5.1):

Çizelge 5.1. Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde araştırma alanlarına dair öneriler.

	Bahriye Üçok Mahallesi	Atakent Mahallesi
Erişilebilirlik	• Kamusal tesislere erişimin ve ulaşım bağlantılarının, alternatif ulaşım seçeneklerinin gelecekteki beklentilere ve değişimlere adaptasyonu sağlanmalıdır. • Sokak bağlantısalılığı kapsamında kesişim noktaları göz önünde bulundurularak bilhassa yaya yolu kesişimlerindeki araç trafiği akışı düzenlenmelidir. • Farklı kullanıcı gruplarına yönelik yaya güvenliğinin artırılması için sokaklar ve caddeler mikro ölçekte ele alınmalıdır.	• Alanın daha geniş bölgeyle entegrasyonu için alternatif ulaşım seçenekleri sunulmalı; mevcut ulaşım seçenekleri arasındaki bağlantılar kurgulanmalıdır. • Sokak bağlantısalılığı açısından mevcut akslara yeni bağlantılar kurgulanmalıdır.
Sosyal donatılar	• Sosyal donatıların gelecekteki beklentilere ve değişimlere adaptasyonu sağlanmalıdır.	• Sosyal donatıların gelecekteki beklentilere ve değişimlere adaptasyonu sağlanmalıdır.
Açık mekanlar	• Kişi başına düşen yeşil alan artırılmalıdır. • Farklı kullanıcı gruplarına yönelik parklar oluşturulmalıdır. • Mevcut parklar yeniden tasarlanmalı ve bakım açısından iyileştirilmelidir.	• Mevcut açık mekanların gelecekteki değişimlere adaptasyonu sağlanmalıdır.
Günlük Aktiviteler	• Ticari kullanım yoğunluğu azaltılmalıdır (eşik belirlenmelidir).	• Karma kullanım yoğunluğu artırılmalıdır.

Günümüzün küresel dünya şartlarında kentlerin hemen hemen hepsi benzer zorluklardan etkileniyor olmasına rağmen, her bir kentin farklı iç dinamiklere sahip olması nedeniyle farklı şekillerde algılanması ve yorumlanması mümkündür. Çözümlere yönelik stratejiler oluşturulurken, her bir kentin ve kentsel mekanın kendine özgü sorunları olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Kamusal mekanın çok boyutluluğu ve içerdiği kompleks ilişkiler düşünüldüğünde de sosyal sürdürülebilirliği teşvik edebilecek niteliklere sahip olması için bütüncül bir bakış

açısı ve disiplinlerarası yaklaşımla çok yönlülüğünü destekleyen stratejilerin geliştirilmesi gerektiği açıktır. Bu stratejiler yerel ve ulusal düzeydeki ekonomik ve sosyo-kültürel politikalarla paralellikler göstermelidir. Her iki gereklilik de kurumlar arası işbirlikleri ve eşgüdüm ile birlikte karar mekanizmalarının katılımcı yöntemlerle işletilmesi durumunda sağlanabilir.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen model ile kullanıcıların değerlendirme ve beklentilerinden yola çıkarak konut alanlarındaki kamusal mekanların sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi İzmir, Karşıyaka'da bulunan iki farklı mahallede belirlenmiştir. Teorik ve uygulama çalışmalarından elde edilen sonuçlar uluslararası, ulusal ve yerel ölçeklerde tartışılmıştır. Gelecekte, modelin uygulanmasına yönelik alan çalışmalarının İzmir'in farklı ilçe ve mahallelerinde tekrarlanması neticesinde kentsel ölçekte elde edilecek bulgularla kapsamlı sonuçlar elde etmeyi mümkün kılacaktır. Böylelikle, topluluk katılımını da gözeten bir süreçte sosyal sürdürülebilirliğin desteklenmesine yönelik başarılı stratejiler geliştirilebilir. Modelin farklı kentlerde uygulanmasından elde edilecek sonuçların karşılaştırmalı analizleri ise kentler ve bölgeler arası sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkların etkilerini ortaya koyacaktır. Böylelikle daha kapsamlı bir bakış açısı mümkün kılınarak sosyal sürdürülebilirliğin konut alanlarındaki kamusal mekanlar aracılığıyla desteklenmesine yönelik bir yol haritasının ulusal kentleşme politikaları içerisinde yer alması sağlanabilir. Diğer yandan, önerilen modelin uluslararası geçerliliğinin sınanması farklı ülke kentlerinde alan çalışmalarının yapılmasıyla mümkündür. Teorik anlamdaki geçerliliği tespit edilmiş olan modelin farklı coğrafyalarda, farklı kültürleri barındıran kentlerde uygulanması kamusal mekan ve sosyal sürdürülebilirlik etkileşimi konusunda ilginç ve verimli sonuçlar verecektir.

KAYNAKLAR

- Adams, M., Holding, E. ve Kimball, M. (2012). *Social sustainability: Process, place, people*. Londra: JTP Press.
- Akkurt, H. (2005). Karşıyaka yerleşimi. D. Güner (Ed.). *İzmir mimarlık rehberi 2005* içinde (s. 108). İzmir: Mimarlar Odası İzmir Şubesi.
- Aghaabbasi, M., Moeinaddini, M., Zaly Shah, M., Asadi-Shekari, Z., ve Arjomand Kermani, M. (2018). Evaluating the capability of walkability audit tools for assessing sidewalks. *Sustainable Cities and Society*, 37, 475-484. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2017.12.001>
- Alexander, C., Neis, H., Anninou, A. ve King, I. (1987). *A new theory of urban design*. Oxford University Press.
- Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., Jacobson, M., Fiksdahl-King I. ve Angel, S. (1977). *A pattern language: Towns, buildings, construction*. Oxford University Press.
- Altman, I. (1992). A transactional perspective on transitions to new environments. *Environment and Behavior*, 24(2), 268-280.
- Altman, I., ve Rogoff, B. (1987). World views in psychology: Trait, interactional, organismic and transactional perspectives. Stokols, D. ve Altman I. (Ed.). *Handbook of environmental psychology* içinde (s. 7-41). New York: John Wiley.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Anadolu Ajansı (14 Kasım 2020). *İzmir'deki depremde can kaybı 116'ya yükseldi*. Son Erişim 4 Ocak 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/izmirdeki-depremde-can-kaybi-116ya-yukseldi/2043913>
- Aru, K. A. (1998). *Türk kenti*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi.
- Asadi-Shekari, Z., Moeinaddini, M., ve Zaly Shah, M. (2013). Nonmotorised level of service: Addressing challenges in pedestrian and bicycle level of service. *Transport Reviews*, 33(2), 166-194. <https://doi.org/10.1080/01441647.2013.775613>
- Atila, A. N. (2002, Ağustos). Körfezde deniz banyoları. *İzmir Life*, 26- 29.
- Atkinson, R. (2003). Domestication by cappuccino or a revenge on urban space? Control and empowerment in the management of public spaces. *Urban Studies*, 40(9), 1829-1843.
- Augé, M. (1992). *Non-places: Introduction to an anthropology of supermodernity*. Londra-New York: Verso Books.
- Aurigi, A. (2005). *Making the digital city, the early shaping of urban internet space*. Londra: Ashgate.
- Arendt, H. (1958). *The human condition*. University of Chicago Press.
- Asadi-Shekari, Z., Moeinaddini, M. Ve Zaly Shah, M. (2013). Non-motorised level of service: addressing challenges in pedestrian and bicycle level of service. *Transport Reviews*, 33(2), 166-194. doi: 10.1080/01441647.2013.775613
- Babalık Sutcliffe, E. (2015). Ulaşım. M. Ersoy (Yaz.). *Kentsel planlamada standartlar* içinde (s.229-266). İstanbul: Ninova Yayıncılık.
- Bacon, N.D., Cochrane, S., Woodcraft, J. ve Brown, C. (2013). *Creating strong communities: How to measure the social sustainability of new housing*

- developments*. Londra: Berkeley Group. Erişim Adresi: [http://www.social-life.co/media/files/Creating_Strong_Communities .pdf](http://www.social-life.co/media/files/Creating_Strong_Communities.pdf)
- Bakan, K. ve Konuk, G. (1987). *Türkiye’de kentsel mekanların düzenlemesi*. Ankara: TÜBİTAK Yayınevi
- Ball, K., Timperio, A., Salmon, J., Giles-Corti, B., Roberts, R. J. ve Crawford, D. (2007). Personal, social and environmental determinants of educational inequalities in walking: A multilevel study. *Journal of Epidemiol Community Health*, 61(2), 108-114.
- Banerjee, T. (2001). The future of public space: beyond invented streets and reinvented places. *Journal of the American Planning Association*, 67(1), 9-24.
- Barron, L. ve Gauntlett, E. (2002). *Housing and sustainable communities indicators project: Stage 1*. Erişim adresi: http://www.regional.org.au/au/soc/2002/4/barron_gauntlett.htm
- Barton, H. (2013). Urban form and locality. H. Barton (Ed.). *Sustainable communities: The potential for eco-neighbourhoods* içinde (s. 127-144). Londra: Routledge.
- Barton, H., Davis, G. ve Guise, R., (1995). *Sustainable settlements: A guide for planners, designers and developers*. Bristol: University of West of England.
- Batty, M. (2016). Classifying urban models. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 43(2), 251–256. <https://doi.org/10.1177/0265813516630803>
- Bauman, Z. (2001). *The Individualized Society*. Cambridge, UK: Polity.
- Baykul, Y. (1979). Örtük özellikler ve klasik test kuramları üzerine bir karşılaştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Benn, S. ve Gaus, G. (1983). *Public and private in social life*. Londra: Croom Helm.
- Bennett, G.G., McNeill, L.H., Wolin, K.Y., Duncan, D.T., Puleo, E. ve Emmons, K.M. (2007). Safe to walk? Neighborhood safety and physical activity among public housing residents. *PLoS Med.*, 4, 1599-1607.
- Bentley, I. (1999). *Urban transformations: Power, people and urban design*. Londra: Routledge.
- Berber, E. (2005). *Kuruluşundan Cumhuriyete Karşıyaka Belediyesi Tarihi (1887-1923)*. İzmir: Şanal Matbaacılık.
- Berke, P. R. ve Conroy, M. M. (2000). Are we planning for sustainable development: An evaluation of 30 comprehensive plans. *Journal of the American Planning Association*, 66(1), 21-33. doi:10.1080/01944360008976081
- Berkman, L. ve Glass, T. (2000). Social integration, social networks, social support, and health. L. Berkman ve I. Kawachi (Ed.). *Social epidemiology* içinde (s.158-162). New York: Oxford University Press.
- Bilsel, C. (2009). İzmir’de Cumhuriyet dönemi planlaması (1923-65) 20.yy kentsel mirası. *Ege Mimarlık*, 10, 12-17.
- Birleşmiş Milletler (2015). The 2030 agenda for sustainable development. Erişim Adresi: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- Blakely, E. J. ve Snyder, M. G. (1997). *Fortress America: Gated communities in the United States*. Washington, DC: Brookings Institution Press/Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy.
- Boddy, T. (1992). Underground and overhead: building the analogous city. M. Sorkin (Ed.). *Variations on a Theme Park* içinde (s.123-153). New York: Noonday Press.

- Bollo, C. (2012). *Social sustainability defined for architecture*. Erişim Adresi: <http://www.adpsr.org/blog/entry/3194283/social-sustainability-defined-for-architecture>
- Boyer, M. (1993). The city of illusion: New York's public places. P. Knox (Ed.). *The restless urban landscape* içinde (s.111-126). New Jersey: Prentice Hall.
- Boyer, M. (1994). *The city of collective memory*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bramley, G., Dempsey, N., Power, S. ve Brown, C. (2006, Nisan). *What is 'social sustainability', and how do our existing urban forms perform in nurturing it?* Planning Research Conference Bartlett School Of Planning' sunulan bildiri. Ucla, Londra: Nisan 2006.
- Bramley, G., Dempsey, N., Power, S., Brown, C. ve Watkins, D. (2009). Social sustainability and urban form: evidence from five British cities. *Environment and Planning A*, 41, 2125-2142
- Bramley, G. ve Power, S. (2009). Urban form and social sustainability: The role of density and housing type. *Environment and Planning B*, 36(1), 30-48.
- Bridge, G. (2002, Nisan). *The neighbourhood and social networks*. CNR'da sunulan bildiri, 4 Nisan, 2002. Erişim adresi: <http://www.neighbourhoodcentre.org.uk>
- Buchanan, P. (1988). What city? A plea for place in the public realm. *Architectural Review*, 184, 31-41.
- Buckner, J. (1988). The development of an instrument to measure neighborhood cohesion. *American Journal of Community Psychology*, 16(6), 771-791.
- Burton, E. (2000). The compact city: Just or just compact? A preliminary analysis. *Urban Studies*, 37(11), 1969-2001.
- Butterworth, I. (2000). *The relationship between the built environment and wellbeing: A literature review*. Melbourne, Australia: Victorian Health Promotion Foundation. Erişim adresi: http://hiaconnect.edu.au/old/files/Built_Environment_%26_Wellbeing.pdf
- Buys, C. J. ve Larson, K. L. (1979). Human sympathy groups. *Psychological Reports*, 45(2), 547-553. <https://doi.org/10.2466/pr0.1979.45.2.547>
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). *5216 nolu Büyükşehir Belediyesi Kanunu*. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>
- The Commission for Architecture and the Built Environment [CABE] (2004). *Is the grass greener? Learning from International Innovations in urban green space management*. Londra: CABE. Erişim adresi: <https://parksmanagementforum.files.wordpress.com/2020/07/is-the-grass-greener-full.pdf>
- Callendar, J. H. (1966). *Time saver standards for architectural design data*. New York: McGraw-Hill Book.
- Carley, M. ve Kirk, K. (1998). *Sustainable by 2020? A strategic approach to urban regeneration for Britain's cities*. Londra: Joseph Rowntree Foundation. Erişim adresi: <https://www.jrf.org.uk/report/sustainable-2020-strategic-approach-urban-regeneration-britains-cities>
- Carmona, M. (2010a). Contemporary public space, part two: Classification. *Journal of Urban Design*, 15(2), 157-173. doi: 10.1080/13574801003638111

- Carmona, M. (2010b). Contemporary public space: critique and classification, part one: critique. *Journal of Urban Design*, 15(1), 123-148. doi: 10.1080/13574800903435651
- Carmona, M. (2014). The place-shaping continuum: A theory of urban design process. *Journal of Urban Design*, 19(1), 2-36. DOI: 10.1080/13574809.2013.854695
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S. (2003). *Public Spaces Urban Spaces: The dimension of urban design*. Londra, Architectural Press.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G. ve Stone, A.M. (1993). *Public Space*. Cambridge University Press. ISBN-13: 978-0521359603
- Carmona, M., Magalhães, C.D., Blum, R. ve Hammond, L. (2004). *Living places: Caring for quality*. Londra: Office of the Deputy Prime Minister.
- Carr, S. ve Lynch, K. (1968). Where learning happens. *Daedalus*, 97(4), 1277-1291.
- Castells, M. (1977). *Urban question*. Cambridge: MIT Press.
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Oxford: Blackwell.
- Chan, Y. H. (2003). Biostatistics 101: Data presentation. *Singapore Medical Journal*, 44(6), 280-285.
- Chan, E. ve Lee, G. K. L. (2008). Critical factors for improving social sustainability of urban renewal projects. *Soc Indic Res*, 85, 243-256. doi:10.1007/s11205-007-9089-3
- Charter of Public Space, (2013). *Biennial of public space, charter of public space*. Erişim adresi: http://www.biennalespaziopubblico.it/blog/wpcontent/uploads/2013/11/CHARTER-OF-PUBLIC-SPACE_June-2013_pdf.pdf
- Chaskin, R. J. (1998). Neighborhood as a unit of planning and action: A heuristic approach. *Journal of Planning Literature*, 13 (1), 11-30.
- Chatterton, P. ve Hollands, R. (2002). Theorising urban playscapes: producing, regulating and consuming youthful nightlife city spaces. *Urban Studies*, 39, 95-116.
- Che Musa, C. O. (2000). Urbanization versus urban planning practice in Malaysia: Considerations, prospects and possibilities. G. O. Yeh ve M. K. Ng (Ed.). *Planning for a better urban living environment in Asia* içinde (s. 54-68). Aldershot: Ashgate.
- Chhotray, V. ve Stoker, G., (2009). *Governance theory and practice: A cross-disciplinary approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Crang, M. (2000). Public Space, urban space and electronic space: Would the real city please stand up? *Urban Studies*, 37(2), 301-317.
- Colantonio, A. (2009, Şubat). *Social sustainability assessment framework*. Workshop on social sustainability and urban regeneration. Oxford, 19-20 Şubat 2009.
- Colantonio, A. (2010). *Urban social sustainability themes and assessment methods*. Proceedings of the Institution of Civil Engineers, *Urban Design and Planning*, 163(2), 79-88 doi: 10.1680/udap.2010.163.2.79
- Conzen, M. (1981). The morphology of towns in Britain during the industrial era. Institute of British Geographers (Yay. haz.). *The Urban Landscape: Historical Development and Management* içinde (s.87-126). Cambridge: Academic Press.
- Connelly, S. (2007). Mapping sustainable development as a contested concept. *Local Environment*, 12(3), 259-278.

- Corbett, J. ve Corbett, M. (2000). *Designing sustainable communities: Learning from village homes*. Canada: Island Press.
- Crang, M. (1998). *Cultural Geography*. Londra: Routledge.
- Crawford, M. (1999). Blurring the boundaries: Public space and private life. J. Chase, M. Crawford ve J. Kaliska (Ed.). *Everyday urbanism* içinde (s. 22-35). New York: TheMonacelli Press.
- Crowe, S. (1958). *The landscape of power*. New York: Architectural Press.
- Cumhurbaşkanlık Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları değerlendirme raporu*. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf
- Cuthbert, A. R. ve Dimitriou, H. T. (1992). Redeveloping the fifth quarter—A case study of redevelopment in Hong Kong. *Cities*, 9(3), 186-204
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2019). Asgari ücretin net hesabı ve işverene maliyeti. Erişim Adresi: https://www.csgeb.gov.tr/media/3278/2019_onikiay.pdf
- Çetiner, A. (1972). *Şehircilik çalışmalarında donatım ilkeleri*. İstanbul: İTÜ.
- Çetinkaya, Y. D. (2008). 1908 devrimi'nde kamusal alan ve kitle siyasetinde dönüşüm. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, 38, 125-139.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2020, 20 Kasım). 30 Ekim 2020 İzmir deprem afeti [Powerpoint slaytı]. Son Erişim 4 Ocak 2021. https://webdosya.csb.gov.tr/db/izmir/haberler/2020_20201121031632.pdf
- Çilliler, Y. (2016). Türk siyasal hayatında devlet ve hikmet-i hükümet geleneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34(13), 416-430.
- Dahlgren, P. (2018). Public sphere participation online: the ambiguities of affect. *Les Enjeux de l'information et de la communication*, 19(1), 5-20.
- Davidson, K.M., Kellett, J., Wilson, L. ve Pullen, S. (2012). Assessing urban sustainability from a social democratic perspective: A thematic approach. *Local Environment*, 17(1), 57-73. doi: 10.1080/13549839.2011.631990
- Davies, M. (1992). *City of quartz*. New York: Vantage.
- Davoudi, S., Shaw, K., Haider, L.J., Quinlan, A.E., Peterson, G.D., Wilkinson, C., Fünfgeld, H., McEvoy, D., Porter, L. ve Davoudi, S. (2012). Resilience: a bridging concept or a dead end? “reframing” resilience: challenges for planning theory and practice interacting traps: resilience assessment of a pasture management system in northern afghanistan urban resilience: what does it mean in planning practice? Resilience as a useful concept for climate change adaptation? The politics of resilience for planning: a cautionary Note. *Planning Theory & Practice*, 13(2), 299-333. Erişim adresi: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14649357.2012.677124>
- De La Barra, X. (2000). Fear of epidemics: The engine of urban planning. *Planning Practice and Research*, 15(1-2), 7-16.
- Delanty, G. (2003). *Community*. Londra: Routledge.
- Dempsey, N., Brown, C. ve Bramley, G. (2012). The key to sustainable urban development in UK cities? The influence of density on social sustainability. *Progress in Planning*, 77, 89-141.
- Dempsey, N. (2008). Quality of the built environment in urban neighbourhoods. *Planning Practice and Research*, 23, 249-264.

- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. ve Brown, C. (2009). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289-300. doi: 10.1002/sd.417.
- Department of the Environment, Transport and the Regions [DETR] (1998). *Sustainability Counts: Consultation paper on a set of 'headline' indicators of sustainable development*. Londra, HMSO.
- Department of Health and Aged Care [DHAC] (2000). *Promotion, prevention and early detection for mental health - A monograph*. Canberra: Commonwealth Department of Health and Aged Care, Mental Health Branch.
- Dewey, J. ve Bentley, A.F. (1949). *Knowing and the known*. Boston: Beacon.
- Dijkstra, L. W. (2000). Public spaces: A comparative discussion of the criteria for public space. R. Hutchison (Ed.). *Constructions of Urban Space* içinde (s.1-22). Connecticut: JAI Press.
- Dines, N. ve Cattell, V. (2006). *Public spaces, social relations and well-being in East London*. Bristol: The Policy Press.
- Dinnie, E., Brown, K. M. ve Morris, S. (2013). Community, cooperation and conflict: Negotiating the social well-being benefits of urban greenspace experiences. *Landscape and Urban Planning*, 112, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2012.12.012>
- Dixon, T. (2011). *Putting the S word back into sustainability: Can we be more social?* Londra: Berkeley Group.
- Downs, A. (1981). *Neighborhoods and urban development*. Washington, DC: Brookings Institution.
- Drakakis-Smith, D. (1996). Third world cities: sustainable urban development, 11 population, labour and poverty. *Urban Studies*, 33(3-5), 673-701.
- Duany, A., Plater-Zyberk, E. ve Speck, J. (2000). *Suburban nation: The rise of sprawl and the decline of the american dream*. New York: North Point Press.
- Ellickson, A. (1996). Controlling chronic misconduct in city spaces: of panhandlers, skid rows and public-space zoning. *Yale Law Journal*, 105, 1172.
- Ellin, N. (1996). *Postmodern urbanism*. Oxford: Blackwell.
- Emür, S. H. ve Onsekiz, D. (2007). Kentsel yaşam kalitesi bileşenleri arasında açık ve yeşil alanların önemi – Kayseri / Kocasinan ilçesi park alanları analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 367-396.
- Engwicht, D. (1999). *Street reclaiming, creating liveable streets and vibrant communities*. Gabriola Island, BC: New Society Publishers.
- Enyedi, G. (2002). Social sustainability of large cities. *Ekistics*, 69, 412-414.
- Erdoğan, M. (1998). *Liberal toplum liberal siyaset*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ercins, G. (2013). Demokrasinin bir önkoşulu olarak kamusal alan ve Türkiye’de kamusal alan algısı. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 297-313.
- Erkan, N. Ç. ve Akın, O. (2011). Konut alanı tasarım sürecinde unutulmuş bir kavram; mahalle. Çevre ve Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, 08-09 Aralık 2011, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul. s. 437-448.
- Ersoy, M. (2015). Kentsel planlamada standartlar. İstanbul: Ninova Yayıncılık.
- ESHOT (2022). *Duraktan geçen hatlar*. Erişim Adresi: <https://www.eshot.gov.tr/tr/DuraktanGecenHatlar/299> Son Erişim: 5 Mayıs 2022.

- European Committee on Democracy and Governance (2016). *Civil participation in decision-making processes*. Erişim adresi: <https://rm.coe.int/civil-participation-in-decision-making-processes-an-overview-of-standa/1680701801>
- Evans, J. D. (1996). *Straightforward statistics for the behavioral sciences*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing.
- Ewing, R. ve Handy, S. (2009). Measuring the unmeasurable: Urban design qualities related to walkability. *Journal of Urban Design*, 14(1), 65-84.
- Fierke, K. M. (2007). *Critical approaches to international security*. Cambridge University Press.
- Forrest, R. ve Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2125–2143.
- Francis, M. ve Hester, R. (1990). *The meaning of gardens*. Cambridge: MIT Press.
- Franck, K. ve Stevens, Q. (2007). *Loose space: Diversity and possibility in urban life*. Londra: Routledge.
- Fuchs, C. (2017). *Social media: A critical introduction*. Thousand Oaks: Sage.
- Fyfe, N. (Ed.) (1998). *Images of the street, planning, identity and control in public space*. Londra: Routledge.
- Garba, S. B. (2010). Change in the Public Space of Traditional Cities, Zaria Nigeria. A. Madanipour (Ed.). *Whose public space? international case studies in urban design and development* içinde (s. 87-106). Londra: Routledge.
- Garreau, J. (1991). *Edge city: Life on the new frontier*. Londra: Doubleday.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings: Using public space*. Skive: Arkitektens Forlag.
- Gehl, J. ve Gemzøe, L. (1996). *Public spaces public life*. Copenhagen: Arkitektens Forlag.
- Gehl, J. ve Gemzøe, L. (2001). *New city spaces*. Copenhagen: The Danish Architectural Press.
- Gehl, J. ve Svarre, B. (2013). *How to study public life*. Washington, DC: Island Press.
- Gehl, J., Gemzøe, L., Kirknæs, S. ve Søndergaard, B. S. (2006). *New city life*. Kbh: Arkitektens Forlag.
- Gerson, K., Stueve, C. A. ve Fischer, C. S. (1977). Attachment to place. Fischer, C. S., Jackson, R. M., Stueve, C. A., Gerson, K., Jones, L. ve M. Baldassare (Ed.). *Networks and Places* içinde (s. 139-161). New York: The Free Press.
- Girouard, M. (1985). *Cities and people*. Londra: Yale University Press.
- Giuliani, M. V. (2003). Theory of attachment and place attachment. M. Bonnes, T. Lee, ve M. Bonaiuto (Ed.). *Psychological theories for environmental issues* içinde (s. 137-170). Aldershot, UK: Ashgate.
- Glanz, T., Nam, Y. ve Tang, Z. (2012). Sustainable urban design and walkable neighborhoods. C. Ghenai (Ed.). *Sustainable development - policy and urban development - tourism, life science, management and environment* içinde (s. 67-82). Rijeka, Croatia: InTech.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Gardencity, NJ: Doubleday.
- Goffman, E. (1963). *Behavior in public places; notes on the social organization of gathering*. New York: Free Press of Glencoe.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual; essays in face-to-face behavior*. Chicago: Aldine Publishing.

- Goffman, E. (1971). *Relations in public; microstudies of the public order*. New York: Basic Books.
- Goheen, P. (1998). Public space and the geography of the modern city. *Progress in Human Geography*, 22, 479-496.
- Google Street View (2019a). *Bahriye Üçok Mahallesi Google cadde görünümü*, Görüntü çekilme tarihi Ağustos 2020. Son Erişim 8 Aralık, 2021. https://www.google.com/maps/@38.4659257,27.1105888,3a,75y,118.68h,82.21t/data=!3m7!1e1!3m5!1sRP6Qh6_8vuXcgOTuf6Z2Tg!2e0!6shttps:%2F%2Fstreeviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fpanoid%3DRP6Qh6_8vuXcgOTuf6Z2Tg%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D83.979355%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i16384!8i8192
- Google Street View (2019b). *Atakent Mahallesi Google cadde görünümü*, Görüntü çekilme tarihi Temmuz 2019. Son Erişim 8 Aralık, 2021. https://www.google.com/maps/@38.4627142,27.0870022,3a,75y,45.68h,74.92t/data=!3m7!1e1!3m5!1svOqgMwAAKZxrifhwPiGIyA!2e0!6shttps:%2F%2Fstreeviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fpanoid%3DvOqgMwAAKZxrifhwPiGIyA%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D230.24976%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i16384!8i8192
- Gordon, D., Adelman, L., Ashworth, K., Bradshaw, J., Levitas, R., Middleton, S., Pantazis, C., Patsios, D., Payne, S., Townsend, P. ve Williams, J. (2000). *Poverty and social exclusion in Britain*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Göçer, O. (1984). *Şehirlerde ticaret alanları*. İstanbul: İTÜ Yayınları.
- Göle, N. (2000). Modernist kamusal alan ve İslami ahlak. N. Göle. (Ed.). *İslamın yeni kamusal yüzleri* içinde (s. 19-40). İstanbul: Metis Yayınları.
- Graham, S. ve Marvin, S. (1999). Planning cybercities? Integrating telecommunications into urban planning? *Town Planning Review*, 70(1), 89-114.
- Graham, S. ve Marvin, S. (2001). *Splintering urbanism: Networked infrastructures, technological mobilities and the urban condition*. Londra: Routledge.
- Grange, A. L. (2004). Sustainable development and housing. T. Mottershead (Ed.). *Sustainable development in Hong Kong* içinde (s. 323-352). Hong Kong University Press.
- Grava, S. (2003). *Urban transportation systems*. New York: Mc-Graw Hill.
- Gündüz, O. (2006). Cumhuriyet'ten 1980'li yıllara Karşıyaka'nın mimari kimliğine katkıda bulunan mimarlar, mühendisler ve inşaatçılar. *Ege Mimarlık*, 58(3), 28-35.
- Gündüz, O. ve Kiray, M.T. (2006). 20. yüzyılda Karşıyaka'da kentsel ve mimari dönüşümler. *Karşıyaka Kültür ve Çevre Sempozyumu* içinde (s. 82-93). İzmir: Şanal Matbacılık.
- Habermas, J. (2003). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hajer, M. ve Reijndorp, A. (2001). *In search of new public domain*. Rotterdam: NAI.
- Halbur, T. (2010). *Women, Transit, and the Perception of Safety*. Planetizen. Erişim adresi: <https://www.planetizen.com/node/42878>.
- Hall, P. ve Imrie, R. (1999). Architectural practices and disabling design in the built environment. *Environment & Planning B: Planning & Design*, 26, 409-425.

- Harnik, P. (2003). *The excellent city park system: What makes it great and how to get there*. Washington, DC: The Trust for Public Land.
- Harris, V. (Ed.) (2001). *Community work skills manual*. Sheffield: Community Work Skills Manual Association of Community. Erişim adresi: <http://www.ncdn.org/wp-content/uploads/2013/09/Community-Work-Skills-Manual-2009.pdf>
- Hastings, A., Flint, J., Mckenzie, C., ve Mills, C. (2005). *Cleaning up neighbourhoods: Environmental problems and service provision in deprived areas*. Bristol: The Policy Press for Joseph Rowntree Foundation.
- Hay, R. (1998). Sense of place in developmental context. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 5-29.
- Haughton G, Counsell D. 2004. *Regions, spatial strategies and sustainable development*. Londra: Routledge.
- Henderson, V. (2002). Urbanization in developing countries. *The World Bank Research Observer*, 17, 89-112. <https://doi.org/10.1093/wbro/17.1.89>
- Hidalgo, M. C., ve Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273-28.
- Hillier, B. ve Sahbaz, O. (2009). Crime and urban design: An evidence-based approach. R. Cooper, G. Evans, ve C. Boyko (Ed.), *Designing sustainable cities* içinde (s.163-186). Oxford: Blackwell.
- Holden, M. (2011). Urban policy engagement with social sustainability in Metro Vancouver. *Urban Studies*, 49(3), 527-542. <https://doi.org/10.1177/0042098011403015>
- Hutchison, R. (2000). *Constructions of urban space (Research in urban sociology)*. Connecticut: JAI Press.
- Iveson, K. (1998). Putting the public back into public space. *Urban Policy and Research*, 16(1), 21-33.
- İnsel, A. (1995). *Türkiye toplumunun bunalımı*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- İzdeniz (2022). *Hatlar*. Erişim Adresi: <https://www.izdeniz.com.tr/tr/hatlar/24/24> Son Erişim: 5 Mayıs 2022.
- İzmir Kalkınma Ajansı [İZKA] (2015). *İzmir bölge planı 2014-2023*. Erişim Adresi: http://izka.org.tr/wp-content/uploads/pdf/01_bolgeplani_1.pdf
- İzmir Büyükşehir Belediyesi [İzBB] (2019). *İzmir 3 boyutlu kent rehberi*. Son Erişim 4 Ocak 2019. <https://www.izmir.bel.tr/tr/uc-boyutlu-kent-rehberi/472/1047>
- İzmir Metro (2022). *İstasyonlar ve aktarma merkezleri*. Erişim Adresi: <https://www.izmirmetro.com.tr/Sayfa/39/18/rayli-sistem-semasi> Son Erişim: 5 Mayıs 2022.
- Jabareen, Y.R. (2006). Sustainable urban forms: their typologies, models and concepts. *Journal of Planning Education and Research*, 26(1), 38-52.
- Jacobs, A.B. (1993). *Great streets*. Boston: MIT Press.
- Jacobs, J. (2015). *Büyük Amerikan şehirlerinin ölümü ve yaşamı*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- James, A.C. (2020). Don't stand so close to me: Public spaces, behavioral geography, and COVID-19. *Dialogues in Human Geography*, 10(2), 187-190. doi:10.1177/ 2043820620935672
- James A.C., Gallaher, C.M. ve Krmeneç, A.J. (2020). Individual experience and associated perceptions: how crime victimization influences the construction of

- safety. *Papers in Applied Geography*, 6(2), 119-131. doi:10.1080/23754931.2020.1744473
- Jenelius, E., Cebecauer, M. (2020). Impacts of COVID-19 on public transport ridership in Sweden: Analysis of ticket validations, sales and passenger counts. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 8, 1-8.
- Johns, R. (2001). Skateboard city. *Landscape Design*, 303, 42-44.
- Jordan, A. (2008). The governance of sustainable development: Taking stock and looking forwards. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 8(26), 17-33.
- Jorgensen, B. ve Stedman, R. (2001). Sense of place as an attitude: lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 233-248.
- Kandilli Rasathanesi (2020). 30 Ekim 2020 Ege Denizi Depremi. Son Erişim 1 Kasım 2021. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/30-ekim-2020-mw6-9-ege-denizi-izmir-depremi/>
- Karaarslan, F. ve Karaarslan, Ö.M. (2013). Modern kent mekânlarında mahallenin konumu: Modern kent mekanı olarak güvenli siteler ile mahallenin işlevsel kıyası. II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 6-8 Mayıs 2013, Bursa, s. 1185-1204.
- Karadağ, A. (2000). *Kentsel gelişim süreci, çevresel etkileri ve sorunları ile İzmir*. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Karşıyaka Belediyesi [KskBel], (2019). *İmar Komisyonu raporu*. Erişim adresi: <https://karsiyaka.bel.tr/public/uploads/file-1606995509717.pdf>
- Karşıyaka Belediyesi [KskBel], (2021). *İzmir İli, Karşıyaka İlçesi İçin; Ruhsatlı Yapıların Dönüşümünde Karşılaşılan Sorunların Çözümüne İlişkin Düzenlenen Plan Notu İlavesi Plan Açıklama Raporu*. Erişim adresi: <https://www.karsiyaka.bel.tr/public/uploads/file-1629361461428.docx> Erişim 27 Ekim 2021
- Karuppanan, S. ve Sivam, A. (2011). Social sustainability and neighbourhood design: an investigation of residents' satisfaction in Delhi. *Local Environment*, 16(9), 849-870. <http://dx.doi.org/10.1080/13549839.2011.607159>
- Kavanagh, L. (2009). *Social sustainability and high density development*. Brisbane: P.A.D. Partners. Erişim adresi: <https://www.planning.org.au/documents/item/1177>
- Kaygalak, İ. (2006). *İzmir'de Karşıyaka-Çiğli aksının kentsel gelişim süreci ve bu gelişimi etkileyen faktörler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümü, İzmir.
- Kelly, J-F., Breadon, P., Davis, C., Hunter, A., Mares, P., Mullerworth, D. ve Weidmann, B. (2012). *Social cities*. Melbourne: Grattan Institute.
- Kıldış, S. (2006). Planlı Karşıyaka. *Ege Mimarlık*, 58(3), 16-19.
- Kilian, T. (1998). Public and private, power and space. A. Light ve J. M. Smith (Ed.). *Philosophy and Geography II: The Production of Public Space* içinde (s.115-134). Lanham, Md: Rowman & Littlefield.
- Knox, P. ve Pinch, S. (2000). *Urban social geography: An introduction*. New York: Routledge.
- Koenig, J. (1980). Indicators of urban accessibility: Theory and application. *Transportation*, 9, 145-172.

- Kohn, M. (2004). *Brave new neighbourhoods, the privatization of public space*. New York: Routledge.
- Koning, J. (2001). *Social Sustainability in a globalizing world context, theory and methodology explored*. UNESCO / MOST Meeting için hazırlanan makale, 22-23 Kasım 2001, The Hague, Hollanda.
- Krier, R. (1979). *Urban space*. Londra: Academy Editions.
- Kruse, L.M., D.R. Norris, ve Flinchum, J.R. (2018). Social media as a public sphere? Politics on social media. *The Sociological Quarterly*, 59(1), 62-84. doi.org/10.1080/00380253.2017.1383143.
- Kuo, F.E., Bacaicoa, M. ve Sullivan, W.C. (1998). Transforming inner-city landscapes. *Environment and Behavior*, 30, 28-59.
- Kühner, T., da Silva Pinto, C. V., ve Amorim, C. N. D. (2021). International urban agendas and sustainable integrated urban development in developing countries: The case of Brazil. *CIDADES, Comunidades e Territórios*, Sp21. https://doi.org/10.15847/cct.20208
- Landorf, C. (2011). Evaluating social sustainability in historic urban environments. *International Journal of Heritage Studies*, 17(5), 463-477, doi:10.1080/13527258.2011.563788
- Landorf, C., Brewer, G. ve Sheppard, L. (2008). The urban environment and sustainable ageing: critical issues and assessment indicators. *Local Environment*, 13(6), 497-514.
- Lan, F., Gong, X., Da, H., ve Wen, H. (2020). How do population inflow and social infrastructure affect urban vitality? Evidence from 35 large- and medium-sized cities in China. *Cities*, 100, 102454. https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102454
- Lang, J. (1994). *Urban design: The American experience*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Basil Blackwell.
- Lemert, C. ve Branaman, A. (1997). *The Goffman Reader*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Leyden, K. M. (2003). Social capital and the built environment: The importance of walkable neighborhoods. *American Journal of Public Health*, 93(9), 1546–1551. https://doi.org/10.2105/AJPH.93.9.1546
- Littig, B. ve Griessler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International Journal of Sustainable Development*, 8(1-2), 65-79.
- Llewelyn-Davies (2000). *Urban design compendium*, Londra: English Partnerships & The Housing Corporation.
- Lofland, L. (1998). *The public realm, exploring the city's quintessential social territory*. New York: De Gruyter.
- Loukaitou-Sideris, A. (1996). Cracks in the city: addressing the constraints and potentials of urban design. *Journal of Urban Design*, 1(1), 91-103.
- Loukaitou-Sideris, A. ve Banerjee, T. (1998). *Urban design downtown: Poetics and politics of form*. Berkeley: University of California Press.
- Low, S. M. ve Altman, I. (1992). Place attachment: A conceptual inquiry. I. Altman ve S. M. Low (Ed.). *Place Attachment* içinde (s.1-12). New York: Plenum Press.

- Low, S.M. ve Smith, N. (Ed.) (2006). The politics of public space. Londra: Routledge.
- Low, S. ve Smart, A. (2020). Thoughts about public space during Covid-19 Pandemic. *City & Society*, 32(1), ciso.12260. <https://doi.org/10.1111/ciso.12260>
- Lund, H. (2002). Pedestrian environments and sense of community. *Journal of Planning Education and Research*, 21, 301-312.
- Lund, H. (2003). Testing the claims of new urbanism: Local access, pedestrian travel, and neighboring behaviors. *Journal of the American Planning Association*, 69(4), 414-429.
- Maas, J., Spreeuwenberg, P., van Winsum-Westra, M., Verheij, R.A., Vries, S. ve Groenewegen, P.P. (2009). Is green space in the living environment associated with people's feelings of social safety? *Environment Planning*, 41, 1763-1777.
- Madanipour, A. (2000). Public space in the city. P. Knox ve P. Ozolins (Ed.). *Design professionals and the built environment* içinde (s. 117-126). Chichester: Wiley & Sons.
- Madanipour, A. (2003). *Public and private spaces of the city*. Londra: Routledge.
- Madanipour, A. (2007). Social exclusion and space. R.T. LeGates ve F. Stout (Ed.). *The City Reader* içinde (s.158-165). Londra: Routledge.
- Madanipour, A. (2019). Rethinking public space: Between rhetoric and reality. *URBAN DESIGN International*, 24(1), 38-46. doi:10.1057/s41289-019-00087-5
- Mahçupyan, E. (1998). *Türkiye'de merkezîyetçilik: Devlet ve din*. İstanbul: Patika Yayıncılık.
- Malone, K. (2002). Street life: Youth, culture and competing uses of public space. *Environment and Urbanization*, 14(2), 157-168.
- Marcuse, P. (1998). Sustainability is not enough. *Environment and Urbanization*, 10(2), 103-111.
- Marghescu, T. (2005). Greening the Lisbon agenda? = Greenwashing? Greening of The Lisbon Agenda Konferansında sunulan makale, 23 Şubat 2005, European Parliament, Strasbourg.
- Markel, H., Lipman, H.B., Navarro, J.A., Sloan, A., Michalsen, J.R., Stern, A.M., Cetron, M.S. (2007). Nonpharmaceutical interventions implemented by US cities during the 1918-1919 influenza pandemic. *JAMA*, 298(6), 644-654.
- Martal, A. (1999). *Değişim sürecinde İzmir'de sanayileşme: 19. Yüzyıl*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Martin, D.G. (2003). Enacting neighborhood. *Urban Geography*, 24 (5), 361-85.
- Mattson, K. (1999). Reclaiming and remaking public space: Towards an architecture for American democracy. *National Civic Renewal*, 88(2), 133-144.
- McMillan, D. ve Chavis, D. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6-23.
- Meegan, R., ve Mitchell, A. (2001). 'It's not community round here, it's neighbourhood': Neighbourhood change and cohesion in urban regeneration policies. *Urban Studies*, 38(12), 2167-2194. <https://doi.org/10.1080/00420980120087117>
- Miethe, T. (1995). Fear and withdrawal from urban life. *Annals of the American Society of Political and Social Science*, 539, 14-27.
- Miller, R. G. (1969). *Simultaneous statistical inference*. New York: McGraw-Hill.

- Minton, A. (2006). *What kind of world are we building? The privatisation of public space*. Londra: RICS.
- Mitchell, D. (1995). The end of public space? People's park, definitions of the public, and democracy. *Annals of the Association of American Geographers*, 85(1), 108-133.
- Mitchell, D. (2003). *The right to the city: social justice and the fight for public space*. New York: Guildford Press.
- Mullan, F., Phillips, R.L. Jr. ve Kinman, E.L. (2004). Geographic retrofitting: a method of community definition in community-oriented primary care practices. *Fam Med*, 36(6), 440-446.
- Mullen, E. (2003). Do you think that your local area is a good place for young people to grow up? The effects of traffic and car parking on young people's views. *Health and Place*, 9, 351-360.
- Munro, D.A. (1995). Sustainability: Rhetoric or reality? T.C. Trzyna ve J.K. Osborn (Ed.). *A Sustainable World: Defining and Measuring Sustainable development*, içinde (s. 27-35). Sacramento: California Institute of Public Affairs.
- Murphy, C. (2001, Temmuz-Ağustos). Customised quarantine. *Atlantic Monthly*, July-August, 22-24. Erişim adresi: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2001/07/customized-quarantine/302269/>
- Murphy, K. (2012). The social pillar of sustainable development: A literature review and framework for policy analysis. *Sustainability: Science, Practice, & Policy*, 8(1), 15-29
- Nash, V. ve Christie, I. (2003). *Making sense of community*. Londra: Institute for Public Policy Research
- Neal, Z. (2010). Seeking common ground: Three perspectives on public space. *Proceedings of The Ice - Urban Design and Planning*, 163, 59-66. 10.1680/udap.2010.163.2.59.
- New Economics Foundation (2004). *Clone town Britain, the loss of local identity on the Nation's High Streets*. Londra: New Economics Foundation.
- Ng, M. K., Cook, A. ve Chui, E. W. T. (2001). The Road Not Travelled: A Sustainable Urban Regeneration Strategy for Hong Kong. *Planning Practice and Research*, 16(2), 171-183. <https://doi.org/10.1080/02697450120077370>
- Nirun, N. (1991). *Sistematik sosyoloji yönünden sosyal dinamik bünye analizi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
- Norfried, P. (1993). In which the spirit of the "Volksplatz" also. A. Arriola ve B. Huet (Ed.). *Modern park design: recent trends* içinde (s.70-82). Amsterdam: Thoth
- Obst, P., Zinkiewicz, L. ve Smith, S. (2002a). An exploration of sense of community, part 3: Dimensions and predictors of psychological sense of community in geographical communities. *Journal of Community Psychology*, 30(1), 119-133.
- Obst, P., Zinkiewicz, L. ve Smith, S. (2002b). Sense of community in science fiction fandom, part 1: Understanding sense of community in an international community of interest. *Journal of Community Psychology*, 30(1), 87-103.
- Obst, P., Zinkiewicz, L. ve Smith, S. (2002c). Sense of community in science fiction fandom, part 2: Comparing neighborhood and interest group sense of community. *Journal of Community Psychology*, 30(1), 105-117.

- Oc, T. ve Tiesdell, S. (1997). *Safer city centres: Reviving the public realm*. Londra: Paul Chapman.
- Oldenburg, R. (1999). *The great good place: Cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons and the other hangouts at the heart of a community*. New York: Marlowe.
- O’Riordan, T., Cameron, J. ve Jordan, A. (2001). *Reinterpreting the precautionary principle*. Londra: Cameron May.
- Özbek, M. (2004). Kamusal alanın sınırları. M. Özbek (Ed.). *Kamusal alan içinde* (s. 443-500). İstanbul: Hil Yayınları.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdamar, K. (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Özkan, Z. (2006). *Karşıyaka tarihsel dokusunun incelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Özsu, S. A. (2006). *İzmir Karşıyaka çarşısında fiziksel dönüşümün değişen tüketim alışkanlıkları bağlamında incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Öztürk, S. (2005). Osmanlı İmparatorluğu’nda kamusal alanın dinamikleri. *İletişim Dergisi*, 21, 95-124.
- Palich, N. ve Edmonds, A. (2013). Social sustainability: Creating places and participatory processes that perform well for people. *Environment Design Guide*, 1–13. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/26151925>
- Pan, J., Bardhan, R. ve Jin, Y. (2021). Spatial distributive effects of public green space and COVID-19 infection in London. *Urban Forestry & Urban Greening*, 62. doi:10.1016/j.ufug.2021.127182.
- Park, Y. ve Rogers, G. O. (2015). Neighborhood planning theory, guidelines, and research: Can area, population, and boundary guide conceptual framing? *Journal of Planning Literature*, 30(1), 18–36. <https://doi.org/10.1177/0885412214549422>
- Pierson, J. (2002). *Tackling social exclusion*. Londra: Routledge.
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2022). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=23722&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5>
- Pretty, J. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247-1263.
- Polese, M. ve Stren, R. (2000). Understanding the new sociocultural dynamics of cities: comparative urban policy in a global context. M. Polese ve R. Stren (Ed.). *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the management of change* içinde (s. 3-38). Toronto University Press.
- Porta, S. ve Renne, J. L. (2005). Linking urban design to sustainability: Formal indicators of social urban sustainability field research in Perth, Western Australia. *Urban Design International*, 10(1), 51-64.
- Porter, L. ve Davoudi, S. (2012). The politics of resilience for planning: A cautionary note, *Planning Theory and Practice*, 13(2), 329-333.
- Proshansky, H. M. (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, 10, 147-169.

- Proshansky, H.M., Fabian, A.K. ve Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57-83. doi:[10.1016/s0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/s0272-4944(83)80021-8)
- Punter, J. (1990). *Urban design, urban renaissance and British cities*. Londra: Routledge.
- Raman, R., ve Roy, U. K. (2019). Taxonomy of urban mixed land use planning. *Land Use Policy*, 88, 104102. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104102>
- Rahman, N. A., Shamsuddin, S. ve Ghani, I. (2015). What makes people use the street? Towards a liveable urban environment in Kuala Lumpur City Centre. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 170, 624-632. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.064>
- Rahman, N. A., Shamsuddin, S. ve Ghani, I. (2018). Factors determining usability of the streets. *Asian Journal of Behavioural Studies*, 3(12), 73-80. <https://doi.org/10.21834/ajbes.v3i12.136>
- Rapoport, A. (1977). *Human aspects of urban Form: Towards a man-environment approach to urban form and design*. Oxford: Pergamon Press.
- Rapoport, A. (1990). *The meaning of the built environment: A nonverbal communication approach*. Tucson: University of Arizona.
- Rapoport, A. (2000). Culture and Built Form - a reconsideration. K. D. Moore (Ed.). *Culture-Meaning-Architecture* içinde (s. 175-216). Londra: Routledge.
- Redclift, M. R. (2005). Sustainable development (1987-2005): An oxymoron comes of age. *Sustainable Development*, 13, 212-227.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. Londra: Pion.
- Riley, R. B. (1992). Attachment to the ordinary landscape. I. Altman, ve S. M. Low (Ed.). *Place attachment* içinde (s. 13-35). New York: Plenum.
- Ritter, P. (1964). *Planning for man and motor*. New York : Pergamon Press.
- Roberts, M. ve Turner, C. (2005). Conflicts of liveability in the 24-hour city: Learning from 48 hours in the life of London's Soho. *Journal of Urban Design*, 10(2), 171-193.
- Robertson, D., Smyth, J. ve McIntosh, I. (2008). *Neighbourhood identity - People, time and place*. York: Joseph Rowntree Foundation
- Rodriguez, D.A., Khattak, A.J. ve Evenson, K.R (2006). Can new urbanism encourage physical activity? *Journal of the American Planning Association*, 72(1), 43- 54
- Rodwell, D. (2007). *Conservation and sustainability in historic cities*. Malden, MA: Blackwell.
- Rothmans, J., Kemp R., Asselt, M., Geels, F. ve Molendijk, G. (2000). *Transitions and Transition management: the case of emission-poor energy supply*. Maastricht: ICIS (International Center for Integrative Studies).
- Rothenberg, J. (1969). *Economic evaluation of urban renewal: conceptual foundation of benefit-cost analysis*. Washington, DC: The Brookings Institution.
- Sachs, I. (1999). Social sustainability and whole development: exploring the dimensions of sustainable development. E. Becker ve T. Jahn (Ed.). *Sustainability and the social sciences* içinde (s. 25-28). Londra: Zed Books.

- Samson, P. (1995). *The concept of sustainable development. discussion paper.* Switzerland: Green Cross International. Erişim adresi: <http://www.gci.ch/DigitalForum/digiforum/discussionspapers/concept.html>
- Sanoff, H. (2000). *Community participation methods in design and planning.* New York: John Wiley.
- Sanoff, H. (2006). Multiple views of participatory design. *Middle East Technical University Journal of the Faculty of Architecture*, 2. doi:10.15368/focus.2011v8n1.1.
- Sassen, S. (1994). *Cities in a world economy.* Thousand Oaks CA: Pine Forge Press.
- Sayar, Y. ve Zengel, R. (2004). İzmir’de cumhuriyet dönemi konut stoku: Bir değerlendirme. *Arredamente Dekorasyon*, 5, 118-125.
- Sayar, Y. (2006). Mimar Ziya Nebioğlu’nun 1950-1960 yılları arasında Karşıyaka’da gerçekleştirdiği konut uygulamaları. *Ege Mimarlık*, 58(3), 36-39.
- Scannell, L., ve Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1-10.
- Schwanke, D. (2003). *Mixed-use development handbook.* Urban Land Institute.
- Schoenberg, S. (1979). Criteria for the evaluation of neighborhood viability in working class and low income areas in core cities *Social Problems*, 27, 69-85.
- Scott, M. (2020). Covid-19, Place-making and health. *Planning Theory & Practice*, 21(3), 343-348.
- Scruton, R. (1987). Public space and the classical vernacular. N. Glazer ve M. Lilla (Ed.). *The public face of architecture: Civic culture and public spaces* içinde (s. 13-25). New York: Free Press.
- Sennett, R. (1977). *The fall of public man.* Londra: Faber & Faber.
- Sennett, R. (1990). *The conscience of the eye. The design and social life of cities.* New York: Alfred Knopf.
- Serçe E., Yılmaz F. ve Yetkin S. (2003). Küllerinden doğan şehir. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kent Kitaplığı Dizisi.
- Shaaban, K. (2019). Assessing sidewalk and corridor walkability in developing countries. *Sustainability*, 11, 3865. <https://doi.org/10.3390/su11143865>
- Shao, A. T. (2002). *Marketing research: An aid to decision making.* Cincinnati, Ohio: South-Western/Thomson Learning.
- Shaftoe, H. (2000). Community safety and actual neighbourhoods. H. Barton (Ed.). *Sustainable communities: The potential for Eco-neighbourhoods* içinde (s. 230-245). Earthscan Publications.
- Shearlock C., James P. ve Phillips, J. (2000). Regional sustainable development: Are the new regional development agencies armed with the information they require? *Sustainable Development*, 8(2), 79-88.
- Shaftoe, H. (2000). Community safety and actual neighbourhoods. H. Barton (Ed.). *Sustainable communities* içinde (s. 230-243). Londra: Earthscan Publications.
- Shaaban, K. (2019). Assessing sidewalk and corridor walkability in developing countries. *Sustainability*, 11(14), 3865. <https://doi.org/10.3390/su11143865>
- Silver, C. (1985). Neighborhood planning in historical perspective. *Journal of the American Planning Association*, 51 (2), 161-74.
- Silverman, E., Lupton, R. ve Fenton, A. (2005). *A good place for children? Attracting and retaining families in inner urban mixed income communities.* York: Chartered Institute of Housing/Joseph Rowntree Foundation. Erişim

- adresi: <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/1905018126.pdf>
- Sitte, C. (1986). City planning according to artistic principles. G. Collins ve C. Collins (Ed.). *The birth of modern city planning* içinde (s. 129-332). New York: Rizzoli.
- Smith, P. C. (2000). Sustainability and urban design. W. S. Wong ve E. H. W. Chan (Ed.). *Building Hong Kong: Environmental considerations* içinde (s.17-42). Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Sorkin, M. (Ed.) (1992). *Variations on a theme park: The new American city and the end of public space*. New York: Hill & Wang.
- Sormaykan, T. (2008). *1950'den günümüze Karşıyaka'da apartman tipi konut yapılarındaki mekansal değişim ve dönüşümler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Southworth, M. (2005). Designing the walkable city. *Journal of Urban Planning and Development*, 131(4), 246-257. [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)0733-9488\(2005\)131:4\(246\)](https://doi.org/10.1061/(ASCE)0733-9488(2005)131:4(246))
- Spangenberg J. H. ve Omann, I. (2006). Assessing social sustainability: social sustainability and its multicriteria assessment in a sustainability scenario for Germany. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 1(4), 318-348.
- Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022). Mevzuat. Son Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2022, <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/36/10/Mevzuat>
- Staeheli, L. A. ve D. Mitchell. (2007). Locating the public in research and practice. *Progress in Human Geography*, 31(6), 792-811.
- Stokols, D. ve Altman, D. (1987). *Handbook of environmental psychology*. New York: John Wiley & Sons.
- Stokols, D. ve Shumaker, S. A. (1981). People in places: Transactional view of settings. J. H. Harvey (Ed.). *Cognition, Social Behavior, and the Environment* içinde (s. 441-488). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Stott, M., Stott, N. ve Wiles, C. (2009). *Learning from the past? Building community in new towns, growth areas and new communities*. Norfolk: Keystone development.
- Sultani, S. (2019). *Distribution and design of community parks and open spaces in the cities the case of Karşıyaka İzmir* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama A.B.D., Mimarlık Programı, İzmir.
- Suman, D. (2000). Feminizm, İslam ve kamusal alan. N. Göle (Ed.). *İslam'ın yeni kamusal yüzleri* içinde (s.68-93). İstanbul: Metis Yayınları.
- Suminski, R.R., Petosa, R.L. ve Stevens, E. (2006). A method for observing physical activity on residential sidewalks and streets. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 83(3), 434-443.
- Talen, E. (2001). *Reconciling the link between new urbanism and community*. American Planning Association 2001 National Planning Conference'ta sunulan makale. Ocak 14-16, 2000. Erişim adresi: <http://www.asu.edu/caed/proceedings01/TALEN/talen.htm>
- Talen, E. ve Ellis, C. (2002). Beyond relativism: Reclaiming the search for good city form. *Journal of Planning Education and Research*, 22(1), 36-49.

- Tibbalds, F. (2001). *Making people friendly towns: Improving the public environment in towns and cities*. Londra: Spon Press.
- Tibet, D. (2005). *19. yüzyıldan günümüz dönemine İzmir'de yaşanan sosyal, ekonomik değişimler çerçevesinde Konak Meydanı'nın geçirdiği evrelerin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.
- Tramİzmir (2022). *Karşıyaka tramvay hattı*. Erişim Adresi: <http://www.tramizmir.com/tr/hatharita/56> Son Erişim: 5 Mayıs 2022.
- Trancik, R. (1986). *Finding lost space: Theories of urban design*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Tolley, R., (2003). *Sustainable transport: Planning for walking and cycling in urban environments*. Cambridge: Woodhead Publishing.
- Tonnelat, S. (2010). The sociology of urban public spaces. H. Wang, M. Savy ve G. Zhai (Ed.). *Territorial Evolution and Planning Solution: Experiences from China and France* içinde (s. 84-92). Paris: Atlantis Press.
- Tuan, Y.F. (1980). Rootedness versus sense of place. *Landscape*, 24, 3-8.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2018). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts Son Erişim Tarihi: 22.12.2018
- Türk İstatistik Kurumu [TÜİK] (2020). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> Son Erişim 9 Aralık 2021.
- Umar, B. (1992). Kordelio-Karşıyaka- ve Smryna-İzmir-adlarının anlamı üzerine. E. Batur (Ed.). *Üç İzmir* içinde (s. 33-41). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- UN-Habitat (2007). What are slums and why do they exist? Kenya: UN-Habitat. Son Erişim 2 Ocak 2022. https://web.archive.org/web/20110206143558/http://www.unhabitat.org/downloads/docs/4625_51419_GC%2021%20What%20are%20slums.pdf
- UN-Habitat (2011). Assessing slums in the development context. United Nations Habitat Group. Son Erişim 2 Ocak 2022. <https://web.archive.org/web/20140105025237/http://www.unhabitat.org/downloads/docs/GRHS.2003.2.pdf>
- UN-Habitat, (2014). *Public Space in the Global Agenda for Sustainable Urban Development: The "Global Public Space Toolkit"*. Nairobi, Kenya: United Nations Human Settlements Programme. Erişim adresi: http://home.fa.utl.pt/~camarinhas/Global_Toolkit_for_Public_Space.pdf
- UN-Habitat (2017). Yeni kentsel gündem (new urban agenda). Erişim Adresi: <https://habitat.csb.gov.tr/yeni-kentsel-gundem-new-urban-agenda-i-5733>
- UN-Habitat (2019). 20+ Reasons why NUP matters. Nairobi, Kenya: United Nations Human Settlements Programme. Son Erişim 2 Ocak 2022. https://urbanpolicyplatform.org/wp-content/uploads/2019/05/13052019_20-reasons-why-NUP-matters_Revised_JR.pdf
- Yalçın Usal, S.S., Evcil, A.N. ve Bayraktar, N.T. (2010) *Değişen yaşam tarzlarının kapalı yerleşimler örneğinde konut mimarisine etkileri*. 22. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, Bursa, Mart 26-27, 2010. *Mimarlık ve Değişim* içinde (s. 139-144). Bursa: Mimarlar Odası Bursa Şubesi.

- Yönetmelik (2007). *Adres ve numaralamaya ilişkin yönetmelik*. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=10549&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5%C2%A0%20%C2%A0>
- Uzun, İ. (2006). Kamusal açık mekan: Kavram ve tarihe genel bakış. *Ege Mimarlık*, 4(59), 14-18.
- Ürük, Y. (2003). *Şu bizim Karşıyaka*. İzmir: Atadost Yayınları.
- Vallance, S., Perkins, H.C. ve Dixon, J.E. (2011). What is social sustainability? A clarification of concepts. *Geoforum*, 42(3), 342-348.
- van Rijswijk, L. ve Haans, A. (2018). Illuminating for safety: Investigating the role of lighting appraisals on the perception of safety in the urban environment. *Environment and Behavior* 50, 889-912.
- Varna, G.M. (2011). *Assessing the publicness of public places: towards a new model*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University of Glasgow College of Social Sciences School of Social and Political Sciences Department of Urban Studies, Glasgow.
- Varna, G.M. ve Cerrone, D. (2013). *Making the publicness of public spaces visible: from space syntax to the star model of public space*. EAEA-11 Konferansı, Milano Eylül 2013. Visualizing Sustainability: making the invisible visible içinde (s. 101-108).
- Vreugdenhil, A. ve Rigby, K. (1987). Assessing generalized community satisfaction. *The Journal of Social Psychology*, 127(4), 367-374.
- Vuchic, V. (1981). *Urban public transportation*. New Jersey: Prentice-Hall
- Wallin, L. (1998). Stranger on the green. A. Light ve J. M. Smith (Ed.). *Philosophy and geography II: The production of public space* içinde (s. 99-113). Lanham MD: Rowman & Littlefield.
- Walzer, M. (1986). Public space: Pleasures and costs of urbanity. *Dissent*, 33(4), 470-475.
- Wapner, S. (1981). Transactions of persons-in-environments: Some critical transitions. *Journal of Environmental Psychology*, 1, 223-239.
- Wapner, S. (1987). A holistic-developmental, systems oriented environmental psychology: Some beginnings. D. Stokols ve I. Altman (Ed.). *Handbook of environmental psychology* içinde (s. 1433-1467). New York: John Wiley.
- Warren, D. (1981). *Helping networks south bend*. Paris: Notre Dame University Press
- World Commission on Environment, Development (WCED) (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.
- Webster, C. (2001). Gated cities of tomorrow. *Town Planning Review*, 72(2), 149-170.
- Weingaertner, C. ve Moberg, A. (2011). Exploring social sustainability: Learning from perspectives on urban development and companies and products. *Sustainable Development*, 22(2), 122-133.
- Weintraub, J. (1997). The theory and politics of the public/private distinction. J. Weintraub ve K. Kumar (Ed.). *Public and private in thought and practice* içinde (s.1-42). Chicago: The University of Chicago Press.
- Weiss, L., Ompad, D., Galea, S. ve Vlahov, D. (2007). Defining neighborhood boundaries for urban health research. *American Journal of Preventive Medicine*, 32 (6), 154-159.

- Wellman, B. (2001). Physical place and cyberplace: The rise of personalised networking. *International Journal of Urban and Regional Research*, 25, 227-252.
- Wellman, B. ve Leighton, B. (1979). Networks, neighborhoods and communities: Approaches to the study of the community question. *Urban Affairs Review*, 14, 363-390.
<http://dx.doi.org/10.1177/107808747901400305>
- Welsh, B. ve Farrington, D. (2002). *Crime prevention effects of closed circuit television: A systematic review*. Londra: Home Office.
- Werner, C, Altman, I., Oxley, D., ve Haggard, L. (1987). People, place and time: A transactional analysis of neighborhoods. W. H. Jones ve D. Perlman (Ed.), *Advances in personal relationships* içinde (s. 243-275). New York, NY: JAI Press.
- Werner, C. M., Brown, B. B. ve Altman, I. (2002). Transactionally oriented research: Examples and strategies. R. B. Bechtel ve A. Churchman (Ed.). *Handbook of environmental psychology* içinde (s. 203-221). New York: John Wiley.
- Whitaker, B. ve Browne, K. (1971). *Parks for people*. New York, Schocken Books.
- Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Washington, DC: Conservation Foundation.
- Williams, P. (2006). The governance of sustainable development in Wales. *Local Environment*, 11(3), 253-267.
- Williams, K., Burton, E. ve Jenks, M. (1996). Achieving the compact city through intensification: An acceptable option? M. Jenks, E. Burton ve K. Williams (Ed.). *The compact city: A sustainable urban form?* içinde (s. 71-83). Londra: E&FN Spon.
- Wilson, E. (1995). The rhetoric of urban space. *New Left Review*, 209, 146-160.
- Wilson, O. ve Hughes, O.R. (2011). Urban green space policy and discourse in England under new labour from 1997 to 2010. *Planning Practice & Research*, 26, 207 - 228.
- Wilson, J. ve Kelling, G. (1982). Broken windows. *Atlantic Monthly*, March, 29-36.
- Winter, J. ve Farthing, S. (1997). Coordinating facility provision and new housing development: Impacts on car and local facility use. *Evaluating local environmental policy*, 1, 159-179.
- Wood, L., Frank, L.D. ve Giles-Corti, B. (2010). Sense of community and its relationship with walking and neighbourhood design. *Social Science and Medicine*, 70, 1381-1390.
- Woodcraft, S. (2012). *Social Sustainability and new communities: Moving from concept to practice in the UK*. AicE-Bs 2012 Cairo ASIA Pacific International Conference on Environment-Behaviour Studies. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 29- 42.
- Woodcraft, S., Hackett, T. ve Caistor-Arendar, L. (2011). *Design for social sustainability: A framework for creating thriving new communities*. Londra: the Young Foundation. Erişim adresi: <http://youngfoundation.org/publications/designfor-social-sustainability/>.
- Woolley, H. (2002). Inclusive open spaces. *Landscape Design*, 310, 43-45.
- Woolley, H. (2003). *Urban open spaces*. Londra: Spon Press.
- Worpole, K. (1992). *Towns for people: transforming urban life*. Berkshire: Open University Press.

- Worpole, K. (1999). Open all hours, like it or not. *New Statesman*, 26 April 1999, xxvi-xxvii.
- Worpole, K. (2003). The social dynamic. P. Neal (Ed.). *Urban villages and the making of communities* içinde (s. 118-131). Londra: Spon Press.
- Worpole, K. ve Knox, K. (2007). *The social value of public spaces*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Yıldızcı, A. C. (1982). *İstanbul'da kentsel doku ile yeşil doku arasındaki ilişkiler ve İstanbul yeşil alan sistemi için bir öneri*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Yılmaz, F. ve Yetkin, S. (2002). *İzmir kent tarihi*. İzmir: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İzmir Büyükşehir Belediyesi. Son Erişim 3 Mayıs 2021. <https://www.apikam.org.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/cc273401-bb55-4de7-9ba5-765ab7e12ed5İzmir%20Kent%20Tarihi.pdf>
- Yiftachel, O. ve Hedgcock, D. (1993). Urban social sustainability: The planning of an Australian city. *Cities*, 10(2), 139-157.
- Yang, D. (2006). *Waterfronts: Spatial composition and cultural use* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University College London.
- Yönetmelik (2007). Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=10549&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5%C2%A0%20%C2%A0>
- Yung, E. H. K., Chan, E. H. W. ve Xu, Y. (2011). Sustainable development and the rehabilitation of a historic urban district - social sustainability in the case of Tianzifang in Shanghai. *Sustainable Development*, 22(2), 95-112.
- Zucker, P. (1959). *Town and square: From the agora to village green*. New York: Columbia University Press.
- Zukin, S. (1995). *The cultures of cities*. Oxford: Basil Blackwell.

EKLER

- EK 1** Anket formu
- EK 2** Örneklem alanlarından fotoğraflar: Bahriye Üçok Mahallesi
- EK 3** Örneklem alanlarından fotoğraflar: Atakent Mahallesi

EK 1 Anket formu

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ, FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, MİMARLIK A.B.D., MİMARLIK DOKTORA PROGRAMI

“KONUT ALANLARINDAKİ KAMUSAL MEKANLARA DAİR KULLANICI ANKETİ”

Değerli Karşıyaka Sakini,

Bu çalışmanın amacı, yaşadığınız semte dair görüş ve düşünceleri ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanızı rica ederiz. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz.

İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

İçmimar Şeyda AKÇALI
Doç. Dr. Arzu ISPALAR ÇAHANTİMUR

BÖLÜM 1 - GENEL BİLGİLER		
1	Cinsiyet	(1) Kadın (2) Erkek
2	Doğum yılınız	
3	Medeni durumunuz	(1) Bekar (2) Evli (3) Boşanmış (4) Dul
4	Çocuk sayısı	(0) Yok (1) 1 çocuk (2) 2 çocuk (3) 3 çocuk veya üzeri
5	Bitirdiğiniz son okul	(1) Okuryazar (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise (5) Üniversite (6) Lisansüstü
6	Mesleğiniz	
7	Bulunduğunuz sektör	(1) Öğrenci (2) Memur (3) Özel Sektör (4) Serbest Meslek-Esnaf (5) Ev Hanımı (6) İşsiz (7) Emekli
8	Hanehalkı toplam aylık geliri	(1) 2,000₺ – 5,000₺ (2) 5,000-10,000₺ (3) 10,000-20,000₺ (4) 20,000₺ ve üzeri
9	Konut mülkiyeti	(1) Ev sahibi (2) Kira (3) Lojman (4) Aile bireyinin (5) Diğer.....
10	Bu konutta kaç yıldır ikamet etmektesiniz?	
11	Daha önceden yaşanan	

mahalle		
12	Bu semti tercih etme nedeni	(1) Akraba ve komşulara yakınlık (2) Kira/konut fiyatlarının uygunluğu (3) Çocukların eğitimi için (4) İşyerine yakın olduğundan (5) Nezih bir semt (6) Diğer
13	Kaç yıldır İzmir’de ikamet etmektesiniz?	
14	Konutta yaşayan kişi sayısı	(1) Tek başına (2) 2 kişi (3) 3 kişi (4) 4 kişi ve üzeri
14	Konutta yaşayan kişiler ve yaşları	(1) Eşi (2) Ebeveynleri (3) 1 çocuk (4) 2 çocuk (5) Diğer
15	Hanedeki araç sayısı	(0) Yok (1) 1 araç (2) 2 araç (3) 3 veya üzeri araç
16	Araç kullanım sıklığı	(1) Her gün (2) Haftada birkaç kez (3) Hafta sonları (4) Sadece gerektiğinde (5) Diğer
17	Araç kullanım amacı	(1) İşe gitmek (2) Çocukları okula götürmek (3) Alışverişe gitmek (4) Sağlık hizmetlerinden faydalanmak (5) Gezmeye gitmek (6) Aile veya arkadaşları ziyaret etmek

BÖLÜM 2 – YAŞANILAN SEMTE DAİR GÖRÜŞLER

Bu bölümde yaşadığınız semte ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorular verilmiştir.

-Lütfen ilgili soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda;

“1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum, 0-Fikrim Yok” seçeneklerinden birini işaretleyerek cevaplandırınız.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Fikrim Yok
2.1. “ERİŞİLEBİLİRLİK” ile ilgili sorular							
1	Yaşadığım çevrede yürüyerek tüm ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum.	1	2	3	4	5	0
2	Yaşadığım çevrede istediğim her yere kolaylıkla ulaşabiliyorum.	1	2	3	4	5	0
3	Bu çevreye ulaşım çeşitli ve kolaydır.	1	2	3	4	5	0
4	Bu çevrede yaya kaldırımları ve yürüyüş alanları yeterlidir.	1	2	3	4	5	0
2.2. “SOSYAL ALTYAPI: SOSYAL DONATILAR” ile ilgili sorular							
5	Yaşadığım çevrede yeterince okul öncesi tesis bulunmaktadır. (anaokulu, kreş vb.)	1	2	3	4	5	0
6	Yaşadığım çevrede yeterince eğitim tesisi bulunmaktadır. (ilkokul, ortaokul, lise vb.)	1	2	3	4	5	0
7	Yaşadığım çevredeki mağazalar yeterlidir.	1	2	3	4	5	0
8	Yaşadığım çevrede günlük ihtiyaçlarımı karşılamak için alışveriş imkanları yeterlidir. (süpermarket, büfe, market vb.)	1	2	3	4	5	0
9	Yaşadığım çevrede finansal işlemlerimi yeterince gerçekleştirebiliyorum (banka, ATM vb.).	1	2	3	4	5	0
10	Yaşadığım çevrede çocuklara yönelik yeterince tesis vardır.(çocukların kullanabileceği park, futbol veya basketbol sahası, satranç vb.)	1	2	3	4	5	0
11	Yaşadığım çevrede gençlere yönelik yeterince tesis vardır.	1	2	3	4	5	0
12	Yaşadığım çevrede yeterince spor tesisi vardır.	1	2	3	4	5	0
13	Yaşadığım çevrede yeterince eğlence tesisi vardır (Sahne sanatları, müzik, tiyatro, performans sanatçıları ve çok amaçlı eğlence mekanları vb.)	1	2	3	4	5	0
14	Yaşadığım çevrede restoran/kafe gibi gidilebilecek yeme- içme tesisleri vardır.	1	2	3	4	5	0
15	Yaşadığım çevrede kütüphane veya müze-sergi alanı gibi kültürel tesisler vardır.	1	2	3	4	5	0
2.3. “SOSYAL ALTYAPI: AÇIK MEKANLAR” ile ilgili sorular							
16	Yaşadığım çevrede yeterince yeşil alan vardır.	1	2	3	4	5	0
17	Yaşadığım çevrede yeterince park vardır.	1	2	3	4	5	0
18	Yaşadığım çevredeki parklar beklentilerimi ve ihtiyaçlarımı karşılıyor.	1	2	3	4	5	0
19	Yaşadığım çevrede ailemle veya arkadaşlarımla vakit geçirmek için yeterli açık mekan vardır (park, bahçe gibi)	1	2	3	4	5	0

20	Bu çevredeki açık mekanlar engelli, yaşlı, çocuk gibi farklı grupların ihtiyaç ve isteklerini karşılıyor.	1	2	3	4	5	0
21	Bu çevrede genel ihtiyaçları karşılamak için (tuvalet, çeşme, dinlenme vb.) yeterince imkan vardır.	1	2	3	4	5	0
22	Yaşadığım çevredeki açık alanları günün farklı saatlerinde kullanmak mümkündür.	1	2	3	4	5	0
2.4. "AİDİYET" ile ilgili sorular							
23	Kendimi yaşadığım çevreye ait hissediyorum.	1	2	3	4	5	0
24	Bu çevrede oturanlar, burada yaşadıklarını söylemekten gurur duyar.	1	2	3	4	5	0
25	Bu çevredeki imkanlar benim yaşam şeklimi yansıtır.	1	2	3	4	5	0
26	Bu çevrede kendim gibi olabildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5	0
27	Bu çevrede oturan insanlar benim yaşam şeklimdeki gibi bir insanı temsil ediyor.	1	2	3	4	5	0
28	Bu çevredeki insanların arasında dostluk bağı vardır.	1	2	3	4	5	0
2.5. "KOMŞULUK" ile ilgili sorular							
29	Yaşadığım çevredeki pek çok kişiyi tanıyorum.	1	2	3	4	5	0
30	Yaşadığım çevrede yeterince komşum var.	1	2	3	4	5	0
		Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara Sıra	Çoğunlukla	Her Zaman	Fikrim Yok
31	Yaşadığınız çevredeki kişilerle aşağıdakilerden hangilerini, hangi sıklıkta yaparsınız?						
	Yaşadığım çevredeki insanlarla karşılaştığımda selamlaşırım.	1	2	3	4	5	0
	Yaşadığım çevredeki insanlarla karşılaştığımda durup konuşur ya da sohbet ederim.	1	2	3	4	5	0
	Yaşadığım çevredeki insanlarla birbirimizi evlerimizde ziyaret ederiz.	1	2	3	4	5	0
	Birlikte çarşıya-pazar gideriz.	1	2	3	4	5	0
	Birlikte parka gideriz.	1	2	3	4	5	0
	Ev dışında kafe-restoran gibi yerlere gideriz.	1	2	3	4	5	0
	Birlikte sinema-konser gibi etkinliklere gideriz.	1	2	3	4	5	0
32	Yaşadığınız çevrede kaç kişiyi ismiyle tanıyorsunuz?						
33	Yaşadığınız çevrede görüştüğünüz kaç komşunuz var?						
2.6. "GÜVENLİK VE EMNİYET" ile ilgili sorular							
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Fikrim Yok
34	Bu çevredeki yollar ve sokaklar, araç trafiği açısından yürümek için güvenlidir.	1	2	3	4	5	0
35	Bu çevrede farklı yaş grupları ve kullanıcılar için güvenli bir trafik vardır (çocuklar, engelliler, yaşlılar vb.)	1	2	3	4	5	0
36	Yaşadığım çevrede, gün içerisinde yalnız yürürken kendimi güvende hissedirim.	1	2	3	4	5	0
37	Hava karardıktan sonra bu çevrede yalnız yürümek güvenlidir.	1	2	3	4	5	0
38	Yaşadığım çevre çocuklar için güvenlidir.	1	2	3	4	5	0

2.7. “KATILIM” ile ilgili sorular							
39	Bu çevrede yaşayanlar birbirlerinin düzenledikleri sosyal etkinliklere katılırlar. (yeni gelenlere hoş geldin ziyareti, bebek ziyaretleri, doğum günleri, nişan, düğün, cenaze vb.)	1	2	3	4	5	0
40	Bu çevrede dernekler, toplum kuruluşları ve organizasyonlar vardır.	1	2	3	4	5	0
41	Bu çevrede yaşayan insanlar sivil toplum faaliyetlerine katılımı aktif.	1	2	3	4	5	0
42	Bu çevrede yaşayan insanlar bölgeyi etkileyen kararların alınmasında aktif rol oynamak isterler.	1	2	3	4	5	0
43	Bu çevrede yaşayan insanlar bölgesel planlama kararlarına katılmaya heveslidir.	1	2	3	4	5	0

Teşekkür ederiz.

EK 2 Örneklem alanlarından fotoğraflar: Bahriye Üçok Mahallesi (Google Street View, 2019a)

Bahriye Üçok Mahallesi, Girne Bulvarı

Bahriye Üçok Mahallesi, Girne Bulvarı

Bahriye Üçok Mahallesi, Atatürk Bulvarı

Bahriye Üçok Mahallesi, Atatürk Bulvarı

Bahriye Üçok Mahallesi, Rüştü Şardağ Caddesi

Bahriye Üçok Mahallesi, Berrin Taşan Sokak

Bahriye Üçok Mahallesi, Berrin Taşan Sokak

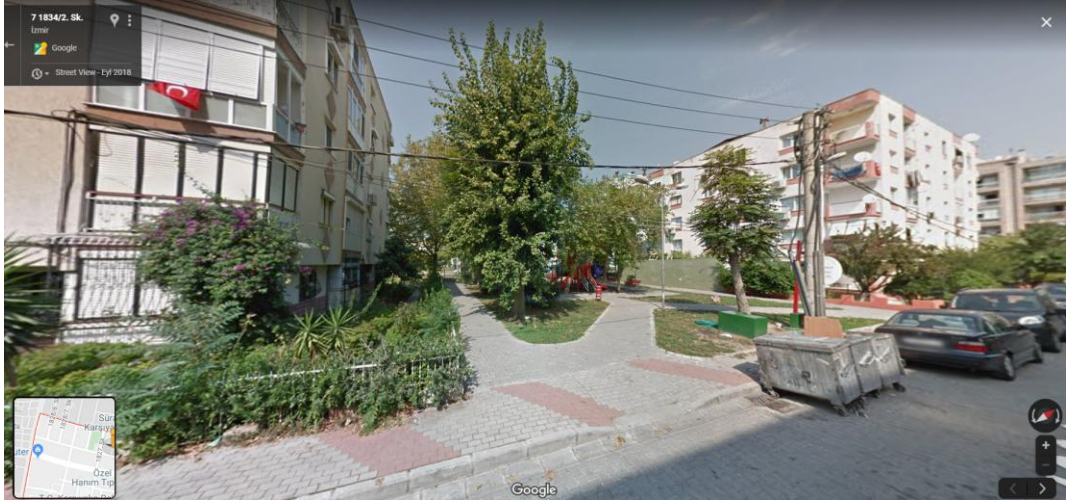
Bahriye Üçok Mahallesi, 1764 sokak

Bahriye Üçok Mahallesi, Girne Kültür Parkı girişi

Bahriye Üçok Mahallesi, Nimet Oğuz Parkı

Bahriye Üçok Mahallesi, Nimet Oğuz Parkı

Bahriye Üçok Mahallesi, Şehit Beycan Parkı – Zübeyde Hanım İlk Okulu

Bahriye Üçok Mahallesi, 1671 sokak üzerinde bulunan çocuk parkı

Bahriye Üçok Mahallesi, 1671 sokak üzerinde bulunan park

Bahriye Üçok Mahallesi, Girne Bulvarı üzerinde bulunan yeşil alan

EK 3 Örneklem alanlarından fotoğraflar: Atakent Mahallesi (Google Street View, 2019b)

Atakent Mahallesi, Hasan Ali Yücel Bulvarı

Atakent Mahallesi, 2030 sokak

Atakent Mahallesi, 2030 sokak

Atakent Mahallesi, 2030 sokak

Atakent Mahallesi, 2031 sokak

Atakent Mahallesi, 2031 sokak

Atakent Mahallesi, Bestekar Sadi Hoşses Sokak

Atakent Mahallesi, Şehit Cengiz Topel Caddesi-Olef Palme Parkı (sağda)

Atakent Mahallesi, Olef Palme Parkı

Atakent Mahallesi, Olef Palme Parkı

Atakent Mahallesi, İzzettin Çalışlar Parkı

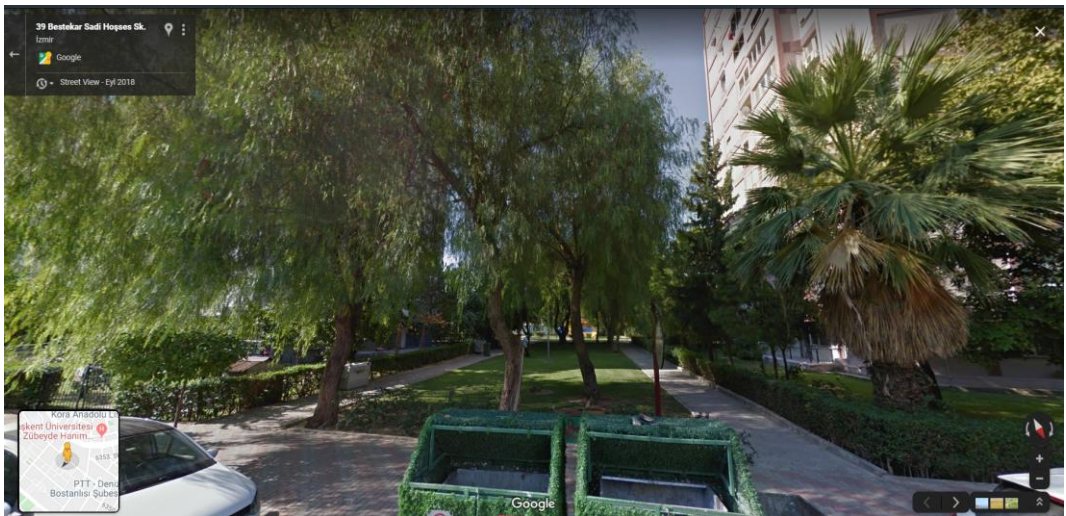
Atakent Mahallesi, Mehmet Ali Kasalı Parkı (solda) - Şehit Astsubay Hilmi Öz İlk Okulu (sağda)

Atakent Mahallesi, Spor Kondüsyon Parkı- Futbol Sahası

Atakent Mahallesi, Hasan Türker Futbol Sahası (Sağda)

Atakent Mahallesi, Ahmet Öner Parkı (Bestekar Sadi Hoşses Sokak üzerinde)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Şeyda AKÇALI
Doğum Yeri ve Tarihi : Bursa, 1989
Yabancı Dil : İngilizce, Fransızca

Eğitim Durumu
Lise : Bursa Anadolu Lisesi
Lisans : İzmir Ekonomi Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı
Yüksek Lisans : Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık A.B.D., Bina Bilgisi Programı

Çalıştığı Kurum/Kurumlar : Şeyda Akçalı İç Mimarlık ve Danışmanlık
Bilge Adam Bilgi Teknolojileri Akademisi
Bürotime Ofis Mobilyaları
İzmir Ekonomi Üniversitesi

İletişim (e-posta) : seyda.akcali@gmail.com

Yayınları :

Çobanoğlu, Ş. (2013). Günümüzün melez çocuğu: Heykelsi mimarlık. Dosya: Melez, Hibrit(lenme). *Arredamento Mimarlık*, 11, 72-76.

Akçalı, Ş. ve Çahantimur, A. (2016). The evaluation of social sustainability in “mahalle” (neighborhood) in Turkey, Bursa as a case. 41st IAHS World Congress, Sustainability and Innovation for the Future’da sunulan bildiri. 13-16 September 2016, Albufeira, Algarve, Portugal.

Akcali, S. ve Cahantimur, A. (2022). The pentagon model of urban social sustainability: an assessment of sociospatial aspects, comparing two neighborhoods. *Sustainability*, 14, 4990. <https://doi.org/10.3390/su14094990>